Нова українська школа

Тетяна Бутурлим, Антоніна Попова

Українська мова

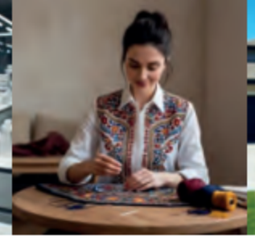
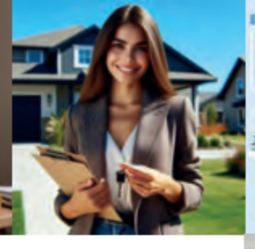
9 клас

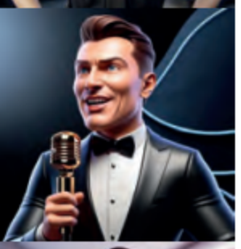
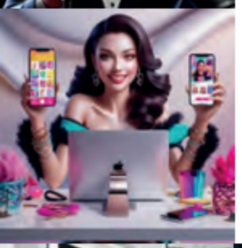
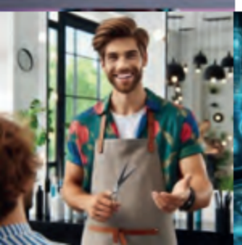

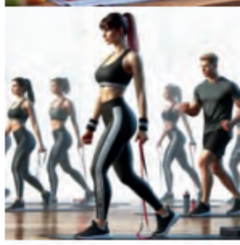

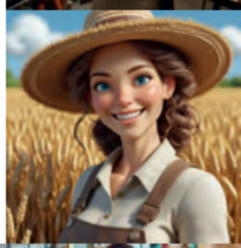

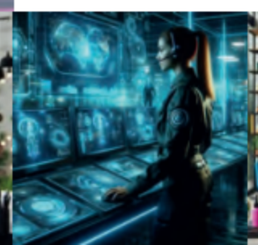

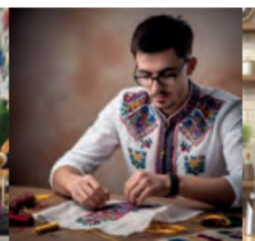

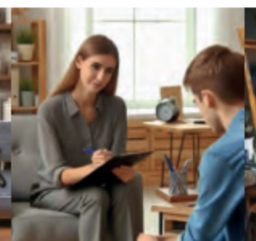

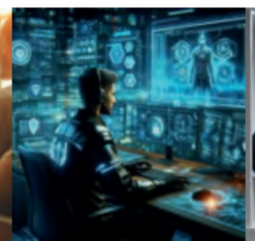

Розділові знаки при прямій і непрямій мові

А: «П!»
А: «П».
А: «П?»
А: «П...»

«П!» – а.
«П», – а.
«П...» – а.
«П?» – а.

«П, – а, – п». «П! – а. – П».
«П, – а, – п?» «П! – а. – П!»
«П, – а, – п!» «П? – а. – П».
«П, – а. – П». «П? – а. – П?»
«П, – а. – П!» «П... – а. – П!»
«П, – а. – П?» «П, – а. – П...»

«П, – а: – П».
«П, – а: – П!»
«П, – а: – П?»
«П... – а: – П?»
«П! – а: – П».
«П? – а: – П».

Складне речення

Сполучникове
- складносурядне
- складнопідрядне

Безсполучникове

З різними видами зв'язку
- сурядний і підрядний зв'язок
- сурядний і безсполучниковий зв'язок
- підрядний і безсполучниковий зв'язок
- сурядний, підрядний і безсполучниковий зв'язок

Крапка з комою

[ ]; а [ ].
[ ] – [ ]; [ ] – [ ]

де?
[ ], (де...); (де...); (де...).

Кома

[ ], і [ ].
Чи [ ], чи [ ].

яке?
[ім.], (що...).

який?
[ім.], (який...), але (який...), (ніж...).
[ ], [ ].

Двокрапка

[ ]: [ ]. *пояснення*
[ ]: [ ]. *доповнення*
[ ]: [ ]. *причина*

Тире

[ ] – [ ]. *наслідок*
[ ] – і [ ]. *наслідок*
[ ] – [ ]. *висновок*
[ ] – і [ ]. *висновок*
[ ] – [ ]. *різка зміна подій*
[ ] – і [ ]. *різка зміна подій*
[ ] – [ ]. *час*
[ ] – [ ]. *порівняння*
[ ] – [ ]. *зіставлення/протиставлення*
[ ] – і [ ]. *зіставлення/протиставлення*

хто?
(Хто...) – [д.].

Безсполучникове складне речення

з однотипними (однорідними) частинами
- ☑ *одночасності*
- ☑ *зіставлення*
- ☑ *протиставлення*
- ☑ *послідовності*

з різнотипними (неоднорідними) частинами
- ☑ *часу*
- ☑ *умови*
- ☑ *причини*
- ☑ *порівняння*
- ☑ *із значенням допустовості*
- ☑ *із з'ясувальним значенням*
- ☑ *пояснення, доповнення*
- ☑ *наслідку*
- ☑ *мети*
- ☑ *способу дії*

Тетяна Бутурлим
Антоніна Попова

УКРАЇНСЬКА МОВА

ПІДРУЧНИК ДЛЯ 9 КЛАСУ
закладів загальної середньої освіти

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА — БОГДАН
2026

УДК 811.161.2(075.3)
Б 93

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 27.01.26 р. № 110)

Підручник створено за модельною навчальною програмою
«Українська мова. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти
(авт. Н. Б. Голуб, О. М. Горошкіна)

Бутурлим Т. І., Попова А. В.

Б 93 Українська мова : підручник для 9 кл. закладів загальн. середн. освіти / Т. І. Бутурлим, А. В. Попова. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2026.

ISBN 978-966-10-9226-5

Зміст підручника відповідає Державному стандарту загальної середньої освіти та модельній навчальній програмі «Українська мова. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Н. Б. Голуб, О. М. Горошкіна).

Підручник призначений для всіх учасників й учасниць освітнього процесу.

УДК 811.161.2(075.3)

Завантажуйте безкоштовний
інтерактивний додаток за покликанням:
https://edodatok.com/9226-5/

Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.

ISBN 978-966-10-9226-5

© Т. І. Бутурлим, 2025
© А. В. Попова, 2025
© Навчальна книга — Богдан, виключна ліцензія на видання, оригінал-макет, 2026

Дорогі дев’ятикласники й дев’ятикласниці!

Вітаємо вас із черговим етапом самопізнання та самовдосконалення! Маємо надію, що цей підручник допоможе по-новому поставитися до важливості вивчення української мови. Ми створили 105 уроків, які допоможуть вам зануритися у світ сучасних професій. В основі навчального контенту – особливості роботи представників 31 виду діяльності.

Теоретичний матеріал у підручнику викладено доступно, наведено профорієнтаційні приклади. До кожного розділу ми розробили маршрутні листи, вправи для подолання освітніх втрат, цікаві лінгвістичні завдання для засвоєння вивченого, формування практичних умінь і навичок, узагальнення вивченого, перевірки рівня навчальних досягнень (письмові роботи (за методикою PISA) та різнорівневі тести). Навчальний контент створено з урахуванням потреб, інтересів сучасного покоління – це відомості про сучасні професії, нові досягнення в науці, техніці, культурі, історії успіху видатних постатей сьогодення тощо. У підручнику знайдете схеми, таблиці, ШІ-зображення, комікси, QR-коди, запитання для самоперевірки, перелік тем для повторення вивченого в 5–8 класах, приклади схем ССР, СПР, БСР, СР з різними видами зв’язку, зразків синтаксичного аналізу складного речення, завдання для проєктної роботи. Наприкінці навчального року на вас чекає креативна лінгвістична гра «Вибір професії» (формат «Світове кафе»).

Для уроків розвитку мовлення («Інформація», «Текст», «Жанри мовлення», «Спілкування») ми створили ряд завдань, спрямованих на формування ключових навичок XXI ст.: креативності, інноваційності, критичного мислення, комунікативних навичок, медіаграмотності, ІКТ-грамотності, гнучкості, адаптивності, ініціативності, продуктивності, лідерства, відповідальності, здатності вирішувати проблеми, ефективно працювати в команді.

Родзинкою підручника є електронний додаток, що містить навчальну програму, 56 презентацій, 56 онлайн-тестів, 56 сортувальників, 32 навчальні тренажери, 100 карток «Вивчаймо український правопис разом!», 6 відеопрактикумів «Говорімо правильно!», цикли завдань для повторення вивченого в 5–8 класах та подолання освітніх втрат.

Щиро сподіваємося, що цей підручник допоможе вам підвищити рівень навчальних досягнень з української мови, а цікаве занурення у світ сучасних професій – усвідомити, який вид діяльності в майбутньому зробить вас успішними та щасливими.

Тетяна Бутурлим та Антоніна Попова

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

Опрацьовуємо теорію

Працюємо з різними видами інформації

Працюємо в групах

Працюємо в парах

Виконуємо домашнє завдання

Долаємо освітні втрати, повторюємо вивчене

Перевіряємо рівень навчальних досягнень

Представники різних професій. Ключові поняття

ГОВОРІМО ПРАВИЛЬНО!

ВИВЧАЙМО УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОПИС

РОЗДІЛ І
ВСТУП. СИНТАКСИС. ПУНКТУАЦІЯ. ПРЯМА І НЕПРЯМА МОВА. ІНФОРМАЦІЯ. ТЕКСТ

Урок №1
Українська мова та виклики сьогодення

Урок №2
Повторення вивченого в 7-8 класах

Урок №3
Новизна та важливість інформації. Події та факти

Урок №4
Правдивість інформації. Фейки. Ознаки фейкової реклами

Урок №5
Особливості сучасної хроніки. Світлина як носій інформації. Ознаки фотошопу

ІНФОРМАЦІЯ

Урок №6
Пряма і непряма мова (повторення)

Урок №7–8
Заміна прямої мови непрямою

Урок №9
Цитата як спосіб передавання чужої мови

Урок №10
Діалог

Уроки №11–12
Розділові знаки при прямій мові й діалозі

Урок №13
Повторення вивченого в 7-8 класах

Урок №14
Ознайомлювальне, вивчальне читання

Урок №15
Прийоми осмислення навчального тексту. Читання для задоволення

ТЕКСТ

Уроки №16–17
Повторення та узагальнення вивченого

Урок №18
Тестові завдання

ДОЛАЄМО ОСВІТНІ ВТРАТИ

Визнач вид інформації (текстова, графічна, числова, звукова, відео):

- рилз в інстаграмі;
- зображення на слайді презентації;
- математична формула;
- вірш;
- схема.

Визнач вид тексту (опис, розповідь, роздум).

Я вважаю, що глибоке задоволення від професійної діяльності є не просто бажаним бонусом, а важливою передумовою для досягнення справжніх вершин майстерності та високої ефективності у щоденному виконанні виробничих завдань. Робота, яка надихає, перетворюється з нудного обов'язку на потужне джерело внутрішньої енергії та постійного самовдосконалення.

По-перше, задоволення від роботи є основним рушієм внутрішньої мотивації, яка набагато стійкіша за зовнішні стимули. Наприклад, талановитий програміст, який любить вирішувати складні алгоритмічні задачі, буде працювати не лише заради зарплати, але й самого процесу.

По-друге, любов до своєї справи забезпечує необхідну психологічну стійкість перед обличчям невдач і вигорання. Наприклад, хірург, який відчуває місію у своїй роботі, не зламається після складної операції, а навпаки, проаналізує помилки та ще більш наполегливо працюватиме над собою.

Отже, професія, яка приносить задоволення, є ключем до постійного зростання, інноваційності та високої якості. Тільки тоді, коли людина по-справжньому любить свою справу, готова професійно зростати й досягати справжньої майстерності.

Постав розділові знаки в реченнях із прямою мовою.

У вчителів немає чарівної палички, але вони щодня розпочинають магію творення нових світів у свідомості дітей подумала Марія, коли заходила в клас.

Архітекторка сказала Ми не просто малюємо, а створюємо проєкцію, яким буде виглядати наш завтрашній день.

Я не просто пропоную книгу для читання з гордістю сказала бібліотекарка а відчиняю двері в інші світи.

УРОК 1

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Сьогодні на уроці

Мовні виклики, мовні бар'єри, мовні запозичення

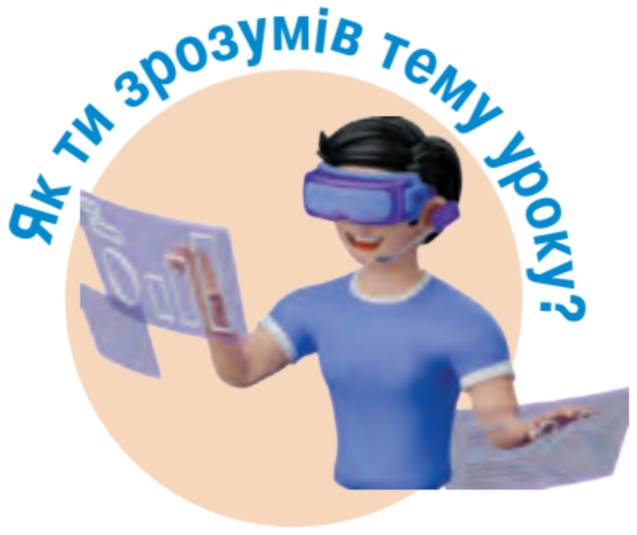
Виклик – це прохання або вимога з'явитися куди-небудь; вимога, спонукання до будь-яких дій, взаємин; команда обчислювальній системі для виконання алгоритму дій.

Ставлення до мови – відчуття особистості щодо власної мови чи мови інших народів.

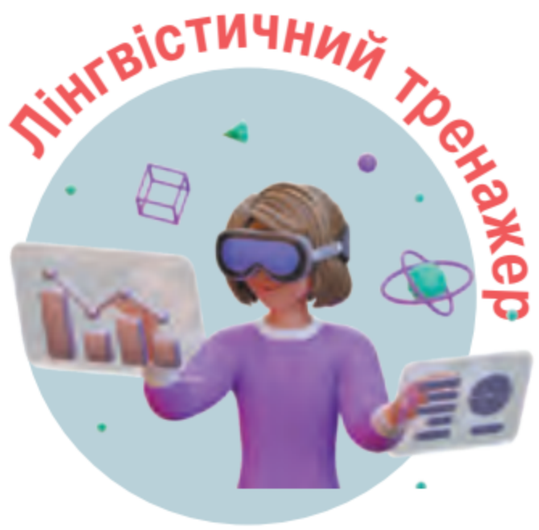
Мовні запозичення – це слова / словосполучення / речення, які перейшли з однієї мови в іншу внаслідок контактів між мовними спільнотами.

Мовний бар'єр – це лінгвістична перепона в комунікації, тобто труднощі в спілкуванні людей, що належать до різних мовних груп.

1. **Прочитай** текст. **Сформулюй** основну думку, **запиши** її.

Протягом останніх років спостерігається тенденція до зростання рівня суспільної підтримки української мови й кардинальне збільшення її застосування в публічній сфері та приватному спілкуванні. Важливим кроком на шляху до захисту культурної та мовної спадщини було ухвалення Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019 р., у редакції від 12.09.2025), Закону України «Про медіа» (2022 р., у редакції від 01.01.2025). Українська мова стала обов'язковою для більшості сфер: реклами, освіти, культури, обслуговування, транспорту, охорони здоров'я, книговидання та книгорозповсюдження тощо. Заборонено поширювати інформацію, що принижує або зневажає державну мову, інформацію, що заперечує або ставить під сумнів існування українського народу (нації), та / або української державності, та / або української мови.

2. **Прочитай** статтю 1 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Запиши твердження, заповнивши пропуски.

Стаття 1. Статус української мови як єдиної державної мови в Україні

1. Єдиною державною (офіційною) мовою в Україні є ____
2. Статус української мови як єдиної ____ мови зумовлений державотворчим самовизначенням української нації.
3. ____ статус української мови є невіддільним елементом конституційного ладу України як унітарної держави.
4. Статус української мови як єдиної державної мови в Україні визначається суто ____
5. Порядок функціонування й застосування державної мови визначається тільки ____
6. Навмисне спотворення української мови в офіційних документах і текстах <…> , а також створення перешкод та обмежень у застосуванні української мови тягнуть за собою ____, установлену законом.
7. Статус української мови як єдиної державної мови передбачає ____ її використання на всій території України <…>.
8. Українська мова як єдина державна мова виконує функції мови міжетнічного спілкування, є гарантією захисту ____ для кожного українського громадянина незалежно від його етнічного походження, а також є фактором єдності і національної безпеки України.

3. **Прочитайте** статтю 21 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Проаналізуйте, які пункти можуть викликати конфлікти між учасниками / учасницями освітнього процесу.

Розробіть шляхи розв'язання проблемних ситуацій.

Стаття 21. Державна мова у сфері освіти

1. Мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова. У класах (групах) з навчанням мовами національних меншин, які є офіційними мовами Європейського Союзу, гарантується право на використання мови відповідної національної меншини в освітньому процесі поряд із державною мовою. <…>
2. Заклади освіти забезпечують обов'язкове вивчення державної мови, зокрема заклади професійної, фахової передвищої та вищої освіти, обсягом, що дає змогу провадити професійну діяльність у вибраній галузі з використанням державної мови. <…>
3. Мовою зовнішнього незалежного оцінювання за результатами здобуття повної середньої освіти та вступних випробувань є дер-

жавна мова, крім зовнішнього незалежного оцінювання з іноземних мов.

4. Держава забезпечує вивчення англійської мови та сприяє вивченню інших мов міжнародного спілкування в закладах освіти незалежно від форми власності.
5. У закладах освіти відповідно до освітньої програми одна або декілька дисциплін можуть викладатися двома чи більше мовами — державною мовою, англійською мовою, іншими офіційними мовами Європейського Союзу.
6. За бажанням здобувачів професійної, фахової передвищої та вищої освіти заклади освіти створюють можливості для вивчення ними мови корінного народу, національної меншини України як окремої дисципліни.
7. Викладання іноземної мови в закладах освіти й на курсах з вивчення іноземних мов здійснюється відповідною іноземною або державною мовою.
8. Держава сприяє створенню та функціонуванню за кордоном закладів освіти, у яких навчання здійснюється державною мовою або вивчається державна мова.
9. Особливості використання мов в окремих видах та на окремих рівнях освіти визначаються спеціальними законами.

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ ONLINE
Офіційний вебпортал парламенту України
Законодавство України

4. **Прочитайте** статтю 40 Закону України «Про медіа». **Сформулюйте** якнайбільше відповідей на запитання «Чому медіа не завжди використовують українську мову?».

Стаття 40. Мова у сфері аудіовізуальних медіа

1. Програми державною мовою, зокрема фільми, у загальному тижневому обсязі мовлення телемовників <…> мають становити: 1) для телеканалів загальнонаціональної та регіональної категорій – не менше ніж 90 відсотків від загальної тривалості програм (або їх частин); 2) для телеканалів місцевої категорії – не менше ніж 80 відсотків <…>; 3) для телемовників, які, крім мовлення державною мовою, здійснюють мовлення суто мовами національних меншин (спільнот) України, які є офіційними мовами Європейського Союзу <…>, за винятком мов національних меншин (спільнот), що є державною (офіційною) мовою держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором або державою-окупантом <…> – не менше ніж 30 відсотків від загальної тривалості програм (або їх частин). <…>

3. Радіомовники зобов'язані при здійсненні ефірного радіомовлення: 1) забезпечувати частку пісень (музичних творів із текстом) державною мовою обсягом не менше ніж 40 відсотків загального обсягу пісень, поширених упродовж доби, а також не менше ніж

40 відсотків загального обсягу пісень, поширених у кожному проміжку часу між 7 годиною та 14 годиною і між 15 годиною та 22 годиною; <…> 3) забезпечувати не менше ніж 90 відсотків тижневого обсягу ведення програм, зокрема новинно-аналітичних блоків, розважальних програм (ведучими, дикторами радіопрограм) державною мовою; <…>. Обсяг частки пісень державною мовою або іноземними мовами, які є офіційними мовами Європейського Союзу, визначається в програмній концепції мовлення радіомовника.

4. Тижневий обсяг програм новин державною мовою телемовника або радіомовника, який є ліцензіатом або реєстрантом, має становити не менше ніж 90 відсотків загальної тривалості всіх програм новин, поширених таким мовником у кожному проміжку часу між 7 годиною та 18 годиною та між 18 годиною та 22 годиною.

5. Телемовники та радіомовники, які здійснюють мовлення мовами корінних народів України, незалежно від територіальної категорії, повинні забезпечувати сумарний тижневий обсяг мовлення державною мовою та мовами корінних народів України обсягом не менше ніж 75 відсотків, при цьому не менше ніж 30 відсотків – державною мовою, зокрема програм новин, інформаційно-аналітичних та розважальних програм (ведучими (дикторами) радіопрограм). <…>

7. Програма вважається виконаною державною мовою, якщо виступи (репліки) ведучих (дикторів) програми, осіб, які беруть участь у програмі, виконані, перекладені із застосуванням синхронного або послідовного перекладу, дубльовані, озвучені (з урахуванням вимог цього Закону) українською мовою.

Фільм вважається виконаним державною мовою, якщо звуковий ряд під час його демонстрування (розповсюдження) виконаний, дубльований, озвучений державною мовою. Для цілей реалізації художнього, творчого задуму допускається у фільмі (крім дитячих та анімаційних фільмів) використання інших мов обсягом не більше ніж 10 відсотків загальної тривалості всіх реплік учасників фільму, при цьому всі іншомовні репліки субтитруються державною мовою. <…>

Джерело: http://surl.li/jmlsll

5. **Проаналізуй** результати соціологічного опитування 2024 р. (проєкт реалізовано Центром Разумкова в межах Програми сприяння громадській активності «Долучайся!»).

Зроби висновок про ставлення громадян України до мовних викликів.

69,5 відсотків респондентів вільно володіють українською мовою, 27 відсотків – на побутовому рівні, 2 відсотка – погано розуміють українську мову, 0,5 відсотка – узагалі не розуміють української мови.

Для 78 відсотків опитаних рідною є українська мова, для 13 відсотків – і українська, і російська, для 6 відсотків – російська мова.

Розмовляють удома лише або переважно українською 70,5 відсотків учасників опитування, російською – 11 відсотків, українською і російською – 18 відсотків.

Спілкуються за межами дому лише або переважно українською 72 відсотків опитаних, лише або переважно російською – 8 відсотків, українською та російською – 20 відсотків.

Джерело: http://surl.li/oemnbu

6. **Прочитай** текст і **виконай** завдання до нього.

Грузини й досі майже вільно читають поему Шота Руставелі «Витязь у тигровій шкурі», хоч вона була створена майже 800 років тому; сучасні італійці так само без перекладу розуміють «Божественну комедію» Аліг'єрі Данте, хоч їй уже 700 років. Ми, українці, маємо кількатисячолітню народнопісенну спадщину, на її мовній основі постала сучасна українська література, починаючи від Івана Котляревського й геніального Тараса Шевченка. Власне, цивілізаційний розвиток і нації, і людства завдячує саме отій тяглості, живучості мови.

Відколи людина відчула свою окремішність серед живих істот, відтоді рідна мова для неї стала найважливішим навчальним предметом. Ось давнє свідчення представника одного з індіанських племен Америки: «Наші матері витрачають щодня по дві години, навчаючи дітей правильно говорити мовою племені. Дорослий індіанець, який не володіє своєю мовою з абсолютною правильністю, фактично стає безправним: йому не дозволяють говорити при людях, щоб його мовні хиби не передалися слухачам, особливо дітям».

Києво-Могилянська академія

В античному світі на першому місці серед навчальних предметів стояли граматика й риторика. У козацьких школах, крім військової справи, основними предметами були граматика й співи. У Києво-Могилянській академії з-поміж семи навчальних предметів три були філологічні: граматика, риторика й поетика.

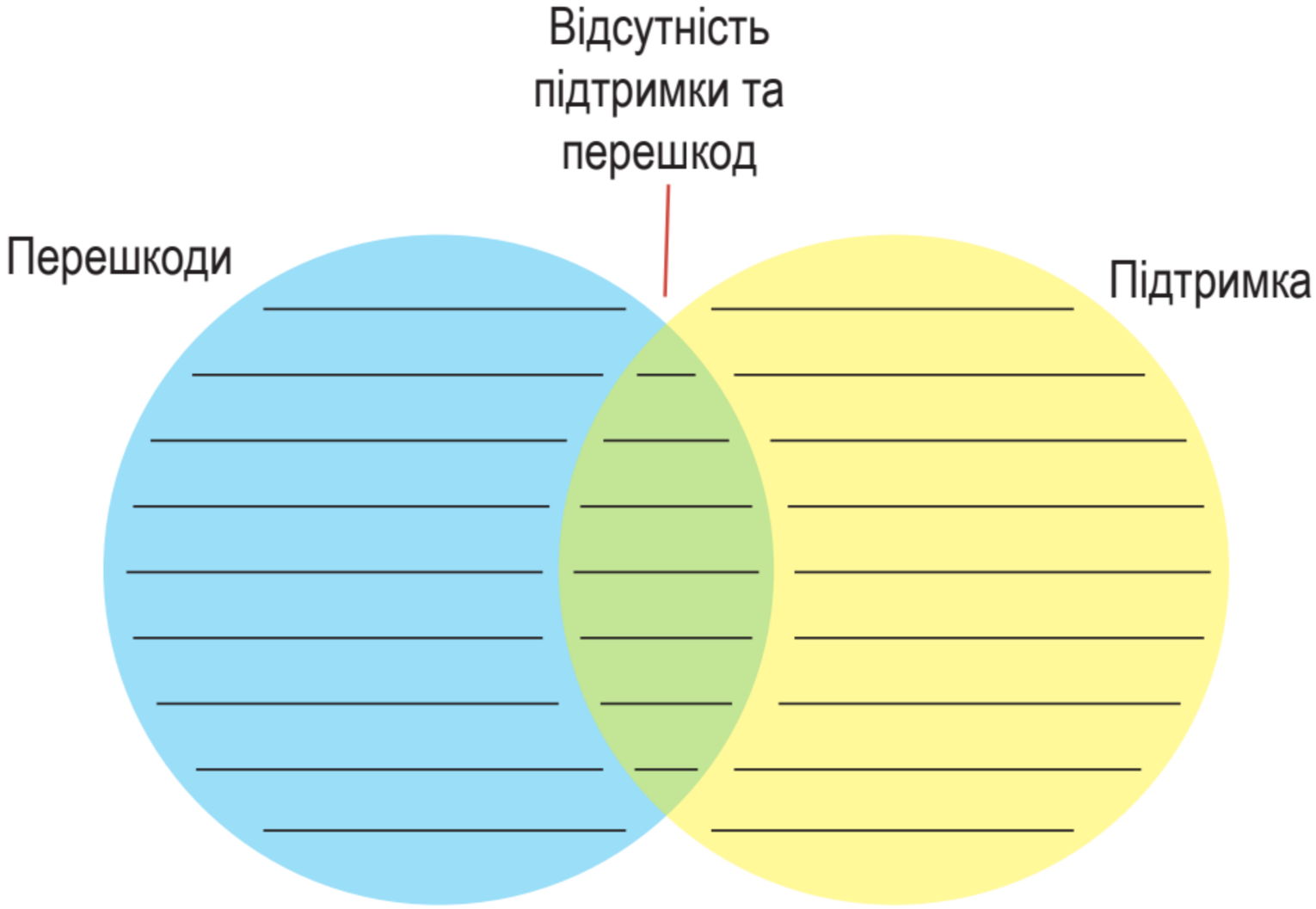
Мова живе тому, що її від батьків переймають діти й передають своїм нащадкам *(І. Ющук)*.

Завдання

1. Знайди в тексті речення, які свідчать про розвиток мови.
2. Подумай, чому важливо правильно говорити рідною мовою.
3. Поясни зміст виділеного речення.
4. Визнач, чи є зв'язок між розвитком мови й розвитком суспільства.
5. Установи взаємозв'язок між мовою та вихованням у сім'ї.
6. Опиши, яким ти бачиш майбутнє української мови.

7. **Поміркуй**, що перешкоджало розвиткові української мови.
Подумай, які нижчезазначені чинники сприяли підтримці української мови.
Проаналізуй, що позитивно та негативно вплинуло на її розвиток.
Доповни таблицю своїми твердженнями.
Заповни діаграму Венна.

Правопис	Царські укази	Український контент
Видавництво	Закон про мову	Суржик
Діалектизми	Запозичення	Росіянізація
…	…	…

УРОК 2

ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО В 7–8 КЛАСАХ (РМ)

Сьогодні на уроці

Інформація, фейк, спілкування

Інформація (лат. *informatio*) – це сукупність відомостей про об'єкти, явища та процеси, які передають за допомогою знакових систем.

Види інформації:

- за способом сприйняття: візуальна (зорова), аудіальна (слухова), нюхова, смакова, тактильна;
- за формою подання: образно-знакова (числова, текстова, графічна), сигнальна (звукова, відео).

Джерела інформації: *підручники, посібники, збірники, художні твори, статті (паперові), відео, телебачення, радіо, подкасти, розмови, опитування (візуальні й аудіальні), інтернет, соціальні мережі (цифрові).*

Вербальне спілкування – це комунікація за допомогою мови.

Невербальне спілкування – комунікація за допомогою «мови тіла» (погляду, виразу обличчя, жестів, пози, інтонації тощо).

Академічна доброчесність – це правила, яких людина повинна дотримуватися під час створення власних проєктів, якщо вона користується допоміжною інформацією.

Плагіат – привласнення авторства на чужий продукт праці в будь-якій формі або запозичення частини творчого доробку іншої людини без покликання на джерело належності.

Критерії достовірної інформації:

- реалістичність;
- впливовість контенту;
- відокремлення фактів від думок;
- точність;
- повнота інформації.

Фейк – це неправдиві або свідомо спотворені відомості, які поширюють із метою введення людей в оману, маніпуляції їхніми думками, пробудження емоційної реакції або підриву довіри до офіційних джерел.

Факти – це перевірені, об'єктивні відомості, які можуть бути підтверджені за допомогою документів, статистичних даних або експериментів.

Судження – це оцінка, думка про певний факт або явище, засновані на особистих переконаннях, досвіді або інтерпретації фактів.

Дезінформація – це свідомо неправдива, оманлива, маніпулятивна інформація, створена навмисне заради економічних, політичних або інших вигод.

Шляхи виявлення дезінформації:

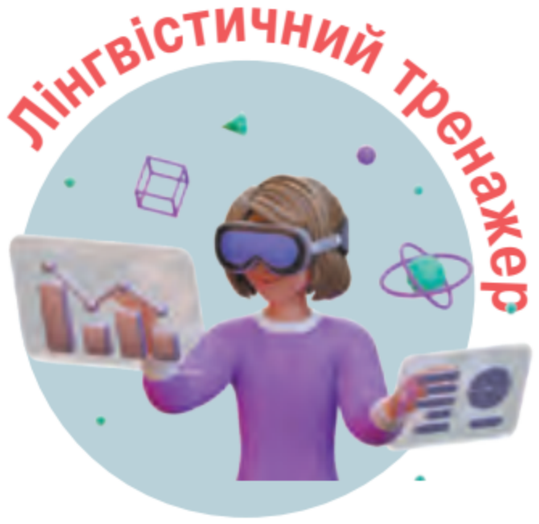
- *верифікувати першоджерела інформації на справжність, авторитетність;*
- *підтвердити інформацію в інших джерелах;*
- *перевірити інформацію на точність, надійність, актуальність;*
- *навести переконливі факти й докази;*
- *проаналізувати заголовок допису / статті;*
- *протидіяти дезінформації на платформі, де її поширено.*

8. **Заповни** пропуски в таблиці «Види інформації за способом сприйняття».

Сприйняття інформації на слух	Сприйняття інформації на дотик	Сприйняття інформації на смак	Сприйняття інформації на запах	Сприйняття інформації зором
?	?	смакова	нюхова	?

9. **Проаналізуй** ситуації. **Визнач** вид інформації.

- Учень слухає музику.
- Учениця переглядає відеоурок.
- Учень їсть морозиво.
- Учениця обирає парфуми в магазині.
- Учні дивляться спектакль у театрі.
- Учні аналізують картини в музеї.
- Учні читають завдання квесту.
- Учні обіймаються після перемоги в конкурсі.

10. **Досліди** діалог. **Визнач**, про які джерела інформації говорили підлітки. **Доповни** діалог.

11. **Оціни** сурдопереклад на пісенному конкурсі «Євробачення-2024» (https://edodatok.com/el/7863/).

Визнач, наскільки вдалося Катерині Заботкіній передати емоційну основу пісень конкурсантів та конкурсанток.

Критерії оцінювання: лінгвістична відповідність, жестова майстерність, експресивність, темпоритм, синхронність із музикою, доступність.

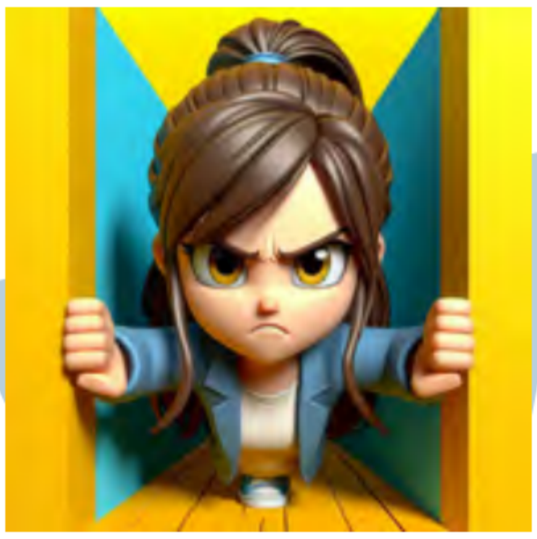
Джерело: http://surl.li/lynxpu

12. **Проаналізуй** невербальні реакції персонажів, зображених на ШІ-об'єктах.

Опиши емоційний стан дівчат і хлопців окремими реченнями. **Запиши** їх, **підкресли** в них усі члени речення.

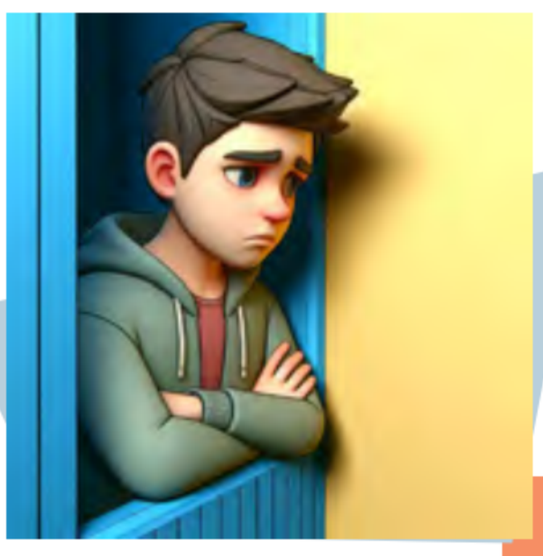

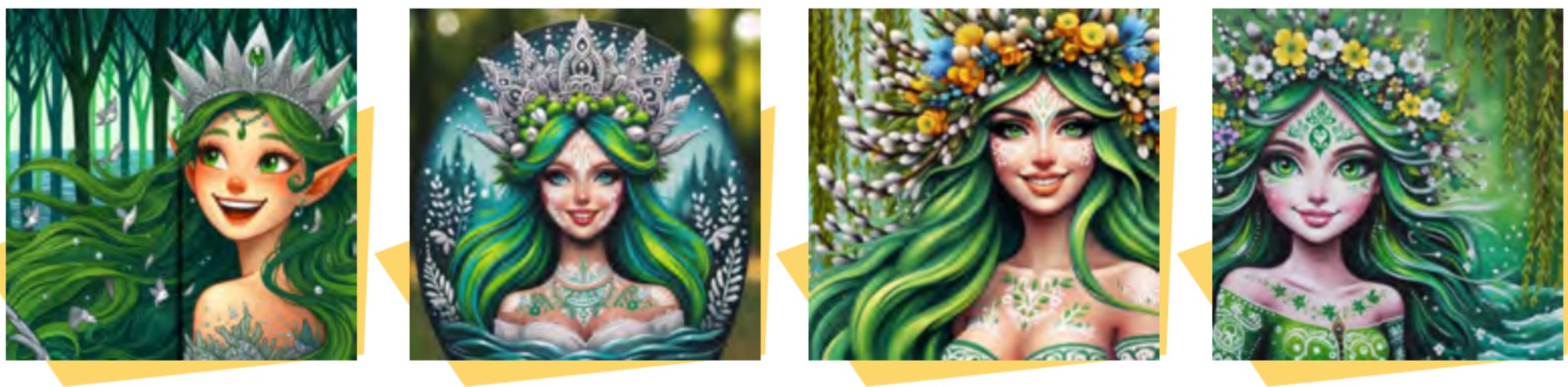

13. **Переглянь** відео на ютуб-каналі «DW Українською» (https://edodatok.com/el/7864/) і дізнайся поради, як розпізнати фейки. **Склади** список рекомендацій «Як не потрапити на гачок дезінформації».

14. **Переглянь** відео за покликанням https://edodatok.com/el/7865/. **Зістав** зовнішність Мавки на наведених зображеннях. **Визнач**, яке з них більш точно відтворює образ головної героїні з мультфільму «Мавка. Лісова пісня» (2023) від студії «Animagrad». **Наведи** переконливі аргументи.

15. **Розглянь** картину Катерини Білокур. **Опиши** полотно.

Роботу над полотном «Квіти на блакитному» Катерина Білокур розпочала в 1942 році, коли її рідне село перебувало під німецькою окупацією. «Війна! І потемнів мені світ білий. Кругом і гухало, і бухкало…» — згадувала художниця в 1947 році. Усупереч трагічним обставинам, Катерина Білокур створила світлий і життєствердний світ. Мисткиня подарувала полотно Національному музею Тараса Шевченка.

За матеріалами сайту: https://knpu.gov.ua/kateryna-bilokur-kvity-na-blakytnomu/

Назва: «Квіти на блакитному»
Дата: 1942–1943
Стиль: наївне мистецтво (примітивізм)
Жанр: квітковий натюрморт

Шаблон опису картини

1. *Автор / авторка, назва картини.*
2. *Техніка виконання.*
3. *Основні елементи зображення.* Що зображено на картині?
4. *Фон.*
5. *Кольорова гама.* Які кольори домінують? Який настрій вони створюють?
6. *Символіка.* Що символізує картина?
7. *Емоції.* Які емоції викликає?
8. *Стиль картини.* До якого стилю належить картина? Які індивідуальні особливості створення картини?
7. *Враження.* Що найбільше сподобалося? Що здивувало?

УРОК 3

НОВИЗНА ТА ВАЖЛИВІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ. ПОДІЇ ТА ФАКТИ (РМ)

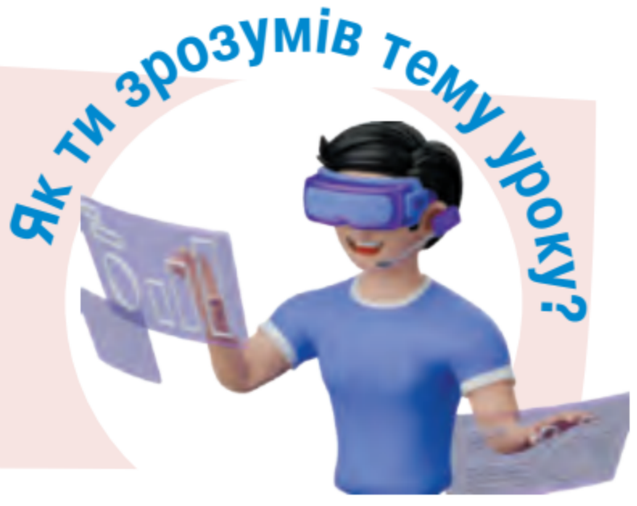
Сьогодні на уроці

Інформація, медіапродукт, інформаційна бульбашка

Інформація – це новини, факти, знання, здобуті внаслідок пошуку, вивчення, спілкування тощо.

Інформаційна бульбашка – це стан, коли користувачі в інтернеті бачать лише інформацію, яка відповідає їхнім попереднім пошуковим уподобанням та переконанням відповідно до алгоритмів персоналізації.

Медіапродукт – це конкретний вид медіаповідомлення разом із його носієм (наприклад, книга, газета, журнал, радіо- й телепередача, кінофільм, анімаційний фільм, рекламний ролик).

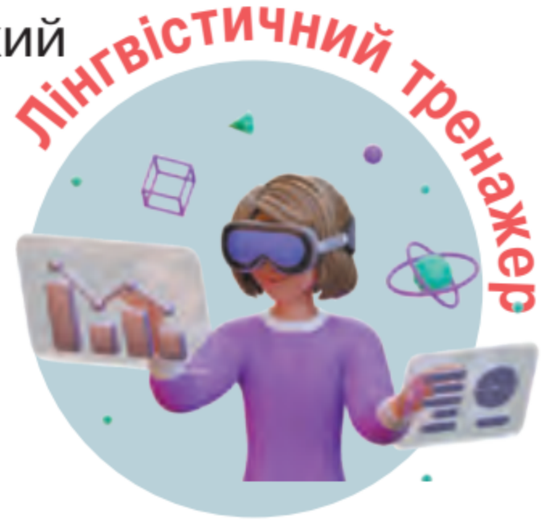

17. **Прочитай** статтю, розміщену на сайті ГО «Український психологічний ХАБ».

Структуруй матеріал: створи карту мислення (інтелект-карту) про ефект новизни.

Випиши складні речення.

Підкресли граматичні основи.

Ефект новизни

Ми постійно перебуваємо під впливом вражень, подій, ідей. У психології існує термін, що описує певний ефект, спричинений новизною. Це ефект новизни. У статті ми розглянемо, як це явище впливає на нашу психіку.

Ефект новизни належить до природної тенденції бути зацікавленими та зосередженими на сучасних речах, подіях або враженнях. Коли ми стикаємося із чимось новим, то мозок активізується, вивчає та сприймає іншу інформацію.

Думки та почуття, що виникають під впливом цього ефекту, можуть бути дуже різними — від радості та захопленості до певної форми тривоги чи страху. Цим пояснюється часте доскіпливість новими гаджетами, модними трендами або незвичайними подіями.

Український психологічний ХАБ

При цьому необхідно розуміти, що ефект новизни може впливати на нас як позитивно, так і негативно.

Перший позитивний аспект ефекту новизни полягає в стимуляції творчості та пошуку нових ідей. Коли ми стикаємося з незвичними речами, у нас випадає нагода досліджувати, аналізувати та розвивати знання. Це може підсилити мотивацію та прагнення знайти нові шляхи досягнення успіху.

Другий аспект ефекту новизни – його вплив на емоційний стан особистості. Новизна може бути джерелом радості та задоволення. Ми радіємо придбаному одягу, прем'єрі пісні чи появі книги. Проте занадто часте зазнайство новими речами може призвести до ситуації, коли швидко починаємо нудьгувати та шукати щось інше, більш захопливе. Це може призвести до втрати задоволення від того, що ми вже маємо.

Третій аспект ефекту новизни – його вплив на свідомість особистості. Новизна може впливати на нашу здатність приймати обдумані рішення, особливо в умовах перевантаження інформацією. Коли ми постійно стикаємося з новим, можемо бути схильними до імпульсивності та маємо менше часу для роздумів. Це можуть бути рішення, що негативно вплинуть на наше життя.

Ефект новизни – це психологічний термін, що описує зацікавлення новими речами та враженнями. Він може впливати на нашу творчість, емоційний стан та прийняття рішень, ставлення до світу.

Джерело: https://www.psykholoh.com/post/

18. **Прочитай** інформацію про Лесю Українку.

Визнач, що нового ти дізнався / дізналася про письменницю.

- Лариса Петрівна Косач народилася 25 лютого 1871 року в м. Новограді-Волинському.
- Садиба Косачів розташовувалась на окраїні села, де були найкращі землі. У розпорядженні родини було 500 гектарів землі, включно з лісами, ріллею та 4 га саду. Аби тримати в порядку садибу, родина Лесі Українки мала найманих робітників.
- Мати – Олена Пчілка (письменниця), батько – Петро Косач, дядько – Михайло Драгоманов (публіцист, історик, філософ, літературознавець), тітка – Олена Косач («бунтарка», заслана до Сибіру).
- Мала старшого брата Михайла, якого дуже любила. Через нерозлучність їх називали спільним іменем «Мишелосіє». Михайло був улюбленцем родини Косачів, на нього покладали найбільші надії.
- Сестра Ольга згадує: «Лесю до 5 років звали Лосею <…>, а тоді вона перейменувалася на Лесю, бо їй не подобалося ім'я Лося».

Леся Українка

- У своїх листах 1897 р. Олена Пчілка називала її Зеєю, Зеїчкою. Це прізвисько постало за назвою сорту кукурудзи: Леся нагадувала цю тоненьку, високу і ясну рослину.
- Маленька Леся була дуже хороброю. Хоча вона боялась ночі й хижих звірів, проте боролася зі своїми страхами й бігала ночами в сусідній ліс, щоб побачити русалку.
- Освіта: навчалася в приватних учителів, займалася самоосвітою. Почала читати в 4 роки, грати на фортепіано – у 5 років, шити й вишивати – у 6 років. Самотужки вивчила сім мов: українську, французьку, німецьку, англійську, польську, російську, італійську. У 8 років уже писала вірші.
- У 1884 р. у журналі «Зоря» під псевдонімом Леся Українка було опубліковано два вірші: «Конвалія» і «Сафо».
- У 19 років вона написала для своєї сестри підручник «Стародавня історія східних народів».
- Леся була красивою: природа наділила її сіро-блакитними очима й світло-русим волоссям. Проте рідні Лариси Косач згадували, що письменниця не любила крутитись перед дзеркалом, заглядала в нього «по-чоловічому» – на кілька хвилин під час ранкового туалету. Не любила модний одяг, але змушена була його носити через наполягання матері.
- Віддавала перевагу активному відпочинку: проходила понад 10 кілометрів на день, дуже добре та швидко плавала. Від батька письменниця успадкувала любов до зброї.
- У 10 р. захворіла на туберкульоз кісток. Пішла на р. Стир, щоб подивитися, як святять воду, намочила ноги — і застудилася. Лікарі встановити неправильний діагноз (гострий ревматизм), тому процес одужання був довготривалим. З того часу розпочалася «тридцятилітня війна» з туберкульозом кісток, до якого додався туберкульоз легень і нирок. Щоб полегшити страждання доньки, батьки часто возили Лесю в Крим, Єгипет, на Кавказ. Однак вона померла на 42 році життя.
- Трудова діяльність: через туберкульоз кісток не могла працювати, проте активно займалась письменницькою діяльністю.
- Псевдонім запозичила в дядька – Михайла Драгоманова, який підписувався як Українець. А оскільки Леся дуже любила свого дядька, захоплювалась ним, то вирішила в чомусь бути схожою на нього. Псевдонім Українка з'явився в 1884 році. А Лесею її лагідно називали в сім'ї.
- Леся Українка ввела в нашу мову такі слова: «напровесні», «промінь», «переможець», «палкий».
- На її честь астероїд – 2616 Леся.

Створи різні образи Лесі Українки за допомогою штучного інтелекту на сайті компанії «Designify».

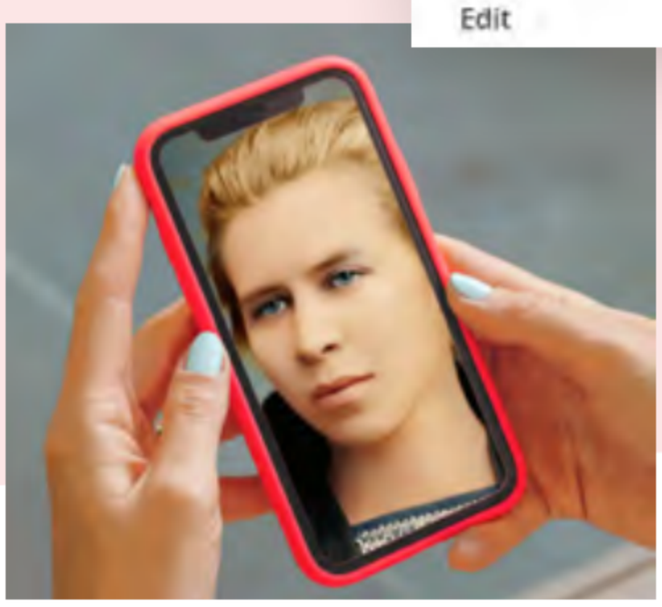
Крок 1: зареєструйся за покликанням *https://www.designify.com/*.

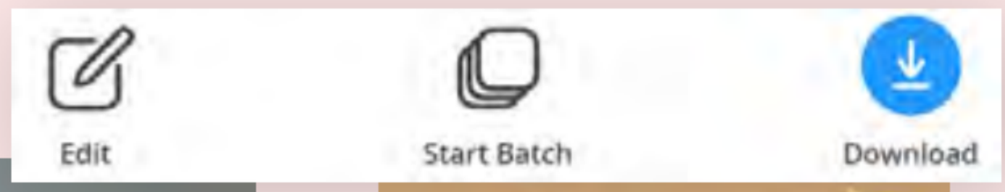
Крок 2: завантаж світлину письменниці.

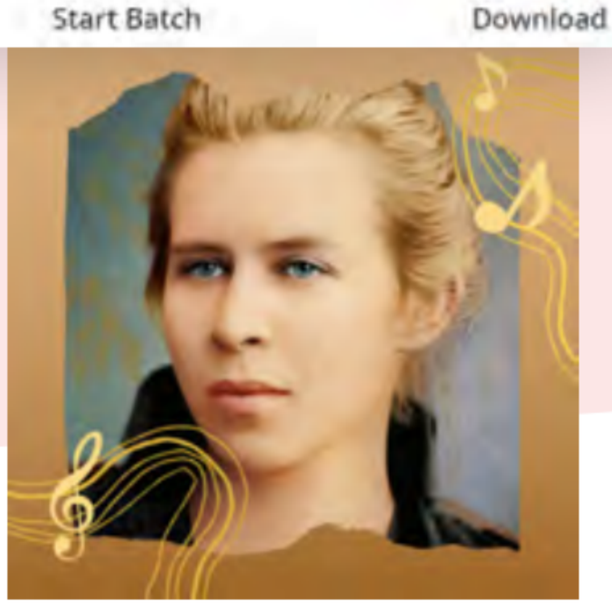
Крок 3: розглянь усі ШІ-варіанти образу Лесі Українки, обери один із них.

Крок 4: завантаж ШІ-світлину, поділися нею з однокласниками й однокласницями.

19. **Ознайомся** з інформацією про алгоритми та інформаційні бульбашки (https://edodatok.com/el/7869/).

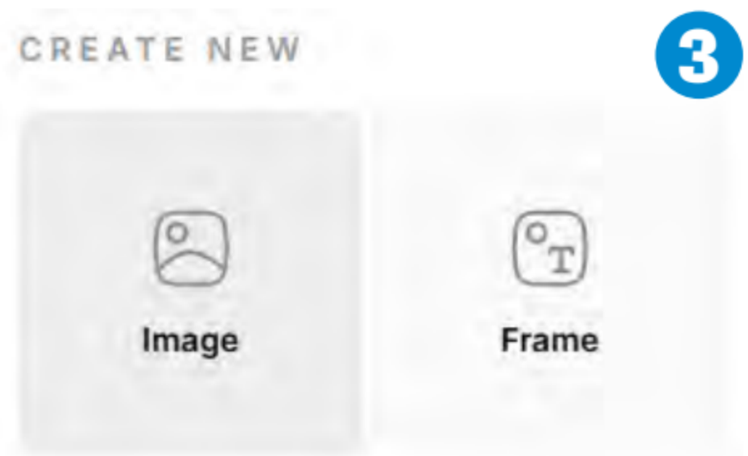
Визнач вид медіапродукту.
Підсумуй, що таке інформаційна бульбашка. Речення **запиши**.
Поміркуй, як уникнути інформаційної бульбашки.

20. **Створіть** метафору до поняття «інформаційна бульбашка» за допомогою штучного інтелекту.

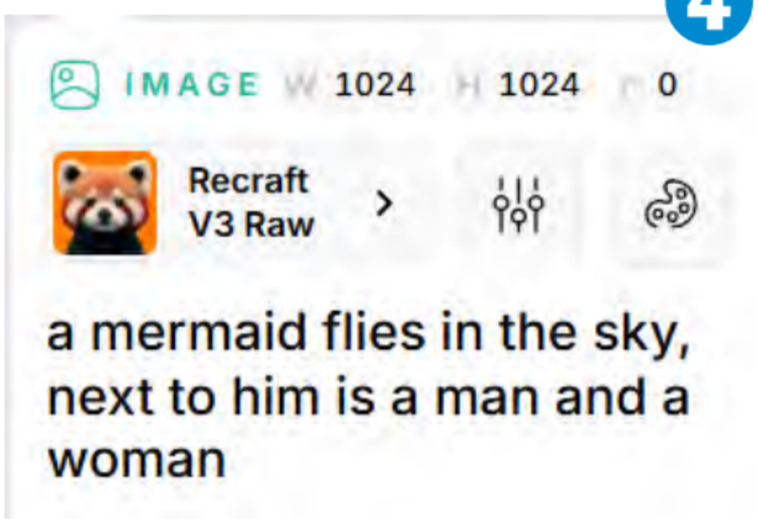
Крок 1: зареєструйтеся на сайті https://www.recraft.ai/.

Крок 2: натисніть на плюс чи кнопку «Create new project».

Крок 3: виберіть «Image».

Крок 4: виберіть стиль зображення, сформулюйте промпт англійською мовою, пов'язаний із реальними новинами чи подіями (наприклад: a mermaid flies in the sky, next to him is a man and a woman).

Крок 5: натисніть «Recraf».

Крок 6: натисніть на праву кнопку миші, виберіть кнопку «Export as», завантажте як зображення.

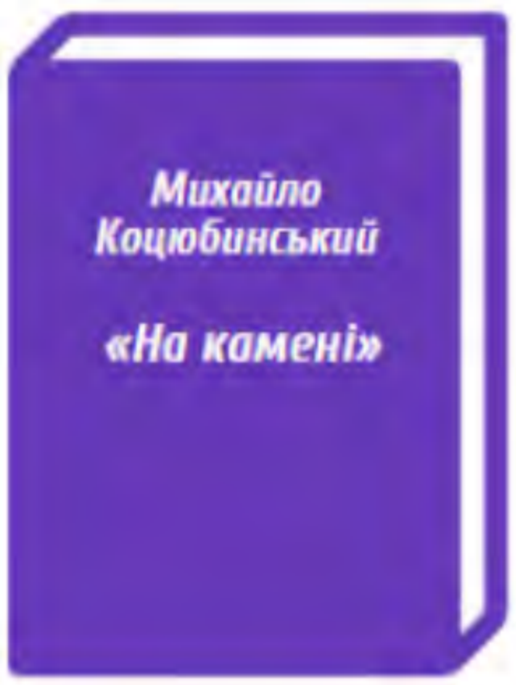

Розгляньте всі ШІ-зображення.
Проаналізуйте їхній підтекст (**визначте**, яку інформацію несуть створені медіапродукти).
Оцініть, наскільки ШІ вдалося продемонструвати суть поняття «інформаційна бульбашка».
Після генерації виконайте письмове завдання: **опишіть**, яку подію чи факт зображено, **проаналізуйте** їх.

21. **Знайди** на офіційному ресурсі УНІАН (https://www.unian.ua/) новину, яка найбільше тебе вразила. **Проаналізуй**, як ця інформація вплинула на твої думки, емоції, самовідчуття. Відповіді **зафіксуй** у формі схеми.

22. **Ознайомся** з назвами творів, які вивчатимеш у 9 класі. **Поміркуй**, про що будуть ці тексти.

Створи сучасну версію дизайну обкладинок художніх творів відповідно до припущень про їх зміст.

Михайло Коцюбинський
«На камені»

Леся Українка
«Бояриня»

Іван Багряний
«Тигролови»

УРОК 4

ПРАВДИВІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ. ФЕЙКИ. ОЗНАКИ ФЕЙКОВОЇ РЕКЛАМИ (РМ)

Сьогодні на уроці

Фейк, фактчекінг, дисклеймер

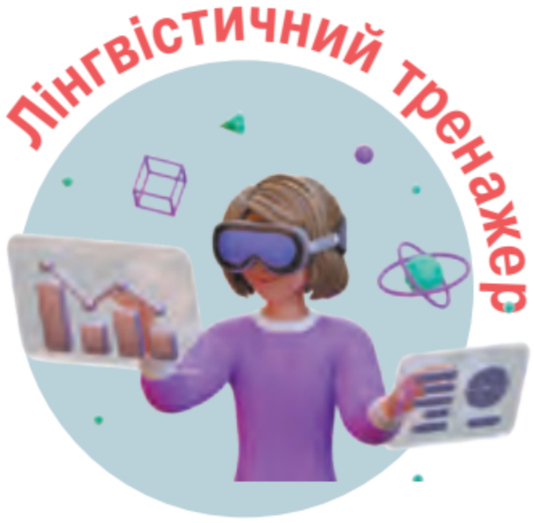
Фейк – це неправдиве твердження, часто повністю вигадане, яке створено для того, щоб увести в оману громадськість і приховати правду. Фейки поширюють із метою реклами когось або чогось, маніпулювання свідомістю, дезінформації.

Фактчекінг – перевірка тверджень на достовірність, повноту й наявність маніпуляцій.

Дисклеймер – короткі повідомлення або застереження, які автори додають до тексту, відео, зображення або іншого контенту; письмова відмова від відповідальності за можливі *деліктні наслідки* використання такого контенту. Наприклад: «Редакція не несе відповідальності за зміст авторських матеріалів».

Деліктний – *який стосується будь-якого протиправного вчинку, що завдає шкоди іншій особі чи її майну.*

23. **Прочитай** текст.
Поясни, навіщо використовують фейкову рекламу.
Проаналізуй, якими можуть бути наслідки від перегляду й довіри до такої реклами.

Не всі рекламні кампанії, здійснені агенціями, є справжніми, і навіть на міжнародних креативних фестивалях трапляються фейкові роботи. Звучить дивно? Але це правда, яка існує не лише в інфопросторі споживачів реклами, але й серед фахівців.

Креативний директор агенції «TWIGA Digital Ukraine» Віталій Капустян зазначає: «Фейки в рекламній індустрії – погана практика. Однією з причин їх виникнення є вигорання команди на рутинних проєктах. Поточні клієнти не налаштовані на креативні ідеї, і якщо бізнес-показники агенції в нормі, то клієнта вирішують не дратувати надто сміливими ідеями. Команда починає нудитись, нереалізовані ідеї накопичуються – і як наслідок одна з них починає завертатись у фейковий кейс. Як на мене, такі роботи підривають репутацію. Вони означають, що агенція не вміє працювати

з реальними клієнтами. Якщо фейкова реклама здобула нагороду, то це може тимчасово підвищити впізнаваність бренду – про агенцію почнуть говорити рекламники, маркетологи, бренд-менеджери. Проте коли правда розкриється, репутація буде підірвана. Не можу сказати, що зробити фейкову рекламу – дешевше. У випадку з фейком за все платить агенція, а не клієнт. Тому вартість реалізації проєкту й участі у фестивалі може виявитися навіть дорожчою за реальний кейс» *(Даяна Данилюк)*.

Джерело: https://bazilik.media/shcho-take-fejkova-reklama-i-navishcho-ii-stvoriuiut/

- **Обери** потрібні прикметники та **утвори** словосполучення з іменниками. **Поясни** лексичне значення іменників.
  - Іменники: кампанія — компанія.
  - Прикметники: дружна, рекламна, посівна, весела, вступна, торговельна.
- **Назви** причини виникнення фейкової реклами. **Добери** синоніми до слів «рутина», «креативний».
- **Випиши** з тексту слова іншомовного походження — англізми. **Створи** коментар, у якому вислови свій погляд на розвиток української мови через надмірне вживання слів іншомовного походження.

24. **Опрацюй** наведені схеми. **Поясни**, як можна відрізнити фейкову інформацію від достовірної.

25. **Запишіть** три факти про себе та одну вигадану подію. **Обміняйтеся** цією інформацією та спробуйте розпізнати неправдиві повідомлення одне про одного. Обґрунтуйте свій вибір.

Про мене

26. **Проаналізуй** рекламу. **Визнач** фейкову та **спростуй** її за допомогою наведених вище схем. **Запиши** свої міркування.

Відскануй QR-код і **прочитай** статтю про фейкову рекламу. **Визнач**, чим небезпечне поширення рекламних фейків.

Використавши інформацію реклами, **утвори** й **запиши** два речення з прямою мовою. **Поясни** вживання в них розділових знаків.

УРОК 5

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ ХРОНІКИ. СВІТЛИНА ЯК НОСІЙ ІНФОРМАЦІЇ. ОЗНАКИ ФОТОШОПУ (РМ)

Сьогодні на уроці

Хроніка, світлина, фотошоп

Хроніка – це список найважливіших подій того чи іншого періоду в хронологічному порядку; різновид історичної літератури, зібрання записів із викладом найважливіших подій певного періоду в хронологічній послідовності.

Аннали – це записи за роками найважливіших подій у Стародавньому Римі, а також у деяких країнах Західної Європи в добу Середньовіччя. У Стародавньому Римі за велінням верховного жерця всі важливі події щорічно сухо й лаконічно занотовували на білих, покритих гіпсом дошках, які показували публіці. Аннали не збереглися, проте згадки про них є у творах давньоримських істориків.
На Русі відповідниками анналів були **літописи**.

Хроніка в медіа – це короткий (дво-, трирядковий) новинний жанр медіа; оперативне повідомлення новин про гострі, суспільно важливі події, факти, явища.

Цілодобовий цикл новин породжує культуру гарячих новин.

Основна функція хронік – оперативне поінформування читачів.
Стиль хронік – академічний, телеграмний (стислий, аргументований, беземоційний виклад).

Жанрові ознаки хроніки: актуальність, лаконічність, подієвість, оперативність, точність, указівка на дату, час події, відсутність заголовка, відповідність запитам української та зарубіжної авдиторії.

Тематика хронік: війна, відбудова країни, політика, економіка, освіта, культура, спорт, психологія тощо.

Сучасні хроніки містять елементи мультимедійності (поєднання текстової, інфографічної, відеоінформації) , інтерактивності.

Світлина (укр. «світло») – це фотографічний знімок, зображення на світлочутливому матеріалі або за допомогою цифрових інструментів.

Фотографія (від гр. слів «фото» – світло і «графо» – пишу) – запозичене слово.

Photoshop – це невід'ємна частина сучасного фотографування та графічного дизайну; редактор зображення. Дає можливість створювати візуальні ефекти, поліпшувати якість зображень та перетворювати реальність.

Illustrator – це потужне програмне забезпечення, спеціально розроблене для створення векторних ілюстрацій, логотипів і типографіки.

Ознаки фотошопу: нестандартні пропорції, ідеальна шкіра, відсутність дефектів.

Онлайн-інструменти для виявлення фотошопу: «Findexif», «Jeffrey's Exif Viewer», «Foto Forensics»,

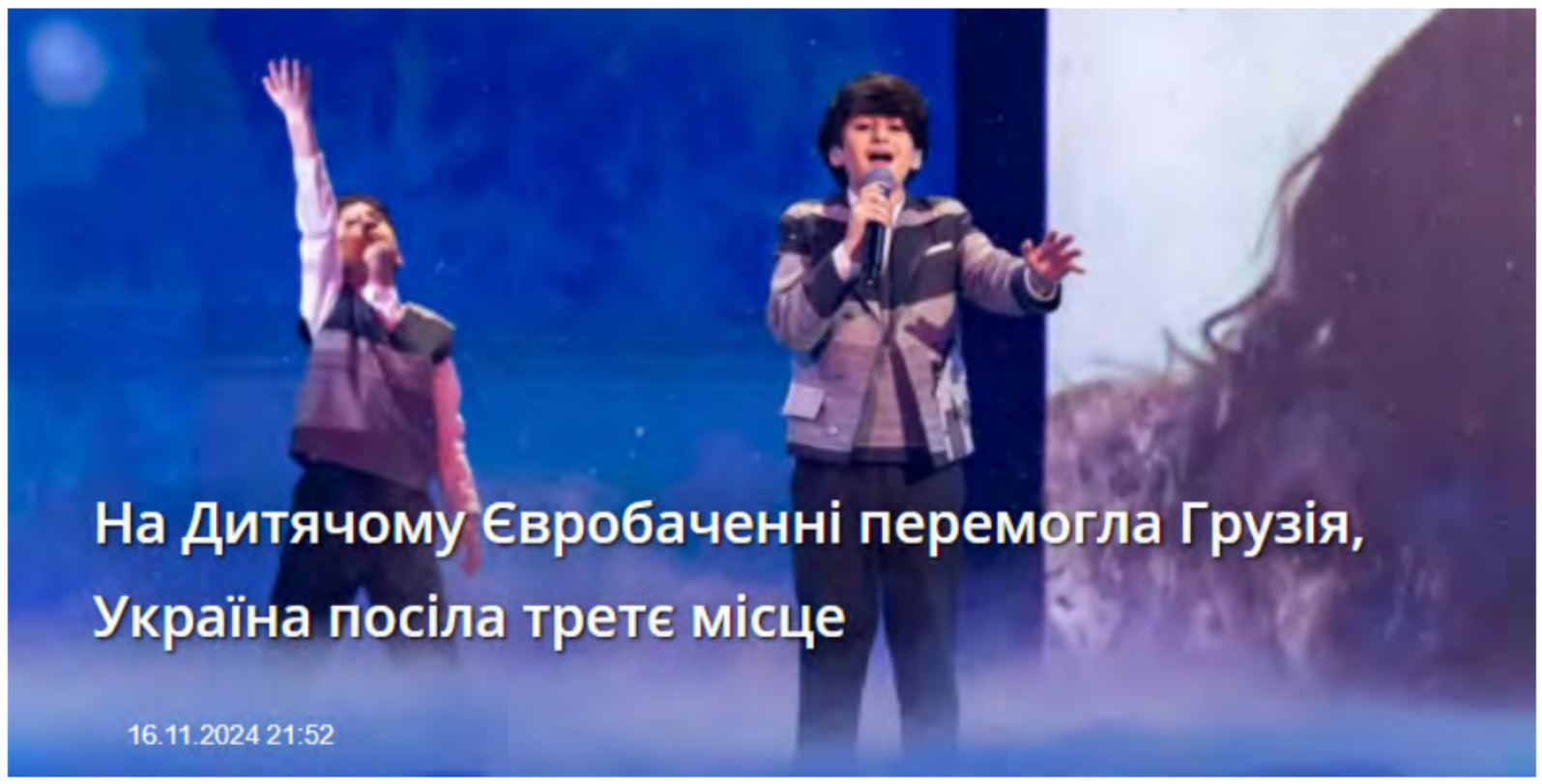
Джерела: http://surl.li/jellxe
http://surl.li/durxmp

27. **Проаналізуй** онлайн-хроніку за покликанням https://edodatok.com/el/7877/. **Досліди** її жанрові ознаки.

- Дата
- Час
- Заголовок
- Стиль
- Мультимедійність
- Джерело

28. **Проаналізуй** онлайн-хроніку.
Прочитай за покликанням https://edodatok.com/el/7878/ текст статті.
Розроби рекомендації, як поліпшити інфостиль. **Запиши** їх.

Скористайся пам’яткою.

Ознаки зразкового тексту

нормативний	без мовних помилок
об’єктивний	без оцінок, містить конкретні факти
зв’язний	адекватність мовленнєвого оформлення думки, змістова єдність частин
порційний	текст поділений на абзаци, стаття – на розділи
зчитуваний	уже з перших речень розуміє основну думку тексту після прочитання перших рядків
послідовний	логічно викладений, наприкінці тексту є висновок чи рекомендації
цікавий	мотивує прочитати текст

29. **Прочитай** рекомендації щодо розпізнавання ознак фотошопу.

- Фото незвичайне.
- Розмиті контури.
- Наявність неприродних відтінків.
- Неприродні тіні або надто різкий контраст.
- Кольорова насиченість фотографії.
- Неприродно яскраві кольори.
- Відмінності в зображенні об’єкта чи місця.

Джерело: http://surl.li/jellxe

Доведи, що цей скриншот із телеграм-каналу (В. Зеленський придбав автомобіль Адольфа Гітлера за 15 мільйонів доларів) містить фейк, світлина опрацьована за допомогою фотошопу.

Джерело: https://edodatok.com/el/7880/

Щоб перевірити зображення, **скористайся** таким алгоритмом: (за Трушарем Бароном, редактором соціальних медіа та користувацького контенту найбільшого телерадіомовника «BBC News»):

- установити автора / першоджерело світлини;
- перевірити саму особу, яка поширює інформацію (програми «Pipl», «WebMii»);
- підтвердити місце, дату та орієнтовний час створення фото;
- установити, чи фотографія справді зображає те, що зазначено в статті / дописі;
- проаналізувати локацію (програми: «Google Maps», «Wikimapia», «Panoramio», «Geofeedia»);
- дослідити погодні умови в той день, коли була зроблена світлина (пошукова система «Wolfram Alpha»);
- проаналізувати статистику фейсбук-сторінки (пошукова система «Wolfram Alpha»).

Джерело: http://surl.li/bccglt

30. **Створи** допис для інстаграму / фейсбуку / телеграму. Тема – складання НМТ після 9 класу. **Запиши** в зошит.

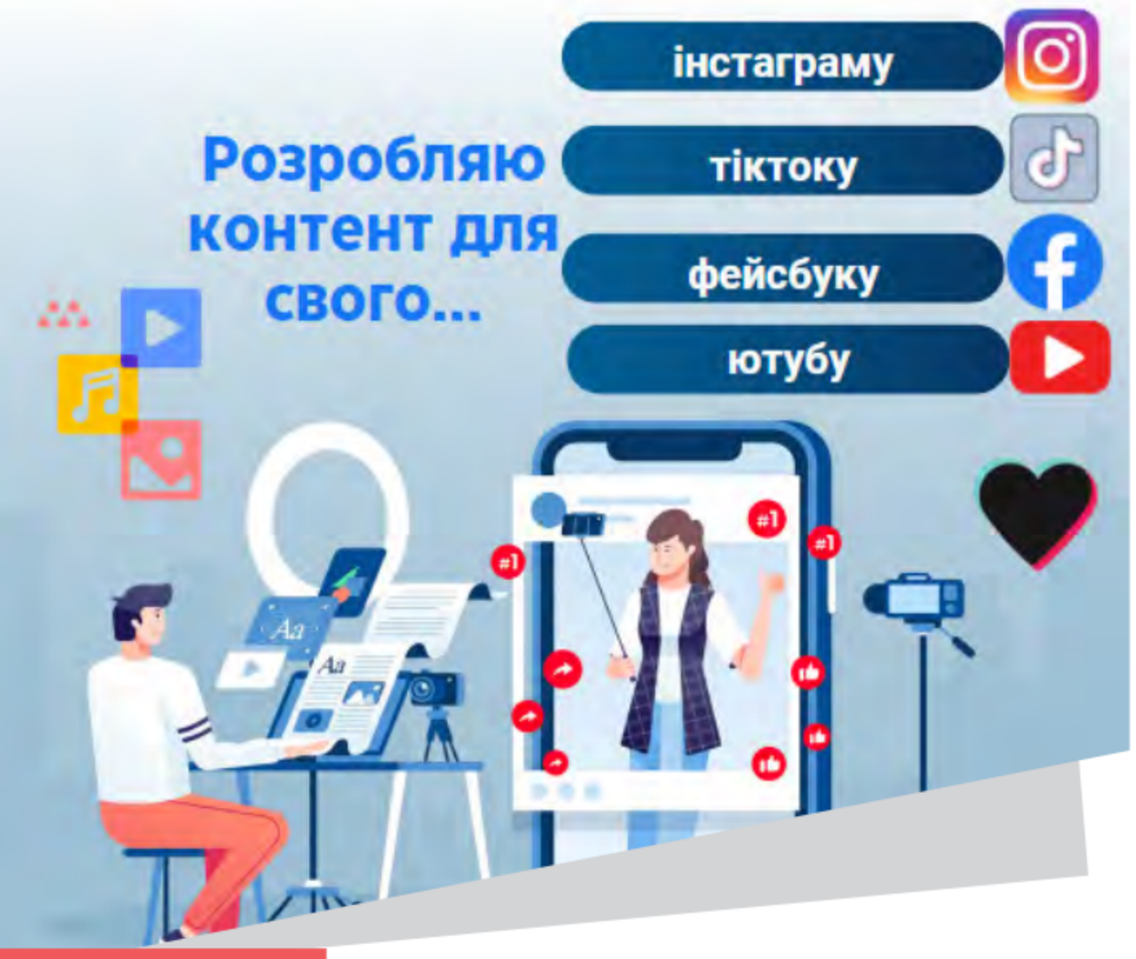
лаконічно

цікаво

з наведенням прикладів

зрозуміло

структуровано

https://edodatok.com/el/7882/

Увага!

У формі Р.в. одн. назви соціальних мереж мають закінчення *-у: інстаграму, тіктоку, фейсбуку, телеграму, ютубу* (Український правопис, § 82, с. 115).

Склади речення з одним із слів, запиши його.

31. **Згенеруй** світлину за допомогою нейронної мережі «Ideogram» *(https://edodatok.com/el/7883/).*

Оціни, наскільки ШІ вдалося створити світлину відповідно до запиту.

32. **Розглянь** ШІ-світлини українських письменників. **Доведи**, що фото згенеровані за допомогою штучного інтелекту (письмово). **Дай** відповідь на запитання «Про які світлини мріяли українські письменники й письменниці XIX–XX ст.?» / Якою хотіла б себе бачити Дара Корній у XIX ст.?».

Михайло Коцюбинський

Леся Українка

Олександр Олесь

Дара Корній

УРОК 6

ПРЯМА Й НЕПРЯМА МОВА (ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО В 5 КЛАСІ)

Сьогодні на уроці

Цікавинки професії продавця / продавчині

Сьогодні на уроці ви **повторите пряму** й **непряму мову.**

Пряма мова – це передача чужого мовлення зі збереженням змісту, лексичних і граматичних особливостей.

Непряма мова – це чуже мовлення, передане не дослівно, а лише зі збереженням основного змісту.

1 А: «П!»
2 А: «П».
3 А: «П?»
4 А: «П…»
5 «П!» – а.
6 «П», – а.
7 «П»…» – а.
8 «П?» – а.
9 «П, – а, – п».
10 «П, – а, – п?»
11 «П, – а, – п!»
12 «П, – а. – П».
13 «П, – а. – П!»
14 «П, – а. – П?»
15 «П! – а. – П».
16 «П! – а. – П!»
17 «П? – а. – П».
18 «П? – а. – П?»
19 «П... – а. – П».
20 «П? – а. – П...»
21 «П, – а: – П».
22 «П, – а: – П!»
23 «П, – а: – П?»
24 «П… – а: – П?»
25 «П! – а: – П».
26 «П? – а: – П».

Фемінітиви – це слова жіночого роду на позначення посад, професій, виду діяльності, зайнятості жінок. Утворюються від іменників чоловічого роду за допомогою суфіксів:

-к-	учитель**к**а, SMM-менеджер**к**а, стиліс**тк**а, перукар**к**а, коваль**к**а, рієлтор**к**а, відеомонтажер**к**а, архітектор**к**а, кухар**к**а, фармацевт**к**а, фітнес-тренер**к**а, ветеринар**к**а, блогер**к**а, співач**к**а, ресторатор**к**а, prompt-інженер**к**а, поліціянт**к**а, PR-спеціаліст**к**а, журналіст**к**а
-иц-	художн**иц**я, вишивальн**иц**я, будівельн**иц**я
-ин-	продавч**ин**я, психолог**ин**я, таргетолог**ин**я, фахівч**ин**я з інформаційної безпеки, дієтолог**ин**я
-ес-	стюард**ес**а
не утворюється	жінка-хлібороб, бариста (але кавар / каварка)

Слова автора можуть стояти ***перед прямою мовою***:

А: *«П».*

А: *«П!»*

А: *«П?»*

А: *«П...»*

Наприклад:

Покупчиня звернулася до продавчині: *«Порадьте, будь ласка, святкову сукню».*

Покупчиня висловила своє захоплення від сукні: *«Овва!»*

Продавчиня запитала в покупчині: *«Чи хотіли б Ви приміряти сукню з нової колекції?»*

Покупчиня відповіла: *«Наступного разу придбаю у вашому магазині костюм, сумку…»*

Слова автора можуть стояти ***в середині прямої мови***:

*«П! – **а.** – П».*

*«П, – **а,** – п».*

*«П, – **а.** – П».*

*«П, – **а:** – П».*

*«П? – **а.** – П».*

Наприклад:

«Добрий день! – **звернувся покупець до продавця***. – Порадьте, будь ласка, якісний блокнот для ведення щоденника».*

«Хотів би придбати блокнот, **– сказав покупець***, – у діловому стилі».*

«Бажано з твердою обкладинкою та білими аркушами без ліній, **– уточнив покупець.** *– У такому блокноті зможу малювати».*

«Ось декілька варіантів, **– відповів продавець і додав:** *– Сподіваюся, Вам підійде один із них».*

«Чи задовольняє Вас якість обкладинки? **– запитав продавець у покупця***. – Якщо ні, можу показати інші моделі».*

Слова автора можуть стояти ***після прямої мови:***

«П!» – **а.**

«П», – **а.**

«П?» – **а.**

Наприклад:

«Як затишно у вашому магазині!» **– сказав покупець.**

«Раді, що Вам сподобалося», **– відповів продавець.**

«Які солодощі Ви можете мені запропонувати?» **– запитав покупець.**

33. **Прочитай** речення з прямою мовою («Тигролови» Івана Багряного). **Накресли** до них схеми.

- ☑ Пригадувались слова, кинені якось ним у темряві ночі зі стогоном: «Ліпше вмирати біжучи, ніж жити гниючи».
- ☑ «Розкрийте, розкрийте нас! Беріть!..» – і сміються, гомонять, пританцьовують.
- ☑ «Тату, тату! – це дівчина радісно. – Уже!.. Дивиться вже!.. Боже мій! Живий!»
- ☑ «Де це я?» – аж скрикнув Григорій.
- ☑ «Мамо, – і затнувся, дивлячись на матір: – Дозвольте вас так називати, бо ви ж така.., як і моя мати».
- ☑ «Так, мене звуть Наталка», – посміхнулась дівчина.
- ☑ «Ти щось хотів ще питати. Питай. Бо піду... – роздумала враз і додала строго: – Ти вже їсти хочеш, кажи?»
- ☑ А він сміється, було, та заспокоює: «Я вам, мамо, ведмедя живого на мотузку приведу...»

Джерело: https://www.ukrlib.com.ua/books/printitzip.php?tid=30

34. **Прочитай** текст.

Продаве́ць / продавчи́ня – суб'єкт господарювання, який згідно з договором реалізує споживачеві товари або пропонує їх до реалізації; людина або організація, яка за відповідну винагороду передає (продає) покупцю товар чи послугу; особа, що безпосередньо контактує з покупцями й здійснює продаж товару.

У п. 1 ст. 1 Закону України «Про захист прав споживачів» поняття «продавець» визначено як суб'єкт господарювання, який згідно з договором реалізує споживачу товари / харчові продукти та / або пропонує їх для реалізації; поняття «перевірений продавець» – статус, якого набуває суб'єкт електронної комерції, що пройшов електронну ідентифікацію, автентифікацію, зареєструвався на Єдиному державному вебпорталі «е-Покупець».

Споживач – це фізична особа, яка купує, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних із підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника.

Покупе́ць / покупчи́ня – фізична або юридична особа, яка здійснює оплату грошима та є набувачем товару або послуги.

За сприйняттям цін та орієнтацією в процесі вибору товару покупців поділяють на чотири групи:

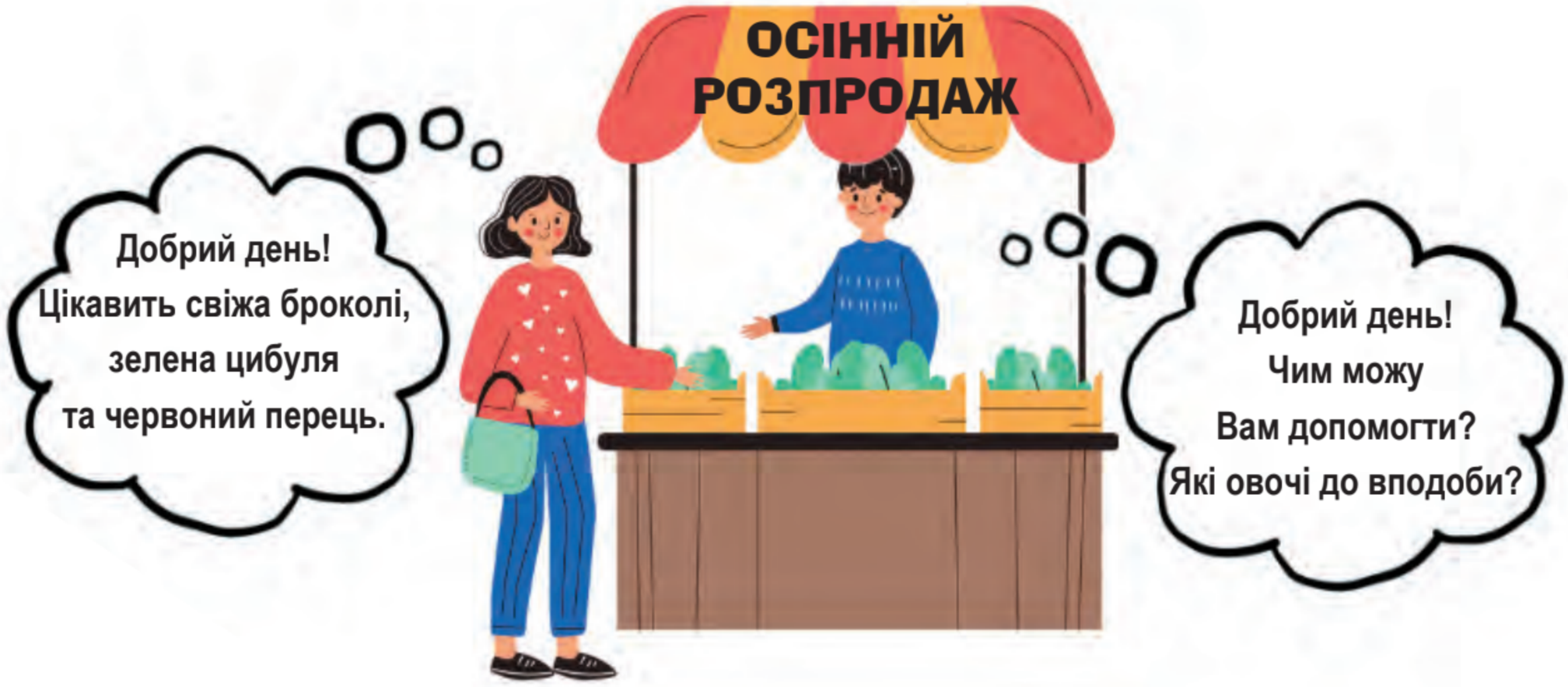
- *економічні покупці* (під час вибору товарів виявляють зацікавленість цінами, якістю, асортиментом пропонованих товарів);
- *персоніфіковані покупці* (у своїй уяві створюють образ товару, який хочуть придбати);

- *етичні покупці* (підтримують продавців своїми купівлями);
- *апатичні покупці* (мало цікавляться цінами).

Проаналізуй діалог. **Визнач**, де на інфографіці продавець / продавчиня, покупець / покупчиня.

Більше фемінітивів зможеш знайти в «Словнику фемінітивів»: https://edodatok.com/el/9239/

Перетвори діалог на два речення з прямою мовою. **Запиши** їх, **побудуй** схеми.

35. **Прочитай** статтю 4 Закону України «Про захист прав споживачів». На основі прочитаної інформації **утвори** 5 речень із використанням прямої мови.

Стаття 4. Права та обов'язки споживачів

Споживачі <…> мають право на:

1) захист своїх прав державою;
2) належну якість продукції та обслуговування;
3) безпеку продукції;
4) необхідну, доступну, достовірну та своєчасну інформацію державною мовою про продукцію, її кількість, якість, асортимент, її виробника (виконавця, продавця) <…>
5) відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої внаслідок недоліків продукції (дефекту в продукції), відповідно до закону;
6) звернення до суду та інших уповноважених державних органів за захистом порушених прав;
7) об'єднання в громадські організації споживачів (об'єднання споживачів).

Джерело: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text

36. **Прочитайте** статтю 8 Закону України «Про захист прав споживачів». **Змоделюйте** рольову гру «Повернення неякісного товару». **Використайте** у своїх репліках речення з непрямою мовою.

Стаття 8. Права споживача у разі придбання ним товару неналежної якості

1. У разі виявлення протягом встановленого гарантійного строку недоліків споживач, у порядку та в строки, що встановлені законодавством, має право вимагати:

1) пропорційного зменшення ціни;

2) безоплатного усунення недоліків товару в розумний строк;

3) відшкодування витрат на усунення недоліків товару.

У разі виявлення протягом встановленого гарантійного строку істотних недоліків, які виникли з вини виробника товару (продавця, виконавця) або фальсифікації товару, підтверджених за необхідності висновком експертизи, споживач, у порядку та в строки, що встановлені законодавством і на підставі обов'язкових для сторін правил чи договору, має право за своїм вибором вимагати від продавця або виробника:

1) розірвання договору та повернення сплаченої за товар грошової суми;

2) вимагати заміни товару на такий же товар або на аналогічний, із числа наявних у продавця (виробника), товар. <…>

https://edodatok.com/el/8367/

37. **Переглянь** відео «E-commerce: продавець інтернет-магазину – перспективна професія» (*https://edodatok.com/el/7889/*).

Створи психологічний портрет онлайн-продавця (письмово). **Використай** одне речення з прямою мовою та одне – з непрямою мовою.

38. **Розстав** розділові знаки в реченнях із прямою та непрямою мовою.

На онлайн-платформі «Глянець» зазначено… Інтеграція віртуальної примірочної із сайтом вимагає комплексного підходу, що містить розроблення або впровадження спеціалізованого програмного забезпечення. Це програмне забезпечення використовує алгоритми штучного інтелекту, щоб аналізувати введені користувачем дані, такі як виміри тіла, фотографії чи відео в реальному часі для створення точного віртуального зображення, на якому можна «приміряти» одяг.

Розробники зазначають… що впровадження віртуальних примірочних змінює не тільки спосіб купівлі одягу, але й загальний досвід онлайн-шопінгу. Покупці отримують можливість не лише візуально побачити, який вигляд вони матимуть у цьому одязі, але й експериментувати з різними стилями та кольорами без необхідності фізичної присутності в магазині. Такий інтерактивний підхід може значно поліпшити користувацький досвід, збільшуючи задоволення від закупів та водночас зменшуючи ймовірність повернення товару через невідповідність очікуванням… зазначено на сайті.

Перевагами онлайн-примірювання одягу… зазначають ШІ-розробники… є зменшення кількості повернень товару, підвищення задоволення та лояльності клієнтів, вплив на екологічність і сталість бізнесу.

Джерело: https://gl.ua/blog/virtualni-prymirochni-v-internet-mahazynakh-yak-shtuchnyy?page=2

УРОКИ 7–8

ЗАМІНА ПРЯМОЇ МОВИ НЕПРЯМОЮ

Сьогодні на уроці

Цікавинки професії коваля / ковальки

Сьогодні на уроці ви ознайомитеся із особливостями **заміни прямої мови непрямою.**

Непряма мова – це чуже мовлення, уведене автором розповіді в текст у формі простого чи складного речення. Наприклад: *Ков**а**ль сказав, що він закінчив кувати декоративні ворота* (складне речення). *Ков**а**ль закінчив кувати декоративні ворота* (просте речення).

Розповідні речення з прямою мовою перебудовують на речення з непрямою мовою за допомогою сполучника ***що***, спонукальні – сполучника ***щоб***, питальні – сполучника ***чи***.

Наприклад: *Ков**а**ль сказав: «Я завжди мріяв створити витончені ковані ворота». → Ков**а**ль сказав, що він завжди мріяв створити витончені ковані ворота.*

*Ков**а**ль порадив: «Розжар метал сильніше, інакше ти не зможеш його зігнути». → Ков**а**ль порадив розжарити метал сильніше, щоб підмайстер зміг його зігнути.*

*Ков**а**ль запитав підмайстра: «Ти закінчив кувати ці гаки?» → Ков**а**ль запитав підмайстра, чи закінчив він кувати ці гаки.*

Вигуки, частки, зрідка вставні слова в реченнях із непрямою мовою зазвичай опускають. Наприклад: *Іванка Бобиренко вигукнула: «Ой, яка ж цікава професія коваля!» → Іванка Бобиренко вигукнула, що професія коваля цікава.*

Звертання опускають або роблять членами речення (підметами, додатками), а займенники першої та другої особи замінюють формами третьої особи. Наприклад: *«Ти справді хочеш стати ковалем, Ілле?» – запитала Іванка. → Іванка запитала Іллю, чи він справді хоче стати ковалем.*

39. **Прочитай** текст. **Визнач**, скільки осіб бере участь у розмові. **З'ясуй**, де стоять слова автора (перед прямою мовою чи після неї). **Проаналізуй**, якими розділовими знаками вона виділена.

У кузні

Коли я працював учнем слюсаря на лісокомбінаті, то часто заходив до кузні. Любив дивитися, як кується залізо. Запітнілий і закіптюжений коваль Олекса відкладав молоток, спльовував на горло крізь металеві зуби й діловито запитував:

— Що скажеш, хло?

Я мовчки знизував плечима.

Олекса піднімав чорний, як арматура, палець і повчав:

— Якщо чоловік приходить до чоловіка, то має щось казати.

Якусь часину ми, обидва мовчуни, мовчали. А далі радісно заговорював із металом його молоток *(Мирослав Дочинець)*.

Поміркуй, чи любив свою роботу коваль Олекса. **Доведи** це прикладами з тексту. **Знайди** в тексті дієприкметники. **Визнач**, на яку особливість професії коваля вони вказують. **Утвори** з наведених реплік речення з непрямою мовою. **Запиши** їх.

40. **Прочитайте** текст. **Підготуйте** три запитання до тексту та **поставте** їх одне одному. **Утворіть** з отриманих відповідей речення з прямою мовою. **Замініть** їх непрямою мовою та **запишіть**.

Коваль – майстер, що займається термічним і механічним обробленням металу (ковальством).

Ручне кування – найпоширеніший спосіб художнього оброблення металу. Навіть у наш час високих технологій складно придумати що-небудь краще й надійніше, ніж ковані решітки, огорожі, сходи тощо. Основними інструментами для ручного кування завжди були й залишаються молот і кувалда. Нині популярність кованих виробів зростає.

Відродження ручного художнього кування для сучасного декоративно-прикладного мистецтва має величезне значення. Прикрашання будинку, саду, квартири й офісу кованими предметами інтер'єру є дуже популярним серед заможних людей. Ніщо не може так перетворити, підкреслити індивідуальність помешкання й саду, як по-справжньому красиві й стильні ковані деталі інтер'єру.

Ручне художнє кування є одним з останніх збережених «живих» ремесел у нашому столітті стандартних виробів, які виготовляють масовим тиражем.

Ковалі ручного кування можуть працювати в промисловості, будівельній галузі, суднобудівництві.

Джерело: https://svitprof.org.ua/profession/bcf3691d-1819-3972-abd9-897b16289f7e

Поміркуй, чому ковалів називають майстрами своєї праці. **Оціни**, наскільки ця професія популярна в XXI столітті.

Назви приклади роботи коваля в промисловості, будівельній галузі, суднобудівництві.

41. **Ознайомся** з історіями двох жінок, які обрали професію ковальки. **Поміркуй**, що їх об'єднує в цій професії.

Історія про Марію Кобець

https://edodatok.com/el/7895/

Історія про Тетяну Поліщук

https://edodatok.com/el/7895/

Побутує стереотипна думка, що професія коваля – тільки для чоловіків. **Проаналізуй**, як героїні історій спростовують цей стереотип. **Заміни** пряму мову непрямою. **Поясни** розділові знаки.

1. Марія розпалює піч і дивиться, коли вона розжариться до потрібної температури. Жінка каже: «У нас немає такого термометра спеціального, щоб дивитися. Ми звикли, як у давнину, на око: воно видно, чи він червоний, чи помаранчевий, чи жовтий, чи майже білий». 2. Тетяна Поліщук – друга жінка в історії Рівненського центру професійно-технічної освіти, яка вправно втілює в життя дизайнерські ковані задуми. «Приємно відчувати, що ти можеш зробити елемент до кованого виробу з розжареного прута арматури. А перші мої вироби – скоби для ЗСУ», – каже ковалька.

42. **Прочитай** прислів'я про ремесло ковалів. **Поміркуй**, які особливості професії вони розкривають.

1. Коваль клепле, доки тепле. 2. Ненагріте залізо не зігнеш. 3. Добре тому ковалеві, що на обидві руки кує. 4. Для того коваль у руки обценьки бере, щоб рук не пекло. 5. Куй залізо, поки гаряче. 6. З щастя та горя скувалася доля (усна народна творчість).

З трьома прислів'ями **утвори** й **запиши** речення з прямою мовою. **Заміни** пряму мову непрямою. **Поясни** розділові знаки.

43. **Розглянь** світлини основних інструментів коваля.

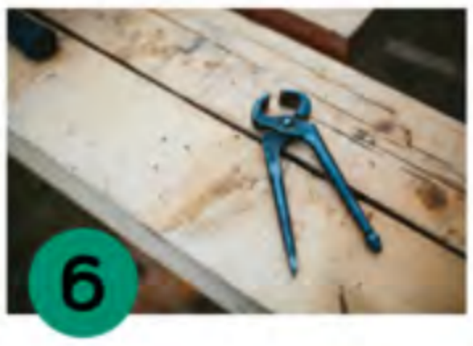

1

2

3

4

5

6

1. Ковадло – основа, на якій здійснюють кування.
2. Кувалда – важкий дворучний молот вагою до 16 кг.
3. Зубило – інструмент для розрубування прутів.
4. Молот одноручний, чи ручник, – основний інструмент коваля, вага якого від 0,8 до 2 кг.
5. Ковальська форма – плита з отворами й борознами, на яку кладуть заготовку, щоб надати їй потрібної форми.
6. Кліщі – інструмент для виймання заготовок із горна й утримування їх на ковадлі.

Обери три визначення та утвори речення з прямою мовою. **Заміни** пряму мову непрямою, розділові знаки поясни.

44. **Перебудуй** речення з непрямою мовою на речення з прямою мовою.

1. Іван Франко розказував, що його батько був славним ковалем на всі околишні села.
2. Олександр Довженко у своєму творі «Тарас Бульба» зазначав, що «здоровенні, напівголі, спітнілі, бронзові ковалі гатили своїми, тільки їм під силу, молотами по ковадлах, виблискуючи прекрасними зубами».
3. Павло Тичина звертався до ковалів, щоб дзвінко били.
4. Народна мудрість запитує про те, де тії ковалі живуть, які золоті сокири кують.

45. **Склади** текст із 5–6 речень на тему «Людина — коваль свого щастя» (письмово). **Використай** щонайменше одне речення з прямою мовою та одне речення з непрямою мовою.

УРОК 9

ЦИТАТА ЯК СПОСІБ ПЕРЕДАВАННЯ ЧУЖОЇ МОВИ

Сьогодні на уроці

Цікавинки професії SMM-менеджера / SMM-менеджерки

Сьогодні на уроці ви **ознайомитеся із особливостями оформлення цитати.**

Цитата – це наведене повністю або частково висловлювання з авторського тексту (наукової, публіцистичної, художньої та іншої літератури або доповіді) із зазначенням автора або джерела повідомлення. Цитати використовують різні автори у своїх працях з *обов'язковим покликанням на автора та джерело цитування*.

Мета цитування – підтвердити чи розвинути власну думку.

Цитату беремо в лапки, наводимо в тій граматичній формі, що й в автора, повністю, без скорочень та спотворень думки.

Цитату **беремо в лапки**.

Наприклад: *«Пиняйте на себе – це російський вислів. У нашій мові на цей випадок є колоритний фразеологізм "бачили очі, що купували – їжте, хоч і повилазьте"», – прокоментував Олександр Авраменко.*

Якщо в цитованому тексті або в прямій мові, узятих у лапки, є **інші цитування**, а також власні назви, іронічні вислови та інші слова або вислови, що мають уживатися в лапках, доцільно використовувати лапки різної форми – **зовнішні** (кутові лапки / «лапки-ялинки» («...»)) та **внутрішні** («лапки-ла́пки» ("...")).

Наприклад: *«Це мій "Кобзар"», – сказав він.*

- На письмі **(у рукописних текстах)** «лапки-ла́пки» традиційно використовують у формі „...”.

  Цитати, уведені в авторський текст, **беремо в лапки.** Інші розділові знаки при них розставляємо так, як у реченнях із прямою мовою та словами автора. Наприклад: *Ліна Костенко писала: «Нехай тендітні пальці етики / торкнуть вам серце і вуста».*

- **Крапку / кому НЕ СТАВИМО** перед закритими лапками, а тільки після них. Наприклад: *«Я прочитала статтю про роботу SMM-менеджера», – сказала вчителька.*

- **Знак питання, знак оклику й три крапки СТАВИМО** перед закритими лапками, якщо вони стосуються лише слів, поставлених у лапки, або після лапок, якщо ці розділові знаки стосуються всього речення. Наприклад: *Чи справді клієнт сказав: «SMM-менеджерка змінює бізнес»?*

- Якщо **знак питання, знак оклику й три крапки** стоять перед закритими лапками, то після лапок у кінці речення ті самі знаки НЕ ПОВТОРЮЄМО. Наприклад: *Вона запитала: «Чи складно бути SMM-менеджеркою?»*

- Якщо цитату наводимо не повністю, пропуск позначаємо трьома крапками – на початку, у середині або в кінці цитати (у текстах спеціального призначення три крапки на місці пропуску можна ставити у квадратні або кутові дужки). Наприклад: *У звіті зазначено: «Робота SMM-менеджера потребує <...> креативності».*

- Якщо цитата введена в текст, виступаючи як підрядна частина складнопідрядного речення, як частина речення зі вставленими словосполученнями або реченнями, що вказують на її автора, вона починається завжди з малої літери, за винятком власних назв.

  Наприклад: *Клієнт підкреслив, що «головна цінність smm-менеджера – у швидкому реагуванні».*

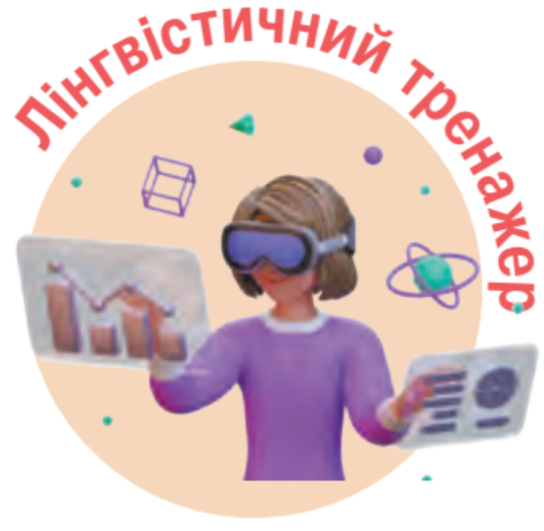
- **Прізвище автора або інше джерело цитування** подаємо після цитати в круглих дужках. Наприклад: *«SMM-менеджер має не лише знати основи маркетингу, а й уміти розробляти креативні кампанії, працювати з аналітикою та бути постійно в курсі трендів» (Андрій Лісовий).*

- Якщо ж указівку на автора (джерело) наводимо нижче, зокрема в епіграфах, крапку ставимо після цитати, а після такої вказівки – **ні.** Джерело **НЕ беремо в дужки.**

  Наприклад:

  Правильно спрямовані соціальні ініціативи можуть підвищити репутацію компанії та сприяти формуванню її позитивного іміджу.

  Вікторія Адамик

46. **Прочитай** речення. Письмово **перефразуй** прочитане. **Знайди** нову інформацію про SMM-менеджера. **Запиши, розстав** розділові знаки.

- На сайті «Дія. Освіта» зазначено… SMM-менеджер – це спеціаліст, який займається просуванням бренду, компанії, продукту в соціальних мережах…
- …Завдання SMM складаються з розроблення стратегії, контенту, просування та фідбеку. Кваліфікований SMM-ник повинен уміти закривати кожен із цих етапів… зазначено на сайті «Дія. Освіта».
- …Вартість оплати праці SMM-ника… зазначають фахівці сайту «Дія. Освіта»… залежить від кваліфікації, досвіду, володіння іноземними мовами, продуктивності, специфіки бізнесу тощо…

Джерело: https://edodatok.com/el/7900/

47. **Прочитай** речення. **Перебудуй** одне з них на речення із цитатою, у дужках укажи джерело. **Розстав** розділові знаки.

Основні дії SMM-менеджера:

1. *Створення контенту* – будь-якого повідомлення, яке може зчитувати користувач: тексти, дописи, відео тощо.
2. *Просування (таргетинг)* – це платна реклама, робота з блогерами, органічні способи просування тощо.
3. *Зворотний зв'язок* – це зворотний зв'язок від клієнта (коментарі чи особисті повідомлення).

Тож SMM-спеціаліст повинен уміти розробити стратегію просування бренду в соцмережах, на її основі сформувати контент, який виконає завдання, донесе до користувача потрібне повідомлення. Потім контент треба правильно просунути, проаналізувати, як аудиторія відреагувала на це повідомлення, та оптимізувати стратегію розвитку.

48. **Прочитай** інформацію про SMM-менеджера. **Знайди** прості речення та **поєднай** їх у складні. **Перебудуй** на речення з цитатами. **Розстав** розділові знаки.

SMM-менеджер – це спеціаліст, який дбає про просування бренду в соціальних мережах.

Види діяльності SMM-спеціаліста:

1) планування, створення, публікація контенту;
2) керування контентом у соцмережах;
3) слідкування за оновленнями, тенденціями та можливостями соціальних мереж;
4) аналіз результатів основних показників: охоплення, покази, кліки, уподобання, поширення діяльності;
5) звіт про ефективність стратегії розвитку бізнесу.

SMM-спеціаліст може працювати за вільним графіком та в будь-якій зручній для себе локації.

Формат діяльності SMM-спеціаліста:

- співпраця з представниками бізнесу, агенціями, студіями, організаціями;
- віддалений і позаштатний вид зайнятості (фриланс), виконання індивідуальних замовлень.

Найважливіші навички, які обов'язково повинен мати SMM-менеджер:

- гнучкість;
- своєчасність;
- стресостійкість;
- уміння створювати тексти;
- креативність;
- аналітичність;
- фінансова грамотність.

Джерела: https://edodatok.com/el/7902/

49. **Прочитай** поради щодо цитування, описані в статті Ельвіри Жуковської — менеджерки з комунікацій сервісу перевірки на плагіат «Unicheck Україна». **Перебудуй** одне з речень на цитату, у дужках укажи ініціали та прізвище авторки.

Зразок

Щоб сервіс із перевірки на плагіат не пропустив вашу цитату, не забувайте ставити пробіл після лапок: так сервісу легше буде визначити наявність цитати в тексті. → «Щоб сервіс із перевірки на плагіат не пропустив вашу цитату, не забувайте ставити пробіл після лапок: так сервісу легше буде визначити наявність цитати в тексті» (Е. Жуковська).

- × Використовувати цитати максимально короткими (рекомендований обсяг – одне речення).
- × Указувати покликання на конкретне джерело чи автора наприкінці цитати.
- × Не потрібно використовувати цифрові виноски та покликання на джерело як його номер у списку використаної літератури.

Джерело: https://edodatok.com/el/7903/

50. **Уяви**, що ти працюєш у редакції популярного українського журналу. Шеф-редактор дав завдання – підготувати статтю про вітчизняних блогерів. Коротко **опиши** зміст майбутньої статті. **Оформи** цитати видатних блогерів як виноски до основного тексту (праворуч чи ліворуч). **Поміркуй**, чим відрізняється оформлення цитат у наукових текстах та ЗМІ. **Обґрунтуй** свою думку.

Інфографіку створено в сервісі «Canva»: https://www.canva.com/

УРОК 10 ДІАЛОГ

Сьогодні на уроці

Цікавинки професії вчителя / учительки

Сьогодні на уроці ви **ознайомитеся із особливостями діалогу.**

Діалог – це різновид прямої мови; розмова двох осіб.

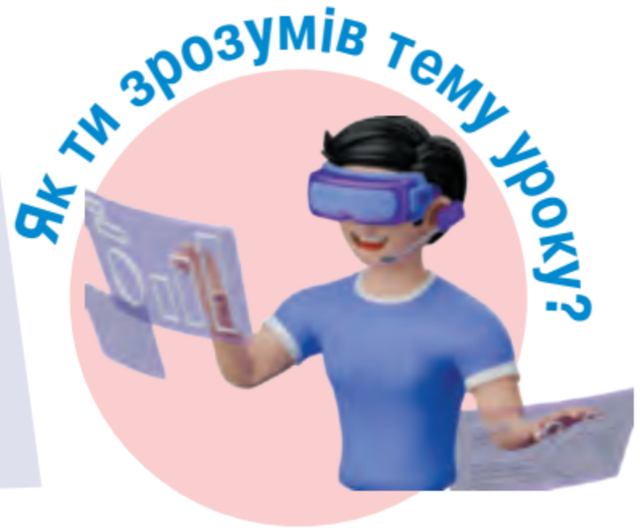
Якщо в спілкуванні беруть участь більше двох учасників, таку розмову називають **полілогом**. Крім того, виділяють **монолог** — висловлювання, виступ однієї особи.

Кожне окреме висловлювання учасників діалогу називають **реплікою**. У художніх творах найчастіше кожну репліку починають із нового рядка, а перед нею ставлять тире.

Якщо репліку супроводжуємо словами автора, то ставимо ті самі розділові знаки, що й при прямій мові, але без лапок.

Схематично діалог можна зобразити так *(А, а – слова автора, Р, р – репліка діалогу)*:

1. А:– Р!?...
2. – Р, – а.
3. – Р, – а. – Р!?.
4. –Р!? – а.
5. – Р, – а : –Р!?...

51. **Прочитай** і доведи, що пропонований текст – це діалог. **Поміркуй**, чому діалог – це різновид прямої мови. **Укажи**, між ким може відбуватися ця розмова. **З'ясуй**, чи містить текст слова автора. **Запиши** дві репліки на вибір, додавши до кожної слова автора. **Поясни** розділові знаки. **Зроби** висновки щодо розташування розділових знаків при діалозі.

— Доброго ранку! Перед кожним та кожною з вас постає питання щодо вибору майбутньої професії. Хтось уже має чітку мрію, а дехто ще тільки починає визначатися. Тож які чинники впливають на вибір професії? І що потрібно врахувати, коли ухвалюємо таке важливе рішення?

— А що ви вважаєте найважливішим у виборі професії?

— На мою думку, важливо враховувати не лише свої інтереси та здібності, а й попит на ринку праці. Адже від того, наскільки затребуваною буде обрана професія, залежатиме твоя кар'єра.

— Тобто, якщо мені подобається малювати, але художників багато, то, можливо, варто обрати більш перспективну професію?

— Так, це один з аспектів, який варто враховувати. Але не потрібно повністю відмовлятися від своїх захоплень. Можливо, ти зможеш поєднати своє хобі з професією. Наприклад, стати дизайнером або ілюстратором.

— А як щодо заробітної плати? Чи варто обирати професію тільки через високу зарплатню?

— Зарплата – важливий фактор, але не єдиний. Звичайно, усі прагнуть гідної оплати за свою працю. Але якщо ти будеш працювати у сфері, яка не подобається, то навіть висока зарплата не принесе тобі задоволення.

— Отже, обираючи професію, потрібно враховувати свої інтереси, здібності, попит на ринку праці та майбутню заробітну плату.

— Саме так! А які професії цікавлять тебе особисто? Можливо, ми разом зможемо знайти відповіді на твої запитання.

Поміркуй, якими здібностями має володіти вчитель / учителька. **Доведи** або спростуй думку, що професія вчителя / учительки актуальна в усі часи. **Напиши** есе «Учитель – це єдина професія, яка створює всі інші професії».

52. **Сформулюй** і **запиши** визначення за наведеним початком: «На мою думку, учитель / учителька — це …»

Об'єднайтеся в пари, **зачитайте** одне одному записані визначення. **Утворіть** з обох визначень одне формулювання, **запишіть**. **Дослідіть** інфографіку. **Поясніть**, чому немає оцінки 5.0.

Поміркуйте, чому попри те, що вчителі задоволені професією, усе ж показники вказують на незадоволення зарплатою. Одним із невисоких показників є «баланс між роботою та життям», **поясніть** таку оцінку вчителів.

Запишіть недоліки й переваги професії вчителя / учительки.

Як самі вчителі оцінюють свою професію

Кар'єрне зростання ★★★★☆ **4.0**

Безпека ★★★☆☆ **3.0**

Зарплата ★★½☆☆ **2.5**

Баланс між роботою та життям ★★★☆☆ **3.0**

Задоволеність професією ★★★★½ **4.5**

https://edodatok.com/el/7909/

53. **Поясни** цитати видатних людей. **Обери** одне з висловлювань, знайди додаткову інформацію про його автора / авторку. **Склади** й **запиши** діалог на 5-6 реплік, щоб розкрити зміст цієї цитати.

1. Вище мистецтво, яким володіє вчитель, – це вміння пробудити радість від творчого вираження й отримання знань *(Альберт Ейнштейн)*. 2. Учитель творить Людину. Ці мудрі ваговиті слова можна сказати тільки про матір і батька *(Василь Сухомлинський)*. 3. Твій учитель не той, хто тебе вчить, а той, у кого вчишся ти *(Річард Бах)*. 4. Найбільша радість для вчителя, коли похвалять його учня *(Шарлотта Бронте)*. 5. Лише той учитель, хто живе так, як навчає *(Григорій Сковорода)*. 6. Хороший учитель подібний до свічки – він згасає, щоб освітлювати шлях іншим *(Мустафа Кемаль Ататюрк)*.

54. **Прочитай** текст, **назви** інші можливості професійного зростання педагогів. **Поясни** пряму мову Зої Литвин. **Запиши** три запитання, які б ти поставив / поставила засновниці премії.

Global Teacher Prize Ukraine – це щорічна національна премія для вчителів, які є агентами змін. Премія покликана відзначити досягнення вчителя не лише щодо своїх учнів, а й щодо суспільства та підкреслити важливість педагогів в Україні. Національну премію у 2017 році заснувала ГС «Освіторія», підписавши меморандум з фондом Varkey GEMS Foundation. Ось що каже засновниця Global Teacher Prize Ukraine та ГС «Освіторія» Зоя Литвин: «Учителі важливі завжди, а особливо зараз. Премія завжди була майданчиком, який, окрім визнання, прагне надавати вчителям конкретні можливості для професійного зростання та кар'єри, а також шанс впливати на освітні процеси на рівні країни. Тому закликаю тих, хто ще вагається: не залишайтеся в тіні! Ваш голос, ваш досвід, ваша участь – важливі!»

Джерело: https://edodatok.com/el/7910/

55. **Ознайомся** з будь-якою статтею, увівши в пошуковий рядок кришмітку #вчителі_важливі.

Візьми уявне інтерв'ю в героя чи героїні статті, **запиши** його у формі діалогу.

УРОКИ 11–12

РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ ПРИ ПРЯМІЙ МОВІ Й ДІАЛОЗІ (ПОВТОРЕННЯ Й ПОГЛИБЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО)

Сьогодні на уроці

Цікавинки професії художника / художниці

Сьогодні на уроці ви ознайомитеся із **особливостями вживання розділових знаків при прямій мові й діалозі.**

Для схематичного зображення речень із прямою мовою використовують такі символи:

П, п – пряма мова;

А, а – слова автора.

Пряму мову завжди беремо з обох боків у лапки. Крапку НЕ ставимо перед закритими лапками, а тільки після них. Знак питання, знак оклику й три крапки ставимо перед закритими лапками.

А: «П!»
А: «П».
А: «П?»
А: «П...»

«П!» – а.
«П», – а.
«П...» – а.
«П?» – а.

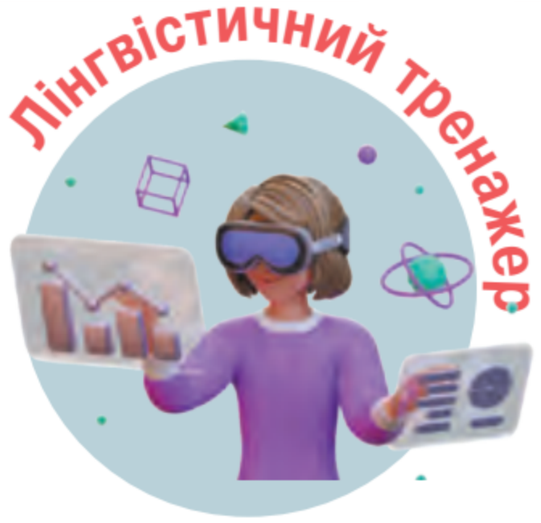
«П, – а, – п». **«П! – а. – П».**
«П, – а, – п?» **«П! – а. – П!»**
«П, – а, – п!» **«П? – а. – П».**
«П, – а. – П». **«П? – а. – П?»**
«П, – а. – П!» **«П... – а. – П!»**
«П, – а. – П?» **«П, – а. – П...»**

«П, – а: – П».
«П, – а: – П!»
«П, – а: – П?»
«П... – а: – П?»
«П! – а: – П».
«П? – а: – П».

Якщо чуже мовлення, передане у формі діалогу, НЕ супроводжується словами автора, то ставимо такі розділові знаки:
перед кожною реплікою ставимо тире; слова кожної особи пишемо з нового рядка.

Наприклад: *– Ця картина просто дивовижна.*
– Так, її кольори такі живі.
– Вона передає спокій.
– Хочеться дивитися й дивитися.

56. **Прочитай** текст та **дізнайся** більше про професію живописців. **Поміркуй**, чи є у твоїй родині представники / представниці цієї професії.

Живописець – фахівець, який працює в різних видах образотворчого мистецтва, передає зорові образи нанесенням фарб на тверді, гнучкі або тканеві поверхні, створюючи твори мистецтва.

Живописець – творча й популярна професія, яка вимагає від майстра вміння володіти всіма видами живопису (іконопис, портрет, натюрморт, пейзаж) та техніками, починаючи від ескізу та завершуючи творчою роботою. Працює акварельними, гуашевими, темперними або олійними фарбами в приміщеннях, які обладнані мольбертами, оснащені відповідним освітленням, або на природі.

Для того щоб стати професійним художником, передусім потрібно мати талант. Проте однієї обдарованості недостатньо, треба ще багато вчитися й постійно працювати. Необхідно знати історію мистецтв, відповідну термінологію, техніку й матеріали, уміти робити ескізи й замальовки. Художник повинен мати відчуття композиції та кольору, уміти аналізувати й синтезувати.

Попит на живописців на сучасному ринку праці є досить високим. Нині такі кваліфіковані майстри затребувані в багатьох інтелектуальних та виробничих сферах. Це й не дивно, адже будь-який логотип чи візерунок має певний художній образ, спеціально створений професійним художником. Більшість вільних художників працюють як фізичні особи-підприємці. Значна кількість дипломованих майстрів є членами Спілки художників, яка допомагає їм організовувати виставки, художні заходи та інші проєкти.

Джерело: https://edodatok.com/el/7915/

Заповни таблицю, дібравши до кожного правила приклад речення з тексту. **Використовуй** такі слова автора:

- *«Автор / авторка статті зазначає…»;*
- *«У статті сказано…».*

Правило	Приклад
Якщо **слова автора** стоять **перед прямою мовою**, то після них ставимо **двокрапку**, а пряму мова беремо в лапки: **А: «П (!?)».**	
Якщо **пряма мова** стоїть **перед словами автора**, то після неї ставимо **кому (знак питання або знак оклику), тире,** а потім слова автора починаємо з малої букви: **«П (!?)», – а.**	
Слова автора стоять у середині прямої мови: 1. Якщо пряма мова є одним реченням, то ставимо кому й тире перед і після слів автора: **«П, – а, – п (!?)».**	
2. Якщо пряма мова складається з кількох речень, то після першого ставимо кому (знак оклику або знак питання) й тире, а після слів автора крапку, і друге речення починаємо з великої літери: **«П(!?),– а. – П (!?)».**	
3. Якщо в словах автора є вказівка на продовження прямої мови *(і додав, і доповнив, і згадав)*, то після них ставимо двокрапку й тире, а пряму мову починаємо з великої літери: **«П, – а: – П(!?)».**	

57. **Спиши**, **розстав** розділові знаки при прямій мові. **Побудуй** схеми речень із прямою мовою. **Поясни** наведені вислови. **Поміркуй**, яка інформація про зазначених художників / художниць тобі відома.

1. Дайте мені тисячу років – я розмалюю небо й не повторюся! сказав Іван Марчук. 2. Пабло Пікассо про Катерину Білокур говорив Якби ми мали художницю такого рівня майстерності, то змусили б заговорити про неї цілий світ. 3. Для мене не існує поділу між моїм живописом та так званою декораторською роботою казала Соня Делоне Я ніколи не вважала «прикладні мистецтва» чимось, що гальмує розвиток художника; навпаки, це було продовженням мого мистецтва. 4. Анатолій Криволап зізнався Перш за все мене надихають фарба й стосунки з природою. 5. Суспільство тисне на

художників, нав'язуючи стереотипи, які насправді не відповідають дійсності зазначає Оксана Мась і продовжує На жаль, правди ніхто не шукає – більшість людей задовольняє поверховий погляд на реальність. Звідси й стереотип про те, що художник має бути бідним.

58. **Прочитай** вислів відомого італійського художника, ученого, винахідника Леонардо да Вінчі. **Поясни**, як ти розумієш слова художника. **Склади** (жирний червоний шрифт) із цим висловом якомога більше речень із прямою мовою різної будови.

Живопис — це поезія,
яку бачать, а поезія —
це живопис, який чують.

Леонардо да Вінчі

59. **Розпитай** когось із рідних про професію їхнього життя, **розкрий** її «поезію» та «прозу». **Запиши** діалог на 8-10 реплік, **розстав** правильно розділові знаки.

60. **Прочитай** арабську народну казку «Чия картина краща?». **Доведи**, що в тексті є діалог. **Поясни** вживання розділових знаків при діалозі. **Обери** одну репліку та письмово передай її за допомогою прямої мови, а потім – непрямої.

Чия картина краща?

Зійшлися якось два художники й посперечалися, хто з них талановитіший. Довго сперечалися, немало й дошкульного сказали один одному, аж поки зрозуміли, що жодні слова не спроможні довести перевагу одного чи другого. Зійшлися на тому, що найкраще вирішать суперечку їхні картини.

– Усе, що буде намальовано, – сказав перший художник, – не повинне розходитися із живою природою. Якщо це квітка – то має бути справжньою, якщо людина – то живісінька!

– Ну, таку картину хіба що сам Бог здатний намалювати! Йому одному під силу оживляти неживе. Я вважаю: картини мають бути як живі, щоб ніхто й не здогадався, що то намальовано!

На цьому й погодилися.

І ось перший із них намалював ґроно винограду. Кожен, хто йшов повз двері митця, думав, що то справжні ягоди. Ошукувалися не тільки люди – птахи сідали на те малювання, щоб поласувати дарами природи! Це було справжнє диво. У захваті був навіть другий художник. Дехто вже навіть бився об заклад: мовляв, пальма

першості – у руках автора виноградного ґрона. І знехотя пішли глянути на справу рук другого митця. Увійшли до майстерні й питають його:

– А де ж твій витвір?

– За отією завісою, що на стіні! – сказав другий художник.

А перший, ощасливлений похвалами за те чудове ґроно винограду, підійшов до стіни й простяг руку, аби відслонити завісу, але то був усього-на-всього малюнок завіси!

Знявся неймовірний регіт.

– Ти намалював, – мовив другий художник, звертаючись до першого, – таку картину, якою зумів обдурити пташок, а я таку, що й самого художника пошив у дурні!

Чия ж картина краща?

Джерело: https://edodatok.com/el/7916/

61. **Склади** й **запиши** діалог за одним із зображень, згенерованим ШІ.

УРОК 13

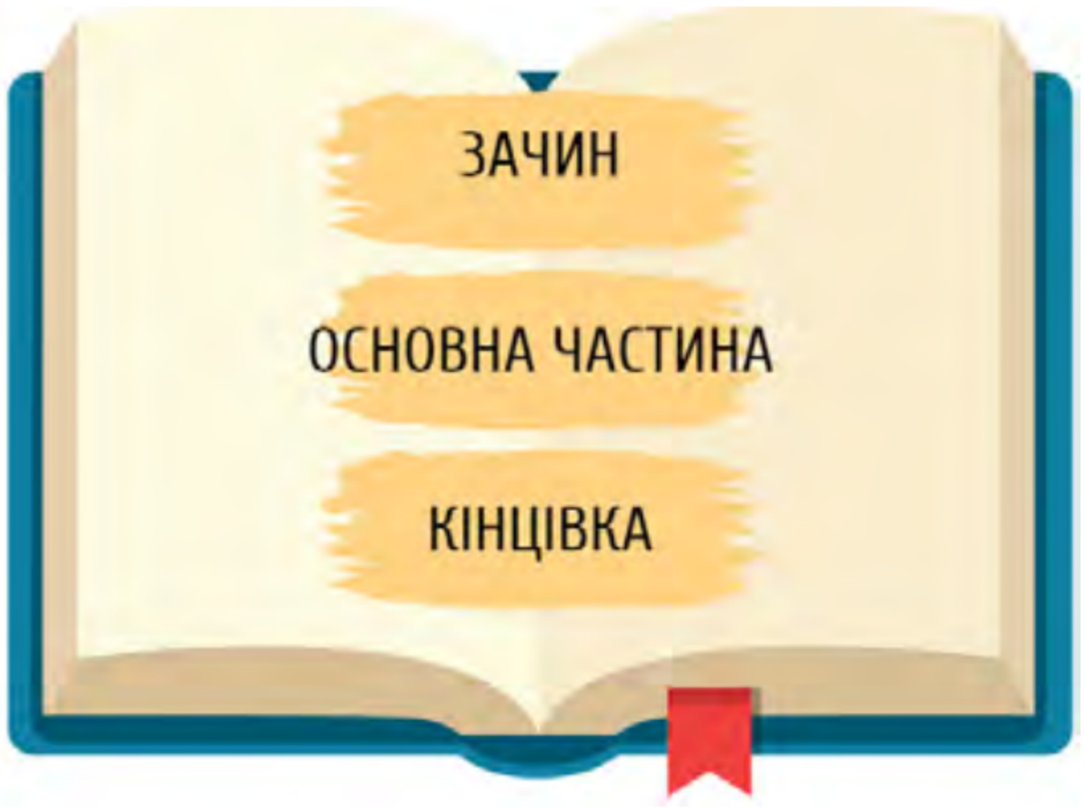
ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО В 7–8 КЛАСАХ (РМ)

Сьогодні на уроці

Будова тексту, види тексту, художні засоби

62. **Пригадай** будову тексту. **Визнач** у творі «Дума про Марусю Богуславку» зачин, основну частину, кінцівку.

В. Симоненко

63. **Прочитай** вірш Василя Симоненка «Україно, п'ю твої зіниці». **Перефразуй** кожну строфу вірша за допомогою одного речення.

Україно, п'ю твої зіниці
Голубі й тривожні, ніби рань.
Крешуть з них червоні блискавиці
Революцій, бунтів і повстань.

Україно! Ти для мене диво!
І нехай пливе за роком рік,
Буду, мамо горда і вродлива,
З тебе дивуватися повік.

Ради тебе перли в душі сію,
Ради тебе мислю і творю –
Хай мовчать Америки й Росії,
Коли я з тобою говорю!

Одійдіте, недруги лукаві!
Друзі, зачекайте на путі!
Маю я святе синівське право
З матір'ю побуть на самоті.

Рідко, нене, згадую про тебе,
Дні занадто куці та малі,
Ще не всі чорти втекли на небо,
Ходить їх до біса по землі.

Бачиш: з ними щогодини б'юся,
Чуєш – битви споконвічний грюк!
Як же я без друзів обійдуся,
Без лобів їх, без очей і рук?

Україно, ти моя молитва,
Ти моя розпука вікова...
Гримотить над світом люта битва
За твоє життя, твої права.

Хай палають хмари бурякові,
Хай сичать образи – все одно
Я проллюся крапелькою крові
На твоє священне знамено.

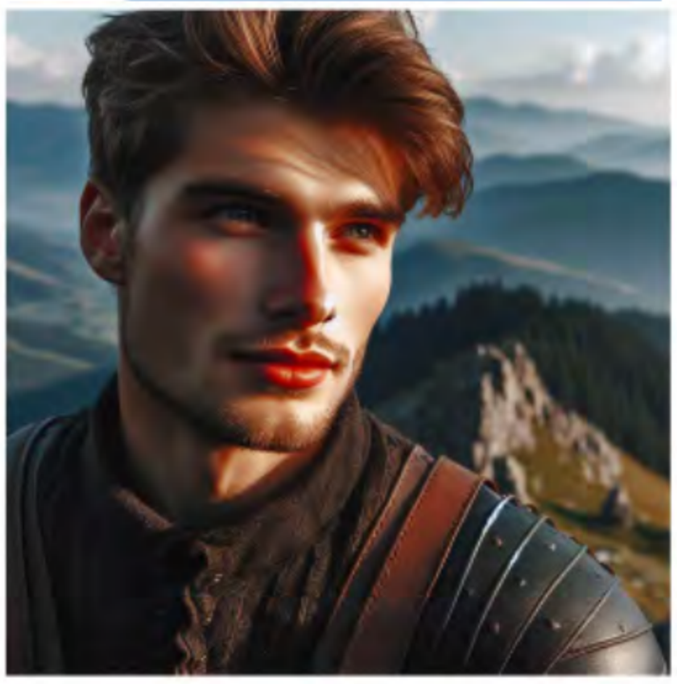
Джерело: https://edodatok.com/el/7920/

64. **Визнач** тип тексту за метою висловлювання: *«…Його хороше, сонцем обпалене й здоровим рум'янцем осяяне, одверте, щире лице»; «мов здоровий дубчак між явориною, визначався між усім тухольським парубоцтвом»; «…перший удалець на всю тухольську верховину» (Максим Беркут).*

Яке із ШІ-зображень найбільше відповідає опису зовнішності Максима Беркута? **Обґрунтуй** свою думку.

Скористайся сервісом штучного інтелекту для створення промпту портрета художнього персонажа.

Генератор промптів: https://edodatok.com/el/7921/

65. *Завдання для групи I*

Прочитайте ліричний твір Марусі Чурай «Віють вітри, віють буйні».
Визначте тему та ідею твору.
Запишіть речення, уставивши пропущені слова.

Група 1

ТЕМА: відтворення страждань дівчини за своїм…
ІДЕЯ: возвеличення щирого почуття…
ЖАНР: …

Завдання для групи II

Прочитайте ліричний твір Марусі Чурай «Засвіт встали козаченьки».
Визначте тему та ідею твору.
Запишіть речення, уставивши пропущені слова.

Група 2

ТЕМА: змалювання сцени прощання козака з матір'ю та коханою у зв'язку з…
ІДЕЯ: звернення сина до матері, щоб вона прийняла Марусеньку…
ЖАНР: …

Завдання для групи III

Прочитайте ліро-епічний твір «Чи не той то хміль». **Визначте** тему та ідею твору. **Запишіть** речення, уставивши пропущені слова.

Група 3

ТЕМА: оспівування мужності, героїзму Б. Хмельницького, прагнення здобути волю та щастя народу в боротьбі з…
ІДЕЯ: уславлення гетьмана України як захисника…
ЖАНР: …

Завдання для групи IV

Прочитайте ліро-епічний твір «Ой Морозе, Морозенку». **Визначте** тему та ідею твору. **Запишіть** речення, уставивши пропущені слова.

Група 4

ТЕМА: зображення героїчної смерті Морозенка в бою проти…
ІДЕЯ: уславлення подвигу патріотів, що віддали своє життя за визволення…
ЖАНР: …

66. **Визнач** художньо-виражальні засоби в уривку з вірша Василя Симоненка «Лебеді материнства». **Обери** відповідні кольорові кружечки навпроти назв тропів.

*Мріють крилами з туману лебеді **рожеві**,*
*__Сиплють__ ночі у лимани **зорі сургучеві**.*

__Заглядає в шибу казка сивими__ очима,
Материнська __добра ласка в неї за плечима__.

Ой __біжи, біжи__, __досадо__, не вертай до хати,
Не пущу тебе колиску __синову__ гойдати.

Припливайте до колиски, __лебеді__, __як мрії__,
Опустіться, __тихі зорі__, синові під вії.

Темряву __тривожили криками півні__,
__Танцювали лебеді__ в хаті на стіні.

Лопотіли крилами і __рожевим__ пір'ям,
Лоскотали марево __золотим__ сузір'ям.

Інверсії

Епітети

Метафори

Риторичні звертання

Порівняння

Персоніфікація

Тавтологія

67. **Опиши** картину, згенеровану штучним інтелектом у пошуковій системі«Bing». **Додай** назву, **зверни** увагу на кольори, контрастність, стиль зображення, розташування об'єктів (письмово).

Осінній янгол LEGO

Перед нами – тепла, казкова композиція, створена за допомогою _____. У центрі зображення – LEGO-фігурка як _____, оздоблена _____ вбранням із _____ листків. Яскраво-жовте обличчя та білий одяг контрастують із насиченими відтінками _____ листя. Фігурка стоїть на фоні розсипаних осінніх листків, які вкривають землю, створюючи відчуття _____. Осінні крила гармонійно розкриті за спиною LEGO-янгола, утворюючи _____ композицію. Над головою сяє золотавий німб, який додає зображенню ніжності та сакральності.

- *Кольори:* тепла палітра осені – жовтий, _____.
- *Контрастність:* поєднання яскравого LEGO-жовтого з природною _____ листя.
- *Стиль:* поєднання _____ зображення листків та стилізованої іграшкової форми LEGO.
- *Розташування об'єктів:* у центрі картини – _____, а листя на підлозі утворює візерунок, що обрамляє головний образ.

Це не просто іграшка, а символ _____ .

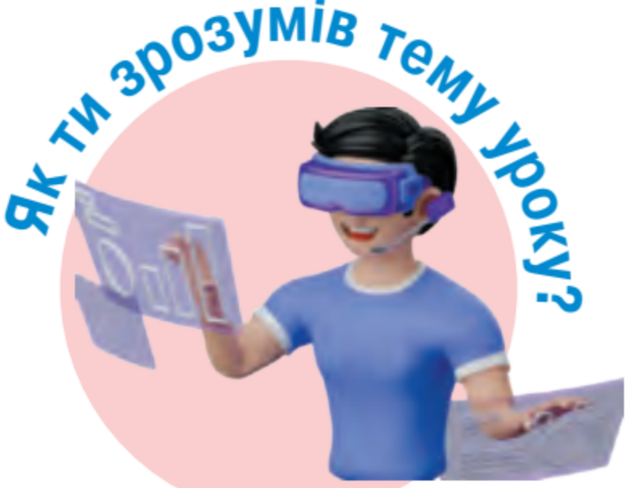
Світлину створено за допомогою сервісу «Bing»: https://www.bing.com/images/create/

УРОК 14

ОЗНАЙОМЛЮВАЛЬНЕ, ВИВЧАЛЬНЕ ЧИТАННЯ (РМ)

Сьогодні на уроці

Читання вивчальне, ознайомлювальне

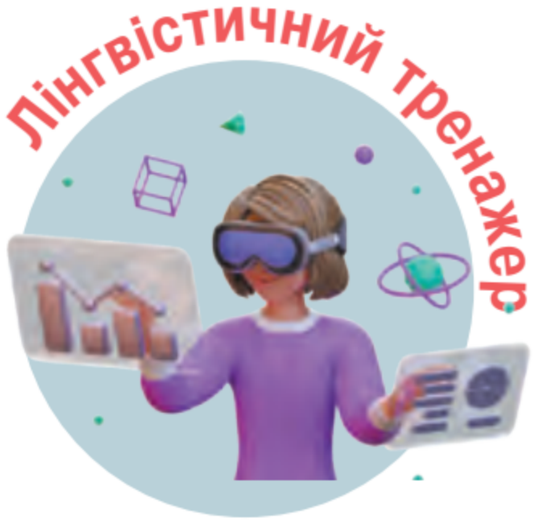

Види читання: ознайомлювальне, вивчальне, вибіркове. Останнім часом виділяють ще один вид читання – сканування.

Ознайомлювальне читання – читання-перегляд. Щоб ознайомитися попередньо з книгою, журналом чи брошурою, удаються до ознайомлювального виду читання. Для цього достатньо переглянути анотацію, передмову, зміст, основні положення та оцінити важливість і корисність книги для вас.

Вивчальне читання – поглиблене, аналітичне, критичне, творче читання. З навчальною метою доцільно застосовувати саме вивчальне читання. У процесі такого читання ми не просто сприймаємо інформацію, а й аналізуємо, даємо власне трактування наведеним положенням і висновкам, критично й творчо ставимося до прочитаного. Це сприяє ефективному запам'ятовуванню прочитаного.

68. **Ознайомся** з анотацією, обкладинкою та змістом книги Ганни Арсенич-Баран «Муська. Історія одного життя».

Життя людини завжди складніше, ніж можна це описати в літературному творі. Кожен переживає щасливі й сумні моменти, кожен зазнає втіхи й печалі. У новому романі письменниці Ганни Арсенич-Баран життя однієї жінки подане крізь призму життів і впливів, почуттів і відчуттів інших, близьких їй людей. Роман складається із шести новел, пов'язаних між собою змістом та ідеєю, єдиним часопростором та Україною.

Книга адресована широкому колу читачів.

ЗМІСТ

Баба Марта.....3
Баба Юльця 39
Професор Басистий..46
Тарантул.....64
Федюрко 88
Василько 133

Оціни важливість і корисність книги для себе, заповнивши таблицю.

Назва книги	
Авторка	
Жанр	
Кількість сторінок	
Розділ, який зацікавив	
Опис обкладинки	
Про що / кого ця книга?	
Кому адресована?	
Оціни від 1 до 5 своє бажання прочитати цю книгу	

69. **Прочитай** текст та **виконай** завдання до нього.

Кав'ярняна культура швидко заполонила Львів, прийшовши до нас із європейських салонів і захопивши насамперед митців. У Львові мода на каву зародилася в XVII ст. Кав'ярні стали місцем зустрічей, такими собі клубами за інтересами, де можна було насолодитися дискусіями із товариством і почитати свіжі газети, дрібними ковточками п'ючи «малу чорну».

Кав'ярня-галерея «Штука» на вулиці Котляревській, 8, подекуди організовує літературні заходи. «Sztuka» з польської означає «мистецтво», тож ця місцина безперечно мистецька, просякнута атмосферою австро-угорського Львова. Тут проходили виставки живопису та фоторобіт сучасних митців, періодично відбуваються вечори аргентинського танго. Також кав'ярня святкує уродини відомих музикантів та виконавців XX століття, здебільшого представників джазу. А ще тут започаткували традицію засідань Клубу шанувальників Галичини – людей, не байдужих до історії та перспектив цього краю.

Кав'ярня має давню історію: більше 100 років тому у Львові існував заклад із такою ж назвою, відкритий Фердинандом Турлінським на вул. Театральній 1909 року. Це був елегантний заклад, стіни якого прикрашали полотна відомих тогочасних митців. Станіслав Людкевич розповідав, що сюди ходили не лише кавувати, але й на особливий настрій, який створювався саме в пізній час, коли кав'ярню

огортали сутінки. У своїй книзі «Кнайпи Львова» Юрій Винничук пише: «Глибоко за північ каварня, уся в димах, утихала, світла гасли, залишалися блимати тільки червоні жарівки. Але каварня не зачинялася, завсідники продовжували сидіти: видно було, як блимають вогники папіросів».

На новому місці кав'ярня «Штука» відчинила двері у квітні 2009 року. Тут відновлено автентичні розписи стель, більшість предметів інтер'єру справді столітньої давнини *(за Альбіною Поздняковою)*.

1. **Визнач** тему тексту, стиль і тип мовлення, **добери** заголовок.
2. **Випиши** ключові слова з тексту, **визнач** мікротеми тексту.
3. **Перекажи** стисло текст.
4. **Поясни** правопис таких слів: письменники, кав'ярня-галерея, австро-угорський, фоторобота, Клуб шанувальників Галичини, не зачинялася, розписи, інтер'єр, столітній.
5. **Добери** спільнокореневі слова з тексту до слова *кава*.
6. **Запиши** синонім до словосполучення *день народження*.
7. **Знайди** в тексті речення з непрямою мовою. **Перебудуй** його на речення з прямою мовою, **запиши**, **поясни** вживання розділових знаків.
8. **Знайди** в тексті речення з прямою мовою, **побудуй** схему до нього.

70. **Напиши** есе за технологією RAFTS.

R	role	роль
A	audience	аудиторія
F	format	формат
T	topic	тема
S	strongverb	сильне дієслово

У ролі кореспондента / кореспондентки візьми уявне інтерв'ю в кавомана / кавоманки, у якому з'ясуй, як розвивається кавова культура твого або іншого міста / села. Запиши у формі діалогу.

УРОК 15

ПРИЙОМИ ОСМИСЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ТЕКСТУ. ЧИТАННЯ ДЛЯ ЗАДОВОЛЕННЯ (РМ)

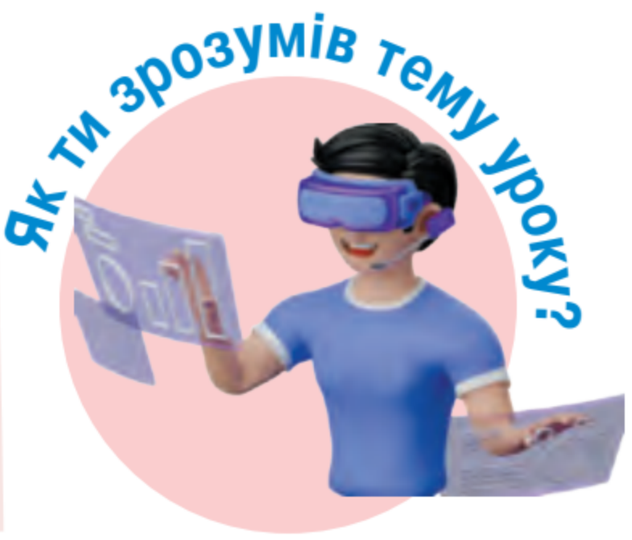
Сьогодні на уроці

Осмислення тексту, читання для задоволення, прийом ІНСЕРТ

Текст (від лат. *texstum* – тканина, зв'язок, будова) – висловлювання, що складається з речень, пов'язаних за змістом і граматично.

Ознаки тексту:

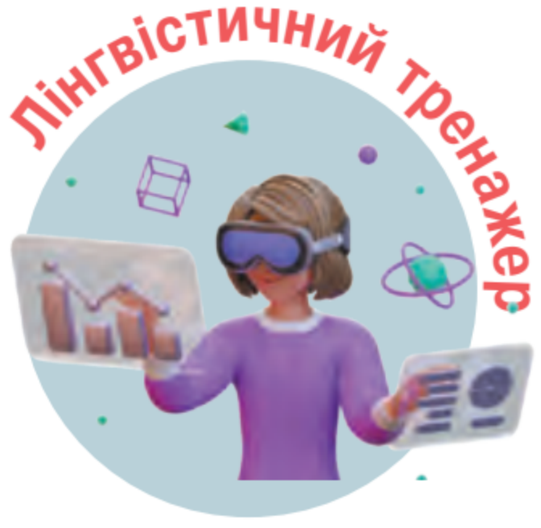
- Певна кількість речень.
- Наявність теми й основної думки.
- Послідовність і завершеність викладу.
- Граматичний і змістовий зв'язок між реченнями.

Мікротема тексту – це частина загальної теми (частина тексту, що містить окрему, відносно закінчену думку).

Слова, найбільш значимі в змісті тексту (абзацу), називають **ключовими**.

71. **Прочитай**, **доведи**, що наведене висловлювання є текстом. **Перетвори** запропонований текст на таблицю або схему. **Перекажи** текст на основі створеної інфографіки.

Осмислення навчального тексту – важливий етап у процесі навчання, який дозволяє краще зрозуміти й засвоїти інформацію. Під час роботи з текстом відбувається реалізація кількох пізнавальних і комунікативних дій: сприйняття (через читання чи слухання), розуміння й осмислення (через говоріння, відповіді на завдання), інтерпретація (через вибір власної думки, прийняття рішення), створення вторинного тексту (через написан-

Інфографіка – це візуальне представлення інформації, даних або знань із використанням графічних елементи для її швидкого та зрозумілого передавання інформації.

ня твору, виступу, презентації тощо). Читання – це не тільки проста навичка чи компетентність, а складний вид діяльності, який має здатність орієнтуватися в потоках інформації, сприймати й розуміти зміст тексту, осмислювати й засвоювати його, а також надалі використовувати прочитане в повсякденному житті, навчальній або професійній діяльності. Осмислити текст – це не просто виділити смислові частини, а передусім розв'язати проблемні ситуації. Виділимо кілька прийомів осмислення навчального тексту:

1. Попереднє ознайомлення з текстом (із заголовками, підзаголовками, виділеними словами чи фразами).
2. Поділ тексту на смислові частини (поділ тексту на абзаци, визначення теми й основної думки, складання плану).
3. Формулювання запитань до себе, пошук відповідей на них; формулювання запитань-припущень (саморефлексія та глибше осмислення інформації з метою формування особистої думки щодо прочитаного).
4. Маркування тексту (виділення основних понять, дат, формул або термінів за допомогою кольорових маркерів або відповідних позначок).
5. Перетворення інформації тексту в схематичний конспект або таблицю (запис основних понять, ідей тексту як тези; використання таблиць, діаграм, мап думок для структурування інформації).
6. Переказ та інтерпретація тексту (після переказування варто порівняти переказ із текстом, щоб зрозуміти, що було пропущено або спотворено).
7. Критичний аналіз та оцінка тексту (глибше розуміння змісту, виявлення недоліків чи переваг викладених ідей; формулювання власної думки на основі певного тексту).

72. **Прочитай** текст про блогерку Аню Полегенько, яка є пристрасною читачкою, тому пропагує читання для задоволення у своєму блозі в інстаграмі. **Поміркуй**, чи важлива ця інформація для тебе чи змінює вона твоє ставлення до теми читання для задоволення. Як саме? **Запиши** п'ять причин, чому наш мозок хоче читати.

Ані Полегенько 16 років, останні 5 вона веде блог про книжки в інстаграмі під нікнеймом @anyta_books, адже є пристрасною читачкою та прагне промотувати читання серед своїх однолітків й одноліток. Редакція «Нової української школи» попросила дівчину розповісти про свій досвід блогінгу. Ось що вона розповідає: «Активно я почала читати в 9 років – і з того часу просто не могла зупинитися. Брала все: детективи, фентезі, пригодницькі романи. Мені було цікаво відкривати для себе нових письменників і нові історії, але ще цікавіше – розповідати про прочитане. Саме тому в

11 років я вирішила створити книжковий блог, де могла б вільно висловлювати свої думки про прочитані книжки. Тоді, у 2019 році, набирав обертів Instagram, тому там я і вирішила писати свої відгуки. Спершу це були буквально два абзаци тексту з короткими враженнями, проте зараз мої відгуки більше схожі на рецензії. Висловлюючи свої думки про книгу, я намагаюся вказати на всі недоліки, які помітила, але обов'язково кажу й про приємні моменти. Також неодмінно закінчую тим, кому рекомендую цю книжку та чи раджу прочитати її загалом. У перший рік моя сторінка більше нагадувала онлайн-щоденник, адже тоді я не задумувалася про мету, яка є в мене зараз, – популяризацію читання українською. Так само спершу не задумувалася над тим, хто буде читати мої відгуки й чи читатиме їх узагалі. Проте зараз мій книжковий блог – це не просто місце, де можна знайти враження однієї людини від певних книжок, – це щось більше. Мабуть, нині це вже платформа, яка об'єднує людей за смаками щодо книг і формату подання інформації. Зараз мій блог не лише про самі книжки – він охоплює довколакнижкові теми, такі як тематичні заходи, презентації (які я часто модерую), покази екранізацій, інтерв'ю та мої щирі рекомендації» *(із сайту «Нова українська школа»)*.

https://edodatok.com/el/7928/

73. **Прочитай** текст. **Постав** собі запитання:

- *Чому ця інформація важлива для мене?*
- *Чи змінює ця інформація моє ставлення до теми читання?*
- *Що я відчуваю, аналізуючи цю тему? Чому?*
- *Що я хочу знати ще?*
- *Що я можу зробити, щоб розширити свої знання?*

Погано читають – мало друкують

1. Відбулася презентація щорічного звіту «Показники книжкової галузі України – 2024», під час якої Український інститут книги представив основні показники книжкової галузі за підсумками 2024 року разом із пропозиціями з розвитку каталогу «Книжки на ринку» як інструменту моніторингу.
2. Фахівці Українського інституту книги проаналізували показники фінансової звітності книговидавничих та книготорговельних підприємств (юридичних осіб) та поділилися такими результа-

тами:

- Український книжковий ринок зростає: +31 % доходів і 33 мільйони примірників за рік.
- У 2024 році українське книговидання продемонструвало відновлення: дохід видавців зріс на 31 % порівняно з 2023 роком, а сукупний річний тираж виріс на 21 %.
- В Україні працює понад 350 видавництв, книжки можна придбати у близько 800 офлайн-книгарнях і 80 онлайн-магазинах.
- Загальний обсяг ринку оцінюється у 8 мільярдів гривень — близько 200 мільйонів доларів.
- У 2024 році було видано 15 601 назву книжок загальним тиражем 33,315 млн примірників *(Український інститут книги)*.

https://edodatok.com/el/7929/

Розклади текст на смислові елементи (речення, слова, абзаци), за допомогою прийому ІНСЕРТ познач їх спеціальними символами.
Скористайся системою позначок:

«V» – Я вже знаю цю інформацію.
«+» – Це нові факти для мене.
«–» – Я мав / мала іншу думку щодо цього.
«?» – Цей матеріал містить щось, чого не можу зрозуміти / мені потрібні пояснення чи уточнення.

74. **Підготуй** власний випуск новин за шаблоном, у якому можеш зазначити інформацію з попередніх вправ або підготувати власні дописи про важливість читання для задоволення.

УРОКИ 16–17 ПОВТОРЕННЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО З РОЗДІЛУ І

75. **Пригадай** вивчене.

- ☑ Який розділ мовознавства називають пунктуацією?
- ☑ У чому відмінність прямої та непрямої мови?
- ☑ Які існують правила заміни прямої мови непрямою?
- ☑ Які розділові знаки ставлять при прямій мові?
- ☑ Як потрібно оформлювати цитати на письмі?
- ☑ У чому відмінність монологу, діалогу, полілогу?
- ☑ Які розділові знаки ставлять при діалозі?

76. **Виконай** тестові завдання.

1. Пунктуаційну помилку допущено в реченні

А Мама й Наталочка погодилися, що Машка таки звір *(З. Мензатюк «Таємниця козацької шаблі»)*.

Б Поїздом також добре, бо можна залізти на верхню полицю *(З. Мензатюк «Таємниця козацької шаблі»)*.

В А мені завжди кортіло нарвати квітів на луках які ми проминали *(З. Мензатюк «Таємниця козацької шаблі»)*.

Г А вже сам заповідник шумів, гудів, рябів кольорами, немов величезний ярмарок *(З. Мензатюк «Таємниця козацької шаблі»)*.

2. *Кілька днів (1) поки в Алика Мармизи не зійшли ґулі (2) він не показувався. … Ми з Ромкою (3) сиділи на моєму балконі (4) що виходив на вулицю… (В. Нестайко «Чарівні окуляри»)*

Ко́му треба поставити на місці всіх цифр, ОКРІМ

А 1

Б 2

В 3

Г 4

3. Перед виділеним сполучником треба поставити кому в реченні (розділові знаки пропущено)

А Наталочці покотилася слинка **але** батьки квапилися на оточений муром пагорб *(З. Мензатюк «Таємниця козацької шаблі»)*.

Б Вона стріпнула чубчиком **і** втупилася очима в промовця на сцені *(З. Мензатюк «Таємниця козацької шаблі»)*.

В А найголовніше, що Руснаки просто **й** легко з'ясували б усе про шаблю *(З. Мензатюк «Таємниця козацької шаблі»)*.

Г Він озирнувся, метнувся до берега **й** ускочив у човен, прихований в очереті *(З. Мензатюк «Таємниця козацької шаблі»)*.

4. Правильно розставлено розділові знаки при прямій мові в рядку

А «Тю! Я ж точно їх бачив!». – здивовано роззявив рота Ромка *(В. Нестайко «Чарівні окуляри»).*

Б А нащо ті книжки читати, коли є телебачення, і комп'ютер, і інтернет?» – казав Ромка *(В. Нестайко «Чарівні окуляри»).*

В «То це ж прекрасно»! – вигукував Ромка *(В. Нестайко «Чарівні окуляри»).*

Г «А оно ще один добродій — мавпиозі Джек Горилло!» – мовила бабця *(В. Нестайко «Чарівні окуляри»).*

5. *«Добре, – кажу. – Я якраз удруге дочитую «Маленьких дикунів» Сетона-Томпсона» (В. Нестайко «Чарівні окуляри»).*

Наведеному реченню відповідає схема (розділові знаки пропущено)

А А: «П».

Б «П», – а.

В «П, – а. – П».

Г «П, – а, – п».

6. До наведеної схеми добери відповідне речення: «П? – а. – П»

А «Для того щоб потрапити до Заекранії, треба, щоб тебе хтось уявив, – вела далі Телебаба Яга. – Бо це країна уявна, незвичайна» *(В. Нестайко «Чарівні окуляри»).*

Б «Ну й що? – сказав я. – А зі мною моя уява, моя фантазія» *(В. Нестайко «Чарівні окуляри»).*

В «А як ти опинився за екраном?» – спитав я *(В. Нестайко «Чарівні окуляри»).*

Г «Дорогі діти! – сказала вона. – Передайте бабусі і мамі про зміни у нашій програмі!» *(В. Нестайко «Чарівні окуляри»).*

7. НЕПРАВИЛЬНО оформлено чужу мову в рядку

А «Перемога!» – кричав Марк Цукерберг на вечірці з друзями, які допомогли йому втілити ідею у реальну платформу.

Б «Навіщо вам платити так багато, візьміть ось це, дешевше» – щиро радять продавці, коли ти вибираєш з-поміж товарів з різними ціновими пропозиціями.

В Яна Мерункова, чеська письменниця, бізнес-тренерка, розповідає в інтерв'ю: «Ще з дитсадочка ми говоримо з дітьми про гроші, вони знають, що певні речі скількись коштують».

Г Дідуха до оселі почесно вносив господар, часто його в цьому процесі супроводжував старший син, промовляючи: «Занесу у хату Дідуха, / Золотий веселий сніп!»

Д «Змушені перемогти. Приречені, я б так сказав. Тому що інакше ми будемо будувати наше життя так, як хоче хтось. Українців це точно не влаштує», – Всеволод Кожем'яко, підприємець, військовослужбовець.

8. НЕПРАВИЛЬНО оформлено чужу мову в рядку

А «Цикл мультиків «Шлях супергероя» побудований відповідно до мультимодальної моделі Basic PH» – кажуть творці проєкту.

Б «Ксенія – власниця, я – керівниця, а Віра – адміністраторка, тобто ми всі начальниці», – усміхається Альона, готуючи каву.

В «Я почала шити, спочатку для своєї родини та дітей», – згадує Тетяна.

Г «Різні варіації цього приладу з'являлись у світі протягом останніх 200 років, – пояснює Аркадій. – Але жоден у масове виробництво так і не пішов».

Д «Зараз розумію, що тоді недаремно працювала саме там, хоча ще не знала, що це стане справою мого життя», – каже Олена.

9. Поєднай схеми й речення з прямою мовою.

Схема речення	Речення
1 А: «П!»	**А** «Що ж, може, й почекати трошки доведеться, – усміхався дідусь. – Не разем Кракув будувався, як кажуть поляки» *(В. Нестайко «Чарівні окуляри»).*
2 «П!» – а.	**Б** Дідусь мене завжди розраджує: «Ніколи не вішай носа, рижухо мій дорогий!» *(В. Нестайко «Чарівні окуляри»).*
3 «П, – а. – П».	**В** «От бачиш, Ромко!» – думаю я собі далі *(В. Нестайко «Чарівні окуляри»).*
4 А: «П?»	**Г** «Оскільки йдеться про щось загадкове і таємниче, годі й думати, що вона признається», – подумав я *(В. Нестайко «Чарівні окуляри»).*
	Д Ромка Черняк здивовано глянув на мене: «Чого це ти либишся?» *(В. Нестайко «Чарівні окуляри»).*

10. Поєднай схеми й речення з прямою мовою *(розділові знаки при прямій мові пропущено).*

Схема речення	Речення
1 «П! –а. – П!»	**А** «Невже в лото зірвав джекпот?» – пхикнув Ромка *(В. Нестайко «Чарівні окуляри»).*
2 «П?» – а.	**Б** Він розгорнув її і суворо глянув на мене: «Ти що – приколюєшся?» *(В. Нестайко «Чарівні окуляри»).*
3 А: «П!»	**В** «Та клянусь! – вдарив я себе в груди. – Була записка!» *(В. Нестайко «Чарівні окуляри»).*
4 А: «П?»	**Г** «Зараз, зараз я її підніму!» – вигукнув я *(В. Нестайко «Чарівні окуляри»).*
	Д І голос тремтів, коли він сказав: «Ой, спасибі тобі, Їжачку!» *(В. Нестайко «Чарівні окуляри»).*

77. **Прочитай** текст. **Виконай** завдання до нього.

ПИСЬМОВА РОБОТА
(робота з текстом за методикою PISA)
Найщасливіші країни світу 2024 року: рейтинг «World Happiness Report»

(1) Рівень щастя людей у країні визначається не тільки економічними показниками, але й відчуттям добробуту. (2) До опитування долучилися 140 країн світу. (3) Учасники суб'єктивно оцінювали свій рівень благополуччя, висловлюючи позитивні та негативні емоції.

(4) За даними світового рейтингу «World Happiness Report» (2024), що ґрунтується на результатах опитування 2021–2023 рр., найщасливішими країнами світу є Фінляндія, Данія, Ісландія, Швеція, Ізраїль, Нідерланди, Норвегія, Люксембург, Швейцарія, Австралія.

(5) Учасники дослідження оцінювали своє життя за шкалою від 0 до 10: позитивні емоції (сміх, задоволення, інтерес), негативні (занепокоєння, смуток, гнів). (6) Щорічно збирається близько 1000 відповідей від резидентів кожної країни. (7) Рейтинг щастя базується на середньому значенні цих оцінок за трирічний період.

(8) Найнижчі показники задоволення життям у жителів Марокко, Кенії, Єгипту, Індії. (9) «Найменш "щасливою" країною у 2024 році виявився Афганістан (143 місце)», – зазначає Оксана Заблоцька на сайті «Суспільне. Культура» .

(10) Румунія, Польща, Словаччина та Угорщина значно випередили нашу державу, посівши 32, 35, 45 та 56 сходинки.

(11) Україна посіла 105 місце у світовому рейтингу щастя. (12) Ірина Костенко у своїй статті на сайті «РБК-Україна» зазначила: «Примітно, що найщасливішими в нашій державі вважають себе молоді українці. Водночас найменш щасливими – люди старшого віку».

(13) Це свідчить про потребу в поліпшенні умов життя та добробуту українських громадян.

Джерела: https://edodatok.com/el/7931/

1. Рівень щастя вищий у жителів України, ніж у жителів Польщі. *(0,5 б.)*

ПРАВДА НЕПРАВДА

2. Світовий рейтинг «World Happiness Report» ґрунтується на результатах трирічного опитування. *(0,5 б.)*

ПРАВДА НЕПРАВДА

3. Пунктуаційну помилку допущено в реченні *(1 б.)*

а) 4; б) 5; в) 9; г) 10.

4. Укажи номери речень, що відповідають указаним характеристикам. *(4 б.)*

Вид речення	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Просте неускладнене речення													
Просте ускладнене речення													
Складне речення													
Речення з прямою мовою													

5. Визнач, які слова в реченні № 12 є словами автора. *(2 б.).*

6. Поміркуй, чому в реченнях № 9, 12 використано різні лапки. *(2 б.).*

7. Перейди за покликанням *http://surl.li/tbgwri.*
Прочитай статтю про щастя.
Створи психологічний портрет щасливої особистості. *(2 б.).*

78. Виконай творче завдання. **Напиши** есе за технологією RAFTS.

R	role	роль
A	audience	аудиторія
F	format	формат
T	topic	тема
S	strongverb	сильне дієслово

У ролі учня / учениці 9 класу НУШ напиши листа Президенту Фінляндії: опиши, як українці й українки роблять усе можливе, щоб бути щасливими в умовах війни.

Пропонуємо повторити матеріал за освітньою програмою 5 класу

- *Журналіст, репортер, кореспондент* – це синоніми чи антоніми?
- *Ключ від будинку, ключ до задачі* – це омоніми чи багатозначні слова?
- *Адресант, адресат* – це омоніми чи пароніми?
- *Більшість, рівність, старанність* – це власне українські чи запозичені слова?
- *Ректи, пііт, чадо* – це історизми чи архаїзми?
- *Вайб, жиза, пранк* – це діалектизми чи зразки молодіжного сленгу?
- Виправ лексичні помилки: *згідно закону, вибачте мене, здавати іспит.*
- Поясни значення фразеологізмів: *викинути з голови, пекти раків, дати драла.*
- Визнач походження фразеологізмів: *випити чашу до дна, заварити кашу, сходити зі сцени, троянський кінь.*

УРОК 18 ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ
ПРЯМА МОВА. ДІАЛОГ. ЦИТАТА

classtime

79. **Виконай** тестові завдання.

Варіант 1

І рівень

Завдання 1–4 передбачають вибір правильної відповіді (кожна правильна відповідь – 1 б.)

1. Обери правильну відповідь щодо твердження, що *«пряма мова – це спосіб передавання чужої мови, коли мовець передає мовлення не дослівно, лише зі збереженням основного змісту висловлювання».*

☐ **А** Так ☐ **Б** Ні

2. Обери правильну відповідь щодо твердження, що «пряма мова може бути оформлена як одним, так і кількома реченнями».

☐ **А** Так ☐ **Б** Ні

3. Правильне продовження речення наведено в рядку

Пряма мова супроводжується _____.

☐ **А** непрямою мовою
☐ **Б** вставними словами
☐ **В** словами автора
☐ **Г** чужим мовленням

4. Укажи речення з непрямою мовою.

☐ **А** Рід жаб'ячий надумався прохати собі в болото короля.
☐ **Б** Прислів'я каже: «Без сім'ї немає щастя на землі».
☐ **В** Недарма казали, що святе місце пустим не буває.
☐ **Г** «Тату, – каже він мені, – я бачу берег!»

ІІ рівень

Завдання 5–8 мають по п'ять варіантів відповіді, з яких лише ОДИН ПРАВИЛЬНИЙ. Обери правильну відповідь (кожна правильна відповідь – 1 б.)

5. При заміні прямої мови непрямою допущено помилку в реченні

☐ **А** Запитую маму, чи збереглися мої шкільні зошити.
☐ **Б** Дружина питає чоловіка, чи не час уже снідати.
☐ **В** Каже своєму синові батько, що ти чесним будь.
☐ **Г** Подумав трохи й відповів, що з родини йде життя людини.
☐ **Д** Ніна запитала Івана, чи справді він хоче з нею дружити.

6. ПРАВИЛЬНО оформлено пряму мову в реченні

- ☐ **А** «Можна все на світі вибирати, сину, вибрати не можна тільки Батьківщину», – мудро зазначив Василь Симоненко.
- ☐ **Б** «Ми стали нацією і не можемо вже думати і прагнути інакше, – казав Юліан Вассиян, ніж думає і чинить державна нація».
- ☐ **В** «Є боротьба за долю України, – мудро зазначила Ліна Костенко, – Все інше – то велике мискоборство».
- ☐ **Г** В'ячеслав Липинський зазначає: «Коли важиться доля нації, історія не відрізняє поміж нейтральними боягузів.»
- ☐ **Д** «Віднайшовши героїчний життєвий ідеал, нація не боїться вже ніяких фізичних ударів». – стверджував Олег Ольжич.

7. НЕПРАВИЛЬНО оформлено пряму мову в реченні

- ☐ **А** Народна мудрість радить: «Діло зробить не той, що тямущий, а той, хто його закінчить».
- ☐ **Б** «Людська праця – не дурниця, розкидати не годиться», – каже народна мудрість.
- ☐ **В** «Краще будь-що робити, – зазначає народна мудрість, – аніж без діла сидіти».
- ☐ **Г** «Коли працюєш – час біжить», – каже народна мудрість, – «коли чекаєш – не спішить».
- ☐ **Д** Народна мудрість закликає: «Зробив діло – гуляй сміло!»

8. Реченню *Якщо хочете вивчати музикальну індивідуальність якогось народу то найкращий спосіб це його пісні радив Ромен Ролан* ***(розділові знаки пропущено)*** **відповідає схема**

- ☐ **А** «П!» – а.
- ☐ **Б** А: «П».
- ☐ **В** «П», – а.
- ☐ **Г** «П, – а, – п».
- ☐ **Д** А: «П!»

III рівень

Завдання 9–10 передбачають установлення відповідності. До кожного рядка, позначеного ЦИФРОЮ, добери відповідник, позначений БУКВОЮ (кожна правильна відповідь – 1 б.)

9. Установи відповідність між поняттями та прикладами.

☐ **1** Пряма мова	☐ **А** Справедливо говорять про Олега Ольжича, що він «поет національного героїзму».
☐ **2** Діалог	☐ **Б** «А це ти, Максиме? – зрадів Карпо, дивлячись у вікно. – Заходь, заходь!» *(І. Нечуй-Левицький).*
☐ **3** Непряма мова	☐ **В** Керівник станції запитав, чому він не привіз йому овочі.

☐ **4** Цитата

☐ **Г** – Завтра прийду. Вийдеш? – весело крикнув. – Вийду *(В. Стус)*.

☐ **Д** Жінка вирішила нічого не казати про своє відкриття.

10. Установи відповідність між схемами та реченнями (окремі розділові знаки пропущено)

☐ **1** А: «П».

☐ **2** «П?» – а.

☐ **3** «П, – а, – п».

☐ **4** «П, – а. – П».

☐ **А** Прищепи вишню на карельську березу кажу з посміхом Дуже мені тут бракує вишневого цвіту *(В. Стус)*.

☐ **Б** Ще він казав Цілуйте своїх жінок, цілуйте своїх дітей, цілуйте своїх батьків *(В. Стус)*.

☐ **В** Що вам допомогло тоді вижити я його запитав, бо вразила мене ця історія *(Іван Багряний)*.

☐ **Г** Мріялося Денискові Зараз би морозива цілу коробку... і від задоволення мружились очі *(В. Нестайко)*.

☐ **Д** Еге догадалась Катря це ж у нас дитина знайшлася *(Г. Квітка-Основ'яненко)*.

IV рівень

11. Запиши речення з прямою мовою, розстав розділові знаки, побудуй схему. Перебудуй це речення на речення з непрямою мовою або оформи як цитату.

Якщо болить серце тобі друже поталанило сказав Василь Стус.

Варіант 2

І рівень

Завдання 1–4 передбачають вибір правильної відповіді (кожна правильна відповідь – 1 б.)

1. Обери правильну відповідь щодо твердження, що «непряма мова — це спосіб передавання чужої мови, коли мовець передає мовлення не дослівно, лише зі збереженням основного змісту висловлювання».

☐ **А** Так ☐ **Б** Ні

2. Обери правильну відповідь щодо твердження, що «слова автора вказують на того, кому належить пряма мова».

☐ **А** Так ☐ **Б** Ні

3. Правильне продовження речення наведено в рядку

Якщо репліка починається з нового рядка, то її в лапки не беремо, а ставимо перед нею _____.

☐ **А** двокрапку ☐ **Б** знак оклику

☐ **В** тире ☐ **Г** знак питання

4. Укажи речення з непрямою мовою.

- ☐ **А** «От добре, що ти тут», – щиро зраділа мама.
- ☐ **Б** Прислів'я каже: «Без вірного друга велика туга».
- ☐ **В** Учитель попросив чергового, щоб він приніс крейду.
- ☐ **Г** Бабуся хвалилася смачними варениками.

ІІ рівень

Завдання 5–8 мають по п'ять варіантів відповіді, з яких лише ОДИН ПРАВИЛЬНИЙ. Обери правильну відповідь (кожна правильна відповідь – 1 б.)

5. При заміні прямої мови непрямою допущено помилку в реченні

- ☐ **А** Я прошу, щоб мама заспівала мені колискову.
- ☐ **Б** Чоловік питає дружину, чи вдома вже діти.
- ☐ **В** Сестра запитала брата, куди він збирається.
- ☐ **Г** Онуки просили розповісти, як ви військовим стали.
- ☐ **Д** Бабуся наказувала дітям, щоб правду казали.

6. ПРАВИЛЬНО оформлено пряму мову в реченні

- ☐ **А** Олена Теліга зауважила: «Держави стоять не на династії, а на внутрішній єдності і силі народу.»
- ☐ **Б** «Життя справді складне, – казав Григорій Тютюнник, – і єдиний у нього підручник – досвід».
- ☐ **В** «А хто з приятеля перекинувся у ворога, – казав Іван Франко. – той, значить, і раніше не був приятелем і не буде».
- ☐ **Г** «Не можна, мабуть, інакше, як тільки горем та бідою довести людей до розуму, – стверджував Пантелеймон Куліш».
- ☐ **Д** «Коли нація перевищує страх, то вона породжує відвагу!», – казав Георгій Кониський.

7. НЕПРАВИЛЬНО оформлено пряму мову в реченні

- ☐ **А** «Скажеш, не подумавши, – клопоту не оберешся», – радить народна мудрість.
- ☐ **Б** Народна мудрість каже: «Слово, упущене з вуст, підняти не можна».
- ☐ **В** «Словом, як листом, стеле, – застерігає народна мудрість, – а ділом, як голками, коле».
- ☐ **Г** «Слово народу завжди правдиве!» – закликає народна мудрість.
- ☐ **Д** «Стримуй себе у всьому», – каже народна мудрість, – «а найбільше – у словах».

8. **Реченню** *На Стародавньому Сході говорили Молодь найбільша загадка сучасності бо в ній таємниця майбутнього* **відповідає схема**

- ☐ **А** «П!» – а.
- ☐ **Б** А: «П».
- ☐ **В** «П», – а.
- ☐ **Г** «П, – а, – п».
- ☐ **Д** А: «П!»

III рівень

Завдання 9–10 передбачають установлення відповідності. До кожного рядка, позначеного ЦИФРОЮ, добери відповідник, позначений БУКВОЮ (кожна правильна відповідь – 1 б.)

9. **Установи відповідність між поняттями та реченнями.**

☐ **1** Пряма мова	☐ **А** – Ви до Мукачева? – кинувся Павло. – Та ні, я перекусити додому. Тут крайня хата *(А. Чайковський).*
☐ **2** Діалог	☐ **Б** «Оля зараз, мабуть, воює з малим, укладає спати», – подумав він *(Гр. Тютюнник).*
☐ **3** Непряма мова	☐ **В** Прошепотів, що її пальці схожі на пальці мого сина *(М. Коцюбинський).*
☐ **4** Цитата	☐ **Г** Це перша оцінка, що раптово блиснула в моїй свідомості *(М. Коцюбинський).*
	☐ **Д** Дмитро Донцов назвав Олену Телігу «поеткою з Божої ласки».

10. **Установи відповідність між схемами та реченнями (окремі розділові знаки пропущено**

☐ **1** А: «П!»	☐ **А** Може, і співають на свята сказав батько Люди при роботі, ніколи їм співати *(М. Коцюбинський).*
☐ **2** «П?» – а.	☐ **Б** Добре каже Портасик але дозвольте мені купити цей диван для вас *(М. Куліш).*
☐ **3** «П, – а, – п».	☐ **В** Ви кажете Ой хлопче, буде, звісно, все гаразд! *(Гр. Тютюнник).*
☐ **4** «П, – а. – П».	☐ **Г** Я чув про це сказав він і додав А хто не чув! *(Панас Мирний).*
	☐ **Д** Тут немає мого чоловіка запитала відразу з порога *(М. Коцюбинський).*

IV рівень

11. **Запиши речення з прямою мовою, розстав розділові знаки, побудуй схему. Перебудуй це речення на речення з непрямою мовою або оформи як цитату.**

Мелетій Смотрицький сказав Шануй мудрість а не золото.

ГОВОРІМО ПРАВИЛЬНО!

РОЗДІЛ 2 СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ. СКЛАДНОСУРЯДНЕ РЕЧЕННЯ. ТЕКСТ

Урок №19
Складне речення (повторення вивченого в 5 класі)

Урок №20
Складне речення із сполучниковим та безсполучниковим зв'язком

Уроки №21–22
Складносурядне речення: смислові зв'язки між частинами

Урок №23
Сурядні сполучники як засіб зв'язку частин ССР

Уроки №24–25
Розділові знаки між частинами ССР

Повторення та узагальнення вивченого

Уроки №30–31
Тестові завдання

Урок №32

ТЕКСТ

Урок №26
Вторинні тексти. Анотація. Передмова

Урок №27
Творчий переказ. Відгук

Урок №28
Розповідь-спогад. Розповідь про свою ідею. Роздум у художньому тексті

Урок №29
Академічна доброчесність

Урок №28

ВИВЧАЙМО УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОПИС

ДОЛАЄМО ОСВІТНІ ВТРАТИ

Доведи, що це речення з прямою мовою.

«Обирати майбутню професію потрібно серцем і розумом», – сказав тато.

Розстав розділові знаки в реченні.

Учителька дала пораду учням та ученицям Вірте у свою мрію, ідіть за нею, незважаючи ні на що!

Перебудуй речення з прямою мовою на речення з непрямою мовою.

«Будьте відкриті до можливостей, – сказала психологиня. – Використовуйте різні інструменти, щоб наблизитися до своєї мети».

Побудуй схему речення.

«Чим глибші знання про професію, тим менша ймовірність помилки під час її вибору», – зазначила бабуся.

Визнач вид речень: просте / складне.

Професія — це не просто робота, а й про стиль життя, який ти обираєш.

Підлітковий вік — вдалий час для проб, помилок і переосмислень, що допомагають краще визначити своє покликання.

Обговорення професій із батьками, учителями чи наставниками допомагає побачити нові можливості.

Визнач вид простих речень: розповідне / питальне / спонукальне, окличне / неокличне, стверджувальне / заперечне, односкладне / двоскладне, повне / неповне, поширене / непоширене, ускладнене / неускладнене.

Вибір професії в підлітковому віці допомагає краще зрозуміти свої інтереси та сильні сторони.

Знання про різноманіття професій розширює світогляд і відкриває несподівані шляхи для самореалізації.

Підкресли члени речення.

Усвідомлений вибір професії формує мотивацію до навчання та саморозвитку.

Саме в підлітковому віці відбувається закладання фундаменту майбутньої кар’єри.

Усвідомлено зроблений вибір професії може стати стартом до щасливого й успішного майбутнього.

УРОК 19

СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ (ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО В 5 КЛАСІ)

Сьогодні на уроці

Цікавинки професії стиліста / стилістки

Сьогодні на уроці **ви повторите складне речення.**

Складне речення (СР) – це речення, що містить дві або більше граматичних основ.
Наприклад: *Стиліст-іміджмейкер – це персональний помічник, який спрямовує та підтримує людину у вирішенні проблем, пов'язаних зі стилем і самовираженням.*

Якщо частини СР поєднані лише інтонацією, то такий зв'язок називають **безсполучниковим**.
Наприклад: *У середньому стиліст в Україні заробляє 25 000 грн, це на 11 % більше порівняно з минулим роком.*

Якщо частини СР поєднані інтонацією та сполучниками, то такий зв'язок називають **сполучниковим.**
Наприклад: *Стиліст працює з одягом, зачіскою та обличчям клієнта / клієнтки, щоб створити новий образ.*

Поєднання сполучникового та безсполучникового зв'язку можливе лише в **складних реченнях із різними видами зв'язку**.
Наприклад: *Завдання стиліста – підкреслити переваги зовнішності клієнта / клієнтки, розкрити його / її характер; якщо вдало підібрати одяг, то можна створити якісно новий образ.*

Складне речення

- **Сполучникове**
  - складносурядне
  - складнопідрядне
- **Безсполучникове**
- **З різними видами зв'язку**
  - сурядний і підрядний зв'язок
  - сурядний і безсполучниковий зв'язок
  - підрядний і безсполучниковий зв'язок
  - сурядний, підрядний і безсполучниковий зв'язок

80. **Прочитай** інформацію про стилістів. **Знайди** складне речення. **Проаналізуй** засоби зв'язку між частинами СР.

Стиліст – це фахівець у галузі створення стилю (іміджу) людини за допомогою зачіски (перукар-стиліст), макіяжу (стиліст-візажист), одягу (стиліст-іміджмейкер), фотообразу (фотограф-стиліст).

До *основних видів послуг*, які надають стилісти, можна віднести первинну консультацію фахівця / фахівчині, аналіз гардеробу (одягу, взуття та аксесуарів), формування з гардеробу комплектів одягу, складання списку закупів нового одягу, консультації щодо модних трендів, розроблення нового стилю, рекомендації щодо зачіски та макіяжу, супровід під час шопінгу в магазині.

81. **Розглянь** ШІ-зображення. **Запиши** три складні речення на тему «Створення іміджу сучасних підлітків».

82. **Прочитай** статтю про зіркових стилістів за покликанням: *https://edodatok.com/el/7936/.*

Зверни увагу на речення, розміщене наприкінці статті. **Визнач** граматичну основу. **Поясни**, як ти його розумієш.

Не слідуй за модою – відчувай її.

Попрацюйте в групах. **Проаналізуйте** унікальність кожного / кожної зі згаданих стилістів. **Заповніть** таблицю, для третьої колонки або **випишіть** зі статті складні речення, або **утворіть** із двох простих, або **перебудуйте** просте на складне, додавши граматичну основу.

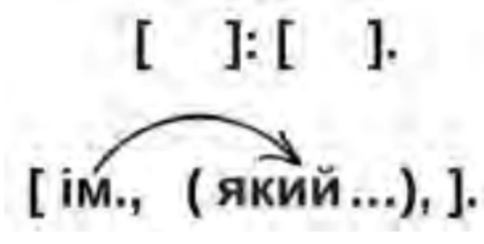
Наприклад: *Сьогодні його єдиною клієнткою, не пов'язаною з медіа, є королева червоних доріжок та улюбленица Голлівуду Зендея. → Сьогодні його єдиною клієнткою, що не має зв'язку з медіа, є королева червоних доріжок та улюбленица Голлівуду Зендея.*

Стилісти	Унікальність стилю	Приклад складного речення
Завдання для групи № 1		
Даніель Голдберг		
Джеймі Мізрахі		
Завдання для групи № 2		
Ребека Корбін-Мюррей		
Моллі Діксон		
Завдання для групи № 3		
Лоу Роуч		
Ендрю Мукамал		
Завдання для групи № 4		
Ерін Волш		
Карла Велч		

83. **Прочитай** статтю про бренд одягу з картинами українських художників (https://edodatok.com/el/7937/).

Запиши значення п'яти слів іншомовного походження.

Об'єднай два речення за допомогою сполучників чи лише інтонації. Утворені речення мають відповідати схемам:

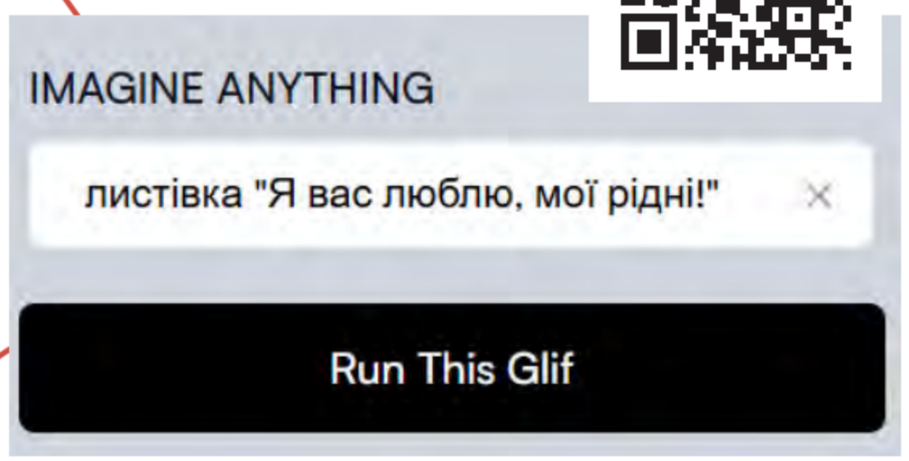

(1) В Україні запустили новий фешнбренд «Overall» для чоловіків і жінок. (2) Це комбінезони з роботами українських художників. (3) На одязі зображують роботи Олександра Ройтбурда, Романа Мініна, Василя Цаголова, Аліни Півненко, Миколи Маценка та Сергія Мельниченка. (4) Картини друкують на базі електронних лекал і наносять на одяг вручну. (5) Бренд отримав дозвіл на використання картин і буде виплачувати художникам роялті з продажу. (6) Комбінезони коштують від 6 200 до 12 800 гривень. (7) До просування бренду вже долучилися українські реп-співачки й авторки пісень Alyona Alyona та Аліна Паш, народний артист України Олексій Вертинський, креативний продюсер Олексій Гладушевський та інші інфлюенсери.

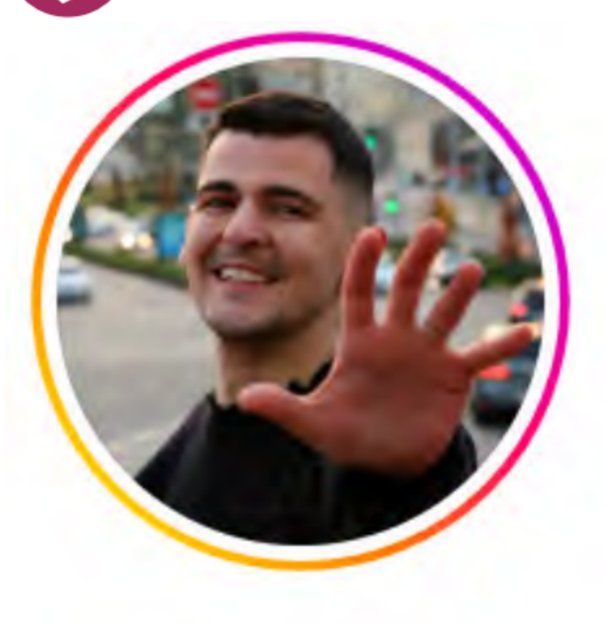
- **бренд** _____
- **фешнбренд** _____
- **лекало** _____
- **роялті** _____
- **інфлюенсери** _____

84. **Створи** листівку засобами штучного інтелекту за QR-кодом чи покликанням (*https://edodatok.com/el/7938/*).

1. Зареєструйся на сайті.
2. Упиши промпт у верхньому вікні.
3. Натисни «Run».
4. Генеруй зображення доти, доки листівка міститиме складне речення.
5. Завантаж зображення.
6. Виправ помилки.
7. Визнач вид СР.

85. **Проаналізуй** сторінку в інстаграмі Ніколаса Карми (https://edodatok.com/el/7939/)

816 дописів Читачі: **465 тис.** Стежить: **54**

Ніколас Карма

nicolas_karma_official

Блогер
«Скільки коштує Look?»
Співпраця 👉 @i.am_n.karma_cooperation
Прем'єра пісні «Тяжкий люкс» ⬇️

https://www.youtube.com/watch?v=IXUaZTHSVrQ&list=RDIXUaZTHSVrQ&start_radio=1

1. Уяви, що він зустрів тебе на вулиці й запитав, які особливості твого стилю одягу.
2. Поміркуй, що б ти хотів / хотіла змінити у своєму образі.
3. Запиши відповідь за допомогою складного речення.
4. Накресли його схему.

УРОК 20

СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ ІЗ СПОЛУЧНИКОВИМ ТА БЕЗСПОЛУЧНИКОВИМ ЗВ'ЯЗКОМ

Сьогодні на уроці

Цікавинки професії перукаря / перукарки

Сьогодні на уроці ви ознайомитеся **з особливостями складного речення із сполучниковим та безсполучниковим зв'язком.**

Складносурядне речення – це складне речення, частини якого рівноправні за змістом і поєднані сполучниками сурядності. Наприклад: *Перукар / перукарка має мати професійні знання й навички, а також важливими є такі якості: стресостійкість, комунікабельність, емоційна гнучкість, працьовитість, цілеспрямованість, креативність.*

Складнопідрядне речення – складне речення, частини якого не є рівноправними (одна з них – головна, інша – підрядна, тобто граматично залежна від головної) і поєднані за допомогою підрядного сполучника або сполучного слова. Наприклад: *Перукар / перукарка – це особа, яка стриже волосся, створює зачіски.*

Складне речення, частини якого поєднані лише інтонацією, називають **безсполучниковим**. Наприклад: *Новий тренд «розумна зачіска» – це індивідуальний підхід, спосіб створити правильну форму волосся: перукар самостійно оцінює стан і довжину волосся, овал обличчя, створює стильний образ клієнта.*

Складне речення, частини якого поєднані сполучниковим та безсполучниковим зв'язком, називають **складним реченням із різними видами зв'язку.** Наприклад: *Коли перукарка завершила свою роботу, клієнтка подякувала, а в дзеркалі засяяла усмішка, бо нова зачіска підкреслила риси обличчя.*

86. **Перегляньте** відео за покликанням *https://edodatok.com/el/7944/.*

З'ясуйте відмінності в значеннях слів «стрижка» і «зачіска».
Уявіть, що ви збираєтеся на свято. Хочете зробити стрижку й зачіску.
Побудуйте діалог між клієнтом / клієнткою та перукарем / перукаркою, використовуючи складні сполучникові та безсполучникові речення.

87. **Прочитайте** інформацію про особливості розвитку професії перукаря / перукарки. **Випишіть** складні речення зі сполучниковим зв'язком відповідно до схем.

Перші згадки про перукарське мистецтво датуються V століттям до нашої ери. Єгиптяни багато уваги приділяли своїй зовнішності: вони фарбували волосся, робили перуки, а також завивали волосся за допомогою дерев'яних паличок. У салонах краси Стародавньої Греції працювали спеціально навчені раби. Дозволити собі послуги перукаря могли лише знатні особи. У стародавній єгипетській культурі ця професія була однією з найбільш шанованих. Вважалося, що злі духи можуть увійти в тіло людини через волосся. Стрижка – це спосіб вигнання негативу.

У добу Александра Македонського з'явився звичай голитися. Брити обличчя чи голову зобов'язував закон в Англії та інших країнах. Осіб, що голили обличчя та голови, називали голярами. Нині таких людей, які надають перукарські послуги чоловікам (стрижка та гоління волосся, вусів та бороди, моделювання, фарбування, укладання та фіксація зачіски), називають барберами.

За часів середньовіччя перукарські послуги надавали працівники лазні та цирульники.

У XVII столітті стали модними перуки. Зачіски були настільки високі (близько 50 см), що для їх створення потрібний був металевий чи дерев'яний каркас. Такі зачіски робили кілька годин, а перукарі мусили ставати на ходулі.

XIX століття позначилося винаходом способу освітлення волосся за допомогою перекису водню. Після процедури пасма ставали су-

хими, ламкими й жорсткими. Досить часто такі процедури закінчувалися хімічними опіками шкіри голови.

У XX столітті винайшли перманентну завивку, яка трималася протягом шести місяців.

https://edodatok.com/el/7945/

Схема складного речення	Приклад речення	Вид складного речення
[ ]: [ ].		
що? [д.], (що...).		
яких? [ім., (що...),].		
яких? [ім., (які...),].		
наскільки? [ ], (що...).		
[ ], а [ ].		
яку? [ім.], (яка...).		

88. **Прочитай** текст. **Знайди** складні сполучникові та безсполучникові речення, **познач** їх номери в таблиці.

(1) У Стародавньому Єгипті існував культ зовнішнього вигляду. (2) Жінки віддавали перевагу зачісці Клеопатри – короткому гладенькому чорному волоссю з прямим чубчиком. (3) Крім того, деякі єгиптянки носили мікрокоси, які закривали всю голову, або прикрашали волосся золотими намистинами. (4) Раби, які будували піраміди, повністю голили голову через спекотний клімат. (5) Чоловічі зачіски в Єгипті мало чим відрізнялися від жіночих: заможні чоловіки носили довге чорне пряме волосся. (6) Мистецтвом догляду за волоссям та його укладанням у ті часи володіли лише слуги.

(7) Найхарактернішою рисою грецької зачіски було охайно й вишукано заплетене волосся, прикрашене аксесуарами із золота, срібла, бронзи, застібками зі слонової кістки. (8) Одна з найпопулярніших зачісок – грецька зачіска (пучок, розташований на одному боці

голови, що нагадував масляну лампу). (9) Чоловіки носили коротку зачіску чи віддавали перевагу накрученому волоссю. (10) Саме в Греції, в Афінах, було засновано першу перукарську академію. (11) Для того щоб перетворити пряме волосся на хвилі, перукарі використовували розпечені прути. (12) Здебільшого локони були або розпущені, або частково закріплені. (13) Пасма завжди прикрашали стрічкою.

(14) У Стародавньому Римі зачіски робили переважно служниці. (15) Жінок, в обов'язки яких входило укладати волосся та вносити останні штрихи в зачіски римлянок, називали купасисами. (16) В основному колір волосся римських жінок був світлим.

(17) Багато зачісок, створених у Стародавній Греції, Римі та Єгипті, носять і сьогодні, щоправда, у видозміненому вигляді.

Складні сполучникові речення	Складні безсполучникові речення

89. **Проаналізуйте** професії. **Визначте**, що їх споріднює. **Складіть** зв'язний текст (історію), використовуючи маскулінітиви, фемінітиви та складні речення. Тема розповіді — *«Показ мод у Парижі. Якби я був / була...».*

Чоловіча форма (маскулінітив)	Жіноча форма (фемінітив)
дизайнер	дизайнерка
модельєр	модельєрка
візажист	візажистка
директор	директорка
журналіст	журналістка
кравець	кравчиня
перукар	перукарка
продюсер	продюсерка
стиліст	стилістка
художник	художниця

90. **Уяви**, що ти прийшов / прийшла до салону краси, проте ще не визначився / визначилася, якими саме видами послуг скористатися.

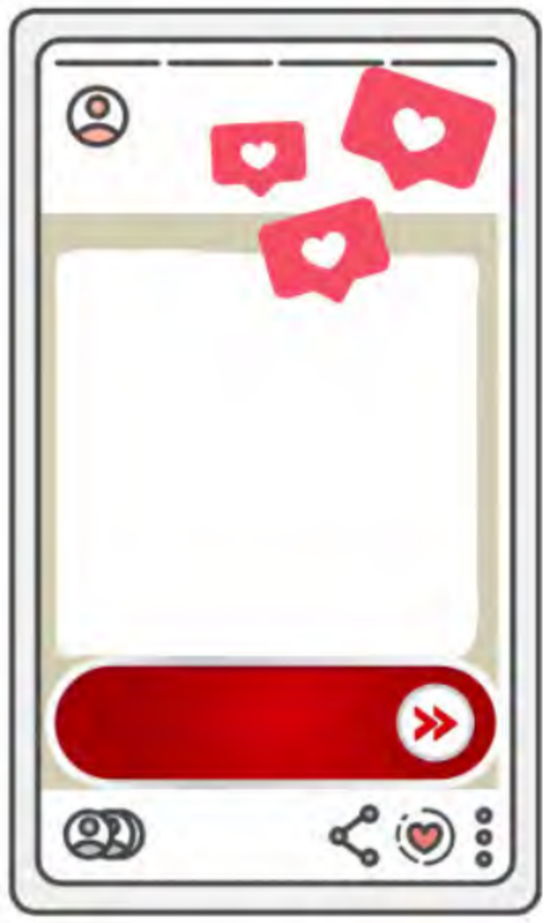
Переглянь список послуг. **Поміркуй**, які з них ти хотів би / хотіла б замовити.

Стрижка	Вирівнювання волосся
Зачіска	Завивка волосся
Вечірня зачіска	Ламінування волосся
Плетення афрокосичок	Укріплення коренів волосся
Укладка довгого волосся	Гоління голови
Укладка короткого волосся	Моделювання бороди
Нарощування волосся	Стрижка бороди
Корекція нарощеного волосся	Гоління бороди

Запиши складне речення — звернення до перукаря / перукарки. **Визнач** засоби зв'язку між частинами складного речення.

91. **Створи** допис для інстаграму про надання послуг перукаря / перукарки. Одне з речень має бути складним сполучниковим.

[ ]: [ ].
[ ], і [ ].
яких?
[ім.], (що...).

УРОКИ 21–22

СКЛАДНОСУРЯДНЕ РЕЧЕННЯ: СМИСЛОВІ ЗВ'ЯЗКИ МІЖ ЧАСТИНАМИ

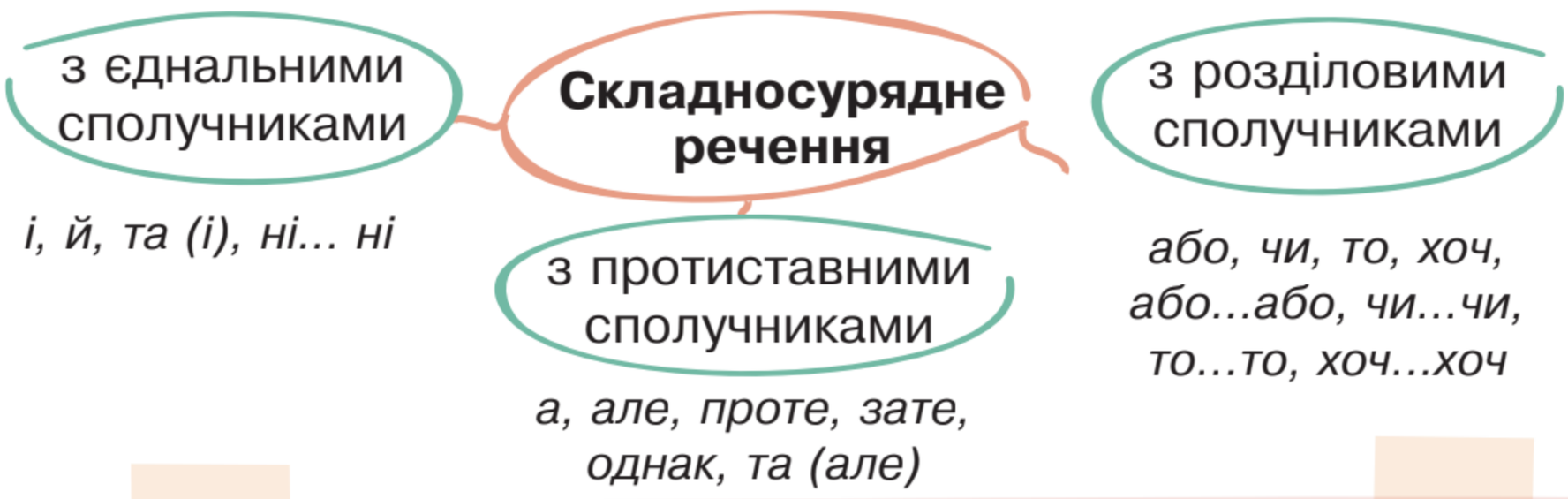
Сьогодні на уроці

Цікавинки професії рієлтора / рієлторки

Сьогодні на уроці ви **ознайомитеся із особливостями складносурядного речення.**

Складносурядне речення – це складне речення, частини якого пов'язані сполучниками сурядності та є синтаксично рівноправними, незалежними одна від одної.

Складносурядне речення з єднальними сполучниками – це речення, частини яких поєднані сполучниками ***і, й, та (і), ні... ні.*** [ ], і [ ]. Наприклад: *Родина вирішила продати батьківський будинок, і рієлтор погодився допомогти.*

Складносурядне речення із протиставними сполучниками – це речення, частини яких поєднані сполучниками ***а, але, проте, зате, однак, та (але).*** [ ], а [ ]. Наприклад: *Родина вирішила продати батьківський будинок, а родичі просили не робити цього.*

Складносурядне речення з розділовими сполучниками – це речення, частини яких поєднані сполучниками ***або, чи, то, хоч, або... або, чи... чи, то... то, хоч... хоч.*** То [ ], то [ ]. Наприклад: *Або ви продаєте батьківський будинок самостійно, або ми можемо звернутися за послугами до рієлтора.*

92. **Прочитай** текст та **виконай** завдання до нього.

Як тільки не визначають слово «рієлтор» в Україні: посередник, продавець нерухомості, синонім до слова «агент», співробітник агенції нерухомості, а виникло воно понад 100 років тому в США. На своїй батьківщині воно має чітке визначення – член Національної асоціації рієлторів (NAR). Тобто там цей термін використовують для позначення належності до конкретної організації, а не професії.

У нас, а також у деяких сусідніх державах склалася загальна практика використання терміна «рієлтор» як основного для позначення представників професії. Слово прижилося, стало загальновідомим та загальновживаним. Його було внесено до Класифікатора професій ДК 003:2010 (у варіанті «ріелтер»). Здебільшого під «рієлтором» розуміють людину, для якої продаж або оренда нерухомості – робота.

Утім, Україна рухається в напрямку гармонізації законодавства з європейськими та передовими світовими практиками. Ще додається тренд глобалізації та необхідність використовувати терміни так, щоб було зрозуміло колегам і клієнтам із будь-якої країни. У такому світлі рано чи пізно нам доведеться адаптувати свій професійний словник до світового. Як і завжди, у цьому випадку чим раніше цей процес почнеться, тим менше ресурсів знадобиться для його вдалого завершення.

https://edodatok.com/el/7950/

Обґрунтуй і **запиши** свою думку на основі прочитаного тексту.

Рієлтор — це професія, тому що…

Рієлтор — це належність до певної організації, тому що…

Знайди й **запиши** складносурядні речення. **Обґрунтуй** свою думку.

93. **Розглянь** таблицю. **З'ясуй** нову для себе інформацію. **Добери** й **запиши** із творів художньої літератури приклади до кожної схеми.

Види сурядних сполучників		Смислові зв'язки між частинами	Приклади	Графічні схеми
Єднальні	і; й; та (=і); ні… і	одночасність	Визираю з вікна нової квартири, **і** сонечко всміхається мені.	[ ], і [ ].
		послідовність	Рієлторка показала квартиру в новобудові, **і** ми вирішили її придбати.	[ ], і [ ].
		причина й наслідок	Ми придбали будинок своєї мрії, **і** всі про це дізналися.	[ ], і [ ].

Протиставні	але; а та (але / а); проте, зате, однак	протиставлення	Молода сім'я переїхала в новий будинок, **зате** батьки залишилися у квартирі.	[ ], зате [ ].
		зіставлення	Твоя квартира розташована в центрі міста, **а** вікна виходять у парк.	[ ], а [ ].
Розділові	то… то, не то… не то, чи то… чи то, хоч…хоч	чергування явищ	**То** самостійно переглядаємо оголошення, **то** рієлтор пропонує різні варіанти.	То [ ], то [ ].
	або, чи або… або, чи… чи, то… то	взаємовиключення явищ	**То** не ми квартиру придбали, **то** наші батьки подарували її нам на весілля.	То [ ], то [ ].

94. **Прочитай** речення. **Укажи**, що нового ти дізнався / дізналася про професію рієлтора. **Перепиши**, знімаючи риски. **Підкресли** граматичні основи, **накресли** схеми двох речень на вибір. **З'ясуй** смислові зв'язки між частинами кожного складносурядного речення.

1. Рієлтор – це фахівець у сфері нерухомості, і саме він допоможе купити, орендувати, здати в оренду чи продати ваше житло, земельну ділянку чи будь/яку іншу споруду. 2. Рієлтор – одна з найбільш високо/дохідних професій в Україні, і почати роботу можна практично в **будь/якому** віці та з **будь/якою** освітою. 3. Чим відрізняється успішний рієлтор від не/успішного і чи є конкуренція на цьому ринку? 4. Рієлтор може виконувати різні завдання: купівля/продаж квартир, будинків, оренда довго/строкових або подобових, робота з комерційною нерухомістю, а рівень його зарплати залежатиме від кількості укладених угод.

Поясни написання виділених слів, визнач відмінок цих займенників. **Добери** синонім до слова «сфера», **утвори** й **запиши** з дібраним словом складносурядне речення, **визнач** смисловий зв'язок між його частинами.

95. **Прочитай** текст про переваги та недоліки в роботі рієлтора. **Утвори** й **запиши** на їх основі три складносурядні речення, використавши в одному єднальний сполучник, у 2-му – протиставний, а в 3-му – розділовий. **Накресли** схеми речень.

Переваги в роботі рієлтора

- Вільний графік роботи – кількість зустрічей регулює сам рієлтор.
- Немає необхідності весь робочий день сидіти в офісі.
- Відмінний досвід продажів.
- Можливість кар'єрного росту – можна стати менеджером групи агентів, а потім вирости й до керівника власного агентства.
- Спеціальна освіта не потрібна.
- Нові цікаві й корисні знайомства.

Недоліки в роботі рієлтора

- На старті буде невеликий заробіток.
- Постійний пошук клієнтів та утримання їх.
- Великі емоційні витрати через роботу з людьми.
- У будь-який час необхідно бути на зв'язку з клієнтом.
- Висока відповідальність у роботі з документами.
- Іноді доводиться їздити з одного кінця міста в інший кілька разів на день.

Джерело: https://edodatok.com/el/7951/

96. **Ознайомся** з інфографікою **Уяви**, що можеш уже зараз стати рієлтором / рієлторкою. **Склади** резюме, використавши інформацію інфографіки та складносурядні речення.

97. **Прочитай** прислів'я, **поясни** значення кожного з них та рису характеру, якою має володіти рієлтор / рієлторка. **Випиши** номери речень, у яких сполучник поєднує сурядні частини складного речення. **Визнач** смислові зв'язки.

1. На зло здатний кожний, а добро може зробити лише справжня людина. 2. Дивиться рідко, та густо бачить. 3. І шите, і порене знає. 4. Нехай у твого батька журавлі, а в мого – чаплі. 5. Розумний говорить повільно, зате швидко працює. 6. Або на щиті, або під щитом. 7. Відвага мед-вино п'є і кайдани б'є. 8. Упіймав чи не впіймав, а погнатись можна. 9. І дме, і кує, і за ковадло хапає. 10. У коваля руки чорні, а хліб білий (усна народна творчість).

УРОК 23

СУРЯДНІ СПОЛУЧНИКИ ЯК ЗАСІБ ЗВ'ЯЗКУ ЧАСТИН СКЛАДНОСУРЯДНОГО РЕЧЕННЯ

Сьогодні на уроці

Цікавинки професії психолога / психологині

Сьогодні на уроці ви **ознайомитеся з особливостями сполучників сурядності.**

Сурядні сполучники – це сполучники, що поєднують однорідні члени речення або рівноправні, незалежні частини складного речення.

Види сурядних сполучників: єднальні, протиставні, розділові.

Єднальні сполучники:
і, й, та (і), і... і, ні... ні, ані... ані.
Наприклад:

І *все на світі треба пережити,*
І *кожен фініш – це, по суті, старт,*
І *наперед не треба ворожити,*
І *за минулим плакати не варт.*

Л. Костенко

Протиставні сполучники:
а, але, проте, зате, однак, та (але).
Наприклад:

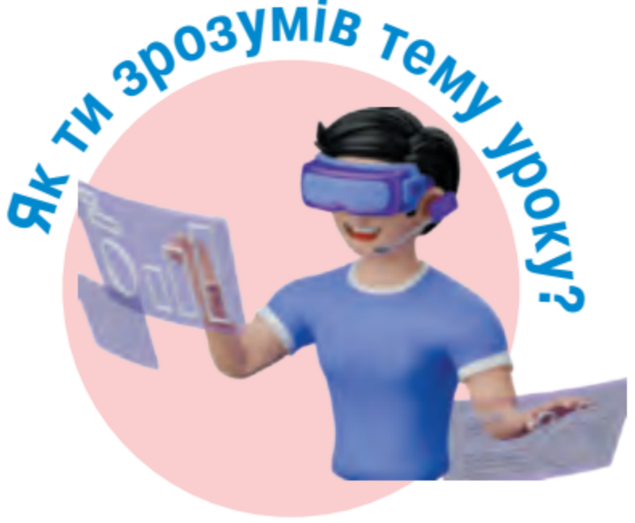
Людей мільярди і мільярди слів,
а *ти їх маєш вимовити вперше!*

Л. Костенко

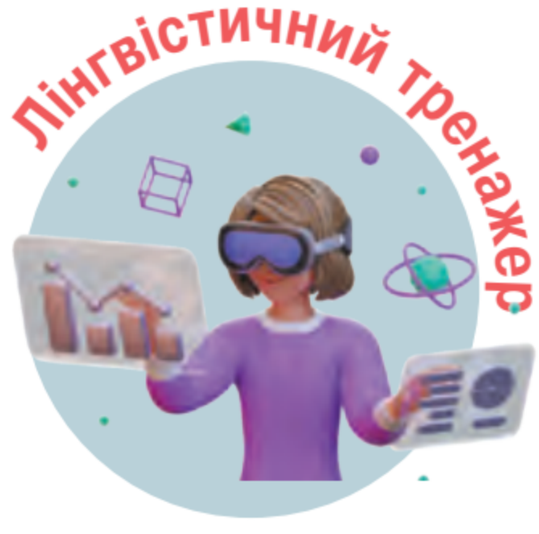
Розділові сполучники: **або, чи, то, хоч, або... або, чи... чи, то... то, хоч... хоч.** Наприклад:

...То *зливи ходили, високі, як циркулі,*
то *мжичка мала метушилася видрібцем.*

Л. Костенко

98. **Прочитай** інформацію. **Знайди** складносурядне речення. **Випиши** його, накресли схему. **Визнач** вид сполучника, що поєднує частини цього речення. **Перетвори** текстуальну інформацію на графічну.

Психолог – це фахівець, який оцінює, діагностує та вивчає поведінку й розумові процеси, надає психологічну допомогу клієнту.

Види діяльності:

☑ діагностувальна;
☑ консультативна;
☑ науково-дослідна;
☑ корекційна;
☑ експертна;
☑ культурно-освітня.

Психолог – не лікар, тобто не має спеціальної медичної освіти, відповідно, не ставить медичних діагнозів, не лікує та не призначає лікарських препаратів. Працює із психічно здоровими людьми (клієнтами, а не хворими), що мають труднощі або потрапили в складну життєву ситуацію. Психолог – фахівець, який займається вивченням внутрішнього світу людини, психікою та її структурою, а також їхнім взаємозв'язком з іншими.

Психотерапевт – це лікар або психолог, який додатково пройшов навчання за спеціальністю «Психотерапія». Використовуючи спеціальні методики, змінює негативні образи й уявлення, які впливають на стан психіки клієнта. Психотерапевт допомагає подолати тривожність, фобії, депресію, посттравматичний стресовий синдром, розлади харчової поведінки, психотичні розлади, панічні атаки, залежність від алкоголю, наркотиків, ігор, інтернету тощо.

Психотерапевт під час терапевтичних сеансів сприяє розв'язанню психологічних проблем клієнта за допомогою розмови, рефлексії та вивчення емоційних і когнітивних процесів, а *психіатр* більше зосереджений на медикаментозному лікуванні.

Психолог	Психотерапевт	Психіатр

99. **Переглянь** уривок із відео «Інтерв'ю Jerry Heil. Як ти?» (24.22 – 27.38 хв): *https://edodatok.com/el/7955/*. **Визнач**, яка основна мета соціального проєкту Григорія Решетника (телеканал «СТБ»).

Проаналізуй, як впливає такий діалог на психіку респондента. **Сформулюй** відповідь за допомогою складносурядного речення. **Запиши** його. **Визнач** вид сполучника, що поєднує частини цього речення.

100. **Послухай** пісню «Найкращі подруги» у виконанні Катерини Бужинської: https://edodatok.com/el/7956/ (автор слів – Ірина Зінковська, композитор – Володимир Будейчук). **Перефразуй** підтекст одним реченням. **Поміркуй**, чому ця пісня є актуальною (на ютуб-каналі майже 28 000 переглядів). **Знайди** складносурядне речення, **визнач** його різновид.

Мій дім для тебе назавжди відкритий,
У щасті й тузі ти мені дзвони!
Як хочеться, щоби і наші діти
Дружити вміли так, як ми!
Цінную і люблю тебе такою!
Красива, вірна, добра і проста!
Хай щастя ллється у твій дім рікою
І хай міцніє дружба у віках!

Найкращі подруги – мов рідні сестри!
Найкращі подруги – як дві зорі!
Твій біль ножем в моєму серці,
Твій біль в моєму серці!..
Твій успіх окриляє мій політ!
Найкращі подруги – дві таємниці!
Тобі бажаю завжди так цвісти!
Хай все омріяне здійсниться,
Жадане все здійсниться!..
Найкращі подруги – це я і ти!..

Мене завжди ти серцем відчуваєш,
В тобі завжди цвіте душі краса,
В тобі нема корисливості й фальші,
Ти, як і я, ще віриш в чудеса!
Цінную і люблю тебе такою!
Красива, вірна, добра і проста!
Хай щастя ллється у твій дім рікою
І хай міцніє дружба у віках!

К. Бужинська

«Супермама» – психологічне реаліті, у межах якого мами з різними поглядами на виховання дітей змагаються за звання найкращої (https://www.stb.ua/supermama/ua/).

101. **Зістав** тексти вигаданих оголошень. **Поміркуй**, яка з вакансій більше підійде професійному психологу / психологині. **Обґрунтуй** свою думку. **Сформулюй** відповідь за допомогою складносурядних речень із зіставно-протиставним сполучником. **Проаналізуй** засоби зв'язку частин складного речення.

ОГОЛОШЕННЯ

Телеканал «СТБ» запрошує волонтерів супроводжувати героїнь проєкту «Супермама» поза кадром. До ваших обов'язків входитиме комунікація та психологічна підтримка українських жінок, які прагнуть отримати визнання в соціумі.

Адміністрація телеканалу «СТБ»

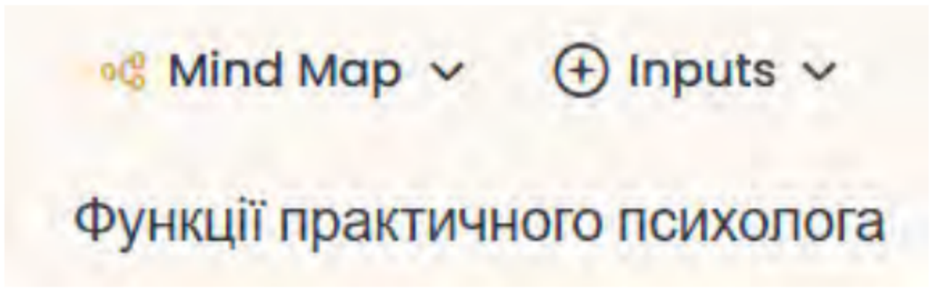
ОГОЛОШЕННЯ

Телеканал «СТБ запрошує на роботу помічника головного режисера проєкту «Супермама». До ваших обов'язків входитиме допомога в проведенні кастингів, відборі героїнь, комунікації з акторами й акторками під час зйомок.

Адміністрація телеканалу «СТБ»

102. **Створи** за допомогою ШІ карту знань «Функції практичного психолога».

Крок № 1: зареєструйся на платформі https://mylens.ai.
Крок № 2: напиши запит (промпт) українською мовою у вікні.
Крок № 3: обери формат представлення роботи – Mind Map.

НАПРИКЛАД

Крок № 4: завантаж зображення, натиснувши кнопку «Download» у правому верхньому кутку або отримай покликання через «Share».

Утвори складносурядне речення про особливості роботи практичного психолога.
Запиши речення, **проаналізуй** засоби зв'язку між його частинами.

УРОКИ 24–25

РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ МІЖ ЧАСТИНАМИ СКЛАДНОСУРЯДНОГО РЕЧЕННЯ

Сьогодні на уроці

Цікавинки професії відеомонтажера / відеомонтажерки

Сьогодні на уроці ви **ознайомитеся з особливостями вживання розділових знаків у складносурядному реченні.**

Кому ставимо між частинами складносурядного речення, поєднаними одиничними сполучниками сурядності. Наприклад: *Відеомонтажер переглянув усі відзняті сцени,* ***і*** *режисер схвалив його роботу.*

Кому ставимо між частинами складносурядного речення, поєднаними повторюваними сполучниками сурядності: **і… і, ні… ні, або… або, то… то, чи… чи, не то… не то, чи то… чи то.**
Наприклад: ***І*** відеомонтажерка відредагувала сцени, ***і*** звукорежисер синхронізував репліки акторів.

Кому НЕ ставимо між частинами складносурядного речення, якщо є спільний для обох його частин другорядний член речення, спільне вставне слово, спільна частка *тільки / лише*. Наприклад:

- ***Ще*** *відеомонтажерка не встигла закінчити проєкт* ***і*** *замовник не надіслав уточнення.*
- ***Під час*** фінального ***перегляду*** програма раптово зависла ***й*** серце майстра на мить зупинилося від страху.
- ***Мабуть****, ніхто не бачив чорнового монтажу* ***й*** *мало хто розуміє складність такої роботи.*
- ***Тільки*** *оператор знімав сцени й відеомонтажер відбирав фрагменти для майбутнього фільму.*

Кому НЕ ставимо між частинами складносурядного речення, якщо вони є питальними, спонукальними, окличними. Наприклад: ***Нехай*** *проєкт буде вдалим і команда отримає заслужену винагороду!*

Кому НЕ ставимо між частинами складносурядного речення, якщо вони є односкладними називними чи безособовими.
Наприклад: *Світло* ***і*** *тиша. Порожньо* ***й*** *холодно.*

Тире ставимо між частинами складносурядного речення, якщо в другій частині є наслідок, висновок, швидка зміна подій.
Наприклад: *Курсор ковзнув по таймлайну – **і** сцена злилася з музикою.*

Крапку з комою ставимо між частинами складносурядного речення, якщо вони досить поширені або містять багато розділових знаків. Наприклад: *На екрані мерехтять сотні кадрів та гармонійно поєднуються кольори; і відеомонтажерка, затамувавши подих, відчуває початок нової історії.*

103. **Зістав** речення, **знайди** складносурядне. **Обґрунтуй** уживання розділових знаків.

- І, може, так світло й так тонко / Народиться серцебиття в її долоньках, / І, може, там тонути в кольорі неба / Він може сам… *(гурт «Без обмежень», «Без неї ніяк»).*
- Сама тримаюсь на ногах, / Ти подивись на мене, сину, / Я буду сильна у словах / В останню ту хвилину *(гурт «Без обмежень», «Мамині слова»).*
- Ти плакала щоночі, що ти сама, / Що холодно надворі, А за вікном зима *(гурт «Без обмежень», «Моя країна).*

104. **Прочитай** текст. **Знайти** складносурядне речення. **Постав** у ньому розділовий знак, **обґрунтуй** його вживання.

З розвитком соціальних мереж та активного використання відеороликів для просуванням брендів у фейсбуці, інстаграмі, тіктоці, ютубі популярність професії редактора відео значно зросла. Робота відеомонтажера є кінцевою точкою підготовки відеопродукту до запуску і цей етап називається постпродакшн (поствиробництво).

Головне завдання фахівця – зробити відео цікавим та привабливим. Тому для такого фахівця / фахівчині важливо мати креативне мислення, здатність бачити незвичайне в повсякденному. Необхідними є навички роботи з відео, уміння працювати з програмами: «Premiere Pro», «After Effects», «Sony Vegas Pro», «Photoshop», «3D MAX», «Davinci Resolve», «Imovie Video» тощо.

Обов'язки відеомонтажера:

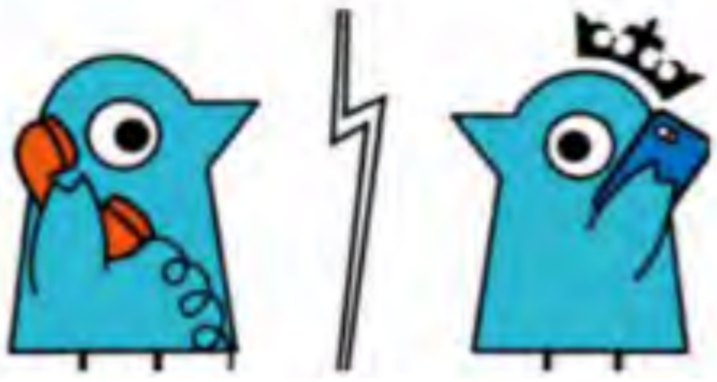
- ☑ аналіз створеного під час зйомки відеоматеріалу, відбір кращих фрагментів;
- ☑ монтаж відеороликів, інформаційних сюжетів;
- ☑ пошук матеріалів для відео (аудіо, зображення, тексту);

- ☑ поєднання фрагментів у цілісний файл, синхронізація зображення та звукового супроводу, створення плавних переходів між кадрами;
- ☑ покращення художньо-технічної якості відео;
- ☑ підготовка відеопродукту до публікації.

105. **Проаналізуй** мальописи. **Розстав** розділові знаки в реченнях.

1

Друзі довго говорили про майбутній відеоролик __ і вони навіть не помітили плинність часу.

2

У торговельному центрі вони шукали натхнення для нового відео__ і, занурені у творчий процес, зовсім не звертали уваги на цінники.

3

Під час створення відеоролика варто бути максимально уважним до найменших деталей __ і також необхідно проявляти креативність під час компонування фрагментів.

4

Друзі чудово попрацювали __ і вже за 3 дні відеоролик у ютубі зібрав 0,5 млн уподобайок.

Комікси створено в сервісі «Storybird»: https://storybird.com/start-comic

106. **Розглянь** ШІ-зображення. **Опиши** один робочий день відеомонтажера. У тексті **використай** складносурядне речення. **Обґрунтуй** уживання чи відсутність розділових знаків.

107. **Уяви**, що ти працюєш відеомонтажером / відеомонтажеркою на телеканалі «1+1». Отримав / отримала завдання – створити відеоролик про українські та дубльовані українською мовою серіали. **Розглянь** таблицю з назвами фільмів від телеканалу «1+1» або **ознайомся** зі списком на сайті *https://edodatok.com/el/7963/*

Які назви фільмів є складними реченнями? **Визнач** їхній різновид.

Склади з назвою одного із серіалів (на вибір) складносурядне речення, між частинами якого НЕ потрібно ставити кому.

Обери 5 тематично схожих фільмів, уривки з яких ти використаєш для відеоролика. **Напиши** сценарій (текст) для відеоролика тривалістю 40 секунд.

«Слов'яни»	«Шпиталь»	«Біженка»	«Хазяйка»
«Шанс на кохання»	«Століття Якова»	«Школа»	«Хазяїн»
«Хазяїн 2. На своїй землі»	«Жіночий лікар. Нове життя»	«Лікарка за покликанням»	«Величне століття. Роксолана»
«Учениця мольфара»	«Дівчина з персиками»	«Усе одно ти будеш мій»	«Танець метелика»
«Гроза над Тихоріччям»	«Катерина»	«Артистка»	«Папараці»
«Перші дні»	«Коло омани»	«Колишня»	«Доктор Хаус»
«Випадкових зустрічей не буває»	«Свати. Абсолютно польська історія»	«Закохай мене, якщо зможеш»	«Слуга польського народу»
«Вихід»	«Ловець снів»	«Ціна втечі»	«Невістка»
«Тільки живи»	«Обіцянка Богу»	«Мольфар»	«Ніхто не ідеальний»
«Сталеві нерви»	«Парочка слідчих»	«Тут і тепер»	«Продовження роду»
«Потяг»	«Моє кіно»	«Поклик кохання»	«Шлях додому»
«Якщо кохаєш – скажи»	«Метод Булла»	«Батьківський комітет»	«Реванш»

УРОК 26 ВТОРИННІ ТЕКСТИ. АНОТАЦІЯ. ПЕРЕДМОВА (РМ)

Сьогодні на уроці

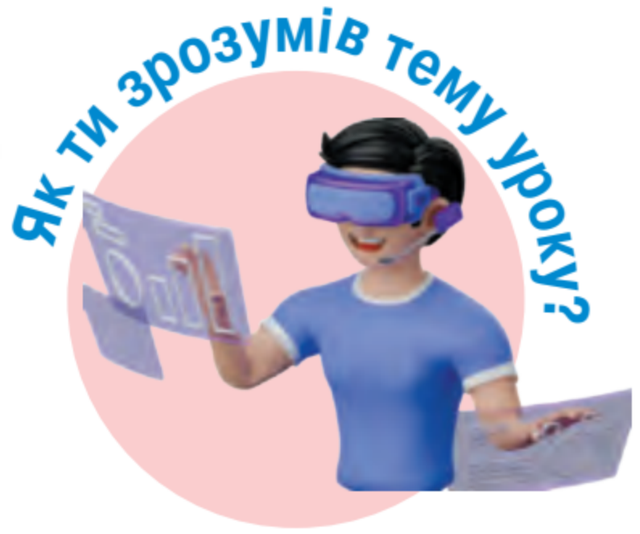
Вторинні тексти, анотація, передмова

Вторинний текст – це текст, створений на основі іншого тексту, який зберігає його зміст.
Первинний текст – це першоджерело, оригінал.

Види вторинних текстів: переказ, реферат, план, тези, конспект.

Анотація – це стисла характеристика змісту книги, статті, мета якої – зацікавити. Анотацію зазвичай розміщують на другій сторінці книги, вона служить для попереднього ознайомлення читача зі змістом. Іноді може містити елементи оцінки книги й короткі відомості про автора.

Передмова – це вступна стаття до наукового, літературного чи іншого твору, написана самим автором або кимось іншим. У передмові можуть бути пояснення, зауваження, а також подяки та вказівки на джерела інформації.

108. **Прочитай** тексти анотацій та **опрацюй** схеми після них. **Зроби** висновки щодо структури анотації. **Визнач** структурні елементи наведених анотацій.

Д24 Помилкаріум. Моя українська правильна та вишукана / Юлія Дворецька. – Харків : Вид. група «Основа», 2021. – 128 с. – (Серія «Візуалізований довідник»)

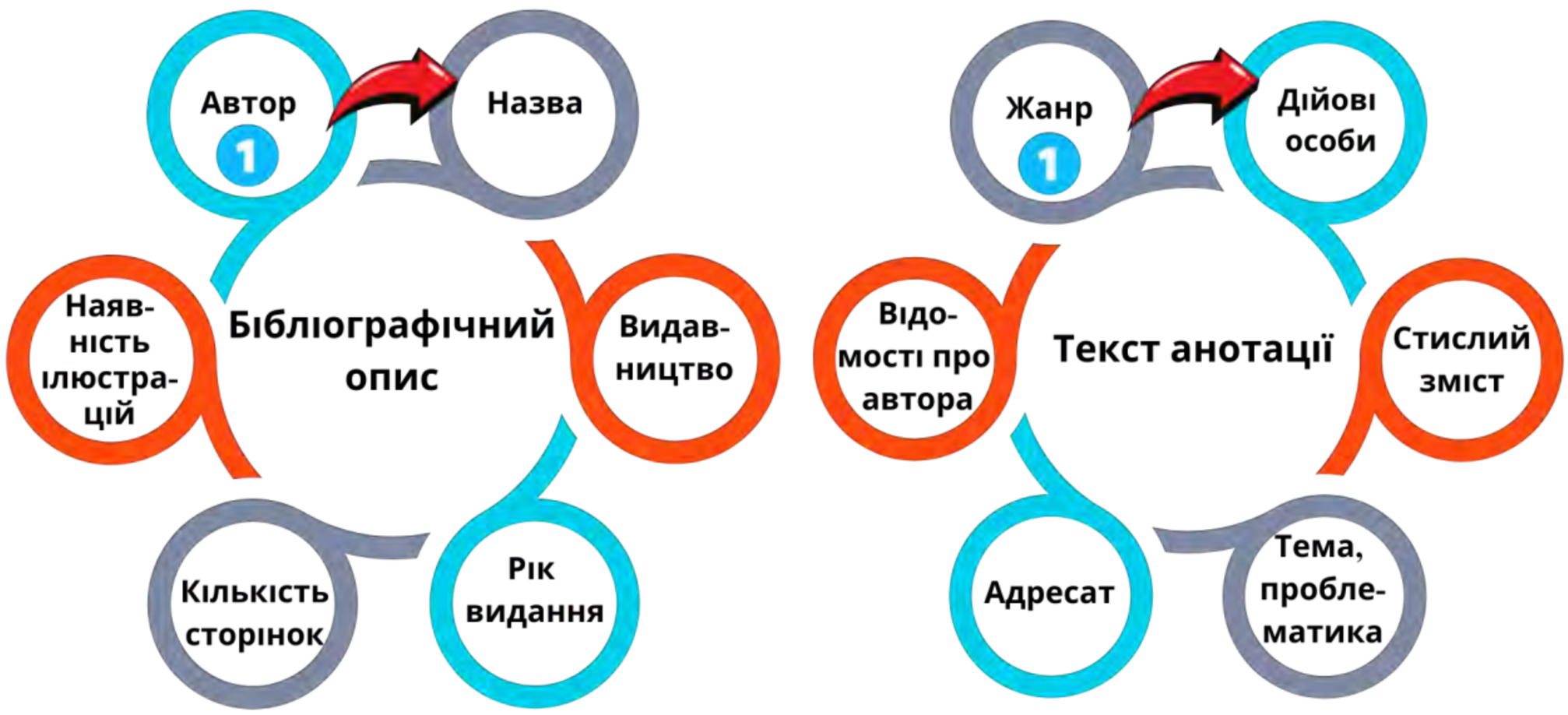
Видання містить велику кількість прикладів найбільш поширених помилок, недоречних мовних конструкцій в українській мові та варіантів їхнього виправлення. Оригінально, з гумором поданий матеріал допоможе читачеві легко, захопливо, нестандартно удосконалити своє мовлення.

Для широкого кола читачів.

В68 Волощак М. Й. Неправильно – правильно. Довідник з українського слововживання. – Київ: «Марія Волощак», 2024. – 278 с.

Виправлене й доповнене видання довідника з українського слововживання «Неправильно – правильно», що його підготувала Марія Волощак, цінне з кількох позицій. По-перше, це вдала спроба аналізу газетних, технічних, рекламних текстів через призму національної ідентифікації. По-друге, усвідомлюючи величезний виховний вплив преси, авторка намагається «виловити» всі зросійщені або ж скальковані з казенної «міжнародної» лексики словосполучення, окремі слова й знайти їм український відповідник. Марія Волощак пропонує власне тлумачення правок, тому чимало з них відзначається оригінальністю й розширює межі усталених схем.

Практичний посібник знадобиться практикам і теоретикам журналістики, а також політологам, учителям, працівникам культури, духовної сфери.

109. **Напиши** анотацію на будь-яку книгу, яка викликала б бажання в читачів прочитати її, використавши шаблонні (стандартні) фрази.

- ☑ У книзі зібрано…
- ☑ До книги ввійшли…
- ☑ Чому так трапилося, ви дізнаєтеся, прочитавши книгу…
- ☑ Книга адресована…
- ☑ Книга адресована широкому колу читачів…

110. **Прочитай** текст передмови редакторки й дизайнерки Юлії Дворецької до видання «Помилкаріум. Моя українська правильна та вишукана». **Дослідіди** структуру передмови, її мету. **Проаналізуй** текст, заповнивши чекліст.

Вітаю, любі читачі! Ви тримаєте в руках книжкову версію «Помилкаріума» – унікального проєкту, що допоможе легко й невимушено вдосконалювати українську. Його особливість полягає в тому, що матеріал зібрано у моїй щоденній практиці. За фахом я редактор і дизайнер, уже понад 15 років працюю над виданням книжок – від художньої літератури до монографій і підручників, тож про помилки знаю якщо не все, то дуже багато. За моїм задумом, «Помилкаріум» – це насамперед простір удосконалення мовлення. Саме так я сприймаю помилки – як можливість розвиватися. Я не ставила собі за мету пояснювати суть правил, адже переконана: сучасна людина не може затрачати багато часу на опанування речей, які не є нагальними. Однак невеличкими кроками можна дійти туди, куди навіть не мріяв дістатися.

На вас чекає 6 розділів із картками-нотатками, у яких у цікавому контексті зазначено поширені помилки (їх виділено *курсивом*) і правильні варіанти (виділено **напівжирним**), а також невеличкі коментарі, частенько приправлені гумором. Поділ на розділи дещо умовний, але, сподіваюся, допоможе швидше орієнтуватися в матеріалі.

Буду рада вітати вас на каналі «Помилкаріум» у телеграмі (t.me/pomylkarium), де ви знайдете чимало цікавинок, зокрема й вікторин, зможете поставити запитання й отримати відповідь.

Висловлюю щиру подяку своїй колезі та подрузі Тетяні Кришталовській – з її уважним і фаховим редагуванням «Помилкаріум» заграв новими барвами.

З повагою Автор

ЧЕКЛІСТ

№	Складники передмови	Приклад	№	Складники передмови	Приклад
1.	Звернення до читачів / читачок		5.	Невеликі особисті спостереження	
2.	Актуальність книги / роботи		6.	Опис структури книги	
3.	Написана автором / авторкою		7.	Просування книги / роботи	
4.	Написана експертом / експерткою в цій галузі		8.	Слова вдячності, побажання	

111. **Прочитай** поради щодо написання передмови. **Уяви** себе літературним критиком / літературною критикинею. **Напиши** коротку передмову до історії життя одного із сучасних українських письменників / письменниць.

1. Передмова, або переднє слово, – це те перше, що бачить читач або читачка, розгортаючи книгу, тому важливо докласти максимум зусиль для її написання, адже це допоможе познайомити їх з автором і просувати роботу або книгу.

2. Передмову може писати не тільки автор / авторка, а й інші відомі особи чи експерти у відповідній галузі.

3. Важливо, щоб передмова допомагала досягти мети з виданням книги, надавши додатковий контекст, щоб привабити читачів / читачок.

4. Передмова має початок, основну частину й закінчення; обсяг – 1–2 сторінки. Початок передмови може містити невеликі особисті спостереження, можна зазначити, що ви знайомі з автором / авторкою книги. Далі вкажіть, про що йтиметься в роботі / книзі, обґрунтуйте актуальність, розкрийте мету та задум автора / авторки. Закінчення передмови має залишити приємні враження в читача / читачки, налаштувати на подальше ознайомлення з роботою / книгою. Також можна висловити вдячність чи побажання (за потреби).

5. Зверніть увагу на сильні сторони книги, але не розголошуйте весь сюжет. Пам’ятайте, що передмова надає додатковий контекст, рекомендації або експертну думку про книгу / роботу.

УРОК 27

ТВОРЧИЙ ПЕРЕКАЗ. ВІДГУК
(РМ)

Сьогодні на уроці

Творчий переказ, відгук

Творчий переказ – це усний чи письмовий виклад вихідного матеріалу, який не лише відтворює текст, а й містить у собі окремі творчі елементи.

Види творчого переказу:

- *творчий переказ від першої особи* (зміна особи, перебудова змісту);
- *творчий переказ від імені одного з персонажів* (перевтілення в образ того чи іншого героя, розуміння його думок, емоцій, відчуттів, учинків);
- *зміна кінцівки тексту чи його структури* (проєкція подальшої долі персонажів, доповнення тексту життєвими фактами, вираження власного ставлення до того, про що йдеться);
- *творчий переказ із завданням* (дописування початку / кінцівки твору; уведення в його зміст елементів опису, роздуму; розгортання діалогу на основі питання, що міститься в тексті; доповнення тексту власними міркуваннями).

Методика проведення творчого переказу (за Мирославою Криськів):

учитель / учителька	*учні / учениці*
перше читання тексту переказу	слухання тексту переказу
ознайомлення з додатковим завданням (зачитує завдання, але не дає жодних пояснень)	усвідомлення, на що саме звернути увагу в процесі повторного читання тексту
	короткі записи на чернетці (плану, окремих слів, словосполучень)
повторне читання первинного тексту	написання творчої роботи на чернетці (тексту переказу в повному чи скороченому варіанті – близько 65 % обсягу тексту);

	× удосконалення написаного (редагування): поліпшення мовного оформлення своєї роботи, пошук засобів для висловлення власного ставлення, переконструювання речень, уважність до вживання розділових знаків
	× виконання роботи в чистовому варіанті (переписування)
	× самоперевірка написаного в чистовому варіанті

Відгук – це документ, що містить висновки уповноваженої особи (або кількох осіб) чи установи щодо запропонованих на розгляд вистав, фільмів, посібників, підручників, статей; стисла форма письмової оцінки виконаної роботи (курсової, бакалаврської, магістерської, кваліфікаційних робіт, кандидатського чи докторського дослідження).

Відгук складають у довільній формі з обов'язковим висвітленням таких *питань*:

- × актуальність обраної теми;
- × новизна роботи та ступінь її складності;
- × найцікавіші розділи роботи;
- × найважливіші теоретичні й практичні результати;
- × практична цінність;
- × загальні висновки.

У відгуку наводять зауваження щодо змісту та оформлення наукової роботи, її завершеності в цілому, а також роблять висновок щодо її відповідності встановленим вимогам.

Реквізити відгуку:

1. Назва документа.
2. Заголовок, що містить назву роботи, прізвище, ім'я та по батькові її автора, рік написання, кількість сторінок.
3. Текст, що містить вступ, стислий виклад змісту роботи, критичні зауваження, висновок із пропозиціями.
4. Підпис, засвідчений печаткою.
5. Дата.

112. **Прочитай** уривок із драматичної поеми «Бояриня» Лесі Українки (діалог Степана та Оксани). Усно **перекажи** текст від імені Оксани або Степана. **Зверни** увагу, що потрібно змінити спосіб, час, рід, особу дієслів.

Наприклад:

Розповідь від I особи	Розповідь від III особи
Оксана: «Добраніч, сонечко! Ідеш на захід... Ти бачиш Україну – привітай!»	*Оксана звернулася до сонечка з проханням передати вітання Україні.*
Степан: «Я ж так тебе люблю!»	*Степан сказав Оксані, що любить її.*

Оксана (дивиться на свою й Степанову руки)
От, здається, руки чисті,
проте, усе мариться, що їх покрила не кров, а так... немов якась іржа...
як на старих шаблях буває, знаєш?
(Пускає його руку і лягає знов. Говорить повільніше,
млявіше, з перервами).
У батенька була така шаблюка...
вони її закинули... ми з братом знайшли... в війну побавитись хотіли... не витягли... <...> заржавіла. Отак і ми з тобою... зрослись <...> навіки... обоє ржаві...

Степан
Ти, Оксано, вмієш
зарізати словами без ножа.

Оксана
Та тільки ж се я вмію, більш нічого.
Що-небудь же і я повинна вміти...
(Мовчання).
Як я умру, то не бери вже вдруге українки, візьми московку ліпше...

Степан
Оксано!

Оксана
Усі ми ріжемо словами,
а тут жінки плохі, вони бояться...

С т е п а н (з мукою)
Та пожалій себе й мене хоч трохи!

Оксана
Занадто я жаліла... У тім і горе...
Якби я мала сили не жаліти,
то вирвались би геть з сії кормиги [із неволі] – і ти б ослобонився від іржі...
А так, вже чисто: ні собі, ні людям!

Степан
Оксаночко! Поїдем на Вкраїну!
Ну, я тебе прошу! Там батько-мати, родина, приятелі, там ти з ними розважишся.

Оксана (одвертається)
Я й в вічі не насмію
їм глянути...

Додаток до вправи 112

113. **Склади** письмовий переказ від першої особи уривка із драматичної поеми «Бояриня» Лесі Українки (діалог Степана та Оксани).

Визнач, у якій емоційній зоні перебуває Оксана: стійкості, пригніченості чи збудженості (за концепцією СЕЕН).

Проаналізуй письмово емоційний стан головної героїні твору: **досліди** причини, ознаки, наслідки.

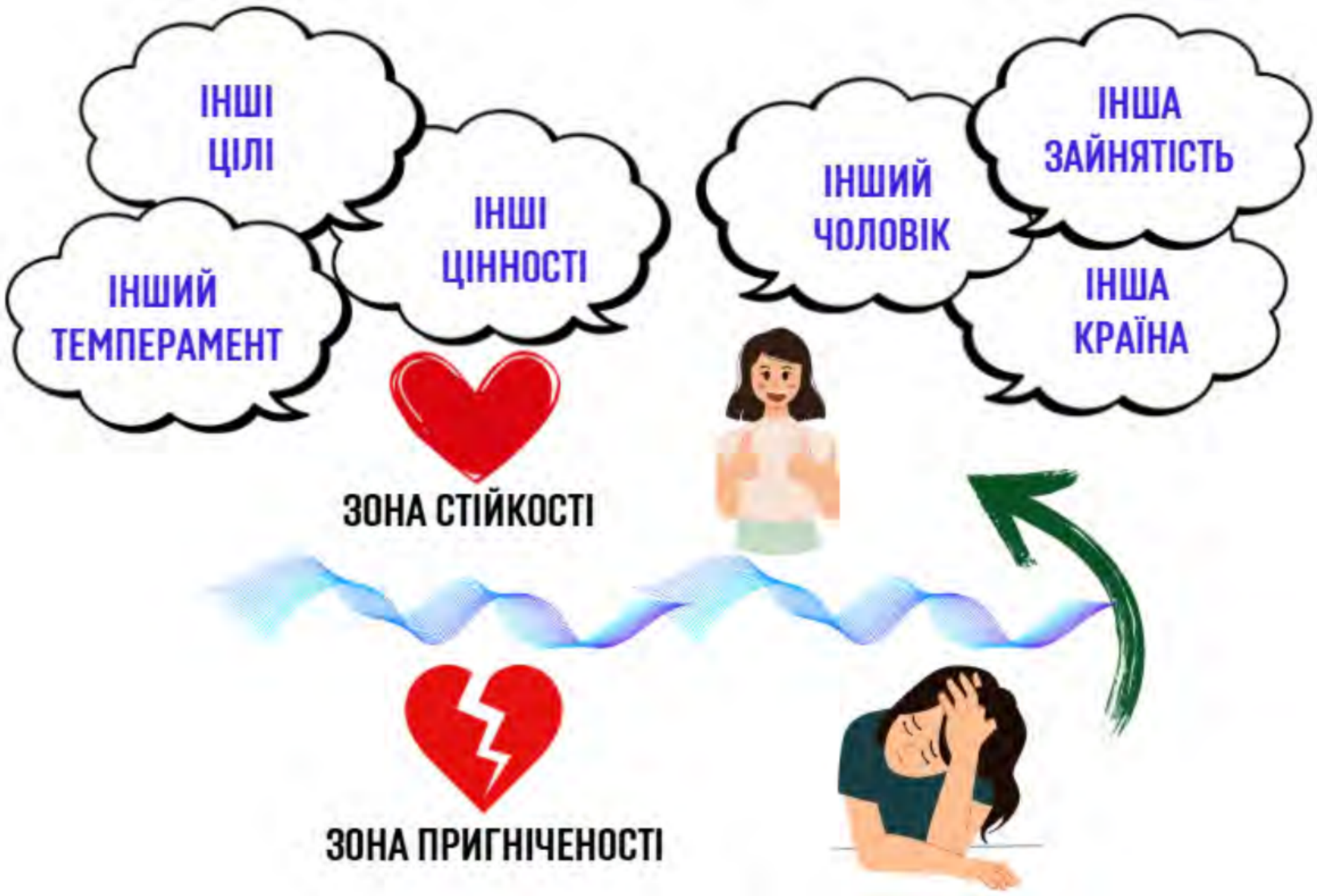
Зона збудженості	особа почувається надмірно збудженою, відчуває тривожність, роздратування, агресію, лють, страх, біль, конфліктує з іншими
Зона стійкості	особа відчуває стійкість, благополуччя, внутрішній баланс, гармонію із власним «Я» та світом, здатна контролювати свої думки, емоції, відчуття, ефективно вирішувати складні життєві ситуації
Зона пригніченості	особа почувається пригнічено, відчуває сум, виснаження, перебуває в депресивному настрої, не хоче спілкуватися з людьми, діяти продуктивно, розвиватися

Прокачуємо СЕЕН: колекція практик для дорослих і дітей: навч.-метод. посібник / Н. Валевська; за заг. ред. О. Елькіна, О. Марущенка. – Харків, 2023. – 42 с.

114. **Придумай** і **запиши** іншу розв'язку драматичної поеми «Бояриня» Лесі Українки: Оксана віднайшла внутрішній спокій і стала щасливою.

У процесі творчої діяльності **скористайся** схемою:

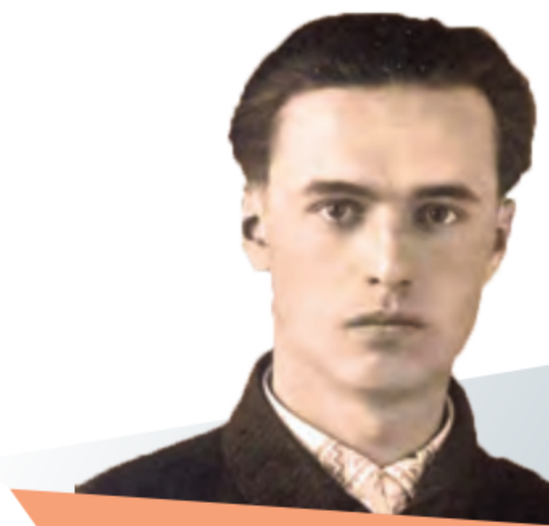

115. **Прочитай** вірш Василя Симоненка «Україно, п'ю твої зіниці…». **Підготуй** усний відгук на художній твір, заповнивши пропуски.

Україно, п'ю твої зіниці
Голубі й тривожні, ніби рань.
Крешуть з них червоні блискавиці
Революцій, бунтів і повстань.

Україно! Ти для мене диво!
І нехай пливе за роком рік,
Буду, мамо горда і вродлива,
З тебе дивуватися повік.

Ради тебе перли в душі сію,
Ради тебе мислю і творю —
Хай мовчать Америки й Росії,
Коли я з тобою говорю!

В. Симоненко

Одійдіте, недруги лукаві!
Друзі, зачекайте на путі!
Маю я святе синівське право
З матір'ю побуть на самоті.

Рідко, нене, згадую про тебе,
Дні занадто куці та малі,
Ще не всі чорти втекли на небо,
Ходить їх до біса по землі.

Бачиш: з ними щогодини б'юся,
Чуєш — битви споконвічний грюк!
Як же я без друзів обійдуся,
Без лобів їх, без очей і рук?

Україно, ти моя молитва,
Ти моя розпука вікова…
Гримотить над світом люта битва
За твоє життя, твої права.

Хай палають хмари бурякові,
Хай сичать образи — все одно
Я проллюся крапелькою крові
На твоє священне знамено.

Твір Василя Симоненка «Україно, п'ю твої зіниці...» вирізняється глибоким патріотичним змістом і чіткою ... позицією автора. У ньому ліричний герой засвідчує відданість ... та готовність діяти в її інтересах. Основна тема — любов до ..., виражена через яскраві метафори й символи.

Поет чітко окреслює свою позицію: «Ради тебе мислю і творю». Ці слова підкреслюють активний життєвий вибір митця, його прагнення працювати на благо ... Варто зазначити, що поет розглядає Україну не лише як географічну територію, а й як цінність, що об'єднує народ у прагненні до ...

Твір побудовано ..., кожна строфа розвиває загальну ідею та підкріплює її переконливими художніми засобами.

Отже, вірш «Україно, п'ю твої зіниці...» заслуговує на ... оцінку завдяки чіткому вираженню патріотичної позиції, глибокій символіці й емоційній переконливості. Твір є актуальним для виховання ... сучасного покоління.

116. **Напиши** відгук на поему «Бояриня» Лесі Українки. **Зверни** увагу на структуру письмової оцінки художнього твору:

- ☑ Про що йдеться у творі?
- ☑ Як ви оцінюєте сюжет твору?
- ☑ Як ставитеся до вчинків головних персонажів твору?
- ☑ Який герой сподобався найбільше? Чому?
- ☑ Які емоції, думки, відчуття викликав цей твір?
- ☑ Які епізоди справили на вас найбільше враження?
- ☑ Чим ви збагатилися після прочитання? Над якими питаннями замислювалися?
- ☑ Що намагалася авторка донести до читача через твір?
- ☑ Яке значення має цей твір у контексті розвитку української літератури?

УРОК 28

РОЗПОВІДЬ-СПОГАД. РОЗПОВІДЬ ПРО СВОЮ ІДЕЮ. РОЗДУМ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ (РМ)

Текст-розповідь, текст-роздум

Сьогодні на уроці

Розповідь – це тип мовлення, який описує послідовність подій, що відбуваються в часі. До розповіді можна поставити загальне запитання *що сталося?*

Роздум – це тип мовлення, змістом якого є встановлені людиною зв'язки між предметами та явищами. До роздуму можна поставити загальне запитання *чому?* Роздум буває розгорнутий і стягнений.

Розгорнутий роздум складається з чотирьох частин:
1. Теза (думка, яку доводять).
2. Аргументи (докази).
3. Приклади.
4. Висновок.

Стягнений роздум складається з трьох частин: теза, докази та висновок.

Спогади – це здатність мозку відновлювати образи й ситуації, які людина пережила в минулому. Ті моменти, які викликали найбільші емоції, найкраще запам'ятовуються. Спогади бувають довільні й мимовільні.

Довільні спогади зумовлені потребою відтворити певну інформацію. Наприклад, імена, номери телефонів, дати, адреси.

Мимовільні – це спонтанні спогади, які з'являються в момент, коли людина стикається з образами або запахами, які спостерігала в минулому. Такі спогади пов'язані з емоціями, постають раптово без свідомих зусиль.

117. **Прочитай** вислів нідерландського художника Вінсента ван Гога. **Поясни**, як ти розумієш, чому важливо залишатися в спогадах інших людей.

Найважливіше в житті – це те, що ми залишаємо після себе в спогадах інших людей.

Вінсент ван Гог

За наведеними запитаннями **напиши** розповідь-спогад про людину, яка вплинула на твоє рішення, або **опиши** про світлину, що зберегла спогади про конкретну людину. **Використай** у тексті складносурядні речення.

1. Хто ця людина?
2. Як і де ви познайомилися?
3. Якою вона є?
4. Чому ти згадав / згадала саме її?
5. Який спогад ця людина залишила у твоєму житті?
6. Як це вплинуло на тебе?

118. **Прочитай** текст. **Визнач** стиль, тип мовлення. **Подумай**, чи вдало підібрано заголовок. **Поміркуй**, чи завжди спогади бувають приємними. **Доведи**, що даний текст – це оповідання з обрамленням. **Напиши** стислий переказ з елементами роздуму.

З моїх спогадів

Коли я була малою, то з усіх наук, здається, найбільше любила історію. Досить було мені прочитати на книжці, що вона історична, а вже й вигляд її здавався цікавим та принадним.

Мені й самій хотілося писати історію. Але яку? Се було дуже трудно. Може, історію нашого села? Але як почну розпитувати, то старші зараз здогадаються й будуть з мене сміятися. Я хотіла писати історію для власної втіхи й нікому її не показувати.

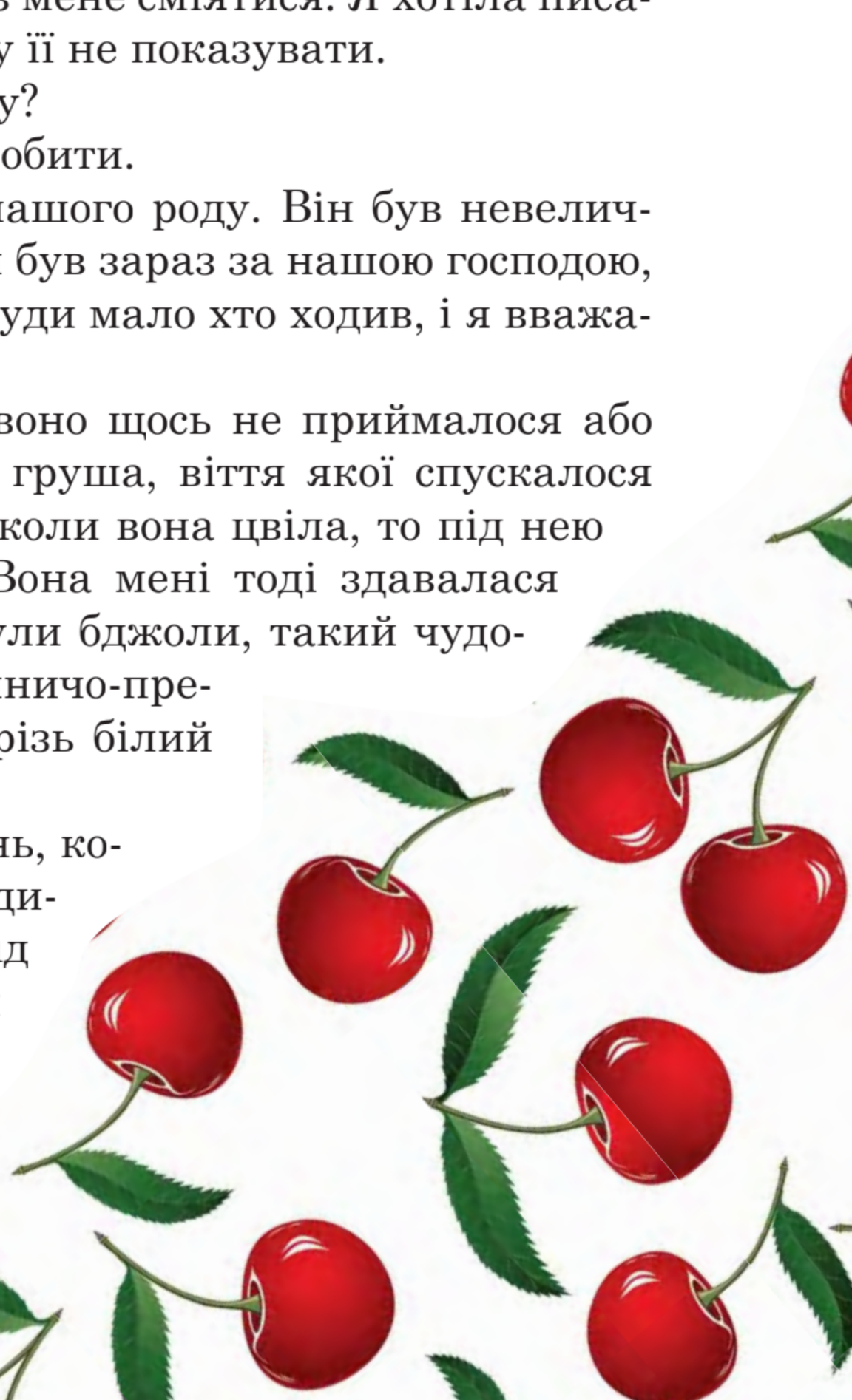
Хіба написати історію нашого саду?

От я й почала думати, як би це зробити.

Той сад із прадідів належав до нашого роду. Він був невеличкий. За прадіда там була пасіка. Він був зараз за нашою господою, а я завсіди гуляла там. Зі старших туди мало хто ходив, і я вважала його ніби своєю власністю.

Овочевого дерева там небагато; воно щось не приймалося або погано росло. Зате була величезна груша, віття якої спускалося навколо неї наметом аж до землі, і коли вона цвіла, то під нею було без краю хороше та пахучо. Вона мені тоді здавалася якимсь храмом, так там урочисто гули бджоли, такий чудовий запах ішов від віття й так таємничо-прекрасно світило сонячне проміння крізь білий цвіт.

Посеред саду стояло багато вишень, котрі завжди рясно цвіли, але мало родили. Улітку я дуже любила сидіти під ними. Вишні росли так, що під ними лишалися вільні круглі місця – лощини. Я їх вважала своїми

покоями. Мені хотілося прибрати й прикрасити ті покої обов'язково власноручними виробами й тільки з найпростішого матеріалу.

У саду була моя гойдалка. Ох, як же я любила гойдатися! І як же трудно мені було її зробити! Річ у тім, що старші не давали мені на неї шнура, бо вважали гойдання пустою забавкою, котрій не треба потурати. Але й не забороняли. Я ж без неї не могла собі й уявити ні весни, ні літа, ні осені. Мені було дуже складно роздобути шнура. Купити не дозволялося, так і доводилося здобувати його іншими способами.

У садку ще був мій квітник. Багато я мала з ним роботи, але він завжди виглядав досить нужденно. Чи я не вміла ходити біля квіток, чи там була для них негарна земля – не знаю. Обкладення з трави всихало та розпадалося, насіння не сходило або сходило пізно, рослини виростали якісь хворі.

* * *

Коли я обдумувала, як се все написати, мені нараз шибнула думка: хіба се буде історія? Швидше, може, географія, ніж історія, а ще швидше мої власні спогади *(Надія Кибальчич)*.

119. **Розглянь** таблицю, **з'ясуй** особливості написання твору-роздуму.

Структура		Фрази
ВСТУП (15 % тексту)	ТЕЗА	*На мою думку, … Я вважаю, … Як на мене, …*
ОСНОВНА ЧАСТИНА (70 % тексту)	АРГУМЕНТИ	*Аргументом на користь цієї тези може бути те, що… Моє переконання ґрунтується на тому, що… По-перше, … По-друге, …*
	ПРИКЛАДИ	*У зв'язку з порушеною проблемою згадаю твір… Яскравим прикладом для мене є… Хочу навести приклад із власного життя… Наприклад,…*
ВИСНОВОК (15 % тексту)	ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ	*Підсумовуючи, зазначу, що… Отже, … Таким чином, …*

За наведеною структурою **напиши** твір-роздум на тему «Щасливі спогади — найбільше задоволення в житті».

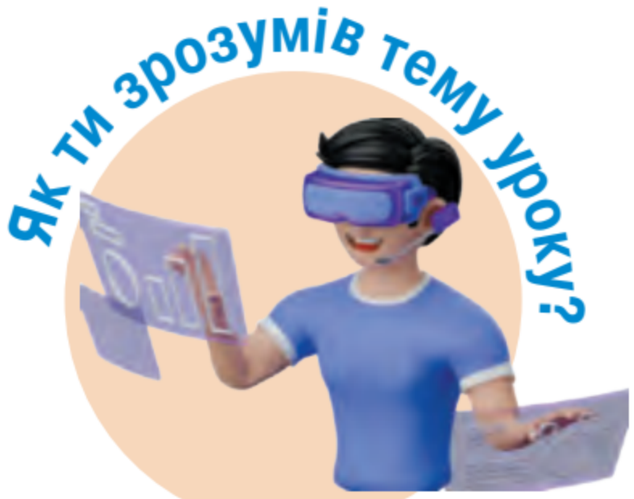
УРОК 29 АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ (РМ)

Сьогодні на уроці

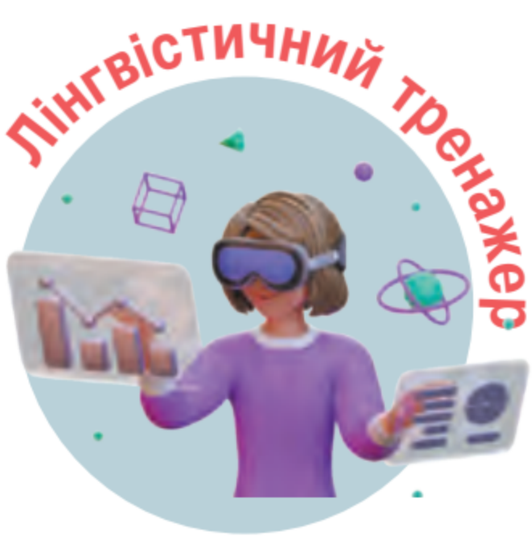
Академічна доброчесність, академічна недоброчесність

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень (Закон України «Про освіту», стаття 42).

Порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності визначається уповноваженим колегіальним органом управління закладу освіти з урахуванням вимог цього Закону та спеціальних законів (Закон України «Про освіту», стаття 42).

Піктограма – це умовне схематичне зображення, знак, символ, що передає певну інформацію; елемент візуальної комунікації. Головні характеристики: лаконічність, зрозумілість, універсальність.

120. **Розглянь** можливі порушення академічної доброчесності. **Поєднай** приклади порушень (1–12) з характеристиками (А–І). **Поясни** піктограми.

А Вигадування або незаконне отримання даних.

Б Оприлюднення чиїхось результатів дослідження як власних або тексту без вказівки на авторство.

В Вплив у будь-якій формі (прохання, примушування, умовляння, погроза тощо) на учасника / учасницю освітнього процесу для порушення академічної доброчесності.

Г Опублікування власних раніше оприлюднених наукових результатів як нових.

Ґ Виконання письмових робіт кимось іншим замість учасників / учасниць освітнього процесу.

Д Свідома зміна чи модифікація вже наявних даних, підроблення документів, маніпулювання даними.

Е Виконання письмових робіт із залученням додаткових джерел інформації, окрім дозволених.

Є Свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти.

Ж Отримання особою неправомірної вигоди.

З Перешкоджання чужим дослідженням або втручання в чужі наукові результати з метою поліпшення власної позиції в рейтингу; навмисне знищення чи пошкодження роботи здобувача освіти; зловживання комп'ютерними ресурсами.

И Вплив приватних інтересів особи на її професійні обов'язки як члена / членкиню академічної спільноти.

І Свідома допомога чи намагання допомогти іншій особі вчинити неправомірні дії щодо виконання наукового дослідження.

121. **Ознайомся** з можливими ситуаціями порушення академічної доброчесності. **Дай** відповіді на запитання. **Обґрунтуй** свою думку.

СИТУАЦІЯ 1

Михайло не встигав виконати письмову роботу з української мови. Його брат, старший за нього на рік, уже виконував цю роботу минулого року, навіть зберіг її. Він дозволяв Михайлові використати її для написання твору.

Чи є це порушенням академічної доброчесності? Чому?

СИТУАЦІЯ 2

Під час перевірки творів-роздумів у двох здобувачок освіти виявляють плагіат. Одній, чиї батьки працювали в школі, учителька дозволила внести зміни та подати твір на перевірку пізніше. Натомість іншій відмовила дописати.

Чи є це порушенням академічної доброчесності? Чому?

СИТУАЦІЯ 3

Іван почав готуватися до підсумкового оцінювання заздалегідь: виконував завдання, був активним на уроці. Після його проведення побачив низькі бали за усну взаємодію. Звернувся до вчителя з проханням пояснити. У відповідь отримав, що той уважав за потрібне саме так оцінити його роботу.
Чи є це порушенням академічної доброчесності?

СИТУАЦІЯ 4

Аліна готувала конкурсну роботу, тема якої збігалася з темою до іншого конкурсу, участь у якому вона брала минулого року. Тому вона вирішила використати той матеріал частково. Учителька відмовилася відправляти таку роботу на конкурс, пояснюючи, що це самоплагіат.
Хто має рацію в цій ситуації?

122. **Поясни** ланцюжок міркувань. **Подумай**, що ще потрібно для дотримання академічної доброчесності в закладі освіти.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ → ХОРОША РЕПУТАЦІЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ → ЯКІСТЬ ОСВІТИ → ЦІННІСТЬ ДОКУМЕНТА ПРО ОСВІТУ

123. **Знайди** на сайті свого закладу освіти Положення про дотримання академічної доброчесності, **ознайомся** з документом. **Законспектуй** один із його розділів. **Поясни**, як змінилося твоє розуміння академічної доброчесності.

124. **Заповни** таблицю, **зроби** висновки щодо необхідності перевірки тексти на плагіат.

Твердження	Так	Ні	Твоя думка
Перевіряти письмові роботи на плагіат потрібно лише тоді, коли виникає підозра.			
Якщо плагіат є незначним, то можна на нього заплющити очі.			
Виявити плагіат можна лише через спеціальні антиплагіатні онлайн-сервіси.			
У роботі допустимий певний відсоток плагіату.			
Покарання за плагіат має бути однозначним і жорстким.			

УРОКИ 30–31 ПОВТОРЕННЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО З ТЕМИ «СКЛАДНОСУРЯДНЕ РЕЧЕННЯ. ТЕКСТ»

125. **Повторіть** вивчене. **Дайте** відповіді на запитання.

1. Яке речення називають складним? Наведи приклад.
2. У чому полягає відмінність між складним сполучниковим і складним безсполучниковим реченням?
3. Яке речення називають складносурядним? Наведи приклад.
4. Назви засоби зв'язку між частинами складносурядого речення.
5. Які смислові зв'язки можуть бути між частинами складносурядого речення? Наведи приклади.
6. Які сполучники належать до сурядних єднальних, протиставних, розділових?
7. У яких випадках між частинами складносурядого речення ставлять кому? Наведи приклад.
8. У яких випадках кому НЕ ставлять між частинами складносурядого речення? Наведи приклади.
9. У яких випадках між частинами складносурядого речення ставлять крапку з комою? Наведи приклад.
10. У яких випадках між частинами складносурядого речення ставлять тире? Наведи приклад.
11. Які тексти називають вторинними?
12. Який документ називають анотацією?
13. Який документ називають відгуком?
14. Яку частину тексту називають передмовою?
15. Який переказ називають творчим?
16. Чим відрізняється текст-розповідь від тексту-роздуму?
17. Що таке академічна доброчесність?

126. **Прочитай** фрагменти із твору Оксани Думанської «Школярка з передмістя». **Побудуй** схеми речень. **Знайди** складносурядне речення. **Обґрунтуй** свій вибір.

× Зараз, знайшовши того щоденника серед своїх перших поетичних спроб, конспектів і шкільних творів, які бабуся зберігала в чотирьох коробках з-під чобіт, я мало не ревіла.

× Сухі факти лишилися, а мої рефлексії з того чи іншого приводу почали забуватися.

× Щоправда, вони частково поновлювалися, коли я заплющувала очі й уявляла себе школяркою.

× Мама завжди була з нами: ми по декілька разів на день згадували її з різних причин.

Коротко про Оксану Думанськку

127. **Прочитай** цитати із твору Оксани Думанської «Школярка з передмістя». **Знайди** зайве речення (складне). **Обґрунтуй** свій вибір.

- × А наступного вечора підійшов до воріт і гукнув мене!
- × Я заскочила в лазничку й поглянула на себе в дзеркало.
- × У загс ми, звичайно, не підемо, а від вечері не відкрутишся.
- × Він не телефонував і не підходив до воріт.
- × Авто перелетіло ще порожніми вулицями й зупинилося біля наших воріт.
- × Бабуся сиділа напроти нас і поглядала по-вчительськи прискіпливо.

128. **Поєднай** речення (1–4) зі схемами (А–Д). **Обґрунтуй** свій вибір.

1 Обвішалися мобілками та плеєрами, а в головах порожньо *(О. Думанська)*.

2 Мій покладливий тато вже підшукав щенятко, але за нього треба було заплатити, як за теля *(О. Думанська)*.

3 Раптом сходами затупали дитячі ніжки – і до кімнати убігло хлоп'я років трьох *(О. Думанська)*.

4 Або не сокіл я, або спалила мені неволя крила *(Леся Українка)*.

А [ ] – і [ ].

Б [ ], а [ ].

В [ ], але [ ].

Г [ ], або [ ].

Д Або [ ], або [ ].

129. **Визнач** кількість частин наведеного складносурядного речення. **Накресли** схему. **Проаналізуй** засоби зв'язку між частинами (сполучники, інтонацію).

Для цього завжди волочимо його [ротвейлера] до ветеринарної поліклініки, і він всю дорогу скаче від задоволення, а ми по черзі з бабусею тримаємо його на поводку *(О. Думанська)*.

130. **Розстав** розділові знаки в реченнях, де це потрібно, **обґрунтуй** їх уживання. **Визнач** вид сполучників сурядності.

- Ми увімкнули тихеньку музику … і мама розплющила очі *(О. Думанська)*.
- Під ранок заграла мамина мобілка … і вона кілька хвилин впівголоса розмовляла з кимось по-англійськи *(О. Думанська)*.
- Нарешті я погодилася … і ми пішли по морозиво в наш супермаркет *(О. Думанська)*.
- Після уроків подруга знову впала мені на хвіст… але я категорично відмовилася від її компаньйонських послуг *(О. Думанська)*.
- Він приходив щонеділі до мене… мама перед самим його носом виходила з двору – гарно вбрана, намальована й нібито весела *(О. Думанська)*.

131. **Опиши** світлину, згенеровану за допомогою штучного інтелекту. **Поміркуй**, чим може займатися цей чоловік, що відчуває, про що думає, відповіді на які запитання намагається знайти в книзі. **Використай** у своїй розповіді складносурядні речення. **Запиши** його, **зроби** синтаксичний аналіз.

Зразок синтаксичного аналізу складносурядного речення

У сяйві книги

Ця світлина, згенерована штучним інтелектом, зображує _____, зануреного в _____. Він одягнений у _____ костюм, який виблискує, ніби зроблений із металу, і створює відчуття _____. Чорна краватка та біла сорочка додають стриманості й _____ до його образу.

У руках чоловік тримає _____, яка підсилює атмосферу мудрості, знання та значущості моменту. Обличчя _____: він повністю занурений у текст.

Фон — сучасний офіс із _____ вікнами та _____ освітленням. Контраст між сучасністю приміщення та майже магічним сяйвом золотого костюма створює особливий стиль — поєднання ділового світу та образу, наближеного до символіки _____.

Ця картина виглядає реалістично та водночас _____, неначе уособлює ідею _____.

Пропонуємо повторити матеріал за освітньою програмою 5 класу

1. Запиши слова фонетичною транскрипцією: *весна, зозуля, милуватися.*
2. Запиши фрази, які допомогли тобі запам'ятати дзвінкі, глухі, сонорні приголосні.
3. Поясни відмінність між м'якими та пом'якшеними приголосними. Наведи приклади.
4. Визнач, у яких словах *я, ю, є, ї* позначають два звуки: *під'їзд, земля, рельєф, яблуко, синє, мрія, стаття, людина.*
5. Порахуй кількість букв і звуків у словах: *молотьба, вокзал, пишається, милуєшся.*
6. Пригадай слова, які містять букву *ґ.*
7. Постав наголоси в словах: *решето, центнер, донька, щипці.*

УРОК 32 ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ СКЛАДНОСУРЯДНЕ РЕЧЕННЯ. ТЕКСТ

classtime

132. Виконай тестові завдання

Варіант 1

І рівень

Завдання 1–4 передбачають вибір правильної відповіді (кожна правильна відповідь – 1 б.)

1. **Обери правильну відповідь щодо твердження, що *«складносурядне речення – це речення, утворене з двох або більше синтаксично залежних одна від одної частин».***

☐ **А** Так ☐ **Б** Ні

2. **Обери правильну відповідь щодо твердження, що *«зв'язок між частинами складносурядного речення схожий на зв'язок між однорідними членами речення».***

☐ **А** Так ☐ **Б** Ні

3. **Смислові відношення між частинами складносурядного речення з єднальним сполучником указано правильно у всіх рядках, ОКРІМ**

☐ **А** одночасність дії
☐ **Б** взаємовиключення
☐ **В** послідовність дії
☐ **Г** причина й наслідок

4. **Виділений сполучник сурядності виражає відношення протиставлення в складносурядному реченні**

☐ **А** Ми, діти, сиділи на деревах, *та* нам було добре видно її обличчя *(М. Дочинець)*.
☐ **Б** Автобус пригальмував на вимогу, *та* ввійшла вродлива молода жінка *(М. Дочинець)*.
☐ **В** Усе свідоме життя писав вірші, *та* видати збірку так і не спромігся *(О.Забарний)*.
☐ **Г** Вони несподівано розпрощалися, *та* він хутко пішов *(М. Дочинець)*.

ІІ рівень

Завдання 5–8 мають по п'ять варіантів відповіді, з яких лише ОДИН ПРАВИЛЬНИЙ. Обери правильну відповідь (кожна правильна відповідь – 1 б.)

5. Складносурядне речення можна утворити, якщо до частини Одного суботнього вечора він запросив до себе… **додати**

- ☐ **А** щоб святкувати разом із родиною.
- ☐ **Б** й попросив купити хліба.
- ☐ **В** а не до батьків у гості.
- ☐ **Г** і я погодився дуже швидко.
- ☐ **Д** я не відмовив другові.

6. НЕ є складносурядним реченням *(розділові знаки пропущено)*

- ☐ **А** Але цукерки ми любили теж а їх було немилосердно мало *(М. Дочинець)*.
- ☐ **Б** Біля води ваші очі блищать і наповнюються туманом та сльозавим серпанком *(М. Дочинець)*.
- ☐ **В** В автобусі з чогось бурхливо реготали і він чув її поквапливе гаряче читання лише через слово-друге *(М. Дочинець)*.
- ☐ **Г** Інколи пливуть за течією і вона прибиває до потрібного берега *(М. Дочинець)*.
- ☐ **Д** Мимоволі він простягнув до неї руки і білка втекла *(М. Дочинець)*.

7. Кому НЕ ТРЕБА ставити між частинами складносурядного речення *(розділові знаки пропущено)*

- ☐ **А** Несподівано як завжди Митро засинає і тишу не тривожить ніщо *(М. Дочинець)*.
- ☐ **Б** Йому кортить говорити і скоро дорідний ніс знову вигулькує із сповитка *(М. Дочинець)*.
- ☐ **В** Іду до ріки і сонце підштовхує мене в спину твердими гарячими руками *(М. Дочинець)*.
- ☐ **Г** Бувало в хаті залишалася остання п'ятірка і дружина відряджала його на базар *(М. Дочинець)*.
- ☐ **Д** А через місяць він вступив до інституту і ці липневі ночі ще дуже довго повертались до нього в снах *(М. Дочинець)*.

8. Тире потрібно ставити між частинами складносурядного речення *(розділові знаки пропущено)*

- ☐ **А** Якось ставив сильця на лиса і той його перехитрив *(М. Дочинець)*.
- ☐ **Б** Тепер ви заломите ціну і я змушений буду впасти в боргову яму *(М. Дочинець)*.
- ☐ **В** Її подарували школі ще ведмежатком лісники і вона дорослішала разом із нами *(М. Дочинець)*.
- ☐ **Г** Вона читала і голос її лився вільно й пружно *(М. Дочинець)*.
- ☐ **Д** На асфальт він стрибнув наче в прірву і пахучий липневий дощик ударив в лице *(М. Дочинець)*.

III рівень

Завдання 9–10 передбачають установлення відповідності. До кожного рядка, позначеного ЦИФРОЮ, добери відповідник, позначений БУКВОЮ (кожна правильна відповідь – 1 б.)

9. Увідповідни складносурядні речення зі смисловими відношеннями, що виражають їхні частини.

☐ **1** одночасність	☐ **А** Сонце грає на мокрій поверхні кулі, і від цього всередині світиться-міниться веселковий клубок *(М. Дочинець).*
☐ **2** послідовність	☐ **Б** Чи то він її пасе, чи вона його водить притлумленими спекою бур'янами *(М. Дочинець).*
☐ **3** протиставлення (зіставлення)	☐ **В** Про вчителеву таємницю мені щойно розповіли в селі, і мене це зацікавило *(М. Дочинець).*
☐ **4** чергування явищ	☐ **Г** Весь цей крам не дуже користується попитом, зате біля нього завжди юрмиться чоловічий гурт *(М. Дочинець).*
	☐ **Д** Якось ставив сильця на лиса – і той його перехитрив *(М. Дочинець).*

10. Частини складносурядного речення поєднані єднальним сполучником у всіх реченнях, ОКРІМ *(обери 2 правильні відповіді)*

- ☐ **А** Яма була повна води, і вода текла долі берегом *(М. Дочинець).*
- ☐ **Б** Син був битий, а на дверях з'явився замок *(М. Дочинець).*
- ☐ **В** Митрове ліжко перестелене, і квача для гоління немає на тумбочці *(М. Дочинець).*
- ☐ **Г** Ми поїхали за адресою, але господарів не було *(М. Дочинець).*
- ☐ **Д** Павучок повзав по животі, і він заніс над ним жменю піску *(М. Дочинець).*
- ☐ **Е** У кімнаті вже споночіло, і з коридору вдарило в очі апельсинове світло *(М. Дочинець).*
- ☐ **Є** Ніч ця тривала довго-довго, і вперше він цьому радів *(М. Дочинець).*

IV рівень

11. Запиши речення, розставивши пропущені розділові знаки. Підкресли члени речення, надпиши над кожним словом частину мови, дай загальну характеристику всій конструкції, накресли схему речення (2 б.).

Він щось жваво говорив а вона граційно похитувала голівкою нагороджуючи супутника стриманою посмішкою (М. Дочинець).

Варіант 2

І рівень

Завдання 1–4 передбачають вибір правильної відповіді (кожна правильна відповідь – 1 б.)

1. **Обери правильну відповідь щодо твердження, що *«складносурядне речення – це речення, утворене з двох або більше синтаксично незалежних одна від одної частин»*.**
   - ☐ **А** Так
   - ☐ **Б** Ні

2. **Обери правильну відповідь щодо твердження, що *«рівноправні частини складного речення поєднують сполучниками сурядності»*.**
   - ☐ **А** Так
   - ☐ **Б** Ні

3. **Укажи смислове відношення між частинами складносурядного речення з протиставним сполучником.**
   - ☐ **А** одночасність дії
   - ☐ **Б** послідовність дії
   - ☐ **В** чергування явищ
   - ☐ **Г** протиставлення

4. **Виділений сполучник сурядності виражає відношення протиставлення в складносурядному реченні**
   - ☐ **А** Скільки висіла та занавіска, *та* я наче вперше побачив *(О. Забарний)*.
   - ☐ **Б** Людина спостережлива, начитана, *та* мені завжди було цікаво з ним говорити *(О. Забарний)*.
   - ☐ **В** Заважав папірчик, *та* я спочатку витяг його *(М. Дочинець)*.
   - ☐ **Г** Моя мати була вчителькою, *та* їй доля теж не підносила дорогих подарунків *(М. Дочинець)*.

ІІ рівень

Завдання 5–8 мають по п’ять варіантів відповіді, з яких лише ОДИН ПРАВИЛЬНИЙ. Обери правильну відповідь (кожна правильна відповідь – 1 б.)

5. **Складносурядне речення можна утворити, якщо до частини** Пізній листопад уже рвав не листя… **додати**
   - ☐ **А** а зварені морозцем яблука.
   - ☐ **Б** яке кружляло у вихорі осені.
   - ☐ **В** а жбурляв їх у сизу траву.
   - ☐ **Г** і не хотів підкидати його.
   - ☐ **Д** а осінь чекала приходу не весни.

6. **НЕ є складносурядним реченням *(розділові знаки пропущено)***
   - ☐ **А** Набридло щось вигадувати і я поклав на полицю декілька старих пляшок *(М. Дочинець)*.

- ☐ **Б** Я намагався вловити в його очах оцінку але старий був незворушний *(М. Дочинець)*.
- ☐ **В** Інколи зі стовпця поглядав на нас гострооким і незалежним поглядом півень і ти боязко обминала той кілок *(М. Дочинець)*.
- ☐ **Г** Я дістав термос але він був уже порожнім *(М. Дочинець)*.
- ☐ **Д** Вони навіть гніваються по-доброму і втомлюються від недосконалості цього світу *(М. Дочинець)*.

7. Кому НЕ ТРЕБА ставити між частинами складносурядного речення *(розділові знаки пропущено)*

- ☐ **А** Вона йде і зелені бомбочки каштанів салютують її ногам *(М. Дочинець)*.
- ☐ **Б** Ми зустрілися очима і я мимоволі опустив свої перемороженний зухвалою красномовністю її погляду *(М. Дочинець)*.
- ☐ **В** Оберемок ніжних волохатих гербер лежав на її лікті і сльозиною місяця тріпотіла в тендітному вушці перлина сережки *(М. Дочинець)*.
- ☐ **Г** На лося він не тягнув і ми називали його Лосиком *(М. Дочинець)*.
- ☐ **Д** Несподівано я все ж таки приїхав і мене залишили гостювати *(М. Дочинець)*.

8. Тире потрібно ставити між частинами складносурядного речення *(розділові знаки пропущено)*

- ☐ **А** Одного ранку трава стала біла-біла й коні хрумали її наче кришталь *(М. Дочинець)*.
- ☐ **Б** Тої миті хтось гукнув її і вона рвучко підвелася *(М. Дочинець)*.
- ☐ **В** Усе було готове до обряду і вода підігріта в кориті… *(М. Дочинець)*.
- ☐ **Г** Кирило лежав без подушки й загострена борода його стриміла вгору *(М. Дочинець)*.
- ☐ **Д** Рушниками вони не користувалися і він про це знав *(М. Дочинець)*.

III рівень

Завдання 9–10 передбачають установлення відповідності. До кожного рядка, позначеного ЦИФРОЮ, добери відповідник, позначений БУКВОЮ (кожна правильна відповідь – 1 б.)

9. Увідповідни складносурядні речення зі смисловими відношеннями, що виражають їхні частини.

- ☐ **1** одночасність
- ☐ **2** послідовність

- ☐ **А** Він читав газету на лавці, а я обходив усі атракціони *(М. Дочинець)*.
- ☐ **Б** Вона повернула дійку на них – і тоненькі струмені полоснули по стіні, по стелі, зависли на павутині *(М. Дочинець)*.

- ☐ **3** протиставлення (зіставлення)
- ☐ **4** причиново-наслідкові зв'язки

- ☐ **В** Грюкнули дверцята, і машина плавно відчалила *(М. Дочинець)*.
- ☐ **Г** Похитувалися в журному завиванні худі циганки, і над ними похитувалися молоді клени *(М. Дочинець)*.
- ☐ **Д** Чи то я намагався бути незворушним, чи то в мені наростав гнів *(М. Дочинець)*.

10. Частини складносурядного речення поєднані єднальним сполучником у всіх реченнях, ОКРІМ *(обери 2 правильні відповіді)*

- ☐ **А** Його комісували, і з того часу Міша жив під опікою матері *(М. Дочинець)*.
- ☐ **Б** Шнурок смикнули, і банки з пакетами поповзли біля моїх очей угору *(М. Дочинець)*.
- ☐ **В** Така угода мені підходила, і я взявся за роботу *(М. Дочинець)*.
- ☐ **Г** Ананаса не було, зате вдалося знайти помаранчі *(М. Дочинець)*.
- ☐ **Д** Заважав папірчик, і я спочатку витяг його *(М. Дочинець)*.
- ☐ **Е** Сміялася душа, і цим нечастим відчуттям він переймався весь день *(М. Дочинець)*.
- ☐ **Є** Він і далі усміхався, але ця усмішка була вже іншою *(М. Дочинець)*.

IV рівень

11. Запиши речення, розставивши пропущені розділові знаки. Підкресли члени речення, надпиши над кожним словом частину мови, дай загальну характеристику всій конструкції, накресли схему речення (2 б.).

Вихор обдував дідову хату порскав холодом крізь шпарини і тоді сивий сповиток диму довкола Олекси оживав ламався лягав баранцями до ніг (М. Дочинець).

ГОВОРІМО ПРАВИЛЬНО!

Урок № 52
Тестові завдання

Урок № 51
Проєктне завдання

Уроки № 49–50
Повторення та узагальнення вивченого

Урок №47
Дезінформація. Плітки

Урок №48
Застереження. Зізнання. Осуд

Жанри мовлення

Урок №45
Повторення вивченого в 7–8 класах

Урок №46
Виступ. Самооцінка

Уроки № 42–44
Складнопідрядне речення з підрядною з'ясувальною частиною

Уроки № 39–41
Складнопідрядне речення з підрядною означальною частиною

Уроки № 37–38
Види складнопідрядних речень

Уроки № 35–36
Підрядні сполучники та сполучні слова як засіб зв'язку частин СПР

Уроки № 33–34
Складнопідрядне речення: ознаки, засоби зв'язку

РОЗДІЛ 3 СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ

Складнопідрядні речення з підрядною означальною частиною, з'ясувальною частиною. Жанри мовлення

ДОЛАЄМО ОСВІТНІ ВТРАТИ

Це речення просте чи складне?

В душі надія, віра та любов,
/ Все буде добре, буде все інакше (І. Карауш).

Це речення сполучникове чи безсполучникове?

Професій різних є чимало,
/ Сповна їх вистачить на всіх! (А. Костецький).

Це речення складносурядне чи складнопідрядне?

Та є одна поміж професій, / Якої вчаться у житті (А. Костецький).

Визначте смисловий зв'язок між частинами ССР.

Розквітне Україна знов – / І зміниться усе на краще (І. Карауш).

ВИВЧАЙМО УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОПИС

УРОКИ 33–34

СКЛАДНОПІДРЯДНЕ РЕЧЕННЯ: ОЗНАКИ, ЗАСОБИ ЗВ'ЯЗКУ

Сьогодні на уроці

Цікавинки професії архітектора / архітекторки

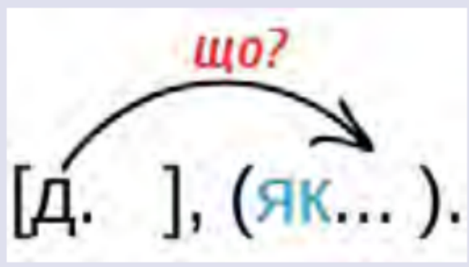
Сьогодні на уроці **ви ознайомитеся з особливостями складнопідрядного речення.**

Складнопідрядне речення – це таке складне речення, частини якого поєднані підрядним зв'язком, тобто одна частина (підрядна) підпорядкована іншій (головній).

Підрядна частина граматично залежить від головної та приєднується до неї за допомогою **сполучника підрядності** або **сполучного слова,** які є засобами зв'язку в складнопідрядному реченні.

Від головної частини до підрядної можна поставити запитання. Між частинами складнопідряного речення – підрядний зв'язок.

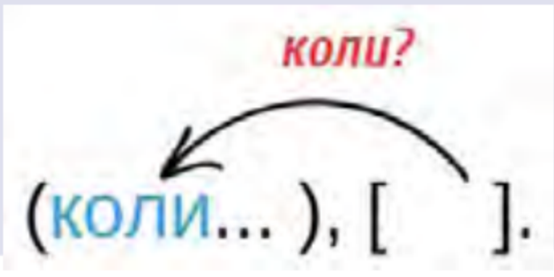
Складнопідрядне речення можна зобразити схематично, позначивши головну частину квадратними дужками, а підрядну – круглими. Наприклад: *Архітектор показав, **як** мрія може перетворитися на витвір мистецтва.*

Означальні й **з'ясувальні** підрядні частини пояснюють слово або сполуку слів у головній частині, а **обставинні** підрядні – головному частину в цілому.

Підрядна частина може стояти перед головною, у середині головної й після неї. Складнопідрядне речення є інтонаційно завершеним, у вимові підрядну частину виділяють паузами.

Наприклад: ***Коли** архітекторка торкається олівця, на папері народжуються нові міста.*

*Архітектор, **який** мріє про майбутнє, конструює його у вигляді мостів і вулиць.*

*Будівля оживає, **коли** архітекторка вкладає в неї частинку серця.*

У головній частині складнопідрядних речень можуть бути вказівні слова, які зазвичай виражені **займенниками** *(той, такий, всякий, усе, кожен та ін.)* або **прислівниками** *(туди, звідти, там, доти, так, стільки, настільки та ін.)*, є членами речення.

133. **Прочитай** текст уголос, дотримуючись правильної інтонації та пауз. **Випишіть** складнопідрядні речення. **Доведіть** що вони мають головну й підрядну частини. **Побудуй** схеми цих речень. **Напиши** есе «Якою ж буде професія архітектора в найближчі десятиліття?»

Професія архітектора сягає коренями в глибину віків (близько 10 тисяч років до н.е.), коли було споруджено перше житло. Тоді були освоєні найпростіші способи організації простору, способи використання природних матеріалів у будівництві, потім виготовлення штучних. Усе це відбувалося ще до того, як з'явилася писемність.

Кожна історична епоха вносила свої корективи в набір умінь та навичок, які необхідні архітекторові. У період рабовласницької доби архітектор мав бути інженером, фізиком, керівником. В античний період довелось освоїти ази містобудування та композиції. Доба феодалізму змусила стати скульптором, а період Відродження – ще й істориком.

Майбутнє щоразу висуває нові вимоги до архітекторів. Сьогодні основними вимогами є знання комп'ютерних програм, нормативної документації, дипломатичність. На сучасному етапі розвитку людства архітектура становить одну з найважливіших частин засобів виробництва (будівництво промислових будівель) та матеріальних засобів існування людського суспільства (проєктування житла).

Отже, архітектура – одна з ключових галузей, фахівці якої будуть затребувані ще тривалий час. Чи буде вона у своєму класичному вияві? Ні. Доведеться опанувати нові технології та матеріали, щоб зарекомендувати себе й стати успішним архітектором чи архітекторкою *(за матеріалами статті Лесі Трембач)*.

Джерело: https://ukd.edu.ua/profesiya-arkhitektora-u-maybutnomu

3 СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ. СКЛАДНОПІДРЯДНІ РЕЧЕННЯ З ПІДРЯДНОЮ ОЗНАЧАЛЬНОЮ, З'ЯСУВАЛЬНОЮ ЧАСТИНОЮ. ЖАНРИ МОВЛЕННЯ

134. **Прочитай** речення про особливості професії архітектора. **Визнач**, які ще знання й навички, крім проєктування, потрібні архітекторові / архітекторці. **Доведи**, що виділені слова є засобами зв'язку в складнопідрядному реченні. **Постав** запитання від головної частини до підрядної.

1. Архітектори – це фахівці, **які** проєктують будівлі та споруди, ураховуючи їх функціональність, естетику та безпеку.
2. **Коли** архітектори створюють проєкт, вони повинні враховувати безліч факторів, таких як місцевість, клімат і бюджет.
3. **Для того щоб** будівля була стійкою та безпечною, архітектор / архітекторка ретельно розраховує навантаження та використовує відповідні матеріали.
4. Мікеланджело був не тільки видатним скульптором і художником, але й талановитим архітектором, **чиї** проєкти вражають своєю грандіозністю.
5. **Оскільки** архітектура відображає культурні та соціальні цінності суспільства, вона є важливою частиною нашої історії.
6. **Хоча** сучасні технології дають можливість створювати неймовірні форми, архітектор / архітекторка завжди повинен / повинна пам'ятати про практичність та зручність будівлі.
7. **Де** б не знаходилась будівля, вона має гармонійно вписуватися в ландшафт.
8. Архітектори створюють не просто стіни та дах, а й простір, **де** люди будуть жити, працювати й відпочивати.

135. **Подумай**, яке просте речення з довідки відповідає кожному із зображень. **Утвори** з цих простих речень складнопідрядні, засоби зв'язку в них підкресли або виділи іншим кольором. **Визнач** у кожному реченні граматичні основи.

Довідка. Жінка звернулася до архітекторки з цікавою пропозицією. Архітектор закінчує планування нового будинку. Пані Тетяна працює над зірковим проєктом. Я зможу спроєктувати розумний будинок. Уклали угоду про будівництво промислового мінімаркету. Пан Іван проєктує за допомогою новітніх технологій.

Тип сполучника	Приклад сполучника
Причинові	бо, тому що, через те що, оскільки...
Часові	коли, як, доки...
Умовні	якщо, якби...
Мети	щоб, для того щоб, аби...
Допустові	хоч, хоча, дарма що, незважаючи на те що
Наслідкові	так що
Порівняльні	як, мов, немов, наче, ніби, нібито, немовби
З'ясувальні	що, як, щоб...

136. **Прочитай** текст. Чи можна вважати згаданого в ньому майстра архітектором? **Поясни** заголовок, **добери** свій. **Знайди** складнопідрядні речення, **випиши** засоби зв'язку в них. **Обведіть** сполучники за допомогою зеленого маркера, сполучні слова — блакитного.

Любіть свою хату – бідну, небагату

Любіть свою хату – бідну, небагату

Зроду-віку повелося в нас, що оселя – не тільки дах над головою, а й родинна святиня. Тому не дивно, що українська домівка – надзвичайно цікава й красномовна деталь самодостатньої та багатої культури. Традиційним українським житлом уважають хату.

Будівництво й облаштування помешкання наших пращурів дає нам уявлення про особливості будівельних матеріалів, доступних в той чи інший період, ведення господарства, смаки й уподобання. Будівництво житла з давніх-давен було однією з визначальних подій. На нову домівку покладали великі надії, тому й не дивно, що в українців існує ціла житлова обрядовість. Дуже ретельно обирали й час закладин помешкання, адже вважалося, що від цього залежатимуть достаток і лад у родині.

Сам обряд закладин був дуже цікавим. Уранці в самому центрі майбутньої хати, на місці, де має бути піч, ставили стілець, застелений рушником. На ньому неодмінно мали бути хліб-сіль, квіти й чашка з водою або вином. Той, хто мав починати будівництво, цілував хліб і просив Божого благословення. А вже тоді брався до роботи. Під час обряду дотримувалися певних звичаїв. Наприклад, перший камінь закладали, коли пролітав крук. Існували різні жертовні атрибути (гроші, хрести, квіти тощо), які залишали самі

господарі в чотирьох кутах оселі. Майбутній господар дому запрошував гостей на святковий обід, який накривав на місці спроєктованої хати. Українці дуже шанували майстра, він був головним у процесі будівництва, йому довіряли та його задобрювали.

Насамкінець можна наголосити, що українська архітектура невіддільна від інших галузей культури нашого народу. А ще – упевнено сказати, що звичайна хата мало поступається великим архітектурним пам'яткам. Хіба за розмірами й призначенням, але на те вона й оселя *(за матеріалами статті Наталі Святокум)*.

Джерело: https://spadok.org.ua/narodna-arkhitektura/liubit-svoiu-khatu-bidnu-nebagatu

137. **Заповни** таблицю, дізнавшись більше про п'ятірку видатних архітекторів України. За допомогою інтернет-джерел **дізнайся** про них більше. **Доведи**, що всі речення складнопідрядні.

Речення	Схема	Відомі творіння архітектора	Моє СПР до теми
Найвідоміший витвір Олексія Бекетова – це пам'ятник Василеві Каразіну біля входу до Харківського університету, над яким архітектор працював зі скульптором Іваном Андреолетті.			
Щоб побачити споруди Григорія Артинова, потрібно завітати до Вінниці.			
Найвідоміші творіння, без яких неможливо уявити столицю, спроєктовані славетним архітектором України Владиславом Городецьким.			
Найвідоміший проєкт Івана Левинського у Львові – готель «Жорж», де зупинялися Оноре де Бальзак, Іван Франко, Йоганн Штраус, Йоганнес Брамс і багато інших видатних людей.			
Коли ми кажемо про козацьке бароко, то маємо на увазі Івана Григоровича-Барського.			

138. **Досліди** цікаві споруди, пам'ятники свого міста / селища. **Дізнайся** про архітекторів, які їх спроєктували. **Утвори** й **запиши** речення, уживши вказівні слова зі схеми.

УРОКИ 35–36

ПІДРЯДНІ СПОЛУЧНИКИ ТА СПОЛУЧНІ СЛОВА ЯК ЗАСІБ ЗВ'ЯЗКУ ЧАСТИН СКЛАДНОПІДРЯДНОГО РЕЧЕННЯ

Сьогодні на уроці

Цікавинки професії баристи (кавара / каварки)

Сьогодні на уроці ви ознайомитеся **із засобами зв'язку між частинами складнопідрядного речення.**

Сполучники підрядності й **сполучні слова** – це засоби зв'язку підрядної частини з головною в складнопідрядному реченні. Треба розрізняти сполучники й сполучні слова.

Сполучники поєднують підрядну частину з головною, але не беруть участі в організації внутрішньої будови підрядної частини, тому НЕ відповідають на запитання й НЕ виконують синтаксичної ролі.

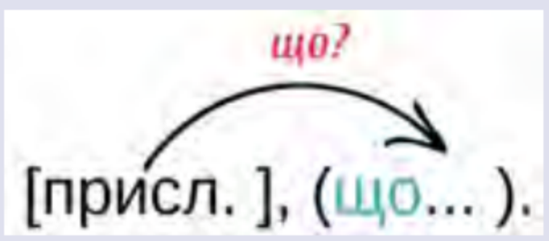
Сполучні слова не тільки приєднують підрядну частину до головної, а й беруть участь в організації підрядної частини, тобто вступають у семантико-синтаксичні зв'язки з іншими словами, тому відповідають на запитання й виступають членами речення.

Наприклад:

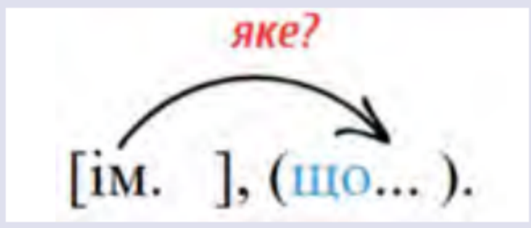
*Цікаво, **що** бариста – це фахівець із приготування кави.*

*Важливою є комунікабельність, **тому що** це робота з людьми.*

*Лате-арт – це мистецтво, **що** вимагає від бариста неабиякої точності в малюванні на кавовій пінці.*

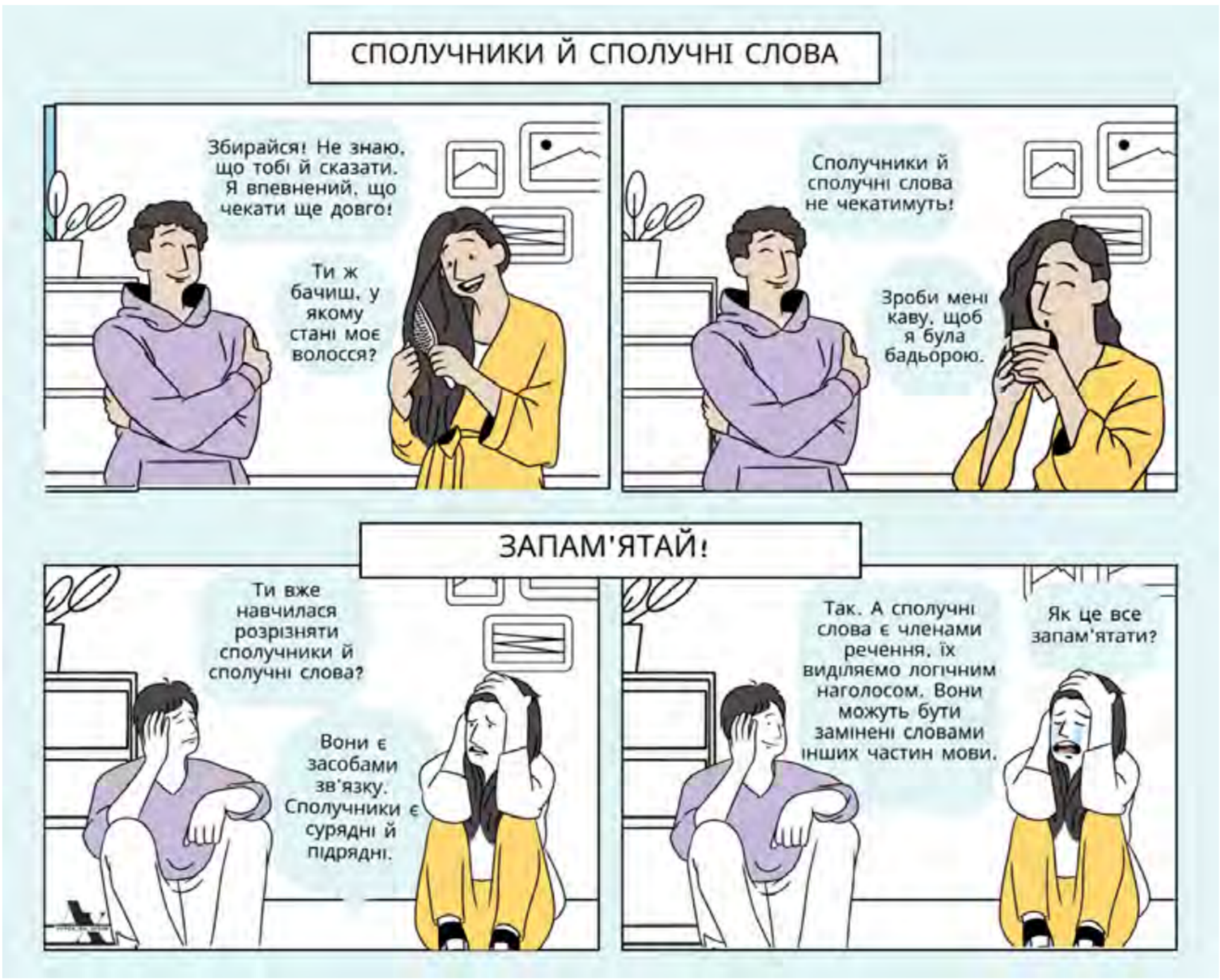

Сполучні слова в складнопідрядному реченні:

- ***відносні займенники*** *хто, що, який, чий, котрий.*
- ***прислівники*** *коли, куди, де, звідки, як* та ін.

*Зарплата бариста залежить від типу кав'ярні, у **якій** він працює. Бариста не просто робить каву, **що** так ароматно пахне, він чаклує над зернами. Бариста може й прикрасити каву, **де** залишить і трішки свого художнього таланту.*

139. **Розглянь** комікс. **Виконай** завдання після нього.

- **Назви** види сполучників.
- **Поясни**, як можна розрізнити сполучники й сполучні слова, використавши інформацію таблиці.

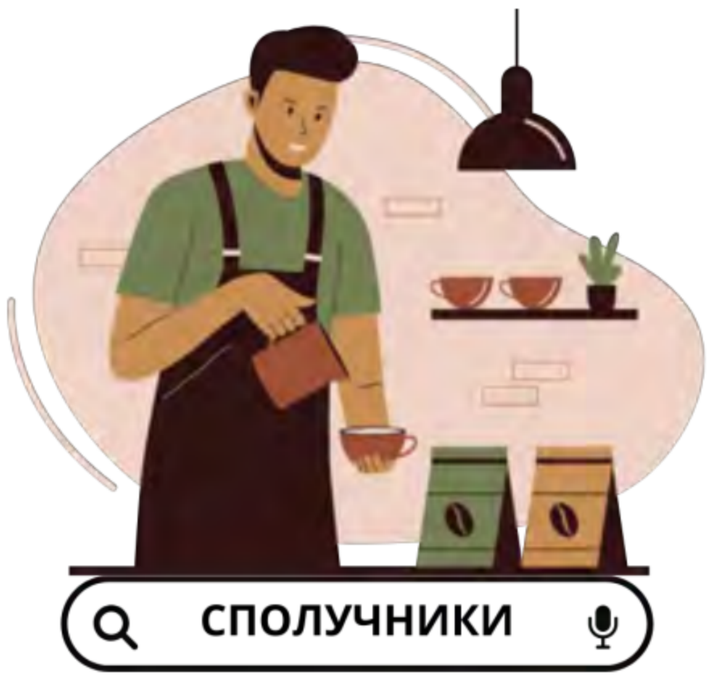
Сполучники	Сполучні слова
не відповідають на запитання	не відповідають на запитання
не є членами речення	не є членами речення підрядної частини
Він втомився, бо цілий день готував каву	*Кава, що (додаток) він готує, завжди смачна.*

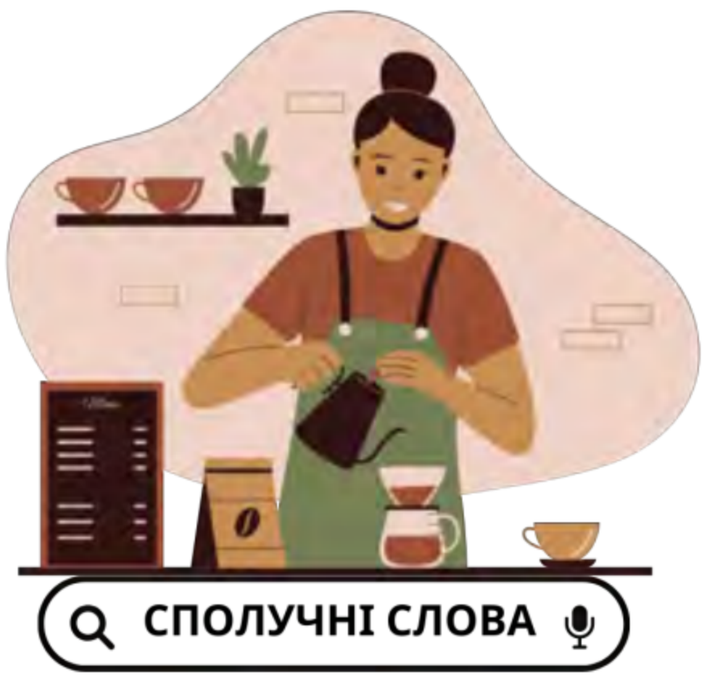
- **Випиши** з коміксу складні речення в такій послідовності: спочатку ті, засобами зв'язку в яких є сполучники, а потім ті, засобами зв'язку в яких є сполучні слова.
- **Визнач** синтаксичну роль сполучних слів.
- **Дай** кілька порад щодо запам'ятовування складного теоретичного матеріалу.
- **Уяви**, що варити каву – це щоденна праця. **Назви**, представники якої професії це можуть робити.

140. **Віднови** послідовність тексту. **Запиши** в правильній послідовності, пронумерувавши кожне речення. **Поясни** розташування розділових знаків.

- ☑ Слово «бариста» походить з італійської мови, що буквально означає «людина, яка працює в барі».
- ☑ Кава – «примхлива пані», тому бариста вивчає про неї все.
- ☑ Бариста – це людина, навколо якої постійно розноситься аромат свіжозвареної кави.
- ☑ Культура споживання кави в Україні зростає щороку, що доводить постійне відкриття все нових і нових кав'ярень.
- ☑ Це кавовар, кавовий сомельє, фахівець або майстер із приготування кави чи напоїв на кавовій основі, який знає багато рецептів запашної кави.
- ☑ З усіх барменів, що працюють за стійкою, лише бариста вміє правильно готувати й подавати каву.
- ☑ Є ще дуже багато нюансів, які потрібно врахувати під час приготування цього напою бадьорості.
- ☑ Він знає, що ступінь помелу кави по-різному позначається на кінцевому смаку напою.

Розподіли речення відповідно до вжитих між їхніми частинами засобів зв'язку. **Поясни** свій вибір.

141. **Прочитай** текст. **Випиши** складнопідрядні речення, засобами зв'язку між частинами яких є сполучні слова. **Визнач** граматичні основи. **Накресли** схеми цих речень. **Поміркуй** про особливості професії баристи.

Професія бариста стала поширеною у всьому світі завдяки американцям. У 1980-х роках Говард Шульц, який пізніше став засновником компанії з продажу кави та мережі кав'ярень «Старбакс», був у Мілані. Його захопила артистична й віртуозна робота місцевих кавоварів, які не просто готували й подавали напої, а перетворювали цей процес на справжню виставу. Натхненний побаченим, Шульц повернувся додому й твердо вирішив втілити побачене в США. Італійська філософія приготування кави та американська, звичайно, мають істотні відмінності, але саме завдяки американцям про професію бариста дізнався весь світ.

Бариста готує і натуральну каву із зерен, і напої на її основі (наприклад, ристрето, капучино, лате, американо, різні коктейлі тощо).

Існує шість основних методів варіння кави: заливка водою, виварювання, фільтрування, крапельний і заварювання під тиском. Еспресо виходить шляхом заварювання під тиском, саме цей напій є основним у меню всіх кав'ярень міста й більшості ресторанів, кафе, барів.

Бариста повинен знати все про каву:

- чим відрізняються кавові зерна різних сортів, у яких умовах вони ростуть, якими методами їх збирають, обробляють, обсмажують;
- способи їх обсмажування, який смак і аромат дає кожен сорт кави;
- умови зберігання зернової та меленої кави.

Повинен уміти:

- підбирати необхідний помел зерна;
- працювати як із простою кавоваркою, так і професійною.

Щоб зварити якісний напій, бариста повинен знати технологію його приготування.

Джерело: https://zhy.dcz.gov.ua/publikaciya/barysta

142. **Виправ** помилки в написанні назв кавових напоїв. **Поясни** орфограми в словах. **Дізнайся** рецепт приготування кожного напою, **з'ясуй** особливості приготування. **Узагальни** свої міркування за допомогою складнопідрядних речень.

143. **Прочитай** приспіви з пісень. З якими спогадами асоціюється кава в кожному з них? **Утвори** й **запиши** складнопідрядні речення так, щоб в одному з них засобом зв'язку між частинами був сполучник, а в іншому – сполучне слово. **Підкресли** всі члени речення, **побудуй** схеми.

Чорна кава спогад сумний виклика,
Чорна кава, як розставання, гірка.
Заблукаю, містом в тумані піду,
Все згадаю, в стару кав'ярню зайду.

(з пісні «Чорна кава»,
виконавець – Назарій Яремчук)

Н. Яремчук

Jerry Heil

Кава – то є життя, то свобода!
Ніжна, терпка, міцна насолода!
Біль утамуй мій!.. Обійми!.. Зігрій!..

(з пісні «Кава»,
виконавиця – Jerry Heil)

УРОКИ 37–38

ВИДИ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ

Сьогодні на уроці

Цікавинки професії кухаря / кухарки

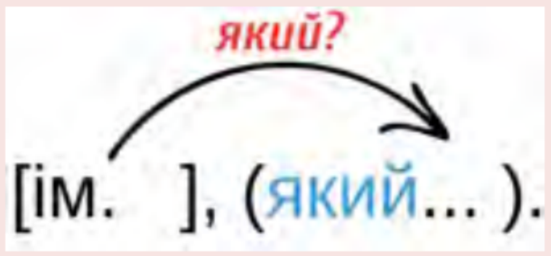
Сьогодні на уроці **ви ознайомитеся із видами складнопідрядних речень.**

Види складнопідрядних речень: з однією підрядною частиною; з кількома підрядними.

Складнопідрядне речення

- з однією підрядною частиною
  - з підрядною означальною частиною (*який?*)
    - ☑ власне означальне (*який? чий? котрий?*)
    - ☑ займенниково-означальне (*хто саме?*)
  - з підрядною обставинною частиною
    - ☑ місця (*де? куди? звідки?*)
    - ☑ часу (*коли? доки? як довго?*)
    - ☑ мети (*з якою метою? навіщо?*)
    - ☑ умови (*за якої умови?*)
    - ☑ порівняння (*як? подібно до чого?*)
    - ☑ способу дії (*як? яким способом?*)
    - ☑ міри або ступеня (*якою мірою? наскільки?*)
    - ☑ причини (*чому? через що? з якої причини?*)
    - ☑ допусту (*незважаючи на що?*)
    - ☑ наслідку
  - з підрядною з'ясувальною частиною (*кого? чого? кому? чому? кого? що? ким? чим? на кому? на чому? хто?*)
- з кількома підрядними частинами
  - з однорідною підрядністю
  - з неоднорідною підрядністю
  - з послідовною підрядністю

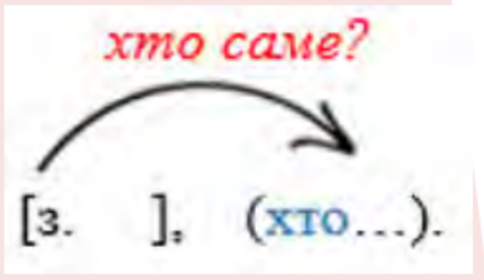
Від головної до **підрядної означальної** частини складнопідрядного речення можна поставити запитання ***який? яка? яке? які? хто? = які?***

Наприклад: *Кухар – це творець,* ***який*** *годує не тільки тіло, а й душу.*

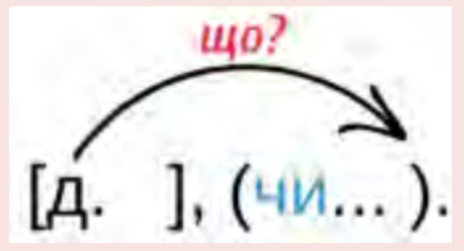
Власне означальна підрядна частина вказує на ознаку іменника (іншого слова в значенні іменника) в головній частині й відповідає на запитання ***який? яка? яке? які?***

Займенниково-означальна підрядна частина відрізняється від власне означальної тим, що пояснює не іменник у головній частині, а займенник ***(той, те, весь, все, всякий, кожний)*** і відповідає на запитання ***хто? = які?***

Наприклад: ***Той*** *стане добрим кухарем,* ***хто*** *не боїться експериментувати зі смаками.*

Підрядна з'ясувальна частина складнопідрядного речення з'ясовує, роз'яснює одне зі слів головної частини, найчастіше присудок.

Від головної до **підрядної частини** складнопідрядного речення **з підрядною з'ясувальною частиною** можна поставити запитання: ***кого? чого? кому? чому? про кого? про що? ким? чим? на кому? на чому? хто? ≠ який?***

Наприклад: *Мене цікавить,* ***чи*** *вміє ця кухарка готувати страви національної кухні.*

Від головної до **підрядної обставинної** частини складнопідрядного речення можна поставити запитання:

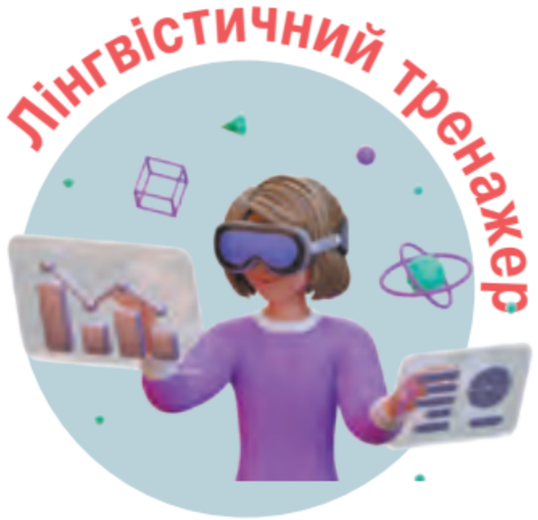
- ***де? куди? звідки?*** *(місця);*
- ***коли? доки? як довго?*** *(часу);*
- ***з якою метою? навіщо?*** *(мети);*
- ***за якої умови?*** *(умови);*
- ***чому? через що? з якої причини?*** *(причини);*
- ***як? подібно до чого? як саме?*** *(порівняння);*
- ***як? яким способом?*** *(способу дії);*
- ***якою мірою? наскільки?*** *(міри та ступеня);*
- ***незважаючи на що?*** *(допусту).*

До наслідкової **підрядної частини** запитання від головної НЕ ставимо. Частини такого речення завжди поєднуються за допомогою сполучника-***так що.***

Наприклад: *Кухарка вже подала на стіл,* ***так що*** *час кликати гостей.*

144. **Прочитай** текст. **Виконай** завдання до нього. **Заповни** таблицю.

(1) Кухар – це особа, яка професійно готує їжу для інших людей зазвичай у закладах громадського харчування. (2) З давніх часів у спільнотах виділяли тих, хто краще за інших справляється з приготуванням їжі. (3) Згодом професію кухаря стали застосовувати тільки до тих, хто займається створенням готових страв із продуктів харчування в громадських закладах.

(4) Кулінарів, безперечно, визнають унікальними фахівцями, адже навіть із найпростіших інгредієнтів вони здатні створити десятки різних незвичайних страв. (5) Саме тому інтерес до розвитку цієї професії існував у всі часи.

(6) Багаті й відомі люди воліють мати особистого кухаря, тому що можна не боятися, що обід, приготовлений ним, не вдасться. (7) Додаткові переваги пов'язані з тим, що можна похвалитися вмінням свого працівника перед іншими заможними друзями й компаньйонами.

(8) Кар'єрний шлях у кухарській справі дає можливість досить швидко від статусу помічника дійти до позиції шефа. (9) Варто зазначити той факт, що людина цієї професії ніколи не залишиться без роботи *(за матеріалами сайту «Світ професій»)*.

Джерело: https://svitprof.org.ua/profession/145f750e-f67a-360f-8e93-c5628ac5672d

- **Укажи** складнопідрядні речення, засобами зв'язку в яких є сполучники.
- **Визнач** складнопідрядні речення, засобами зв'язку в яких є сполучні слова.
- **Укажи** речення, ускладнене вставним словом.
- **Визнач** речення, сполучник у якому поєднує однорідні члени речення.
- **Укажи** речення, яке має не одну підрядну частину.
- **Визнач** речення, у яких синонімом засобу зв'язку буде сполучник ***оскільки***.

Запитання	Номер речення								
1	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6	1	2	3	4	5	6	7	8	9

145. **Проаналізуй** запропоновані зображення, створені за допомогою штучного інтелекту. **Продовж** речення за наведеним початком, **визнач** вид підрядних частин, **накресли** схеми. До кожного зображення **склади** складносурядне речення, **накресли** його схему. **Обґрунтуй**, чим складносурядне речення відрізняється від складнопідрядного.

Професія кухаря – це творчий процес, **коли**…

Кухарка – це майстриня, **яка**…

Щоб стати успішним кухарем, необхідно …

Важливо розуміти, **як**…

Ця професія вимагає не лише фізичної праці, **оскільки**…

Мене завжди цікавило, **що** …

146. **Прочитай** зразки усної народної творчості – прислів’я. **підготуй** усний роздум на тему «Більше діла — менше слів». **Випиши** засоби зв’язку в складнопідрядному реченні. **Укажи** вид СПР, місце підрядної частини щодо головної (за зразком).

Зразок *Що – спол. підрядн., складнопід. з підрядн. з’ясув., підр. част. розташована після гол.*

1. Аби зробити добру річ, треба не поспати день і ніч.
2. Усяке діло хоче, щоб коло нього панькались.
3. Де господар не ходить, там нивка не родить.
4. Діло зробить не той, хто тямущий, а той, хто його закінчить.
5. Добре лежати на печі, як є в хаті калачі.

6. Коли став робить, то байдики не бить.
7. Те, до чого не доклав рук, ціни не має.
8. Якщо добре працюватимеш – честь і славу матимеш.

147. **Склади** прислів'я на основі запропонованих слів. **Запиши** речення так, щоб підрядна частина стояла перед головною, у середині та після неї. **Підкресли** в одному з них усі члени речення. **Визнач** частини мови, якими вони виражені. **Поясни** розділові знаки.

148. **Дай** письмові відповіді на запитання, використавши складнопідрядні речення. **Визнач** вид підрядної частини. **Виділи** сполучники й сполучні слова, які є засобами зв'язку в складнопідрядних реченнях.

1. Чому кухарів називають майстрами?
2. Навіщо кухареві / кухарці потрібно знати багато рецептів?
3. Наскільки важливо опанувати професію кухаря / кухарки в наш час?
4. Як довго потрібно навчатися, щоб здобути професію кухаря?
5. За якої умови беруть на роботу кухаря / кухарку?
6. Як довго потрібно навчатися, щоб здобути професію кухаря?

149. **Підготуй** виступ на одну із запропонованих тем. **Запиши** текст виступу, використовуючи різні види складнопідрядних речень.

1. Роль кулінарних шоу та фестивалів у популяризації української кухні.
2. Найвідоміші українські кухарі та їхні досягнення.

УРОКИ 39–41

СКЛАДНОПІДРЯДНЕ РЕЧЕННЯ З ПІДРЯДНОЮ ОЗНАЧАЛЬНОЮ ЧАСТИНОЮ

Сьогодні на уроці

Цікавинки професії фармацевта / фармацевтки

Сьогодні на уроці ви ознайомитеся з **особливостями складнопідрядного речення з підрядною означальною частиною.**

Складнопідрядним реченням із підрядною означальною частиною називають речення, у якому підрядна частина пояснює головний або другорядний член головної частини, виражений іменником або іншою частиною мови, ужитою в значенні іменника.

Підрядна частина відповідає на запитання означення: *який? яка? яке? які? хто?*

Наприклад: *Фармацевти, **які** працюють в аптеках, надають кваліфіковані консультації щодо застосування лікарських засобів.*

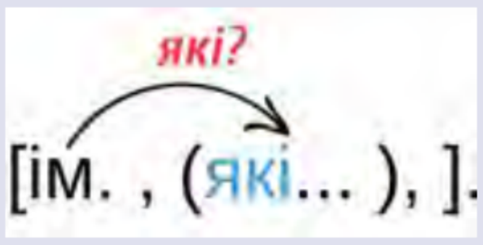
Підрядна означальна частина поєднується з головною за допомогою **сполучних слів** *який, чий, що, котрий, де, куди, звідки, коли* та **сполучників** *що, щоб, мов, немов, наче, неначе.*

У головній частині **означуваний іменник** може мати при собі **вказівний займенник** (у значенні іменника) *той, та, те, такий.*

Підрядні означальні частини СПР поділяють на:

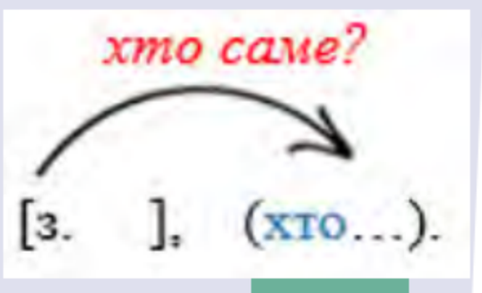
- **власне означальна** підрядна частина вказує на ознаку іменника (іншого слова в значенні іменника) в головній частині й відповідає на запитання ***який? яка? яке? які?***

  Наприклад: *Нові технології, **які** впроваджують в аптеках, підвищують ефективність обслуговування клієнтів.*

- **займенниково-означальна** підрядна частина пояснює у головній частині займенник ***(той, те, весь, все, всякий, кожний)*** і відповідає на запитання ***хто саме? що саме?***

  Наприклад: ***Той** стане добрим кухарем, **хто** не боїться експериментувати зі смаками.*

СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ. СКЛАДНОПІДРЯДНІ РЕЧЕННЯ З ПІДРЯДНОЮ ОЗНАЧАЛЬНОЮ, З'ЯСУВАЛЬНОЮ ЧАСТИНОЮ. ЖАНРИ МОВЛЕННЯ

Підрядну частину, яка пояснює в головній займенник, конкретизуючи його зміст, називають **займенниково-означальною**.

Підрядна частина відповідає на запитання *хто саме? що саме?*

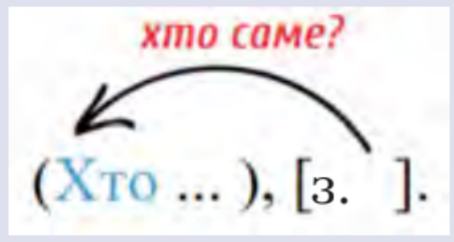
Наприклад: *Багато знають ті, **які** не лише читають фахову літературу, а й практикують.*

Займенниково-означальна підрядна частина підпорядкована займенникам *той, все, всякий, кожний*, вилучити або замінити які не можна.

Займенниково-означальні підрядні частини можуть займати різні позиції щодо головної.

Наприклад: *Хто не працював в аптеці, той не знає особливостей цієї роботи.*

Це складне речення, складається з двох частин. *Хто не працював в аптеці* – це І частина складного речення, *той не знає особливостей цієї роботи* – це ІІ частина складного речення. Підрядна частина розташована в перед головною. Частини поєднані пояснювальною інтонацією та сполучним словом (займенником) ***хто***. Від головної частини до підрядної можна поставити запитання хто саме? Тому це СПР з підрядною означальною частиною, займенниково-означальною.

150. **Прочитай** текст, **поясни**, чому професія фармацевта / фармацевтки є дуже важливою. **Випиши** складнопідрядні речення з підрядною означальною частиною, **підкресли** граматичні основи.

Фармацевти – це фахівці, що працюють у сфері медицини та фармакології. Вони займаються виробництвом та продажем ліків, а також консультують пацієнтів щодо правильного застосування лікарських засобів. Ця професія є дуже важливою, оскільки від фармацевтів залежить здоров'я та життя людей.

Щоб здобути професію фармацевта, потрібно пройти спеціальне навчання у вищому закладі освіти. Зазвичай це медичний чи фармацевтичний університет, закінчивши який, фармацевт зможе отримати ліцензію, щоб здійснювати свою діяльність. Цей документ дає право обіймати посаду фармацевта в будь-якій аптеці або лікарні.

Завдання представника цього виду діяльності: забезпечити якість та правильність виготовлення ліків, їхнє зберігання, запобігання взаємодії різних лікарських засобів між собою, а також визначення можливих побічних ефектів під час прийому ліків. Також працівник аптеки повинен мати відмінні комунікативні навички, що допомагають побудувати довіру між ним та відвідувачем.

Професія фармацевта є дуже актуальною в сучасному світі. У зв'язку з поширенням різних захворювань та збільшенням населення попит на фармацевтичні продукти та послуги зростає щороку *(за матеріалами сайту «BizMag»)*.

Джерело: https://bizmag.com.ua/profesiya-farmaczevt/

Розглянь зображення. **Поясни**, що входить до обов'язків фармацевта, використавши речення з тексту.

151. **Розглянь** зображення. **Доповни** речення за наведеними початками, **накресли** їх схеми. **Проаналізуй** вид складнопідрядного речення з підрядною означальною частиною.

Фармацевтка – це та, **хто** …

Фармацевт працює в динамічному середовищі, **де** …

Фармацевтка, до **якої** я звернувся, …

Професія фармацевта – це покликання, **що**…

152. **Прочитайте** текст. **Складіть** якомога більше складнопідрядних означальних речень, використавши матеріал тексту. **Презентуйте** свої речення іншим. **Доповніть** список переваг і недоліків професії фармацевта.

Переваги та недоліки в роботі фармацевта

- ☑ Переваги фармацевтичної справи починаються з того, що вона справді цікава. Тобто, якщо людині подобається хімія, розбиратися в тонкощах впливу різних препаратів на людський організм справді захопливо.
- ☑ Фармацевти дуже затребувані.
- ☑ Умови праці досить комфортні: чисті, світлі та теплі приміщення.
- ☑ Кар'єрне зростання: можна стати завідувачем аптеки, можна отримати більш високу посаду на виробництві. А якщо отримати вищу освіту, можна перейти на посаду провізора, що відкриває ширші можливості.
- ☑ Спілкування з різними громадянами, інколи не дуже приємними.
- ☑ Учитися фармації потрібно довго.
- ☑ Робота напружена та позмінна (зміна випасти може й на неділю, і на святковий день).
- ☑ Значну частину робочого часу фармацевти проводять на ногах, а вони втомлюються, болять, набрякають.
- ☑ Постійна зосередженість, необхідність робити свою роботу точно та скрупульозно стомлює.
- ☑ Високий ризик підхопити вірусні інфекції від відвідувачів аптеки.

За матеріалами сайту «WORK.ua»

153. **Прочитай** текст. **Перекажи** історію львівської аптеки «Під чорним орлом». **Випиши** складнопідрядні речення з підрядною означальною частиною. **Накресли** схеми цих речень.

Аптека-музей «Під чорним орлом» офіційно є найстарішою аптекою Львова, яка ніколи не змінювала назву й постійно діяла. Аптека розташована на розі площі Ринок, вулиць Друкарська та Ставропігійська, що є одним із найвідвідуваніших туристичних **об'єктів** у Львові.

На сьогодні вона може запропонувати своєму відвідувачу понад 300 різноманітних експонатів фармації, які були зібрані копіткою працею за підтримки фармацевтів та науковців **Галицького** товариства аптекарів у 1868 році. А **розпочала** свою діяльність **львівська** аптека «Під чорним орлом» 10 жовтня 1774 року, коли Франц Вільгельм Наторп – військовий фармацевт і лікар – вирішив викупити будинок-кам'яницю на площі Ринок у багатійки Анни Гуменецької за 22 тисячі злотих. Згодом Франц Наторп узяв собі за бізнес-партнера Карла Шерфа, із чиєї **легкої** руки був створений новий **проєкт двопо-**

верхового будинку, який утілив упродовж одного року архітектор Петро Полейовський. Від 1775 й до 1966 року аптека-музей була власністю вісьмох поколінь львівських магнатів та фармацевтів. За цей час добудували третій поверх будинку, де містилася аптека. Також оздоблено торговельний зал фармацевтичного закладу.

Свою історичну назву отримала лише в 1857 році, коли була власністю заможної родини Скепінських. З 1966 року львівська аптека «Під чорним орлом» стала не лише продавати ліки, але й почала приймати зовсім здорових відвідувачів, адже відчинила свої двері як музей *(за матеріалами сайту «Андреоллі-тур»)*.

Джерело: https://lviv-tourist.info/v-apteku-yak-na-svyato-nezvychajni-apteky-lvova/

Завдання

1. Добери заголовок до тексту.
2. Поясни правопис виділених слів.
3. Намалюй стрічку часу, зазначивши основні події з історії львівської аптеки «Під чорним орлом».
4. Обговори з однокласником / однокласницею питання «Чому онлайн-аптеки стають усе більш популярними?». Запишіть 2-3 спільні думки, поділіться міркуваннями з авдиторією.

154. **Прочитай** твердження. До кожного **добери** складнопідрядне речення з підрядною означальною частиною. **Запиши** утворені речення, **підкресли** засоби зв'язку в них.

- ☑ Аптеки в Україні пропонують широкий спектр послуг.
- ☑ Фармацевтичні компанії країни активно розвиваються.
- ☑ Сучасні технології змінюють обличчя українських аптек.
- ☑ Якість українських лікарських засобів відповідає високим стандартам.
- ☑ Роль аптеки в забезпеченні медикаментами населення залишається незмінною.

УРОКИ 42–44

СКЛАДНОПІДРЯДНЕ РЕЧЕННЯ З ПІДРЯДНОЮ З'ЯСУВАЛЬНОЮ ЧАСТИНОЮ

Сьогодні на уроці

Цікавинки професії фітнес-тренера / фітнес-тренерки

Сьогодні на уроці ви ознайомитеся з **особливостями складнопідрядного речення з підрядною з'ясувальною частиною.**

Складнопідрядне речення з підрядною з'ясувальною частиною — це складне речення, підрядні частини якого пояснюють зміст одного зі слів головної частини.

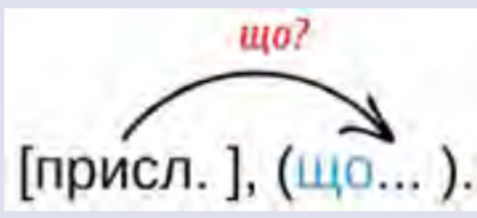
Наприклад: *Я **знаю**, що фітнес-тренер мотивує людей щодня працювати над собою.*

Від головної до підрядної частини можна поставити запитання:

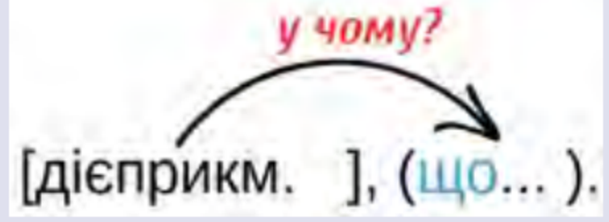
Р.в. кого? чого?
Д.в. кому? чому?
Зн.в. кого? що?
Ор.в. ким? чим?
М.в. на кому? на чому?
+ хто? ≠ який?

Підрядні з'ясувальні речення можуть залежати від *прислівників (відомо, зрозуміло, видно, треба, жаль тощо), прикметників (певен, радий) та дієприкметників (задоволений, переконаний)* зі значенням мовлення, мислення, волевиявлення, сподівання.

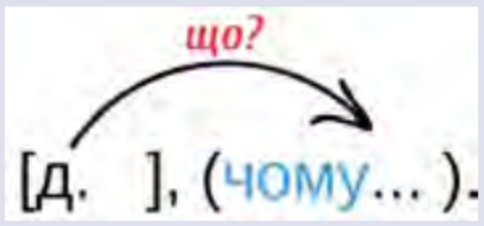
Наприклад: *Мені **відомо**, що фітнес-тренер допомагає не тільки формувати тіло, а й виховувати силу духу.*

*Ми **переконані**, що фітнес-тренер допомагає розвивати самоконтроль.*

Підрядні з'ясувальні частини приєднують до головної за допомогою **сполучних слів** *який, чий, котрий, де, куди, як, звідки, коли, чому, скільки* та **сполучників** *що, щоб, аби, чи, як, мов, ніби, наче, неначе.*

Наприклад: *Не запитуй мене,* ***чому*** *я досі не займаюся фітнесом.*

Не запитуй мене – це головна частина; *чому досі не займаюся фітнесом* – підрядна частина, розташована після головної. Частини поєднані сполучним словом ***чому***. Підрядна частина пояснює присудок головної частини, виражений особовим дієсловом ***запитуй*** та заперечною часткою ***не***. Від головної до підрядної частини можна поставити запитання ***що***? Тому це СПР **з підрядною з'ясувальною частиною**.

155. **Прочитай** текст. **Виконай** завдання до нього.

Професія **фітнес-тренера** є однією з найпопулярніших у сфері здоров'я та спорту, оскільки все більше людей прагнуть підтримувати здоровий спосіб життя та покращувати свою фізичну форму. Основне завдання тренера – допомогти людям досягнути мети шляхом правильної організації тренувального процесу, мотивації, надання професійних порад.

Основні обов'язки фітнес-тренера:

- розроблення індивідуальних тренувальних програм (добір вправ відповідно до цілей клієнта (схуднення, набір м'язової маси, реабілітація після травм тощо) і фізичних можливостей людини;
- контроль за технікою виконання вправ (гарантування безпечного та правильного виконання вправ задля уникнення травм і підвищення ефективності тренувань);
- консультації з харчування (поради щодо правильного харчування та складання раціону відповідно до мети тренувань);
- мотивація клієнтів (тренер виступає в ролі наставника, який допомагає клієнтам бути мотивованими та дисциплінованими);
- проведення групових та індивідуальних тренувань.

Тренер добирає відповідний комплекс вправ, показує, як правильно їх виконувати, стежить за успіхами своїх клієнтів. Фітнесом займаються не тільки звичайні громадяни, які бажають підтягнути фігуру, а й професійні спортсмени. Цей вид спорту дозволяє їм більш гармонійно розподіляти фізичні навантаження та підвищує витривалість.

Щоб стати успішним фітнес-тренером чи успішною фітнес-тренеркою, необхідно мати бездоганну фізичну форму й бути прикладом для своїх клієнтів, знати анатомію, фізіологію людини, дієтологію, уміти знаходити підхід до різних клієнтів, мотивувати їх і підтримувати на шляху до мети.

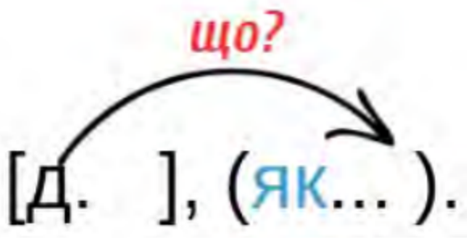
Сучасний (-а) фітнес-тренер / фітнес-тренерка – це не просто людина, яка допомагає тренуватися в залі, а й наставник, мотиватор, експерт зі здорового способу життя.

Джерело: https://ifit.ua/profesiya-fitnes-trener-osoblyvosti-ta-perspektyvy/

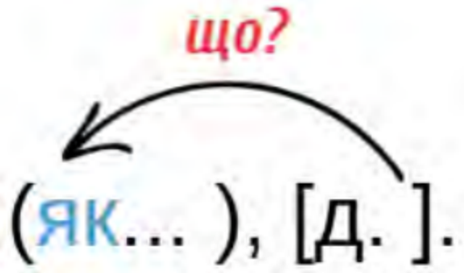
СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ. СКЛАДНОПІДРЯДНІ РЕЧЕННЯ З ПІДРЯДНОЮ ОЗНАЧАЛЬНОЮ, З'ЯСУВАЛЬНОЮ ЧАСТИНОЮ. ЖАНРИ МОВЛЕННЯ

- **Випиши** всі складнопідрядні речення.
- **Постав** запитання від головної частини до підрядної.
- **Проаналізуй**, яке з них є складнопідрядне речення із підрядною з'ясувальною частиною.
- **Запиши** його, визнач, яка зі схем відповідає реченню.

А

Б

В

156. **Прочитай** речення. **Знайди** серед них складнопідрядні, частини яких поєднані сполучниками. **Визнач**, яке з них є складнопідрядне речення з підрядною з'ясувальною частиною. **Обґрунтуй** свою думку.

- ☑ Серед позитивних наслідків фізичної активності для дітей та підлітків виділяють поліпшення зору, зміцнення дисципліни, підтримку опорно-рухового апарату, нормалізацію психоемоційного стану, підвищення імунітету та тренування серцево-судинної системи.
- ☑ Піднесення настрою під час занять спортом викликане впливом на гіпоталамус–гіпофіз–надниркову вісь, що зменшує фізіологічну реакцію на стресори.
- ☑ Також під час тренувань активізується кровообіг, що пришвидшує процес метаболізму, сприяє покращенню стану шкіри.
- ☑ Після тренування в людини збільшується рівень «гормонів щастя» – серотоніну та ендорфінів: підвищується задоволеність життям, формується внутрішня мотивація, розвивається відчуття впевненості в собі, покращується якість сну, зменшується ризик появи тривожних та депресивних розладів.
- ☑ Доведено, що кортизол залишається пригніченим протягом 24–48 годин після виснажливих фізичних вправ.
- ☑ У людей, у яких діагностовано захворювання, пов'язане із тривогою або стресом, покращуються когнітивні навички – пам'ять, словниковий запас і творче мислення.
- ☑ Заняття будь-яким видом спорту в підлітковому віці зменшує ризики майбутніх симптомів тривоги в ранньому дорослому віці.
- ☑ Відповідно до рекомендації Всесвітньої організації охорони здоров'я і Центрів контролю та профілактики захворювань США, дорослим людям бажано займатись аеробною активністю середньої інтенсивності не менше 150 хвилин на тиждень.
- ☑ У людей, які регулярно займаються спортом, суттєво поліпшується стан нервової системи.

157. **Доповни** речення підрядними з'ясувальними частинами.

- Фітнес-тренер / фітнес-тренерка наголосив / наголосила...
- Ми запитали в тренера / тренерки...
- Клієнт / клієнтка не зрозумів / зрозуміла...
- Інструктор / інструкторка сказав / сказала...

158. **Опрацюй** інформаційні повідомлення. **Знайди** складнопідрядне речення з підрядною з'ясувальною частиною. **З'ясуй**, який у них засіб зв'язку — сполучник чи сполучне слово.

Інформаційне повідомлення 1

Дослідження, проведене Валерієм Товтою та Олександром Трі-фаном, показало, що до типових помилок зазвичай належать додаткові непотрібні рухи; надмірна скутість рухів; невиправдане використання м'язових зусиль; залучення до роботи зайвих груп м'язів; відхилення від оптимальної траєкторії руху; недостатня амплітуда рухів; збій заданого ритму рухової дії.

Джерело: https://griml.com/azoZ8

Інформаційне повідомлення 2

Щоб тренування було максимально корисним і приносило саме той результат, на який ви сподіваєтеся, варто уникати деяких типових помилок:

- відсутність розминки, заминки й правильної техніки;
- нехтування сном;
- тренування без записів та вимірювань (щоденник тренувань і вимірювання об'ємів – найефективніші способи слідкувати за своїм прогресом);
- нерегулярні заняття;
- надмірні фізичні навантаження.

Джерело: https://ukr.media/sport/415635/#google_vignette

Інформаційне повідомлення 3

Основні причини типових помилок у техніці виконання фізичних вправ та способи їх попередження

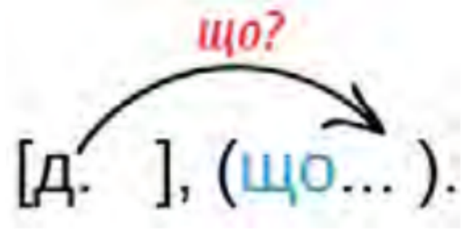
Причини типових помилок	Способи попередження помилки
Неправильні знання техніки виконання вправи	Пояснення техніки за допомогою наочності
Недостатня фізична підготовка	Виявлення фізичних якостей, яких бракує клієнту / клієнтці
Недостатня психологічна підготовка (нерішучість, боязнь, невпевненість у своїх силах)	З'ясування причин, створення безпечної атмосфери, формування позитивного мислення

Порушення послідовності дій у розучуванні вправи	Зміна в послідовності навчання, повернення до попереднього матеріалу
Негативний досвід сформованої раніше навички	Тимчасове припинення тренування, показ правильної техніки виконання вправи
Недостатня концентрація зусиль	Переведення уваги на суть завдання, усунення негативних подразників
Стомленість	Відпочинок
Несприятливі умови виконання	Усунення недоліків (зміна інвентарю, поступова адаптація до несприятливих умов)

Джерело: https://griml.com/azoZ8

На основі інформації, представленої в таблиці, **утвори** 5 складнопідрядних речень із підрядною з'ясувальною частиною. **Побудуй** схеми цих речень.

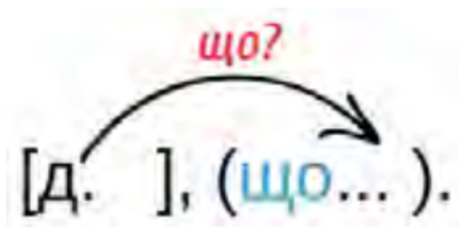
Зразок *Варто зрозуміти, що недостатня психологічна підготовка негативно позначається на продуктивності тренувань.*

159. **Розглянь** світлини, згенеровані засобами ШІ. **Дай** відповідь на запитання «Чому варто займатися фітнесом?» У своїх висловлюваннях **використай** одне складнопідрядне речення з підрядною з'ясувальною частиною. **Виконай** його синтаксичний аналіз.

Зразок *Вони вирішили/[1], що з понеділка розпочнуть тренування/[2].*

Речення складне, складнопідрядне з підрядною з'ясувальною частиною.

УРОК 45 ЖАНРИ МОВЛЕННЯ. ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО В 7-8 КЛАСАХ (РМ)

Інструкція – це текст, який містить вказівки та правила, описує послідовність виконання певних дій якогось процесу, виготовлення виробу або користування предметом.

Конспект – це стислий письмовий виклад змісту прослуханого чи прочитаного тексту. Дає змогу швидко відновити в пам'яті зміст тексту.

Кулінарний рецепт – це інструкція з приготування кулінарного виробу. Містить інформацію про необхідні продукти, їхні пропорції та вказівки щодо приготування.

Блог – це мережевий журнал або щоденник подій, який містить записи, статті або мультимедіа, які регулярно додають.

Відгук – це власна думка про прочитану книгу, переглянутий фільм, прослуханий виступ тощо, у якому об'єктивно, без упередженого ставлення подано висновок.

160. **Прочитай** текст і **виконай** завдання після нього.

Які млинці печуть у Європі

Повірте, у Європі млинці – у великій шані. Крім того, ще й їдять їх набагато частіше. Правда, в англійців вони скоріше схожі на наші оладки, і подають їх із солодкою підливкою.

Німці полюбляють ситні млинці на вершках із сиром і млинцеві пироги з різними начинками.

Скандинави – знавці й ентузіасти в млинцях! Подають їх як трубочки із солодкою начинкою на десерт, так само загортають у них сосиски. А в тісто для млинців нерідко додають картоплю для апетитності.

Данці готують фруктові оладки, що за формою більше нагадують кекси.

У французів є власні млинці – крепи. Їх подають із вершками і ягодами, а несолодкі – із сиром, шинкою та яйцями.

В Іспанії є млинцеві кафе, де у вашій присутності готують і подають цю чудову страву в різних варіантах, зокрема гречані млинці.

В Італії та Португалії готують креспеле, які майже нічим не відрізняються від крепів із Франції.

У Нідерландах ви навряд чи пройдете повз вуличні млинці, які називаються панекокени. Їх печуть і фарширують на ваших очах м'ясом, рибою, сиром, горіхами, фруктами *(за матеріалами сайту «Sweet Madam»)*.

Джерело: http://surl.li/ktcbpi

- **Упізнай** прапори країн, увідповідни їх із назвами млинців, про які згадано в тексті.

А панекокени
Б млинцеві пироги
В гречані млинці
Г креспеле
Д налисники
Е крепи
Є оладки-кекси
Ж трубочки з картоплею

- **Розкажи** про традиції випікання млинців в Україні, з якими святами це пов'язано. **Схарактеризуй** смакові якості українських налисників.
- **Поділися** особливостями приготування цієї страви в інших країнах.
- **Вислови** письмові припущення, чому кухарі приховують деякі інгредієнти у своїх рецептах (3–4 речення).
- **Випиши** складні речення, **накресли** схеми, визнач вид.

161. **Ознайомся** з одним із методів конспектування. **Законспектуй** текст попередньої вправи за цим методом.

Метод Корнелла

Дуже популярний спосіб конспектування серед американських студентів. Його запропонував професор Корнельського університету – Вальтер Паук.

Розділіть аркуш паперу на три частини: перша (більша) – для конспектування; друга (менше поле зліва) – для нотаток опісля лекції: важливих ідей, питань, візуальних знаків; третя (невелике місце знизу) – для стислого змісту сторінки.

У навчальних закладах США цей метод хочуть зробити обов'язковим для освоєння учнями.

162. **Прочитай** інструкцію. **Виконай** завдання і **дай** відповіді на запитання.

1. Крохмаль просіяти через сито.

2. Яйця збити з цукром до утворення піни, улити туди олію та молоко. Ретельно перемішати.

3. Розігріти сковорідку й смажити на ній млинці, пропікаючи з двох сторін.

4. Сир перетерти з цукром і жовтками (іноді беруть цілі яйця з білками).

5. На млинці накласти начинку й закрутити їх у трубочки, загорнувши краї всередину.

6. Готові налисники скласти у вогнетривку посудину. Розтопити вершкове масло й залити ним млинці.

- **Ознайомся** з рецептом приготування млинців по-чернігівськи, назви потрібні інгредієнти для приготування: *https://edodatok.com/el/9240/*
- **Поміркуй**, чи можна лише за інструкцією приготувати млинці.
- **Назви** ті етапи приготування млинців по-чернігівськи, які в інструкції вправи не зазначено. **Допиши** потрібні пункти, якими можна було б доповнити інструкцію.
- **Створи** свій унікальний рецепт млинців, назви їх «Млинці по-...».
- **Уяви**, що ти маєш власний кулінарний блог. **Запиши** відео приготування або **створи** допис у блозі, де можеш поділитися своїм авторським рецептом.
- *Робота в групах.* **Перегляньте** створені відео та дописи, **обговоріть** сильні та слабкі сторони роботи. **Підготуйте** відгук на одну з робіт.

УРОК 46 ВИСТУП. САМООЦІНКА

Сьогодні на уроці

Побудова виступу, самооцінка

Виступ – це публічне виголошення промови, заяви, інформації.

Публічний виступ – це різновид усного спілкування. *Жанровими різновидами публічного виступу* є доповідь (звітна, ділова, політична), промова (агітаційна, мітингова, ювілейна, судова), бесіда, дебати, батл, лекція, репортаж, проповідь.

Рекомендації щодо побудови успішного виступу:

1. Визначте мету виступу й проаналізуйте, яка ваша цільова авдиторія. Пам'ятайте, що інформація – це лише засіб досягнення мети.
2. Складіть план виступу – так ви легко запам'ятаєте порядок викладення матеріалу й не пропустите важливої інформації.
3. Продумайте, які запитання можуть виникнути в слухачів, підготуйте орієнтовні відповіді.
4. Будьте щирими під час виступу.
5. Підготуйте перевірені факти, знайдіть цікаві історії у власному досвіді чи досвіді інших людей.
6. Контролюйте емоції під час виступу: зніміть на відео пробну версію виступу та проаналізуйте вплив доповіді на емоції, думки, відчуття уявних слухачів.
7. Підготуйте місце та обладнання для виступу.
8. Розповідайте, а не читайте. Використовуйте візуальний канал сприйняття: фото- й відеоматеріали, жестикуляцію.
9. Підготуйте «мотиваційні гачки» для виступу: початок і кінець виступу повинні мати найбільше смислове й емоційне навантаження, адже саме ці структурні елементи найкраще запам'ятовуються.
10. Не видавайте авдиторії свого хвилювання, будьте впевненими, говоріть спокійно, розмірено, уникайте надмірного жестикулювання руками.
11. Під час виступу комунікуйте з авдиторією, жартуйте, розказуйте короткі історії, які допоможуть краще розкрити тему виступу.
12. Використовуйте презентацію, що допоможе продемонструвати основні ідеї виступу.
13. Підбийте підсумки виступу, повторіть основну думку.

Самооцінка – уявлення людини про себе, що формує здатність оцінити свій фізичний та духовний стан, спрямованість, активність, суспільну значущість, взаємини із зовнішнім світом.

Самооцінка – це те, як людина оцінює себе.

Розрізняють два види самооцінки: *глобальна* (як людина оцінює себе загалом) та *часткова* (як оцінює ті чи інші аспекти себе).

За рівнем самооцінка буває трьох видів: *низька, висока, адекватна.*

Самооцінка визначає взаємини особистості з іншими, її критичність, вимогливість до себе, ставлення до успіхів і невдач, впливає на ефективність діяльності людини та її розвиток.

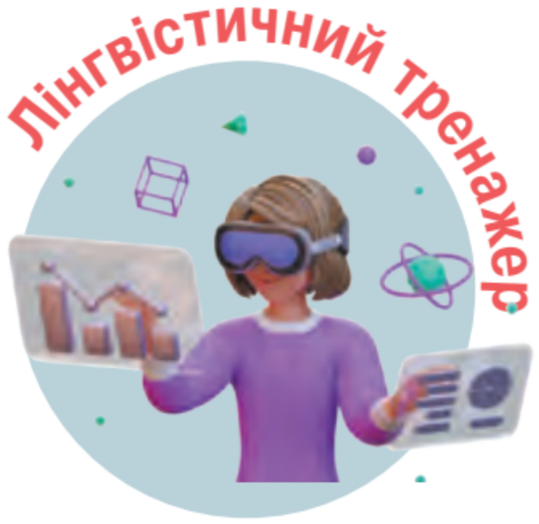
Самооцінка формується на основі оцінок інших людей, у результаті зіставлення образу реального «Я» (якою особистість бачить сама себе) з образом ідеального «Я» (якою особистість бажає себе бачити).

Самооцінка впливає на всі сфери життя: самореалізацію, особисте життя, кар'єру та добробут. Альфред Адлер дослідив, що самооцінка має тісний причинно-наслідковий зв'язок з дитинством – періодом, коли вона тільки формується. Тому необхідно знайти першопричину, коли самооцінка була зруйнована.

Критерії адекватної самооцінки:

- прийняття себе на фізичному рівні (люди із заниженою самооцінкою часто не дбають про свою зовнішність або слідкують за собою із надмірною увагою);
- знання своїх бажань та можливостей (люди із заниженою самооцінкою часто вважають себе невмілими, негідними, поганими спеціалістами або безкінечно навчаються – стають перфекціоністами чи «вічними студентами»);
- ставлення до критики та помилок (люди із заниженою самооцінкою емоційно реагують на будь-яку критику на їхню адресу, страждають);
- прагнення більшого й кращого (люди із заниженою самооцінкою вважають себе негідними та недостатньо хорошими, умілими, обізнаними, сміливими).

163. Прочитай інформацію.

- *Мета будь-якого публічного виступу* – змінити щось у свідомості слухачів, тому потрібно переконати їх у чомусь за допомогою експресії виступу, візуалізації, аргументації.
- *Особливості TED-виступу:* цікава тема, структурованість виступу, лаконізм, чітке формулювання тези, наведення конкретних аргументів, неочікуваність, аналіз проблеми, спонукання слухачів до роздумів, активної роботи, наведення статистичних даних, зв'язок з авдиторією, щирість, відкритість, транслювання авдиторії 3-х повідомлень.
- *Позиція спікера / спікерки:* оратор має вільно володіти текстом, проте не показувати, що знає більше, навпаки – розпалити цікавість авдиторії.
- *Сторителінг:* героєм має бути особа, якій авдиторія буде співпереживати; драматизм (інтрига, цікавість); правильний рівень деталізації; розв'язка, яка задовольнить авдиторію.

У загальних назвах іншомовного походження, окрім винятків, букви на позначення приголосних **НЕ ПОДВОЮЄМО** *(п. 1, § 128, с. 157, Український правопис (2019).*

У загальних назвах після приголосних **д, т, з (дз), с, ц, ж (дж), ч, ш, р** перед наступним приголосним (крім й) пишемо **И** *(п. 3, § 129, с. 160, Український правопис (2019).*

- *Приклади:* використання прикладів із власного досвіду чи прикладів з історії людства.
- *Кінцівка виступу:* остання фраза має закарбуватися в пам'яті слухачів.
- *Тривалість TED-виступу* – 15–20 хвилин.
- *Правило семи:* на слайді – не більше 7 слів.
- *Кількість слів у виступі* – близько 3 000.

Приклад TED-виступу:

Кейсі Браун «Знай свою ціну та вимагай її»

https://edodatok.com/el/8954/

Підготуй TED-виступ на тему «Що допомагає особистості усвідомити свою цінність?»

164. **Проаналізуйте** батл «Чи може штучний інтелект замінити вчителя?»

Аргумент 1

Штучний інтелект ніколи не замінить учителя, проте може бути його незамінним помічником. *По-перше*, ШІ досить швидко знаходить та обробляє інформацію, здатен генерувати тексти, зображення та інші види контенту. Якщо людині для цього потрібно кілька годин чи днів, то ШІ – кілька хвилин. ШІ звільняє робочий час учителю для ефективної підготовки до занять, створення творчих завдань. Наприклад, сервіси «Glif», «Ideogram», «Dream», «Bing», «Leonardo» допомагають створити яскраві зображення.

Контраргумент 1

Проте штучний інтелект досить часто припускається помилок під час генерування онлайн-продуктів. Тому вчитель має перевірити ШІ-результати. Також є ризик використання такого контенту для створення фейкових новин, маніпуляцій, провокацій та дезінформації. Наприклад, неправильна анатомія (більше пальців на руках), невідповідність тіней і зображень, спотворення обличчя, неприродне волосся, нереалістичні предмети. Відеодипфейки мають такі ознаки: невідповідність рухів губ зі звуком, аномалії в міміці та жестах, неправильні зміни освітлення або тіней, неприродні інтонації.

Аргумент 2

По-друге, штучний інтелект підказує вчителю цікаві ідеї для уроків, за кілька секунд згенерує тести, карти мислення (інтелект-карти) та настінки (постери), презентації, відеоролики, пісні. Наприклад, ChatGPT підготує сценарій свята чи зміст тренінгу, Quizalize створить онлайн-тест, Mylens побудує розгорнуту майндкарту, Piktochart – рекламний постер, Gamma – презентацію, Kazka – казкову історію, Hailuoai оживить світлину, D-id перетворить світлину на відео, Clipchamp – сконструює відеоролик, CapCut – підчитки (субтитри).

Контраргумент 2

Проте досить часто продукти, згенеровані штучним інтелектом, містять неправдиву чи неточну інформацію. Тому вчитель має її перевірити, а це забирає багато часу. Іноді доводиться замінити ввесь текст. Наприклад, відповідь на запит порівняти український правопис 1992 р. й 2019 р. містить 9 пунктів, хоча змін значно більше. Деякі приклади є неправильними. Зроблено акцент не на основних, а другорядних змінах.

Аргумент 3

По-третє, за допомогою штучного інтелекту досить швидко можна створити розклад та розподілити авдиторії, налагодити автоматичну перевірку відповідей учнів й учениць, побудувати індивідуальну траєкторію розвитку, зібрати відповіді тестів та опитувань. Чатбот надсилає сповіщення про початок уроку, нагадує про необхідність виконання контрольного тесту, кінцеві терміни виконання завдань.

Наприклад, чатбот у телеграмі можна створити за допомогою @botfather, а для збору швидких відповідей – «Send Pulse». Їх можна використати як спосіб перевірки знань учнів та учениць.

Контраргумент 3

Проте штучний інтелект не зробить такого якісного аналізу помилок, як учитель / учителька. Може зазначити лише кількість помилок та кількість правильних відповідей. Наприклад, учитель здатен визначити типові помилки, виправити їх, скласти індивідуальну програму щодо вдосконалення вмінь. ШІ теж може таке зробити, але він не врахує індивідуальні особливості дитини.

ДОСЯГНЕННЯ КОМПРОМІСУ

Отже, штучний інтелект є незамінним помічником учителя. Уроки з використанням ШІ-технологій стають більш яскравими та сучасними, ефектними та ефективними. Однак робот ніколи не дасть того, що може дати вчитель – любов, емпатію, підтримку, взаєморозуміння.

Не всі вчителі є чутливими до переживань та проблем дітей, тому в цій ситуації штучний інтелект буде більш толерантним помічником. *Проте*, звісно, поруч із учнями й ученицями має бути не робот, а людина, яка відповідно реагуватиме на проблемні ситуації й зможе дати ті знання й навички, яких вони потребують тут і тепер.

ЧАТБОТ Складні слова, одним із компонентів яких є іншомовні частини, **ПИШЕМО РАЗОМ** *(п. 5.2-5.3, § 35, с. 48-49, Український правопис (2019)).*

Підготуйте батл «Чи впливає штучний інтелект на самооцінку особистості?»

165. **Переглянь** **реп-батл «Чи впливає хобі на успішність у навчанні?»** (автори – Святослав Перетятько, Денис Олексенко, переможці Міжнародного батлу «Як дітям війни досягнути успіху в майбутньому?»):

https://edodatok.com/el/8955/.

Оціни виступ за такими критеріями:

- формулювання аргументів та контраргументів;
- наведення влучних і цікавих прикладів відповідно до аргументів та контраргументів;
- дотримання структури батлу;
- уміння досягати консенсусу під час словесного протистояння;
- уміння критично мислити;
- ораторські здібності;
- артистизм;
- здатність контролювати емоції під час батлу;
- уміння ритмічно читати текст у стилі реп;
- дотримання темпу музики під час читання репу;
- відсутність страху публічного виступу.

166. **Продовж** речення. **Визнач** вид складнопідряного речення.

- Я успішно виголошу промову, *щоб...*
- Я успішно виголошу промову, *тому що...*
- Я успішно виголошу промову, *навіть якщо...*
- Я успішно виголошу промову, *незважаючи на...*

167. **Заповни** чекліст. **Зроби** висновок про свою самооцінку у вигляді СПР.

Характеристики	**так**	**ні**
Відчуття ідентичності		
Упевненість у собі		
Почуття компетентності		
Відчуття значимості		
Любов до себе		
Цінність власних думок, почуттів, поглядів, інтересів, цілей		
Уміння сказати «ні»		
Здатність виражати свої потреби та емоції		
Уміння дивитися на життя реалістично		
Здатність приймати та розуміти свої слабкості й сильні сторони		
Уміння встановлювати особисті кордони		

168. **Проаналізуй** текст. **Випиши** складнопідрядні речення. **Визнач** вид складнопідряного речення. **Накресли** схеми.

На думку Альфреда Адлера, з комплексом неповноцінності народжується кожна людина. Він формується внаслідок різних причин: приниження, помилок або невдач у минулому, вад зовнішності (явних чи надуманих), глибоких душевних травм тощо. Саме комплекс неповноцінності штовхає дитину вчитись усього, що вміють дорослі, рости й розвиватися. Це потужна рушійна сила, що може допомогти досягти значного успіху.

Багато відомих та успішних людей у дитинстві мали певні вади (зовнішні або фізіологічні), що стали для них додатковим стимулом довести свою значущість.

Альфред Адлер вважав, що формування самооцінки закладається, коли дитина переживає період повної безпорадності та залежності від батьків. Якщо розвиток екологічний, то закладене природою прагнення рости та досягати автономності формує здорову адекватну самооцінку. Якщо ж дитина зазнає постійного тиску, приниження, надмірних вимог, формується комплекс неповноцінності (низька самооцінка).

Більшість людей зазвичай не пам'ятають першопричини виникнення комплексів. Це могла бути стресова (насильство, покарання, серйозна втрата тощо) чи незначна подія (зауваження батьків). Це призводить до зниження впевненості в собі, втрати відчуття власної гідності.

Як відновити віру в себе?

- Більше прогулюйся на свіжому повітрі!
- Рухайся! Запалюй своєю енергією інших!
- Твори! Креативність важлива в процесі відновлення самооцінки.
- Оточи себе людьми, які тебе підтримують!
- Подискутуй із критичним «Я»! Подумки скажи, що ця життєва ситуація навчила тебе мудрості, а наступного разу обов'язково досягнеш успіху.
- Пригадай власні історії зі «знищення дракона». Запиши в блокноті випадки, коли тобі вдалося досягнути внутрішньої та зовнішньої гармонії.
- Очисть простір! Позбався речей, які вже не носиш, не використовуєш.
- Створи позитивну картинку в голові! Уяви, якою / яким ти хочеш бути в найближчому майбутньому.
- Щодня хвали себе!

Джерело: https://life.pravda.com.ua/society/2019/01/9/234935/

169. **Проаналізуй** одну з цитат Івана Багряного.

Презентуй усний виступ в аудиторії (на 3 хвилини). **Поясни**, як ти розумієш ці висловлювання.

Добери приклад із власного життя.

> *"У сміливих щастя завжди є"*

> *"Ліпше вмерти біжучи, ніж жити гниючи"*

> *"Найдорожчий скарб, що людина має, – це віра в себе і в собі подібних"*

> *"Ми є. Були. І будем Ми! І Вітчизна наша з нами"*

Проаналізуй виступ.

1. Наскільки мені вдалося зрозуміти зміст цитати?
2. Як вдалося розкрити зміст висловлювання Івана Багряного?
3. Чи вдалося побудувати структурований монолог?
4. Наскільки логічним у виступі був приклад із власного життя?
5. Наскільки чітко й виразно я говорив / говорила?
6. Міміка та жести допомагали чи заважали під час виступу?
7. Чи вдалося підтримувати контакт з авдиторією?
8. Чи відчував / відчувала я впевненість під час виступу?
9. Чи вдалося дотримуватися часоліку (таймінгу)?

170. **Підготуйте** реп-батл «Чи можна самостійно підготуватися до НМТ (ЗНО) з української мови?»

УРОК 47

ДЕЗІНФОРМАЦІЯ. ПЛІТКИ
(РМ)

Сьогодні на уроці

Дезінформації, плітки

Дезінформація – це неправдива, оманлива, маніпулятивна інформація, створена навмисне заради економічних, політичних або інших вигод.

У доповіді від 13 квітня 2021 року Спеціальний доповідач ООН із заохочення та захисту свободи думок і їх вільного вираження зазначив, що дезінформація – це «неправдива інформація, навмисно поширена з метою завдати серйозної соціальної шкоди».

Ключовою ознакою дезінформації, яка відрізняє це явище від звичайної недостовірної інформації, є умисел на її створення.

Закон України «Про інформацію» передбачає відповідальність за зловживання правом на інформацію: коли інформація може бути використана для закликів до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганди війни, насильства, жорстокості, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, учинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини.

2021 р. відповідно до рішення Ради національної безпеки й оборони України був створений Центр з протидії дезінформації (GPA) як орган РНБО. Центр GPA уживає заходів щодо протидії поточним і прогнозованим загрозам національній безпеці та національним інтересам України в інформаційній сфері, забезпечує інформаційну безпеку України, виявляє та протидіє дезінформації, сприяє ефективній протидії пропаганді, деструктивним інформаційним впливам і кампаніям, запобігає спробам маніпулювання громадською думкою.

Дезінформація швидко поширюється в соціальних мережах через відсутність редакційного контролю, свободу публікацій для будь-якого користувача та можливість швидко створювати й поширювати інформацію безкоштовно. Тому досить важливо розрізняти джерела, що заслуговують на довіру, і ті, що вводять в оману.

Як виявити дезінформацію в інтернеті?

- Автентифікація джерела інформації.
- Підтвердження інформації.
- Фактчекінг та оцінювання доказової бази.
- Протидія дезінформації на платформі, де її поширено.
- Обов'язкове прочитання новини в цілому.
- Оцінювання інформації.

Як протидіяти дезінформації?

- Уведення поняття «дезінформація» в українське законодавство.
- Розвиток медіаграмотності суспільства.
- Критичне ставлення до будь-якої інформації.
- Упровадження особливих заходів протидії дезінформації.
- Використання ресурсів із перевірки фактів (фактчекінг).

Плітки – це особлива, здебільшого недостовірна інформація, яку розповсюджують виключно в усній формі («із вуст у вуста»).

Види пліток за рівнем правдивості:

- абсолютно недостовірні;
- недостовірні з елементами правдоподібності;
- достовірні з елементами неправдоподібності;
- правдоподібні.

Плітки можуть негативно вплинути на міжособистісні взаємини:

- *знизити рівень довіри;*
- *зумовити виникнення конфліктів;*
- *сприяти навішуванню ярликів;*
- *зруйнувати репутацію;*
- *призвести до емоційного вигорання тощо.*

Плітка	Наслідок	Висновок
Ірина розповіла ровесникам та ровесницям, що Тарас нібито списав підсумкову роботу у свого друга Максима, хоча насправді він лише проконсультувався з певного питання.	Максим почувається зрадженим і ставить під сумнів, чи можна довіряти другу. Тарас відчуває образу та несправедливість. Однокласники й однокласниці починають уникати людини, яка може проявити академічну недоброчесність.	Навіть неправдива плітка може зруйнувати довгі роки дружби та призвести до самотності.

Плітки порушують принципи поваги до людської гідності та відповідальності за свої слова. Поширюючи інформацію, варто дотримуватися принципу трьох фільтрів Сократа.

Фільтр	Наслідок	Висновок
Фільтр правдивості	Наскільки я впевнений / упевнена, що це правда?	Якщо інформація неперевірена, її поширення нашкодить мені та іншим
Фільтр доброти	Ця інформація допоможе іншим?	Якщо інформація містить прояви агресії, бажання образити інших, її не варто поширювати.
Фільтр корисності	Чи змінить це моє життя на краще?	Якщо чутки не обґрунтовані, інформацію не варто поширювати.

Повага до гідності іншої людини означає, що ти не маєте права судити її чи поширювати негативну інформацію про неї, особливо якщо це неправда. Етика спілкування вимагає від нас свідомого вибору на користь правдивості, доброзичливості та поваги. Розповсюджуючи інформацію, ми беремо на себе відповідальність за її достовірність. Якщо ви не можете сказати щось, що ґрунтується на фактах і не завдасть шкоди, краще зберігати мовчання.

171. **Переглянь** відео **«Що таке дезінформація, мізінформація, пропаганда? Форми маніпуляцій у медіа»** (лекторка – експертка з інформаційної безпеки Олександра Цехановська; платформа онлайн-освіти «Prometheus»):

https://edodatok.com/el/8959/

Дай письмові відповіді на запитання:

- Яка відмінність між поняттями «дезінформація» та «мізінформація»?
- Яка відмінність між поняттями «дезінформація» та «пропаганда»?

172. **Переглянь** відео **«Роль тролів і ботів у поширенні дезінформації. Неавтентична поведінка у соцмережах»**

(лекторка — експертка з інформаційної безпеки Олександра Цехановська; платформа онлайн-освіти «Prometheus»):

https://edodatok.com/el/8960/

Заповни таблицю.

Тролі	Боти
Спільне	
Відмінне	

173. **Переглянь** відео **«Практична інструкція з розпізнавання фейку. Як викрити дезінформацію?»**

(лекторка – співзасновниця проєкту «StopFake.org» Ольга Юркова; платформа онлайн-освіти «Prometheus»):

https://edodatok.com/el/8961/

Випиши 7 рекомендацій щодо розпізнавання фейків.

174. **Прочитай** текст. **Зроби** висновки про особливості пліткарства.

Плітка – це не просто переказ чужого життя, а дзеркало, що відображає наші власні страхи, упередження й бажання.

Американські вчені провели експеримент, під час якого запропонували 269 жінкам і 198 чоловікам від 18 до 58 років протягом кількох днів записувати все, про що вони говорять. Психологи Меган Роббінс і Олександр Каран із Каліфорнійського університету стежили за ними за допомогою диктофонів, прикріплених на тілі. Результати дослідження показали, що 14 % усього часу спілкування (52 хвилини на день) люди витрачали на плітки.

За результатами дослідження професора еволюційної психології університету Ліверпуля (Англія) Робіна Данбара, чоловіки в середньому витрачають 55 % часу на плітки, а жінки – 67 %. Протягом 52 хвилини на день у середньому 467 людей пліткують. З них три чверті – про щось нейтральне, 15% пліток – про негативне, 9% – про позитивне. Отже, пліткуючи, більшість часу люди витрачають на нейтральні розмови.

Учені Стенфордського університету спостерігали за поведінкою людини, яка почула погану плітку про когось. У неї прискорилось серцебиття та підвищився рівень кортизолу (гормону стресу). Вона не переживала ситуацію в собі, а поділилась нею з іншими, що допомогло досягнути внутрішнього балансу.

Випиши складнопідрядні речення, **заповни** таблицю.

[ім.], (якого... д.), (що...).	
[ім.], (що...).	
[ім.], (яка...).	
[ ], (що...).	
[д.], (що...).	

Емоційна атмосфера

Навчання

Відпочинок

Спілкування

Хобі

Мрії

175. **Уявіть** життя роботів. **Попліткуйте** в групах про їхнє життя протягом 5 хвилин. **Проаналізуйте**, що в діалозі було реалістичним, а що – викривленим чи вигаданим.

Зробіть висновки про причини й наслідки виникнення пліток.

176. **Проаналізуйте** інформацію про Тараса Шевченка. (https://edodatok.com/el/8962/)

Визначте, це правда чи фейк.

177. **Випишіть** 5 цікавих фактів про Івана Франка. Два з них видозмініть – **додайте** ознак дезінформації. **Зачитайте** у класі однокласникам та однокласницям, запропонуйте знайти неправдиву інформацію.

УРОК 48

ЗАСТЕРЕЖЕННЯ. ЗІЗНАННЯ. ОСУД (РМ)

Сьогодні на уроці

Застереження, зізнання й осуд як жанри мовлення

Застереження – це жанр мовлення, мета якого – застерегти від чого-небудь, попередити про потенційну небезпеку; зауважити, роз'яснити або уточнити думку.

Структура застереження:

- *Суб'єкт:* хто або що видає застереження.
- *Об'єкт:* до кого звернене застереження.
- *Дія:* яка дія може призвести до негативних наслідків.
- *Наслідки:* які наслідки можуть виникнути в результаті цієї дії.

Зізнання – це особливий жанр мовлення, який передбачає щире визнання власних помилок, проступків, почуттів або таємниць. Може бути як приватним, так і публічним.

Характерні риси зізнання – щирість, емоційність, відвертість.

Види зізнань (за адресатом):

- приватні (другу / подрузі, коханій людині, мамі / тату, самому собі);
- публічні (перед авдиторією, н-д, на суді, конференції);
- офіційні (зафіксовані в установленому порядку, н-д, зізнання підсудного, електронне звернення до МВС).

Види зізнань (за формою):

- усні (висловлені вголос);
- письмові (зафіксовані на папері, н-д, листи, записи, заяви).

Осуд – оцінювальний жанр, мета якого – висловити негативне оцінне ставлення до кого-, чого-небудь; категорично висловлена думка про кого-, що-небудь. Для висловлення осуду вживають оцінну лексику негативно-емоційного забарвлення.

Адресант осуду – будь-яка особа, яка вважає дії **адресата** невідповідними до її моральних принципів і цінностей. Адресант має на меті вплинути на адресата, але не покарати. Вираження осуду може бути **прямим** і **непрямим.**

Висловлення осуду може містити такі елементи (за Н. Голуб):

- звертання до адресата;
- зазначення вчинків, поведінки або слів адресата, що викликали осуд;
- негативна оцінка;
- власне осуд дій або, навпаки, бездіяльності адресата;
- вираження негативних емоцій адресанта щодо вчинків адресата;
- вимога змінити неналежну поведінку на адекватну.

178. **Прочитай** текст, **визнач** тип, стиль і жанр мовлення. **Виконай** завдання після тексту.

Біля ялинки

Аж ось і місто. Під'їжджаємо до великого, під залізним дахом будинку з високим ґанком, вступаємо поперед мами спершу в коридор, а потім у кімнату й застигаємо, вражені, приголомшені, зачаровані: прямо перед нами, гордовито підіймаючись до стелі, стоїть ялинка.

Відразу неможливо й роздивитися всі іграшки на ній. Це щось казково блискуче, сяюче, незвичайно привабливе, що іскриться сріблом і злотом, спалахує червоними, зеленими, синіми, жовтими вогнями, побожним трепетом сповнює наші душі. Ми стоїмо, онімілі, нічого не чуючи й не бачачи, крім оцієї ялинки, яка, немов казкова царівна, прилетіла з-за глибоких морів та високих гір, з-за тридев'яти земель, прилетіла та й стала, чекаючи нас.

– Ну, знайомтеся ж, діти! – наче з-за рожевого туману, долинає до мене мамин голос.

Обережно зітхнувши, щоб не налякати казкове видовище, я відриваю зачаровані очі од ялинки й бачу перед собою хлопця мого віку в красивій матросочці з білим відкладним комірцем.

– Оце Юрась, Ганни Григорівни синок, – пояснює нам мама. – А це, Юрасю, Толя та Сергійко.

– Подайте один одному руки, – говорить Ганна Григорівна, що стоїть поруч у розкішній темно-вишневій сукні.

Та ми упираємося, наче бичиська, набусурмачено поглядаючи один на одного. Ноги мої немов приросли до підлоги, мені соромно й дуже незручно.

Дорослі ж тихенько підштовхують нас одне до одного, і врешті наші руки стикаються.

– Ось і гаразд. Тепер ми з вашою мамою підемо в ту хату, а ви залишайтесь біля ялинки. Приймай своїх гостей, Юрасику!

І дорослі пішли. Юрась стояв навпроти нас, закопиливши губу, широко розставивши ноги в коротеньких штаненятах, і уважно дивився на мене.

– Ви з села? – запитав він раптом.

– А то ж звідки! – не досить привітно відповів я. Мені вже здавалося, що він насміхається з нас, селюків.

Ми знову замовкли.

– Це ваша ялинка? – запитав згодом Сергійко.

Він уже дивиться не на Юрася, а на ялинку, і в очах його виграють усі оті святкові вогники, все срібло й злото.

– Це ялинка, – поправив Юрась. – Це мама і папа для мене зробили.

«Папа»? Я ледве не пирснув від сміху, що він називає тата папою, наче хліб.

– Хочете, я вам її покажу.

Ще б не хотіти! Ми аж горіли бажанням підійти до неї ближче.

За якісь пів години ми гралися навколо ялинки. Я вже добре роздивився ялинкові багаті прикраси, вони так і просилися до моїх рук.

Особливо причарували мене великі сріблясті пряники, що звисали на нижніх гілках майже до самої підлоги.

Я просто-таки не міг відірвати очей, мені здавалося, що пряники ті мусять бути найсмачнішими у світі ласощами. Та попросити в Юрка я не наважувався, тим більше що він ревниво погримував на нас, як тільки ми підходили дуже близько до ялинки.

– Пограймося в потяга, – запропонував згодом Юрко. – Я буду паровозом, а ви – вагонами...

Юрко гудів і пихтів, наслідуючи паровоз, ми голосно цокотіли й незчулися, як в'їхали під саму ялинку. Перед моїм носом загойдався сріблястий пряник, і я вже не міг втриматися від спокуси: рука сама собою простяглася до нього, швидко зірвала й піднесла до рота.

– А-а-а! – помітив те Юрко. – Ва-а-а! Віддай пряник! Віддай!

Видер у мене пряник, та, побачивши, що він надкушений, ще дужче закричав, затупотів ногами, затріпотів руками.

Убігли дорослі. Я стояв, похнюпивши голову. Юрко кричав як недорізаний. Мама сварила мене, а Ганна Григорівна разом із чоловіком намагалися заспокоїти свого синочка, тицяли йому до рук якісь цяцьки та цукерки.

Коли Юрко втихомирився, його мати запропонувала нам знову погратися. Та мені вже було не до гри. Я раптом побачив свої та Сергійкові благенькі штанці, і черевики, почищені сажею, і маминe простеньке плаття, порівняв усе те з парадним одягом Юрася, якого встиг зненавидіти, з розкішною сукнею його матері, – мені стало так незатишно, як ще не було ніколи.

І ялинка, і кімната, і господарі – усе стало чужим, ворожим. Захотілося раптом додому, де лише глиняна долівка, та стіл, та ослін, але все це своє, близьке і рідне *(за А. Дімаровим)*.

- **Поміркуй**, яку проблему порушено в тексті. Чи є в тексті дискусійні моменти?
- **Перекажи** стисло, про що йдеться в тексті.
- **Поміркуй**, як би ти пояснив / пояснила поведінку Юрка?
- **Назви**, що з прочитаного варте осуду. **Обґрунтуй** свою думку.
- **Уяви** себе на місці оповідача, поясни, що б ти відчував / відчувала.
- **Прочитай** рядки, у яких оповідач зізнається самому собі. **Поясни**, які емоції викликали в тебе ці роздуми головного героя.
- **Склади** й **запиши** кілька порад-застережень для Юрка та батьків хлопців щодо поведінки біля новорічної ялинки.

Поради Юркові	Поради батькам

179. **Прочитай** текст і **виконай** завдання після нього.

Творчі муки Федька Котигорошка

Лихом цивілізованого людства, на думку Вітьки Горобця, були перший зубний біль і перше безнадійне кохання за формулою: «Він її любить, вона його – хтозна!» Із зубним болем він ще якось міг боротися: піти до фельдшера, і той таки вирве триклятого зуба. А куди поткнешся з другою хворобою, що саме прогресувала? Де, на якому клаптику землі є станція швидкої допомоги безнадійно закоханим? Принаймні у Великих Чаплях такої станції ще не було. І невідомо, чи скоро вона з'явиться. А мовчки страждати від палкого безнадійного кохання у Вітьки вже не було сили: мусив же він відкрити перед кимось свою наболілу душу, сподіваючись на пораду та бодай хоч співчуття. І Вітька Горобець вибрав для цього Котигорошка. По-перше, вони були дуже близькі приятелі й рідко який день не зустрічались. По-друге, Федько вмів тримати язик за зубами. Друзі не схожі були один на одного. Вітька – високий, худий, з рідким білявим чубчиком – не міг і хвилини спокійно

всидіти на місці. Запальний і рвучкий, він так швидко ходив, що маленький товстий і флегматичний Федько мусив бігати за ним підтюпцем. Цей дванадцятилітній опецьок (якого за смаглявість по-вуличному називали Жучком), здавалося, не ходив, а котився на своїх коротеньких ногах. По-третє, старша Федькова сестра працювала бібліотекаркою в сільському клубі, і Федько змалку мав доступ до тих книжок, яких дітям суворі педагоги не рекомендували давати. Федько вибирав книги на свій смак і ковтав їх десятками. Міг терпляче лежати на одному боці цілий день і ще терплячіше читати семисотсторінковий роман, від обсягу якого у Вітьки йшов мороз по спині. І хоч часто Федько не розумів прочитаного, але це не відбивало в нього охоти до читання. Особливо багато читав Котигорошко про кохання і вважав себе в цім ділі знавцем-теоретиком. Тож до нього за порадою і надумав звернутися Вітька.

– Ти вмієш берегти страшну таємницю? – поцікавився Горобець.

– Та я!.. – Федько підтягнув штани, бо завжди доношував батькові і завжди вони в найважливішу хвилину намагалися недоречно з'їхати вниз. – Та я клянуся!.. Авторитетно! Сирою землею і рідною матір'ю, що мовчатиму, як риба. Тьху, тьху, тьху!!! Та щоб мені з місця не встати, та щоб...

– Вірю, – обірвав Вітька потік страшної клятви і сказав з нарочито байдужим виглядом: – так от, я покохав.

– Хі-і!! – аж присів здивований Федько, і його осоружні штани поїхали вниз. – Оце здорово! І насправді?

Вітька похмуро кивнув.

– До могили?

– До могили.

– Хі-і-і... А як ти покохав? Свідомо чи активно? – Федько часто вживав у розмові вичитані слова.

– Узяв і покохав. Що ж тут такого? Для мене це дуже просто.

– От здорово, – все ще не міг отямитись Федько.

– А я ще й не додумався закохатися, а читати про це читав. А хто ж вона, дама твого серця?

– То не дама, а Галя Козачок.

– От диви-и-на!.. А ти ж їй хоч натякнув?

– Ще ні.

– Тю! А яка ж тобі вигода з кохання, якщо вона не знає? Треба

негайно ж їй освідчитись у коханні, бо так заведено. А то висушить тебе любов, доведе до могили...

– Як же їй освідчитись? – поцікавився Вітька.

– Способи є різні: від ультиматуму до сліз *(В. Чемерис)*.

- **Назви**, яку проблему порушено в тексті.
- **Поміркуй**, у чому зізнався головний герой Вітько Горобець своєму другові?
- **Уяви** себе спочатку на місці головного героя. **Поміркуй**, чи легко зізнаватися в чомусь іншій людині.
- Тепер **уяви** себе на місці Федька. **Поміркуй**, чому складно зберігати таємниці, які тобі довірили.
- **Поясни**, як ти розумієш останні репліки Федька. **Сформулюй** рекомендації головному герою, як бути більш упевненим у процесі спілкування з Галею.
- **Подумай**, чи може кохання двох людей піддаватися осуду.
- **Поміркуй**, хто може засуджувати закоханих, чому таке відбувається.
- **Напиши** есе на одну з тем:
  1. *Перше кохання як випробування.*
  2. *Світ почуттів очима підлітка.*
  3. *Мрії та реальність юнацького кохання.*

180. **Прочитай** речення. **Визнач** жанри мовлення. **Запиши** речення в такій послідовності: застереження, зізнання, осуд. **Поясни** орфограми у виділених словах.

1. Перед застосуванням та при одночасному прийомі *будь-яких* лікарських засобів рекомендована консультація лікаря.
2. Моя сповідь була щирою, тому мені стало *легше* на душі.
3. Обвинувачуваний покаявся в *скоєному* злочині.
4. Дотримуйтеся *чинних* правил пожежної *безпеки*.
5. Твій вчинок – це зрада довіри!
6. Ти поводишся як маленька дитина.
7. Обережно! Слизько!
8. Я дуже шкодую, що образив тебе.

УРОКИ 49–50 ПОВТОРЕННЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО З РОЗДІЛУ III

181. **Повторіть** вивчене: **дайте** відповіді на запитання.

1. Яке речення називаємо складним? **Наведи** приклад.
2. У чому відмінність складносурядного речення від складнопідрядного?
3. Яке речення називаємо складнопідрядним? **Наведи** приклад.
4. **Назви** засоби зв'язку складнопідрядного речення.
5. У чому відмінність сполучників та сполучних слів?
6. **Назви** сполучні слова, виражені займенниками.
7. **Назви** сполучні слова, виражені прислівниками.
8. **Назви** різновиди складнопідрядного речення.
9. Яке речення називається складнопідрядним із підрядною означальною частиною? **Наведи** приклад.
10. Які запитання можна поставити від головної частини до підрядної складнопідрядного речення з підрядною означальною частиною?
11. **Назви** сполучні засоби складнопідрядного речення з підрядною означальною частиною.
12. Яке речення називається складнопідрядним із підрядною з'ясувальною частиною? **Наведи** приклад.
13. Які запитання можна поставити від головної частини до підрядної складнопідрядного речення з підрядною з'ясувальною частиною?
14. **Назви** сполучні засоби складнопідрядного речення з підрядною з'ясувальною частиною.
15. Підрядна частина складнопідрядного речення з підрядною означальною та складнопідрядного речення з підрядною з'ясувальною частиною пояснює головну частину в цілому чи одне слово головної частини?
16. Які особливості публічного виступу?
17. **Назви** характеристики особистості з адекватною самооцінкою.
18. Яким чином можна виявити ознаки дезінформації?
19. **Назви** різновиди пліток. Яким чином їх можна запобігти?

182. **Прочитайте** текст. **Виконайте** завдання до нього.

ПИСЬМОВА РОБОТА
(робота з текстом за методикою PISA)

Завдання для групи № 1

(1) Першу криптовалюту, біткоїн, створив Сатоші Накамото 2008 року. Тоді її можна було отримати безкоштовно. Зараз за одну монету доведеться заплатити приблизно $64 000.

(2) Криптовалюта – це цифрові гроші, засновані на технології блокчейн. (3) Немає центрального органу, який керує та підтримує вартість криптовалюти. Цим займаються користувачі крипти через інтернет.

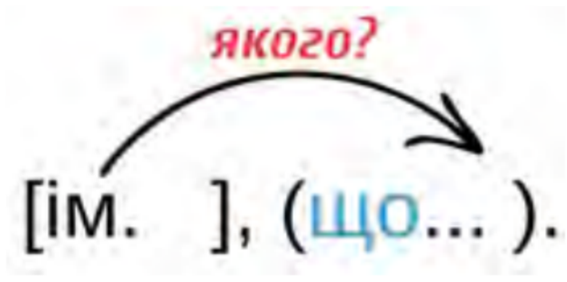
(4) За допомогою цифрових монет можна оплачувати товари й послуги, якщо їхній виробник приймає крипту. (5) Але більшість людей інвестують у крипту як в акції чи дорогоцінні метали.

Норвежець Крістофер Кох 2009 року купив 5 000 біткоїнів за 27 доларів. Тобто тоді один біткоїн коштував менше 1 цента. Він згадав про свою покупку 2013 року. (6) К. Кох продав 1/5 своїх цифрових заощаджень і на зароблені гроші придбав квартиру в одному з найбагатших районів Осло *(за матеріалами статті Миколи Ладуби).*

Джерело: https://mc.today/uk/kriptovalyuta/

Завдання

1. **Чи можна за допомогою криптовалюти розбагатіти?** *(0,5 б.)*
   а) так; б) ні.
2. **Чи можна оплачувати товари й послуги за допомогою криптовалюти?** *(0,5 б.)*
   а) так; б) ні.
3. **Скільки складнопідрядних речень є в уривку з тексту?** *(1 б.)*
   а) 1; б) 2; в) 3; г) 4.
4. **Якому реченню відповідає схема?** *(1 б.)*

   а) 2; б) 3; в) 4; г) 5; д) 6.
5. **Яке речення є простим, ускладненим відокремленим означенням?** *(1 б.)*
   а) 1; б) 2; в) 4; г) 5; д) 6.
6. **Поясніть, чому в реченні 6 перед сполучником і немає коми.** *(2 б.).*
7. **Напишіть вільне есе на тему *«Чи варто вкладати свої заощадження в криптовалюту?»*** *(6 б.)*

Завдання для групи № 2

(1) Криптовалюти не мають фізичної форми, та зберігаються на електронних гаманцях користувачів. (2) Уся інформація про транзакції з ними зберігається в блокчейні (децентралізованій цифровій базі даних, що функціонує як ланцюжок блоків, де кожен блок містить інформацію). (3) Завдяки цьому кожен, хто використовує криптовалюту, має власну копію цієї «книги». (4) Програмне забезпечення реєструє всі транзакції, коли вони відбуваються. (5) Щоб запобігти шахрайству, кожна транзакція проходить перевірку за допомогою одного з двох основних методів: «Proof of work» або «Proof of stake».

Переваги криптовалюти: відсутність посередників; швидкі транзакції; полегшення переказу грошей через кордони.

Недоліки криптовалюти: держава може відстежити цифровий слід; її часто використовують для відмивання грошей і незаконних купівель.

Видобуток популярних криптовалют потребує багато енергії. (6) Наприклад, видобуток біткоїна протягом року потребує 91 теравата енергії. (7) Це більше, ніж споживає Фінляндія, країна з 5,5 млн населення, за такий самий період *(за матеріалами статті Миколи Ладуби).*

Джерело: https://mc.today/uk/kriptovalyuta/

Завдання

1. **Чи можна вважати криптовалюту шахрайським інструментом?** *(0,5 б.)*
   а) так; б) ні.
2. **Видобуток криптовалют не потребує значних витрат?** *(0,5 б.)*
   а) так; б) ні.
3. **Скільки складнопідрядних речень є в уривку з тексту?** *(1 б.)*
   а) 1; б) 2; в) 3; г) 4.
4. **Яке речення є складнопідрядним із підрядною означальною частиною?** *(1 б.)*
   а) 2; б) 3; в) 4; г) 5; д) 6.
5. **Скільки простих ускладнених речень є в уривку з тексту?** *(1 б.)*
   а) 1; б) 3; в) 4; г) 5; д) 6.
6. **У першому абзаці знайдіть речення, що містить пунктуаційну помилку. Поясніть пунктограму.** *(2 б.)*
7. **Напишіть вільне есе на тему *«Чи може система «Proof of work» або «Proof of stake» контролювати всі процеси, пов'язані з криптовалютою?»*** *(6 б.)*

Завдання для групи № 3

Ціна **криптовалюти** постійно коливається. (1) Наприклад, у листопаді 2021 р. біткоїн коштував $67 000, у листопаді 2022 р. – приблизно $16 000, у квітні 2024 р. – понад $64 000.

(2) Є дві *форми криптовалюти*: монети й токени. (3) Монету створюють на власному блокчейні, її можна зберігати, обміняти на товари чи послуги. (4) *Приклади монет:* біткоїн, лайткоїн, ефіріум тощо. (5) Токени мають більше способів використання, ніж цифрові гроші. (6) Наприклад, NFT підтверджує володіння певним зображенням, відео тощо.

(7) Види криптовалют:

- *децентралізовані* (створення та розповсюдження біткоїнів контролює механізм «Proof of work»);
- *псевдодецентралізовані* (криптовалюту контролює закрита група людей, що може блокувати рахунки користувачів);

- *стейблкоїни* (крипта, ціна якої прив'язана до фіатної валюти, наприклад, долара США, золота, нафти тощо) *(за матеріалами статті Миколи Ладуби).*

Джерело: https://mc.today/uk/kriptovalyuta/

Завдання

1. **Чи можна вважати криптовалюту стійкою?** *(0,5 б.)*
   а) так; б) ні.
2. **Яке закінчення має слово «токен» у формі родового відмінка?** *(0,5 б.)*
   а) -а; б) -у.
3. **Скільки складних речень є в уривку з тексту?** *(1 б.)*
   а) 1; б) 2; в) 3; г) 4.
4. **Укажіть номери речень, що відповідають наведеним характеристикам (до кожного пункту може бути 1 чи 2 відповіді).** *(5 б.)*

   Таблицю можна переписати в зошит, комірки замалювати маркером чи кольоровим олівцем.

Вид речення	1	2	3	4	5	6	7
Просте речення, ускладнене однорідними членами							
Просте речення, ускладнене вставною конструкцією (вставним словом)							
Просте речення, ускладнене вставленими конструкціями (вставленими реченнями)							
Просте речення, ускладнене порівняльним зворотом							
Складне безсполучникове речення							

5. **Перебудуйте речення № 3 на складнопідрядне з підрядною означальною частиною. Побудуйте схему.** *(2 б.)*
6. **Обґрунтуйте, чому в реченні № 7 наведені уривки НЕ є складнопідрядними реченнями з підрядними означальними** *(3 б.)*

- *створення та розповсюдження біткоїнів контролює механізм «Proof of work»;*
- *крипта, ціна якої прив'язана до фіатної валюти, наприклад, долара США, золота, нафти тощо.*

Завдання для групи № 4

(1) Можна використовувати криптовалюту, щоб оплатити товари та послуги. (2) Наприклад, біткоїн приймають такі компанії: «Microsoft», «Shopify», «WordPress», «Xbox», «Expedia», «Burger King» та інші.

(3) В Україні можна витратити віртуальні активи на побутову техніку та електроніку в магазині «Фокстрот», на послуги проєктно-будівельної компанії «Civilly», зробити внесок в офіційний криптовалютний фонд «Aid for Ukraine» (на підтримку України вже зібрали понад 60 млн доларів).

(4) Також у криптовалюту можна інвестувати кошти. (5) Є декілька способів це зробити:

- *hodl* (купівля монет та очікування зростання ціни на них);
- *фармінг* (надання монет у позику та отримання за це відсотків або комісій із транзакцій);
- *трейдинг* (купівля та продаж монет, заробіток на різниці курсу) *(за матеріалами статті Миколи Ладуби).*

Джерело: https://mc.today/uk/kriptovalyuta/

Завдання

1. **Чи можна здійснювати інвестиції в криптовалюту?** *(0,5 б.)*
   а) так; б) ні.
2. **Криптовалютний фонд «Aid for Ukraine» допомагає Україні в боротьбі з агресором?** *(0,5 б.)*
   а) так; б) ні.
3. **Скільки складних речень є в уривку з тексту?** *(1 б.)*
   а) 1; б) 2; в) 3; г) 4.
4. **Укажіть номери речень, що відповідають указаним характеристикам (до кожного пункту може бути 1 чи 2 відповіді)** *(5 б.)*

Таблицю можна переписати в зошит, комірки замалювати маркером чи кольоровим олівцем.

Вид речення	1	2	3	4	5	6	7
Просте речення, ускладнене однорідними членами							
Просте речення, ускладнене вставною конструкцією (вставним словом)							
Просте речення, ускладнене вставленими конструкціями (вставленими реченнями)							
Просте речення, ускладнене порівняльним зворотом							
Складне безсполучникове речення							

5. **Складіть складнопідрядне речення з підрядною з'ясувальною частиною, використовуючи слово «трейдинг». Побудуйте схему.** *(2 б.)*
6. **Обґрунтуйте, чому в реченні № 2 власні назви взято в лапки.** *(3 б.)*

Завдання для групи № 5

(1) Варто ретельно продумати, як і де зберігати криптовалюту. (2) Якщо втратити до неї доступ, то повернути гроші неможливо. (3) Наприклад, німецький програміст Стефан Томас отримав 7 000 біткоїнів 2011 року, коли один біткоїн коштував $1. (4) Зберігав цифрові активи на жорсткому диску, але записку з паролем до нього він втратив. (5) Якщо всі вони будуть неправильні, жорсткий диск назавжди заблокує інформацію.

(6) Рекомендації з інвестування в криптовалюту:

- не варто вкладати всі заощадження у віртуальні активи;
- сприймайте цю фінансову інвестицію як гру;
- ніколи не інвестуйте більше, ніж можете дозволити собі втратити;
- розглядайте цифрові активи як довгострокову інвестицію.

(7) У березні 2022 року Президент Володимир Зеленський підписав Закон № 3637 «Про віртуальні активи», який легалізує ринок віртуальних активів в Україні та виводить криптосектор із тіні *(за матеріалами статті Миколи Ладуби).*

Джерело: https://mc.today/uk/kriptovalyuta/

Завдання

1. **Чи можна втратити криптовалюту?** *(0,5 б.)*
   а) так; б) ні.
2. **Чи легалізоване використання криптовалюти в Україні?** *(0,5 б.)*
   а) так; б) ні.
3. **Скільки складних речень є в уривку з тексту?** *(1 б.)*
   а) 4; б) 5; в) 6; г) 7.
4. **Яке з речень є складносурядним?** *(1 б.)*
   а) 1; б) 2; в) 3; г) 4; д) 5.
5. **Визначте вид сполучних засобів у реченні № 1. Обґрунтуйте відповідь.** *(2 б.)*
   а) сполучники; б) сполучні слова.
6. **Яке слово пояснює підрядна частина речення № 7?** *(1 б.)*
   а) Президент; б) Зеленський;
   в) Закон №3 637; г) «Про віртуальні активи»;
   д) активи.
7. **Напишіть вільне есе на тему «Чи варто було легалізувати використання криптовалюти в Україні?»** *(6 б.)*

Пропонуємо повторити вдома матеріал за освітньою програмою 5 класу

- Заповни пропуски в словах (встав букву *е* чи *и*): *в…личезний, кр…вавий, к…шеня, л…вада.*
- Запиши слова відповідно до правил уживання апострофа: *жираф…ячий, мавп…ячий, моркв…яний, арф…яр, зв…язок, р…юмсати, Лук…янець, під…їхати, Солов…йов.*
- Запиши слова відповідно до правил уживання м'якого знака: *їд…те, борот…ба, товарис…кий, велетен…ський, хатн…ці, промін…чик, Гуцул…щина, нян…чити, чотир…ма, підніс…ся.*
- Запиши речення, дотримуючись правил милозвучності (чергування *у – в, і – й, з – із – зі*).
  *Андрій **у/в**імкнув світло; **у/в** Європі; переміг **у/в** двоборстві; говорила **у/ві** сні; 2025 р. **у/в** Києві відбувся конкурс; Ольга **і/й** Андрій; дні **і/й** ночі; Злата **і/й** Єва; відвідала **з/із** друзями Париж; каблучка **з/із** золота; біг **з/із** бар'єрами.*
- Запиши слова відповідно до правил спрощення в групах приголосних:
  віс…ник, перс…ня, випус…ний, чес…ний, хвас…ливий, контрас…ний, блис…нути, реміс…ник.
- Запиши слова відповідно до правил подвоєння та подовження приголосних:
  закон…ий, виніс…я, невблага́н…ий, несказа́н…ий, височе́н…ий, благослове́н…ий, свяще́н…ик, подорож…ю, довгожда́н…ий, кров…ю, незлі́чен…ий, Іл…ею, с…авці.
- Запиши слова відповідно до правил написання складних слів (разом, окремо, з дефісом):
  штрих/код, етно/гурт, смарт/годинник, міні/спідниця, екс/президент, будь/хто, топ/модель, день/у/день, суспільно/корисний, 9/А клас, пів/міста, пів/захист.
- Запиши слова відповідно до правил написання префіксів *пре-, при-, прі-, з-, зі-, с-, роз-, без-:*
  *пр**е/и/і**гарний, пр**е/и/і**освященний, пр**е/и/і**звисько, Пр**е/и/і**карпатя, **с/з/зі**хопити, **с/з/зі**шити, ро**с/з**казати, бе**с/з**шумний.*
- Випиши незмінні слова: *їхати, якась, угорі, кенгуру, засніжений, виконано, по-перше, сьомий, їхній.*
- Розбери слова за будовою: *пальто, навчаємося, читаючи, описаний, по-українськи, землетрус, навчався, непередбачуваний.*
- Визнач способи словотворення: *актриса, спортзал, прадуб, переходити, листопад, наречена, НМТ.*
- Утвори й запиши прикметники від іменників: *козак, Цюрих, герцог, брат, агент, пісок, віск, Мелашка, Параска, Ольга.*

УРОК 51 ПРОЄКТНА РОБОТА

Сьогодні на уроці

Працюємо над проєктом

183. **Створіть** проєкт для мешканців вашого населеного пункту «Говоримо українською!» **Скористайтеся** зразком оформлення проєктної діяльності «Пізнай мистецтво художнього слова!»

1. **Об'єднайтеся** в 5 груп.
2. **Обговоріть** актуальність проєкту, чітко сформулюйте ідею, визначте мету, тривалість проєкту, шляхи реалізації підвищення мовної культури жителів міста / села.
3. **Поділіться** з іншими результатами обговорення.
4. Знову об'єднайтеся в групи (але з іншими учасниками / учасницями).
5. **Обговоріть** та **запишіть** у таблицю проаналізуйте ідею створення Клубу любителів художнього слова: I група — SWOT-аналіз, II — завдання проєкту, III — етапи реалізації проєкту, IV — розподіл обов'язків, V — очікувані результати проєкту.
6. **Представте** результати групової діяльності.

Метод проєктів	Метод проєктів – це спільна діяльність учителя та учнів, спрямована на пошук шляхів вирішення проблеми та реалізації одержаних результатів у конкретному продукті. Проєктна діяльність позитивно впливає на всебічний розвиток особистості: сприяє розвитку тайменеджменту, пізнавальних умінь і навичок, критичного мислення, креативності, формує вміння інтегрувати свої знання з різних галузей науки, уміння самостійно конструювати свої знання, уміння орієнтуватися в інформаційному просторі.
Swot-аналіз	Це аналітичний метод, який використовують для оцінювання сильних і слабких сторін, а також можливостей і загроз, пов'язаних із конкуренцією, що впливають на людину або бізнес.
S (Strengths)	сильні сторони
W (Weaknesses)	слабкі сторони
O (Opportunities)	можливості
T (Threats)	загрози

Зафіксуйте результати роботи в групах у таблицю (с. 182).

Зразок:

<table>
<tr><td>Тема проєкту</td><td colspan="2">Пізнай мистецтво художнього слова!</td></tr>
<tr><td>Актуальність проєкту</td><td colspan="2">Сучасне покоління сприймає інформацію фрагментарно, що призводить до поверхового сприйняття тексту, появи труднощів у процесі його інтерпретації. Саме тому важливо сформувати культуру осмисленого читання, розвинути естетичний смак та вміння аналізувати підтекст художніх творів.</td></tr>
<tr><td>Ідея</td><td colspan="2">Створити сучасний інтерактивний Клуб любителів художнього слова, де учні та учениці 1-11 класів зможуть читати, обговорювати тексти, ділитися враженнями, брати участь у творчих активностях та розвивати культуру осмисленого читання.</td></tr>
<tr><td rowspan="4">SWOT-аналіз</td><td>Сильні сторони</td><td>Слабкі сторони</td></tr>
<tr><td>• Високий інтерес учнів до творчих форматів роботи.
• Використання інтерактивних методів та цифрових інструментів.
• Можливість залучення батьків, представників бізнесу, видатних людей України, дотичних до книготворення, осмислення художнього слова, викладання української літератури.</td><td>• Брак фінансування.
• Відсутність окремого приміщення.
• Відсутність підтримки з боку громадськості.
• Нерівний рівень читацьких навичок у різних учнів.</td></tr>
<tr><td>Можливості</td><td>Загрози</td></tr>
<tr><td>• Популяризація читання в громаді.
• Розвиток читацької компетентності та критичного мислення.
• Проведення творчих зустрічей, майстер-класів.</td><td>• Війна.
• Вимкнення світла.
• Відсутність інтернету.
• Низька мотивація учнів до читання.</td></tr>
<tr><td>Мета проєкту</td><td colspan="2">Сформувати в учнів та учениць 1-11 класів інтерес до художньої літератури, розвинути навички інтерпретації тексту, творчого самовираження через взаємодію із художнім словом.</td></tr>
<tr><td>Завдання проєкту</td><td colspan="2">• Розвивати навички уважного та емоційно свідомого читання.
• Формувати естетичний смак та літературну компетентність.
• Ознайомити учнів та учениць із різними жанрами художньої літератури.
• Створити умови для творчої діяльності (написання власних текстів, створення ілюстрацій, підготовка ШІ-контенту, розробка презентацій, буктрейлерів тощо).
• Розвивати співпрацю між учнями й ученицями в проєктній діяльності.</td></tr>
<tr><td>Тривалість проєкту</td><td colspan="2">1 рік</td></tr>
<tr><td>Етапи проєкту</td><td colspan="2">• Стартовий імпульс «Запали іскру читання!»
• Інтерактивне опитування, створення дорожньої карти діяльності Клуб любителів художнього слова, визначення очікуваних результатів.
• Дослідницький етап «Полювання на смисли»</td></tr>
</table>

Етапи проєкту	• Робота з художніми текстами в різних форматах: читання уривків з QR-кодів, обговорення підтексту прочитаного в мінігрупах, генерування ідей («мозковий штурм»), створення асоціативних малюнків, карт мислення, колажів цитат тощо. *Творчий етап «Створи свій мистецький слід»* • Створення книгоглядів (буктрейлерів), словотоків (подкастів), диджитал-колажів, відеорецензій, підготовка дописів для читацького блогу клубу, використання оповідок (елементів сторителінгу). *Комунікативний етап «Живі зустрічі»* • Інтерактивні читання з використанням цифрових ресурсів, організація літературних дискусій, дебатів, читацьких батлів, тематичних мініфестивалів, онлайн-зустрічей із письменниками, авторами підручників, учителями української літератури, видавцями, блогерами. *Підсумковий етап «Читання — моя суперсила»* • Створення сайту «Пізнай мистецтво художнього слова!», конструювання цифрового портфоліо юного читача / юної читачки, презентація творчих продуктів (віртуальна галерея, відеопрем'єра, онлайн-виставка), рефлексія (онлайн-опитування).
Відповідальні	• Керівник / керівниця проєкту — учитель української мови та літератури (координація, планування етапів, контроль термінів, проведення основних зустрічей клубу). • Заступники — старости 1-11 класів (реклама діяльності клубу, залучення нових учасників та учасниць, модерація мінігруп, ведення соціальних мереж клубу або блогу, надання допомоги щодо вибору книги, творчого осмислення тексту). • Учитель / учителька інформатики: навчання щодо створення цифрових продуктів, технічна підтримка, організація опитувань, розробка сайту та блогу клубу, організація віртуальної виставки, техпідтримка під час відеопрем'єр. • Учитель / учителька мистецтва: підтримка у створенні диджитал-колажів, художніх робіт, оформленні візуальної частини презентацій, проведення творчих майстерок, цифрове оформлення сторінок сайту, блогу, приміщення клубу. • Бібліотекар: добір літератури, створення виставок, організація зустрічей із письменниками й письменницями, літературних інтерактивів, ведення читацького каталогу клубу, сторінки на сайті й блозі. • Батьківська спільнота: допомога в організації заходів, залученні юних читачів і читачок, фінансова підтримка, забезпечення матеріалів, участь у заходах клубу.
Очікувані результати	• Зростання читацького інтересу серед учнів / учениць. • Покращення навичок інтерпретації художніх текстів. • Створення творчих робіт різних форматів. • Зміцнення партнерства між школою, бібліотекою, батьками, громадськістю. • Формування позитивного ставлення до читання.

Тема проєкту		
Актуальність проєкту		
Ідея		
SWOT-аналіз		
Мета проєкту		
Завдання проєкту		
Тривалість проєкту		
Етапи проєкту		
Етапи проєкту		
Відповідальні		
Очікувані результати		

Обміняйтеся роботами. **Додайте** свої коментарі та побажання.
Презентуйте проєкт на загальних зборах закладу освіти.
Обговоріть шляхи реалізації проєкту.

УРОК 52

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ «СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ. СКЛАДНОПІДРЯДНІ РЕЧЕННЯ З ПІДРЯДНОЮ ОЗНАЧАЛЬНОЮ, З'ЯСУВАЛЬНОЮ ЧАСТИНОЮ. ЖАНРИ МОВЛЕННЯ»

classtime

184. **Виконай** тестові завдання.

Варіант 1

І рівень

Завдання 1–4 передбачають вибір правильної відповіді (кожна правильна відповідь – 1 б.)

1. **Обери правильну відповідь щодо твердження, що «складнопідрядне речення – це речення, частини якого поєднані підрядним зв'язком».**

   ☐ **А** Так ☐ **Б** Ні

2. **Обери правильну відповідь щодо твердження, що «підрядна частина складнопідрядного речення пояснює всю головну частину в цілому».**

   ☐ **А** Так ☐ **Б** Ні

3. **Правильно визначені види складнопідрядних речень у всіх варіантах, ОКРІМ**

   ☐ **А** з підрядною означальною частиною
   ☐ **Б** з розділовими сполучниками
   ☐ **В** з підрядною з'ясувальною частиною
   ☐ **Г** з підрядною обставинною частиною

4. **Виділене слово є сполучним у складнопідрядному реченні**

   ☐ **А** Навіть у рідній Художній Академії серед диваків, *якими* вважає цей світ майже усіх художників, вона залишалася дивовижею, білою вороною *(Дара Корній «Гонихмарник»).*

   ☐ **Б** Правда, світові здавалося, *ніби* це Аліна його випробовує *(Дара Корній «Гонихмарник»).*

   ☐ **В** Траплялось, *що* його погляди на виховання доньки не збігалися з поглядами мами Ірини *(Дара Корній «Гонихмарник»).*

   ☐ **Г** Татко ж, навпаки, вважав, *що* це навіть корисно – спробувати пожити самостійно в дев'ятнадцять років *(Дара Корній «Гонихмарник»).*

ІІ рівень

Завдання 5–8 мають по п'ять варіантів відповіді, з яких лише ОДИН ПРАВИЛЬНИЙ. Обери правильну відповідь (кожна правильна відповідь – 1 б.)

5. Складнопідрядне речення можна утворити, якщо до частини *Улітку ми з родиною поїхали в Карпати…* **додати**

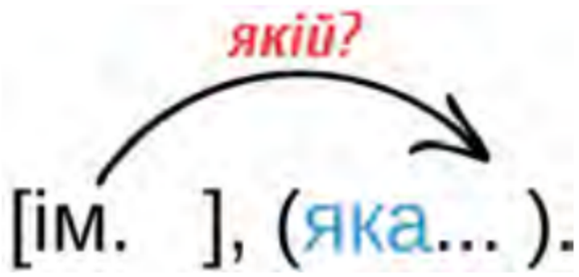
☐ **А** щоб відпочити разом.
☐ **Б** й зустріли там англійців.
☐ **В** і щастю їхньому не було меж.
☐ **Г** природа надихнула їх на нові ідеї.
☐ **Д** відпочити й перезавантажитися.

6. Складнопідрядним з підрядною з'ясувальною частиною є речення у варіанті

☐ **А** Ірина, звісно, вирішила провчити нечемну доньку, яка не цінує зовсім батьківської опіки та материнського тепла *(Дара Корній «Гонихмарник»).*
☐ **Б** Була просто закохана в музику дощу, який весело дріботить дахівкою зовсім поруч, майже над вушком… *(Дара Корній «Гонихмарник»).*
☐ **В** Татко ж навпаки вважав, що це навіть корисно – спробувати пожити самостійно в дев'ятнадцять років *(Дара Корній «Гонихмарник»).*
☐ **Г** Та все це, звісно, дрібниці в порівнянні з жаданою свободою, яку Аліна відчувала навіть на смак *(Дара Корній «Гонихмарник»).*
☐ **Д** Травневий ранок, який так гоже розпочався, перетворювався на суцільне непорозуміння *(Дара Корній «Гонихмарник»).*

7. Схема відповідає реченню у варіанті

☐ **А** Аліна відчуває, що світ перед очима починає гойдатися… *(Дара Корній «Гонихмарник»).*
☐ **Б** Колись (може, й у іншому житті) моя бабуся привчала мене до щоденника, мотивуючи це тим, що я повинна розвивати писемний стиль *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*
☐ **В** Але від того виникало враження, що я вибірково переглядаю кадри з давнього фільму *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*
☐ **Г** Я вже кілька років мешкаю на батьківщині самотнього принца, якого зрадили всі, навіть мати *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*
☐ **Д** Найбільше дісталося моїй мамі, яка вже шостий рік сидить у Греції на заробітках *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*

8. У реченні *Бабуся зауважила, що оцінки учням – то справа вчителів* **від головної частини до підрядної потрібно поставити запитання**

☐ **А** чого? ☐ **Б** хто? ☐ **В** що? ☐ **Г** чим? ☐ **Д** чому?

III рівень

Завдання 9–10 передбачають установлення відповідності. До кожного рядка, позначеного ЦИФРОЮ, добери відповідник, позначений БУКВОЮ (кожна правильна відповідь – 1 б.)

9. Установи відповідність між складнопідрядними реченнями та їхніми характеристиками.

☐ **1** СПР з підрядною власне означальною частиною

☐ **2** СПР з підрядною займенниково-означальною частиною

☐ **3** СПР з підрядною з'ясувальною частиною

☐ **4** СПР з кількома підрядними частинами

☐ **А** Воно було таке миле й беззахисне, що мене не довелося переконувати: ротвейлер нічим не гірший за сенбернара *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*

☐ **Б** Мені здалося, що зашипіло сто гадюк, доки ми переступали через чужі ноги *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*

☐ **В** Два мішки бульби, що привозив тато від своїх сільських родичів в листопаді, нам вистачало на всю зиму *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*

☐ **Г** Жінка запевнила, що не виросте більшим за пікінеса *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*

☐ **Д** Як радію за ту я людину, що загублену радість знайшла *(В. Сосюра).*

10. Частини складнопідрядного речення поєднані підрядним сполучником у всіх реченнях, ОКРІМ *(обери 2 правильні відповіді)*

☐ **А** Пригадала, як тулилася до тата й мами *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*

☐ **Б** Уже під ранок мені наснилася мама, яка їхала в «двоповерховому» автобусі *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*

☐ **В** Вона вважала, що я плачу в передчутті нашої розлуки *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*

☐ **Г** Я не сміла їй зізнатися, що в мені ворухнулася совість *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*

☐ **Д** Найбільше мене турбувало те, як сказати мамі про останні події *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*

☐ **Е** Потім подумала, що в бабусиному проханні немає нічого особливого *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*

☐ **Є** Знаю, що заздрять *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*

IV рівень

11. Запиши речення, розставивши пропущені розділові знаки. Підкресли члени речення, надпиши над кожним словом частину мови, дай загальну характеристику всій конструкції, накресли схему речення (2 б.)

Подруга яка ніколи особливо не виявляла зацікавлення до науки раптом «узялася за розум» і почала зубарити хімію (О. Думанська «Школярка з передмістя»).

Варіант 2

I рівень

Завдання 1–4 передбачають вибір правильної відповіді (кожна правильна відповідь – 1 б.)

1. Обери правильну відповідь щодо твердження, що *«сполучні слова, на відміну від сполучників, виступають членами речення».*

☐ **А** Так ☐ **Б** Ні

2. Обери правильну відповідь щодо твердження, що *«сполучні слова хто, що, який, чий, котрий виражені прислівниками».*

☐ **А** Так ☐ **Б** Ні

3. Види складнопідрядного речення з однією підрядною визначені правильно у всіх варіантах, ОКРІМ

☐ **А** з підрядною означальною частиною
☐ **Б** з розділовими сполучниками
☐ **В** з підрядною з'ясувальною частиною
☐ **Г** з підрядною обставинною частиною

4. Виділене слово є сполучним у складнопідрядному реченні

☐ **А** Мені ж хочеться, щоб бабуся жила довго *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*
☐ **Б** Можна подумати, що він би мене в чомусь обмежив! *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*
☐ **В** Я засинала з таємним побажанням, щоб наснилося моє майбутнє *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*
☐ **Г** Ішлося про гроші, які треба закласти в ресторані як завдаток, про гроші на випускний альбом, про гроші на останній ремонт класу *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*

II рівень

Завдання 5–8 мають по п'ять варіантів відповіді, з яких лише ОДИН ПРАВИЛЬНИЙ. Обери правильну відповідь (кожна правильна відповідь – 1 б.)

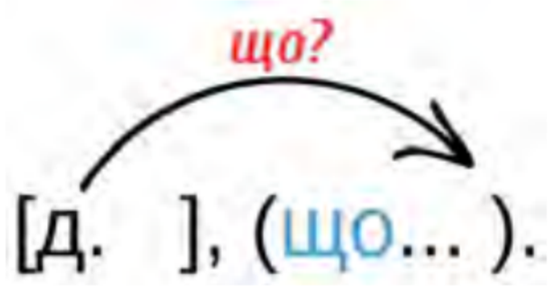
5. Визнач вид складнопідрядного речення *Я готовий піти по дорозі, / Яку нам герої малюють на небі (гурт «Без обмежень», «Моя земля»).*

☐ **А** СПР з підрядною власне означальною частиною
☐ **Б** СПР з підрядною займенниково-означальню частиною
☐ **В** СПР з підрядною з'ясувальною частиною
☐ **Г** СПР з підрядною обставинною частиною

6. Складнопідрядне з підрядною означальною частиною є речення у варіанті

☐ **А** Ірина, звісно, вирішила провчити нечемну доньку, яка не цінує зовсім батьківської опіки та материнського тепла *(Дара Корній «Гонихмарник»).*
☐ **Б** Нарешті я дізналася, як мене «люблять» в класі… *(Дара Корній «Гонихмарник»).*
☐ **В** Татко ж навпаки вважав, що це навіть корисно – спробувати пожити самостійно в дев'ятнадцять років *(Дара Корній «Гонихмарник»).*
☐ **Г** Сказав, що це нормально, коли є така можливість – нею треба скористатися *(Дара Корній «Гонихмарник»).*
☐ **Д** Наступного дня я не пішла до школи, щоб там вгамувалися пристрасті *(Дара Корній «Гонихмарник»).*

7. Схема відповідає реченню у варіанті

☐ **А** Особливо мені припав до вподоби один юнак у вишиванці, який із кожною альбомною сторінкою старшав *(Дара Корній «Гонихмарник»).*
☐ **Б** При цьому зауважувала, що цим буде займатися винятково батьківський комітет *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*
☐ **В** Я настільки захопилася, що почала вдома сама з собою розмовляти англійською *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*
☐ **Г** Я вже кілька років мешкаю на батьківщині самотнього принца, якого зрадили всі, навіть мати *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*
☐ **Д** Найбільше дісталося моїй мамі, яка вже шостий рік сидить у Греції на заробітках *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*

8. У реченні *Це був батько бабусиної знайомої, яка повідала нам його історію, витираючи щоки від сліз (О. Думанська «Школярка з передмістя»)* **від головної частини до підрядної потрібно поставити запитання**

☐ **А** чого?
☐ **Б** якої?
☐ **В** що?
☐ **Г** хто?
☐ **Д** чому?

III рівень

Завдання 9–10 передбачають установлення відповідності. До кожного рядка, позначеного ЦИФРОЮ, добери відповідник, позначений БУКВОЮ (кожна правильна відповідь – 1 б.)

9. Установи відповідність між складнопідрядними реченнями та їхніми характеристиками.

☐ **1** СПР з підрядною власне означальною частиною

☐ **2** СПР з підрядною займенниково-означальною частино

☐ **3** СПР з підрядною з'ясувальною частиною

☐ **4** СПР з кількома підрядними частинами

☐ **А** І я не знаю, як світанок настає / І як закінчився улюблений альбом *(гурт «Океан Ельзи» «На небі»).*

☐ **Б** Я пам'ятаю час, коли лиш починався світ *(гурт «Океан Ельзи» «Усе буде добре»).*

☐ **В** Я не такий, щоб зрадити людину *(Леся Українка).*

☐ **Г** Не питай мене, чому / Я буваю сам не свій *(гурт «Океан Ельзи» «Вільний»).*

☐ **Д** Як поруч з тобою – / Життя починається знов! *(гурт «Океан Ельзи» «Життя починається знов»).*

10. Частини складнопідрядного речення поєднані підрядним сполучником у всіх реченнях, ОКРІМ *(обери 2 правильні відповіді)*

☐ **А** Аліна відчуває, що світ перед очима починає гойдатися… *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*

☐ **Б** Уже під ранок мені наснилася мама, яка їхала в «двоповерховому» автобусі *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*

☐ **В** Бабуся розповідала, що цю «політику» запровадив мій дідусь… *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*

☐ **Г** Я не сміла їй зізнатися, що в мені ворухнулася совість *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*

☐ **Д** Її очі таємничо зблискували, коли я заходила після школи до хати і заставала їх із бабусею за розмовами *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*

☐ **Е** Аліна відчуває, що світ перед очима починає гойдатися… *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*

☐ **Є** Я ледве дотерпіла до кінця уроків, щоб не зірватися з місця і не побігти додому… *(О. Думанська «Школярка з передмістя»).*

IV рівень

11. Запиши речення, розставивши пропущені розділові знаки. Підкресли члени речення, надпиши над кожним словом частину мови, дай загальну характеристику всій конструкції, накресли схему речення. (2 б.)

Ти не бійся що для мене світ – / Тільки музика… (Тіна Кароль «Обіцяй»).

ГОВОРІМО ПРАВИЛЬНО!

Урок № 71
Тестові завдання

Уроки № 69–70
Повторення та узагальнення вивченого

Уроки № 63–64
СПР з підрядною обставинною часу

Уроки № 61–62
СПР з підрядною обставинною умови

Уроки № 59–60
СПР з підрядною обставинною мети

Уроки № 57–58
СПР з підрядною обставинною причини

Уроки № 55–56
СПР з підрядною обставинною міри та ступеня

Уроки № 53–54
СПР з підрядною обставинною способу дії

Урок №67
Приватна бесіда. Говорити правду чи ні?

Урок №68
Уміння чути співрозмовника

Спілкування

Урок №65
Комунікативні наміри. Уміння домовлятися

Урок №66
Культура спілкування. Українські традиції

РОЗДІЛ 4

СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ

Складнопідрядні речення з підрядною обставинною способу дії, міри та ступеня, причини, мети, умови, часу. Складне речення з кількома підрядними частинами. Спілкування

ДОЛАЄМО ОСВІТНІ ВТРАТИ

Це речення сполучникове чи безсполучникове?

Хто ніколи не помилявся, той ніколи не брався за щось нове (Альберт Ейнштейн).

У цьому реченні частини поєднані сполучником чи сполучним словом?

Успіх – це здатність ризикувати і бути невпинним у праці, а також здатність бачити можливості там, де інші бачать тільки небезпеку (Джон Максвелл).

Це речення є СПР з підрядною означальною чи підрядною з'ясувальною частиною?

Успіх – це сума маленьких зусиль, які повторюються кожного дня» (Роберт Кольєр).

Побудуйте схему складнопідрядного речення.

Єдиний спосіб зробити велику роботу – полюбити те, що ви робите» (Стів Джобс).

ВИВЧАЙМО УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОПИС

УРОКИ 53–54

СКЛАДНОПІДРЯДНЕ РЕЧЕННЯ З ПІДРЯДНИМ ОБСТАВИННОЮ СПОСОБУ ДІЇ

Сьогодні на уроці

Цікавинки професії вишивальника / вишивальниці

Сьогодні на уроці ви ознайомитеся з особливостями **складнопідрядного речення з підрядною обставинною частиною способу дії.**

Складнопідрядне речення з підрядною обставинною способу дії – це речення, підрядна частина якого вказує на спосіб перебігу дії або стану, про які йдеться в головній частині.

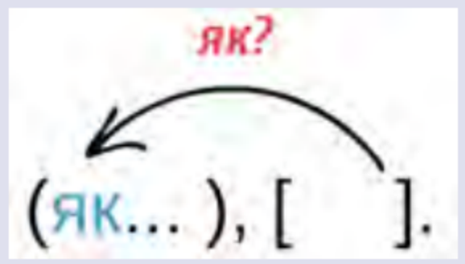
Від головної до підрядної частини можна поставити запитання: **як? яким чином? яким способом?**

З головною частиною підрядна поєднується за допомогою **сполучників:** *як, що, щоб, мов, немов, мовби, наче, неначе, ніби, нібито, ніж.*

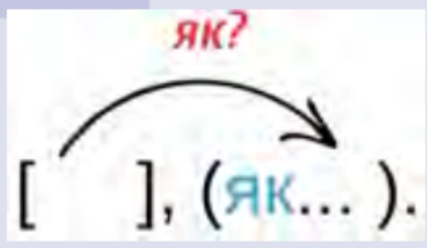
У головній частині може бути вказівне слово ***так (отак).***
Наприклад: *Роби* ***так, щоб*** *потім не довелося переробляти.*
Це речення складне, містить кілька предикативних центрів (частин).
Роби так – це головна частина, *щоб потім не довелося переробляти* – підрядна частина. Підрядна частина розташована після головної та приєднана сполучником ***щоб.*** Підрядна частина пояснює головну загалом. Від головної до підрядної частини можна поставити запитання **як?** Тому це складнопідрядне речення з підрядною обставинною **способу дії.**

Підрядні частини способу дії можуть стояти після, перед та в середині головної частини. Наприклад:
Як будеш вправно вишивати, так і роботи твої замовлятимуть (перед головною частиною).

Треба хрестиком вишивати, як навчала нас бабуся (після головної частини).

Вишивальниця, як належить, працює старанно й натхненно (у середині головної частини).

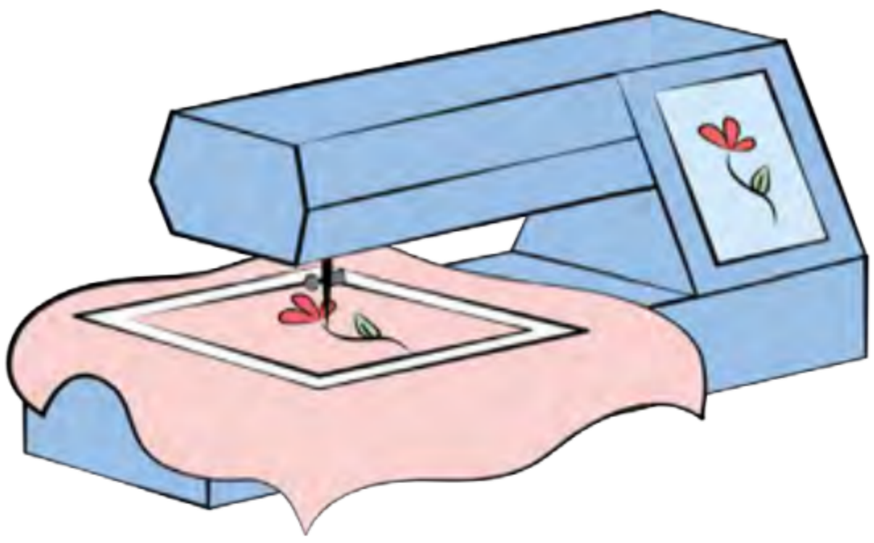

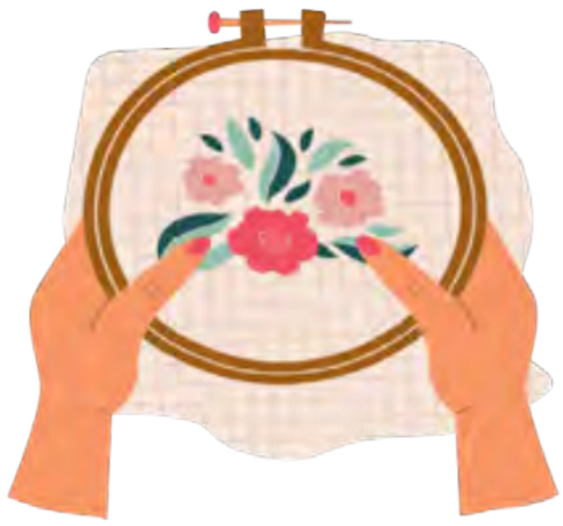
185. **Прочитай** текст, **поясни** актуальність професії вишивальниці. **Поміркуй**, чи можуть у наш час обрати цю професію чоловіки. **Випиши** складнопідрядні речення з підрядними обставинними способу дії, накресли схеми до них. **Знайди** спільнокореневі слова та словоформи до виділеного слова.

Здавна люди прагнули прикрасити свій одяг і предмети побуту різними візерунками, малюнками.

Нині майстри-вишивальниці вручну й на машині працюють у швейній промисловості, вони виконують вишивку гладдю, ришельє, ажурну, аплікацію тощо. Створюючи неповторні візерунки, потрібно працювати так, щоб кожен стібок був рівним і красивим. Оформлення виробу – творчий процес, оскільки вишивка – один із елементів композиції. Вишивальниця за ескізами художника або самостійно розробляє технічний малюнок вишивки, підбирає необхідні за кольором і фактурою нитки, бісер так, щоб вони гармонійно поєднувалися, створюючи яскраві та виразні композиції.

186. **Склади** й **запиши** складнопідрядні речення з підрядними обставинними способу дії. **Виділи** засоби зв'язку головної частини з підрядною. **Поясни** розділові знаки. **Накресли** схеми речень.

1. Вишивальниця творить **так, ніби**... 2. Вона вишиває так, **що**...

187. **Прочитай** текст. У складнопідрядному реченні з підрядною обставинною частиною способу дії **підкресли** всі члени речення, **накресли** схему.

Ігор Сидоренко з Херсона займається вишивкою більшу частину свого життя. Він із династії вишивальників: обидві бабусі й мама чоловіка були рукодільницями. Він продовжив родинну справу: вишиває як великі полотна, так і мініатюрні прикраси.

Ігор Сидоренко має офіційну роботу, проте саме вишивку вважає справою всього свого життя й намагається приділяти весь вільний час саме їй. «Хотів би займатися рукоділлям, хотів би, щоб це була моя робота. Люди цікавляться, купують, але це дороге задоволення. Кожна робота займає дуже багато часу. Від кількох місяців до кількох років. Буває так, що на картину, намальовану голкою, у мене йде, як не дивно, п'ять років. Наприклад, у чорно-білих тонах вишивати дуже складно», – зазначає майстер. Ігор ділиться, що ніколи не соромився та не приховував того, що він вишивальник. «Мені все одно, що думають інші, це мені до душі. Знаю, що багато чоловіків в'яжуть чи займаються іншими видами творчості», – каже він.

Джерело: https://www.bbc.com/ukrainian/features-54568407

188. **Проведи** пошукову роботу та **знайди** інформацію в інтернеті про відомих в Україні чоловіків-вишивальників. **Підготуй** повідомлення про одного з майстрів. **Запиши** повідомлення, використавши складнопідрядні речення, зокрема складнопідрядні речення з підрядними обставинними способу дії.

189. **Запиши** речення – зразки усної народної творчості.. **Визнач** семантико-синтаксичні відношення між частинами речень, засоби зв'язку, вид підрядних частин. **Накресли** схеми речень. **Обери** прислів'я, які важливі й у роботі вишивальників, **обґрунтуй** свою думку.

1. Кравець крає так, як йому вигідно.
2. Шиє так, що й блоха не пролізе.
3. Кравчиня кроїть так, що й шва не видно.
4. Як кравець кроїть, так і носять.
5. Як шиєш, так і поносиш.
6. Кравчиня шиє так, ніби голкою малює.

190. **Склади** речення відповідно до схем.

УРОКИ 55–56

СКЛАДНОПІДРЯДНЕ РЕЧЕННЯ З ПІДРЯДНОЮ ОБСТАВИННОЮ МІРИ ТА СТУПЕНЯ

Сьогодні на уроці

Цікавинки професії бортпровідників (стюарда / стюардеси)

Сьогодні на уроці ви **ознайомитеся із особливостями складнопідрядного речення з підрядною обставинною частиною міри та ступеня.**

Складнопідрядне речення з підрядною обставиною міри або **ступеня** – це складне речення, у якому підрядна частина вказує на міру чи ступінь вияву дії головної частини або на ступінь вияву стану, ознаки, вираженої прислівником у головній частині.

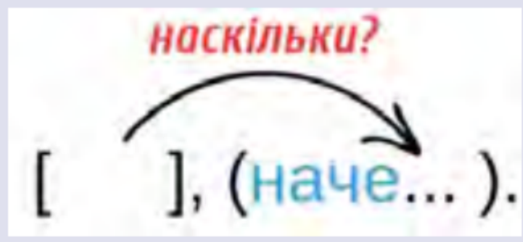
Від головної до підрядної можна поставити запитання:
наскільки? якою мірою?
до якої міри?

З головною частиною підрядна поєднується за допомогою **сполучників:** *як, щоб, мов, немов, мовби, наче, неначе, ніби, нібито;* **сполучних слів** *скільки, наскільки.*

У головній частині можуть бути **вказівні слова**: *так, настільки, такий, такою мірою.*

Наприклад: *Комфортно й спокійно настільки,* ***наче*** *й справді не літала.*

Підрядна частина пояснює **головну загалом.**

Підрядну частину ступеня треба відрізняти від **підрядної означальної**. Якщо вказівні слова *такий, так* вжито з прикметником чи прислівником, то підрядна частина завжди має значення **ступеня**. У таких випадках вказівне слово можна замінити словом *настільки.*

Наприклад: *Літак летів так (настільки) високо, що ми бачили хмари під нами.*

Літак був такий (настільки) швидкий, що ми прибули на місце майже на годину раніше запланованого.

191. **Прочитай** речення, **поясни**, якими навичками мають володіти бортпровідники. **Поміркуй**, які переваги й недоліки має ця професія. **Визнач** вид складнопідрядних речень, **запиши** відповідні номери речень у таблицю.

1. Стюардеса усміхається так щиро, що пасажири почуваються комфортно попри тривалий переліт.
2. Стюард діє настільки швидко, що пасажири навіть не помічають вирішення їхніх проблем.
3. Скільки непередбачуваних ситуацій на борту, стільки професійних шляхів їх вирішення бортпровідниками.
4. Стюардеса пояснює правила безпеки настільки чітко, що навіть діти розуміють свої дії в екстреній ситуації.
5. Стюард розмовляє з пасажирами так, щоб зняти напругу навіть у стресових ситуаціях.
6. Сьогодні бортпровідники такі ввічливі, що навіть найвибагливіші пасажири залишаться задоволеними.
7. Стюардеса розносить напої та їжу настільки спритно, що ніхто не відчуває незручностей.
8. Стюард реагує на запити пасажирів так, щоб вони не встигли відчути дискомфорт.
9. Вони володіють іноземними мовами так вільно, що можуть спілкуватися з пасажирами з будь-якої країни.
10. Стюардеса демонструє спокій настільки професійно, що пасажири почуваються в безпеці під час турбулентності.
11. Стюард організовує посадку та висадку пасажирів так, що час очікування мінімальний.
12. Бортпровідники проходять навчання так, щоб бути готовими надати першу домедичну допомогу в разі потреби.

ПОЗНАЧ РЕЧЕННЯ

Складнопідрядне речення з підрядною обставинною способу дії	
Складнопідрядне речення з підрядною обставинною міри та ступеня	

192. **Спиши**, розставляючи пропущені розділові знаки. **Виконай** синтаксичний розбір одного з речень.

1. Чим більше мов ти знаєш тим більше в тебе можливостей стати стюардесою / стюардом.
2. Ми бажаємо вам так любити свою професію як ваша бабуся-бортпровідниця любила свою роботу все життя.
3. Після цього рейсу стюард став такий дорогий як може бути хіба що рідний батько чи друг.
4. Скільки рейсів стільки й можливостей для бортпровідників реалізувати себе.

193. **Розглянь** зображення та **прочитай** інструкцію з техніки безпеки перед польотом. **Поміркуй**, якої інформації, наявної на зображенні, немає в тексті. Чому? **Знайди** складнопідрядні речення. **З'ясуй** семантико-синтаксичні відношення між їх частинами, засоби зв'язку, вид складнопідрядних речень. **Виконай** синтаксичний розбір трьох на вибір складнопідрядних речень із підрядними обставинними міри та ступеня.

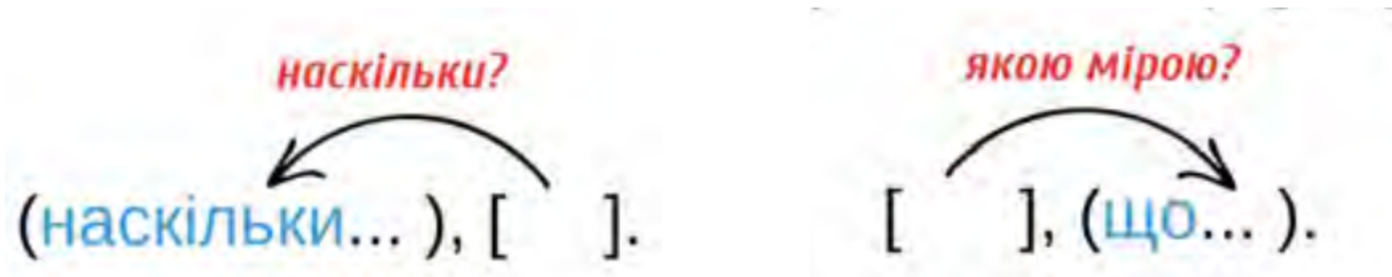
Шановні пані та панове, ласкаво просимо на борт нашого літака! Будь ласка, ознайомтеся з правилами безпеки та рятувальним обладнанням літака. Скільки уваги ви приділите інструкції з безпеки, настільки впевнено почуватиметеся під час польоту.

Перш за все переконайтеся, що паски безпеки пристебнуті настільки щільно, щоб ви відчували комфорт, але водночас були надійно зафіксовані. У випадку розгерметизації салону кисневі маски автоматично випадуть із панелі над вашими сидіннями. Потягніть маску так, щоб активувати подачу кисню. Одягніть її на себе, а потім допоможіть дітям або тим, хто потребує допомоги. Чим спокійніше ви поводитиметеся під час турбулентності, тим легше буде екіпажу виконувати свої обов'язки.

Зверніть увагу на світлові покажчики, які вказують на найближчі аварійні виходи. Вони розташовані настільки помітно, щоб ви могли їх легко знайти навіть в умовах обмеженої видимості. Будь ласка, ознайомтеся з інструкцією з безпеки, яку знайдете в кишені перед вашим сидінням. Вона містить настільки детальну інформацію, що ви зможете швидко зорієнтуватися в будь-якій ситуації.

Під час зльоту та посадки всі електронні пристрої повинні бути вимкнені або переведені в режим «у літаку». Це необхідно для того, щоб уникнути будь-яких перешкод для навігаційних систем літака. Чим швидше ви займете свої місця, тим скоріше ми зможемо розпочати зліт. У випадку виникнення будь-яких запитань, будь ласка, звертайтеся до членів екіпажу. Ми завжди готові надати вам допомогу настільки швидко, наскільки це можливо. Дякуємо за увагу та бажаємо приємного польоту!

194. **Склади** й **запиши** речення відповідно до поданих схем.

195. **Уяви** себе кореспондентом / кореспонденткою, у якого / якої є можливість поспілкуватися з бортпровідниками. **Постав** запитання з довідки та **запиши** відповіді уявного інтерв'ю за допомогою складнопідрядних речень, зокрема з підрядними обставинними частинами способу дії та міри й ступеня.

1. Чому та як ви обрали цю професію?
2. Як проходить відбір на посаду бортпровідника / бортпровідниці?
3. Наскільки суворі вимоги до зовнішності й зросту?
4. Чи є у вас хитринки щодо вирішення конфліктних ситуацій серед пасажирів?

УРОКИ 57–58

СКЛАДНОПІДРЯДНЕ РЕЧЕННЯ З ПІДРЯДНОЮ ОБСТАВИННОЮ ПРИЧИНИ

Сьогодні на уроці

Цікавинки професії ветеринара / ветеринарки

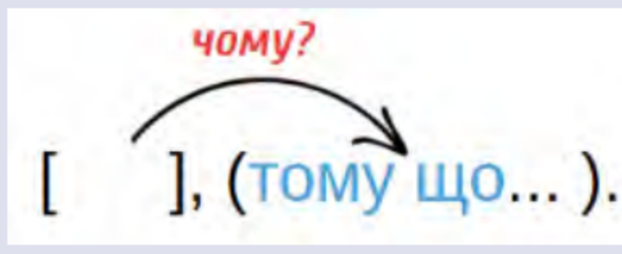
Сьогодні на уроці ви ознайомитеся з **особливостями складнопідрядного речення з підрядною обставинною частиною причини.**

Складнопідрядне речення з підрядною обставинною причини вказує на причину дії, про яку йдеться в головній частині, і відповідає на запитання: *чому? через що? з якої причини?*

Підрядна частина пояснює головну в цілому.

З головною частиною підрядна поєднується за допомогою **простих сполучників:** *бо, оскільки, що*; **складених сполучників** *тому що, через те що, завдяки тому що, у зв'язку з тим що, унаслідок того що, у силу того що, з огляду на те що.*

Складнопідрядне речення з підрядною обставинною причини можуть стояти перед / після / у середині головної.
Наприклад: *Професія ветеринара важлива,* ***тому що*** *він рятує життя беззахисних тварин.*

Це складне речення, складається із двох частин.
Професія ветеринара важлива – це головна частина, *вона рятує життя маленьких беззахисних тваринок* – підрядна частина. Підрядна частина розташована після головної. Частини поєднані сполучником *тому що.* Підрядна частина пояснює головну загалом. Від головної до підрядної частини можна поставити запитання чому? Тому це **складнопідрядне речення з підрядною обставинною частиною причини.**

196. **Знайди** сполучники причини. **Наведи** приклад складнопідрядного речення з підрядною обставинною частиною причини.

197. **Прочитай** відгуки ветеринарів про свою професію, випиши складнопідрядні речення з підрядними обставинними причини. **Накресли** схеми речень.

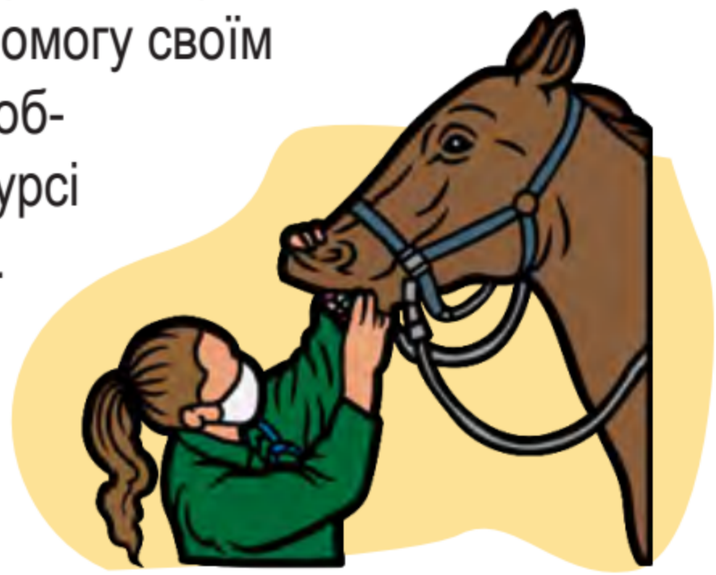
«Я обираю цю професію щодня, тому що бачу, як тварини одужують. Коли тварина, яка вчора була на межі життя і смерті, сьогодні грається, я відчуваю величезне задоволення, адже розумію, що моя праця має сенс».

«Обрала цю професію, тому що з дитинства люблю тварин. Для мене кожен вихованець – це член сім'ї. І я завжди намагаюся зробити все можливе, щоб допомогти йому».

«Я постійно прагну до самовдосконалення, оскільки ветеринарна медицина не стоїть на місці. З'являються нові методи лікування, нові препарати. І щоб надавати найкращу допомогу своїм пацієнтам, необхідно бути в курсі всіх новинок».

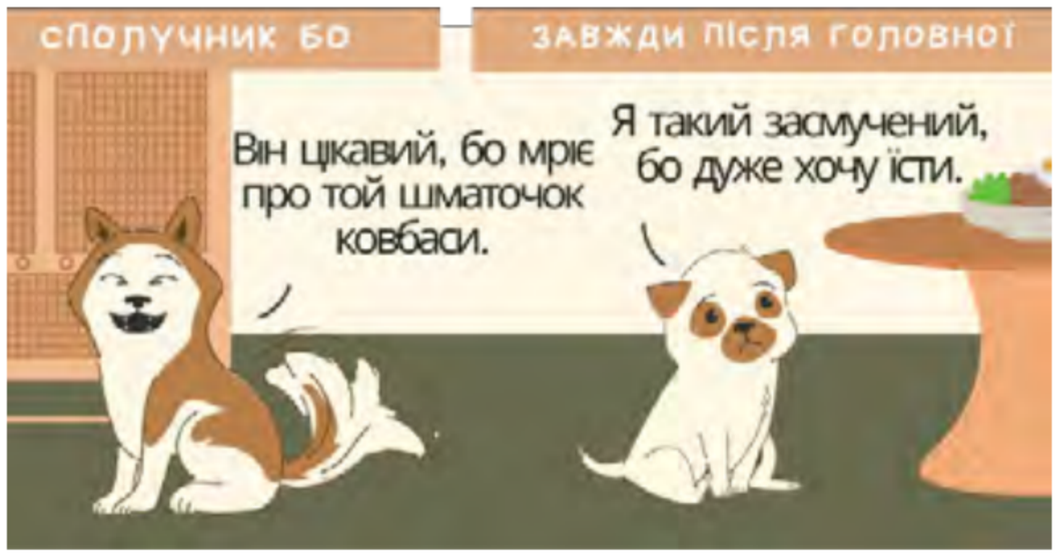

«Я люблю спілкуватися з тваринами, тому що кожна з них унікальна по-своєму, зі своїм характером і особливими потребами. Коли власники тварин дякують за нашу допомогу, я відчуваю гордість, адже розумію, що ми допомагаємо не лише тваринам, а й їхнім сім'ям».

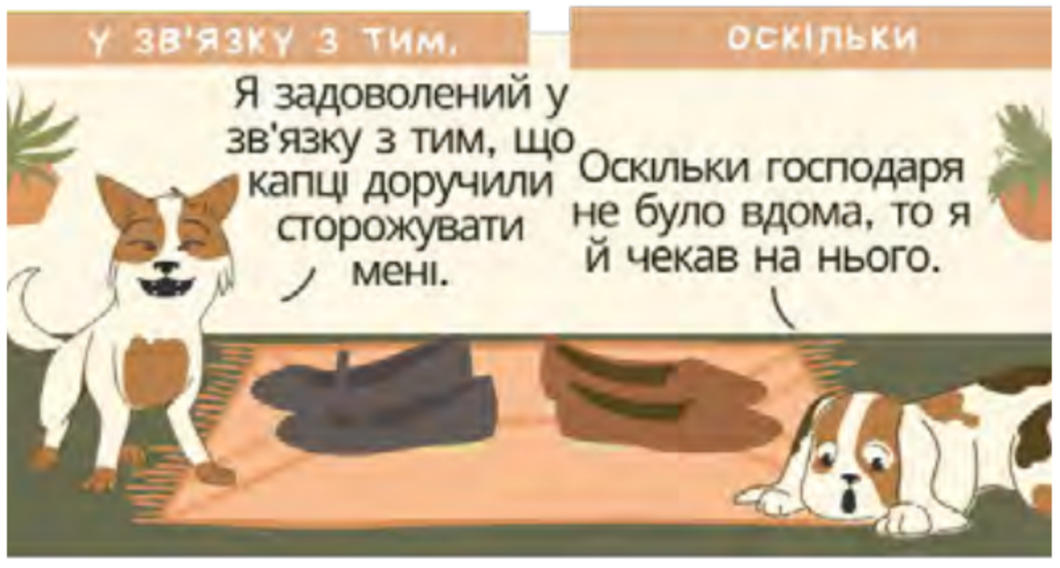

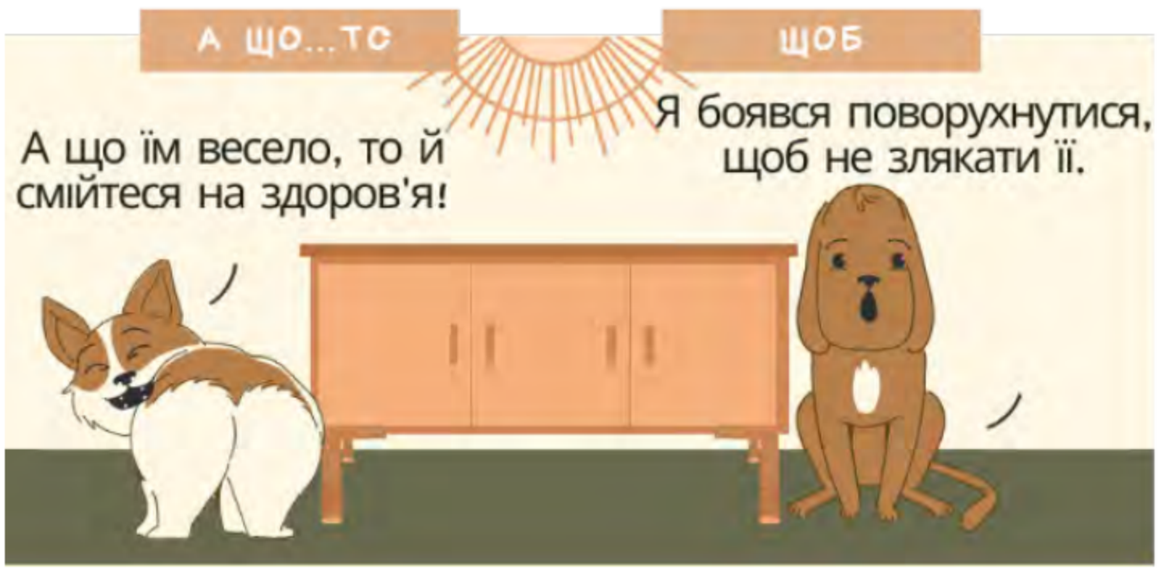
198. **Розглянь** мальопис, випиши складнопідрядні речення з підрядними обставинними причини. **Виділи** засоби зв'язку головної частини з підрядною. **Поясни** розділові знаки. **Накресли** схеми речень.

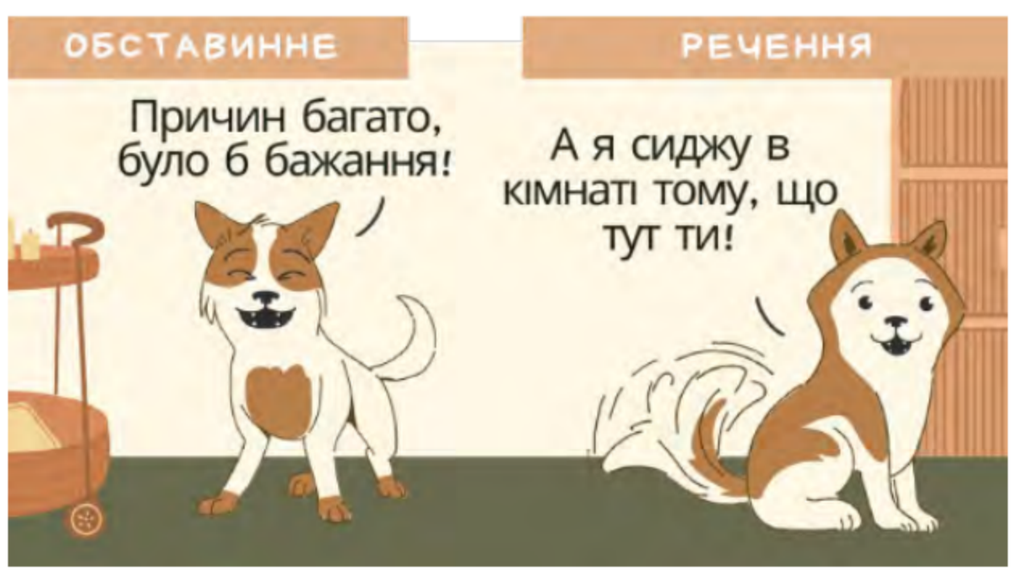

199. **Прочитай** текст, **перекажи** його за допомогою складнопідрядних речень з підрядними обставинними причини. **Поясни** важливість професії ветеринара.

Що робить ветеринар?

Частіше за все ветеринар працює в клініці, де він:

- проводить огляд тварин, слухає скарги власників, щоб поставити діагноз;
- робить аналізи, УЗД;
- призначає та проводить медикаментозне лікування, за необхідності записує направляє на операцію;
- контролює стан чотирилапих пацієнтів на всіх етапах лікування;
- може проводити різні процедури (стерилізація, кастрація, пологи).

Також ветеринар потрібен на фермі. Там він щодня стежить за станом худоби, розробляє систему харчування та догляду за тваринами, щоб вони не хворіли й давали більший приплід. Проводить ветеринарно-санітарний контроль продукції – м'яса, молока, яєць, стежить, щоб вони були безпечними для людини.

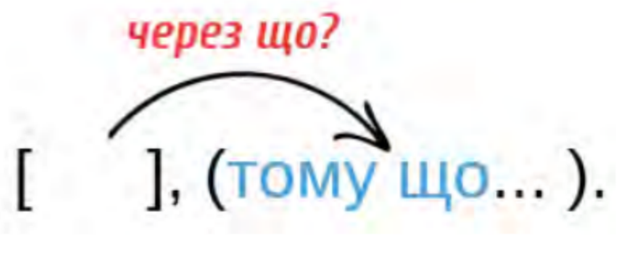
Потрібен ветеринар і в зоопарку. Тут треба враховувати, що доведеться найчастіше працювати з екзотичними тваринами.

Джерело: https://www.work.ua/career-guide/veterinarian/

200. **Поміркуй**, чи потрібна ветеринарна допомога героям коміксу із вправи 198. **Уяви**, що господарка цих песиків – ветеринарка, а ти журналіст / журналістка й хочеш узяти в неї інтерв'ю про особливості роботи та з'ясувати причини вибору професії. **Запиши** це інтерв'ю у формі діалогу, **використай** щонайменше три складнопідрядні речення з підрядними обставинними причини.

201. **Склади** речення відповідно до схем.

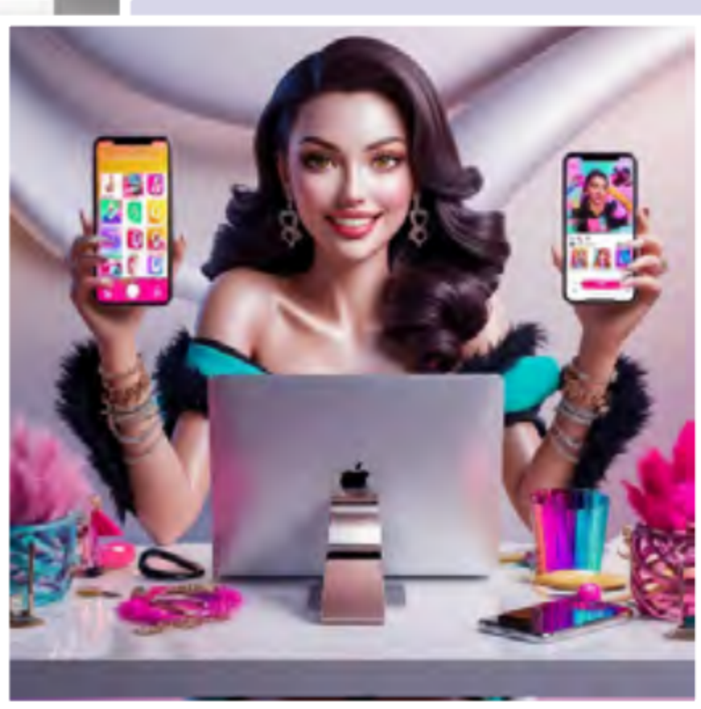
УРОКИ 59–60

СКЛАДНОПІДРЯДНЕ РЕЧЕННЯ З ПІДРЯДНОЮ ОБСТАВИННОЮ МЕТИ

Сьогодні на уроці

Цікавинки професії блогера / блогерки

Сьогодні на уроці ви ознайомитеся з **особливостями складнопідрядного речення з підрядною обставинною частиною мети.**

Складнопідрядне речення з підрядною обставинною мети – це складне речення, у якому підрядна частина вказує, з якою метою відбувається дія, про яку йдеться в головній частині.

Від головної до підрядної частини можна поставити запитання: **навіщо? з якою метою? для чого?**

Підрядна частина приєднується до головної за допомогою **сполучників:** *щоб, аби, для того щоб, з тим щоб.* Підрядна частина пояснює **головну загалом.**

Наприклад: *Щоб досягнути успіху в інтернеті, варто знайти свою нішу.*

Варто знайти свою нішу – це головна частина, *щоб досягнути успіху в інтернеті* – підрядна частина. Підрядна частина розташована перед головною. Частини поєднані сполучником ***щоб***. Підрядна частина пояснює головну загалом. Від головної до підрядної частини можна поставити запитання ***навіщо?*** Тому це складнопідрядне речення з підрядною обставинною частиною мети.

202. **Знайди** сполучники мети. **Наведи** приклад складнопідрядного речення з підрядною обставинною мети.

203. **Прочитай** текст. **Подумай**, чи хотів (-ла) б ти бути відомим блогером / відомою блогеркою. **Знайди** складнопідрядні речення з підрядною обставинною частиною мети. **Накресли** схеми цих речень.

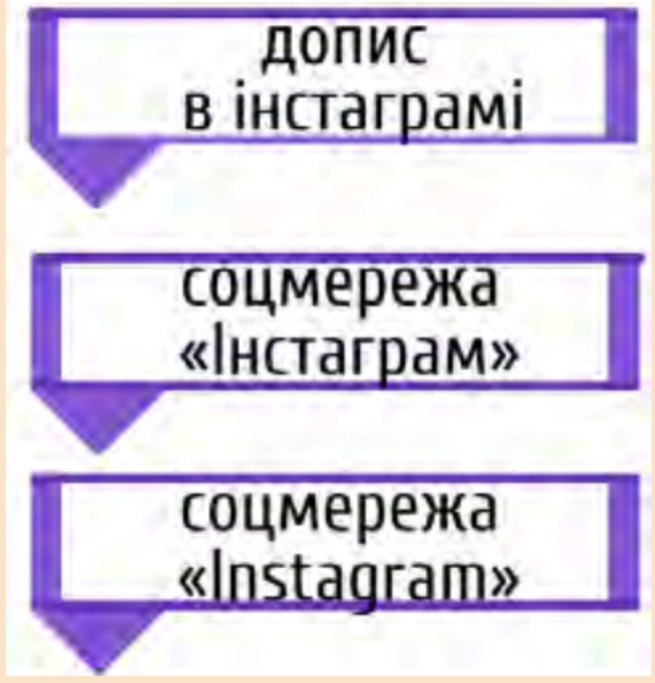
Блогер – це людина, яка веде особистий або професійний блог, створює та публікує контент у вигляді текстів, фото, відео чи подкастів. Може працювати на різних платформах: «YouTube», «Instagram», «TikTok», «Facebook» тощо.

Основні функції блогера: створення текстуального контенту (дописів, статей, оглядів), фото- та відеоконтенту; організація та проведення прямих трансляцій; комунікація з авдиторією; взаємодія з підписниками через коментарі та повідомлення; створення опитувань і дискусій; розвиток особистого бренду; формування унікального стилю; створення впізнаваного образу; реклама та співпраця з брендами; розміщення рекламних інтеграцій; огляд товарів і послуг; продаж власних товарів і послуг.

Щоб стати блогером, потрібно зрозуміти, навіщо це потрібно, яку авдиторію хочете залучити та яких результатів прагнете досягти. Для того щоб розвинути свій блог, варто зосередитися на конкретній темі та стати експертом / експерткою з цього питання. Необхідно обрати платформу з урахуванням формату майбутнього авторського контенту. Не варто робити дописи хаотично. Щоб отримати бажаний результат, слід створити контент-план на рік / квартал / місяць та дотримуватися його. Варто наперед скласти список тем дописів, у якому вказати дати, час розміщення, короткі описи, формат (сториз, рилз, текстуальний / графічний допис, відео) та примітки. Також важливо постійно набирати авдиторію: запросити друзів і рідних підписатися, публікувати авторські дописи 3–5 разів на тиждень.

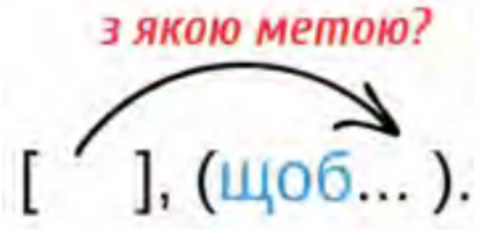
У загальних назвах іншомовного походження **И** пишемо після приголосних **д, т, з (дз), с, ц, ж (дж), ч, ш, р** перед наступним приголосним *(§ 129, п. 3.1).*

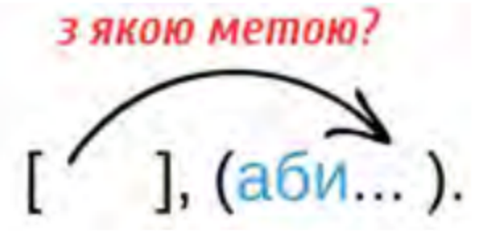
Назви сайтів, мереж, пошукових систем без родового слова пишемо з малої букви (інстаграм, тікток, фейсбук, ютуб, гугл); назви **з родовим** словом пишемо з великої букви та в лапках (пошукова система «Гугл», соцмережа «Фейсбук», соцмережа «Інстаграм», соцмережа «Тікток», система обміну повідомленнями «Телеграм») *(§ 54, п. 7).*

204. **Проаналізуй** речення. **Поміркуй**, які речення відповідають схемі № 1, а які – схемі № 2. Запиши під схемами відповідні номери речень.

1

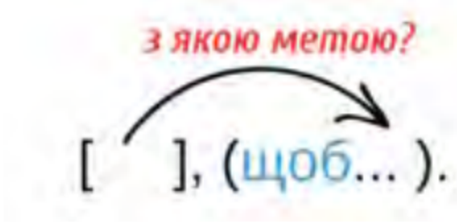
2

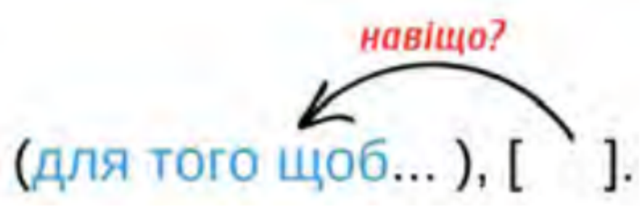

_____ _____

1. Блогер щодня аналізує тренди, щоб створювати унікальний контент.
2. Вона публікує контент у форматі влогів, аби показати своїм підписникам справжнє життя.
3. Ми створюємо інтерактивні опитування, щоб краще розуміти інтереси нашої авдиторії.
4. Він публікує освітні дописи, аби допомогти новачкам розібратися в складних темах.
5. Вони співпрацюють з іншими інфлюенсерами (людьми, думка яких має значення для певної аудиторії), щоб розширити свою авдиторію.
6. Блогер / блогерка щиро ділиться своїм досвідом, аби люди не боялися докорінних змін.
7. Вона активно використовує хештеги (#ключові слова / фрази), аби її дописи набирали більше охоплень.
8. Він вивчає нові алгоритми соцмереж, щоб зібрати більшу кількість підписників.

205. **Склади** речення відповідно до схем.

206. **Переглянь** відео за покликанням https://edodatok.com/el/8982/

Знайди та **виправ** орфоепічні помилки (неправильне наголошення слів). **Випиши** 10 рекомендацій щодо збільшення переглядів в інстаграмі через рилзи. **Продовж** речення.

Коли ви створюєте рилз, …	
У той час як ми створюємо рилз, …	
Відколи збільшилася кількість переглядів відео, ...	
Відтоді як моє відео «залетіло», …	

УРОКИ 61–62

СКЛАДНОПІДРЯДНЕ РЕЧЕННЯ З ПІДРЯДНОЮ ОБСТАВИННОЮ УМОВИ

Сьогодні на уроці

Цікавинки професії співака / співачки

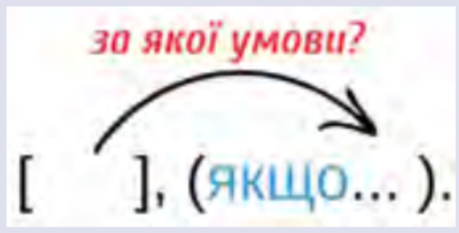
Сьогодні на уроці ви ознайомитеся з **особливостями складнопідрядного речення з підрядною обставинною частиною умови.**

Складнопідрядне речення з підрядною обставинною умови – це складне речення, у якому підрядна частина вказує на умову, за якої стане можливим те, про що йдеться в головній частині.

Від головної до підрядної частини можна поставити запитання **за якої умови?**

Підрядна частина приєднується до головної за допомогою **сполучників:** *якщо, якби, коли, аби, як, раз.*
Підрядна частина пояснює **головну загалом.**
Наприклад: ***Якщо*** *співачка заспіває щиро, то навіть тиша в залі слухатиме її.*

Наприклад: *Немає життя, якщо ти не поруч (гурт «Без обмежень» «Буду з тобою»).*

Немає життя – це головна частина, *якщо ти не поруч* – підрядна частина. Підрядна частина розташована після головної. Частини поєднані сполучником **якщо**. Підрядна частина пояснює головну загалом. Від головної до підрядної частини можна поставити запитання **за якої умови**? Тому це складнопідрядне речення з підрядною обставинною частиною умови.

207. **Знайди** сполучники умови. **Наведи** приклад складнопідрядного речення з підрядною обставинною умови.

208. **Розподіли** речення на дві групи: складнопідрядні речення з підрядними обставинними умови та часу. **Перепиши** складнопідрядне речення з підрядними обставинними умови. **Накресли** схеми речень.

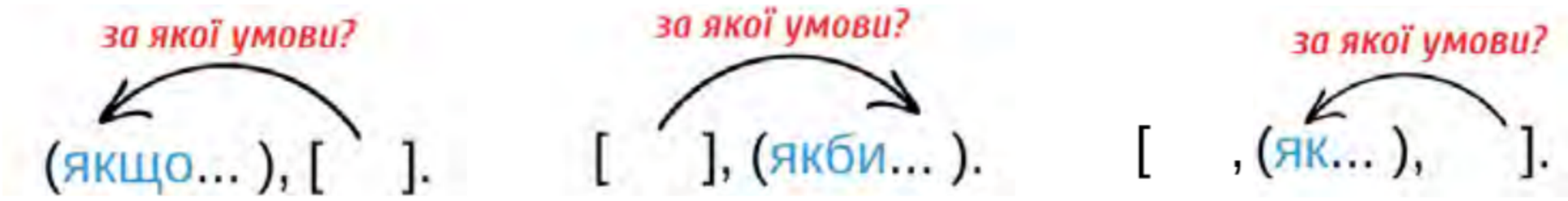
Приклади речень	СПР з підрядними обставинними умови	СПР з підрядними обставинними часу
Посміхнись, як станеш на виході (гурт «Без обмежень» «Вільні люди»).		
Птахом якби стати мені, / Я би щоразу у небо злітав би до тебе (гурт «Без обмежень» «Якби…»).		
Сонця нема, якщо ти не пишеш (гурт «Без обмежень» «Буду з тобою»).		
Коли мовчиш – не маю сну (гурт «Без обмежень» «Не мовчи»).		
Я прокидаюсь, коли ти зі мною (гурт «Без обмежень» «Буду з тобою»).		

209. **Розподіли** речення на дві групи: складнопідрядні речення з підрядними обставинними умови та часу.

1. Коли співак щодня тренуватиме свій голос, він зможе досягти ідеального звучання.
2. Після того як співак виконав фінальну пісню, зал наповнився овоціями.
3. Коли виконавець не працюватиме над своєю технікою, його голос може втратити силу.
4. Поки музикант не знайде свій стиль, він не зможе завоювати широку аудиторію.

5. Голос залишатиметься сильним і чистим, якщо дотримуватися правильної вокальної техніки.
6. Якщо музикант нехтуватиме відпочинком, його виступи не будуть такими енергійними.
7. Музична кар'єра буде успішною, якщо артист навчиться поєднувати талант і дисципліну.
8. Як тільки артист з'явився у залі, фанати почали вигукувати його ім'я.
9. Доки тривав виступ, глядачі не могли відірвати очей від сцени.
10. Якщо артист докладе максимум зусиль, його пісні зможуть підкорити світові чарти.
11. Коли співак виходить на сцену, його серце починає битися швидше.
12. Виконавець отримає визнання, якщо зможе підкорити серця слухачів своєю щирістю.

210. **Склади** речення відповідно до схем.

211. **Підготуй** інтерв'ю з улюбленим співаком чи улюбленою співачкою. **Використай** складнопідрядне речення з підрядною обставинною частиною умови.

УРОКИ 63-64

СКЛАДНОПІДРЯДНЕ РЕЧЕННЯ З ПІДРЯДНОЮ ОБСТАВИННОЮ ЧАСУ

Сьогодні на уроці

Цікавинки професії таргетолога / таргетологині

Сьогодні на уроці ви ознайомитеся із **особливостями складнопідрядного речення з підрядною обставинною частиною часу.**

Складнопідрядне речення з підрядною обставинною часу – це складне речення, у якому підрядна частина вказує на час або тривалість дії, про яку йдеться в головній частині.

Від головної до підрядної частини можна поставити запитання: **коли? як довго? з якого часу? до якого часу? доки?**

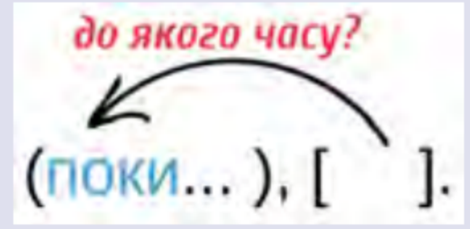
Підрядна частина приєднується до головної за допомогою таких сполучних засобів:

- **сполучних слів:** *коли, поки, доки, як, допоки, відколи;*
- **сполучників:** *як тільки, у той час як, з тих пір як, перш ніж, відтоді як.*

Підрядна частина пояснює **головну у цілому.**

Наприклад: ***Поки*** *ви не навчилися створювати рекламу, підприємець не довірить вам проєкт.*

Підприємець не довірить вам проєкт – це головна частина, *поки ви не навчилися створювати рекламу* – підрядна частина. Підрядна частина розташована перед головною. Частини поєднані сполучним словом **поки**. Підрядна частина пояснює головну загалом. Від головної до підрядної частини можна поставити запитання **до якого часу?** Тому це складнопідрядне речення з підрядною обставинною частиною часу.

212. **Прочитай** речення. **Визнач**, яке з них НЕ є складним.

- Бути таргетологом — означає нести відповідальність за свої рішення, а не перекладати їх на керівника.
- Якщо вмієте створювати ефективну таргетовану рекламу у Facebook / Instagram, ваш проєкт швидко піде вгору.
- Таргетолог створює робочі стратегії, що приносять результат.

213. **Прочитай** текст. **Визнач** складні речення, укажи їхній різновид. **Накресли** схеми речень.

1. Світ змінюється, і ринок робочої сили теж.
2. Тому багато професій відмирають, а попит на digital-професії, навпаки, зростає.
3. Особливо це позначається на професіях, пов'язаних з інтернет-маркетингом, де основне завдання фахівців – безпосередньо впливати на прибуток.
4. Таргетолог – це людина, яка налаштовує рекламу в соціальних мережах на цільову авдиторію і приносить прибуток бізнесу.
5. Ведення проєкту займає приблизно 4–6 годин на тиждень.
6. Оптимальна кількість проєктів на місяць – 5.
7. Таргетолог-початківець може брати з клієнта від 150 до 300 $ на місяць, а фахівець – близько 2 000 $ *(за матеріалами статті «Як стати таргетологом: 6 запитань про професію»).*

Джерело: https://happymonday.ua/kak-stat-targetologom

Просте речення	Складносурядне речення			Складнопідрядне речення		
	із єднальними сполучниками	з роздільовими сполучниками	із зіставно-протиставними сполучниками	з підрядною означальною частиною	з підрядною з'ясувальою частиною	з підрядною обставинною частиною

214. **Прочитай** речення. **Визнач** вид складнопідрядного речення. **Знайди** складнопідрядне речення з підрядною обставинною частиною часу.

1. Майданчики, на яких функціонує таргетинг, – фейсбук та інстаграм.
2. Таргетинг налаштовують для того, щоб обрана інформація з'являлась у новинних стрічках не всіх користувачів соцмереж, а вибірково.
3. Завдання спеціаліста з таргетингу – запустити настільки влучне повідомлення для потенційних клієнтів, щоб отримати від них зворотну реакцію в межах бюджету.

4. Таргетолог комбінує різні параметри авдиторій із візуальною частиною, щоб досягти кращого результату.
5. Реклама з'являється тим, хто вже взаємодіяв із сайтом чи соцмережами компанії, залишив контактні дані.
6. Таргетинг – це постійне тестування, тому треба пробувати й знаходити свій варіант.
7. Коли ви створюєте рекламний рилз чи сториз, не забудьте про CTA (Call to Action) – заклик до дії.
8. Таргетована реклама – це спосіб онлайн-реклами, у якому використовують методи й налаштування пошуку цільової авдиторії відповідно до заданих параметрів людей, які можуть цікавитися рекламованим товаром або послугою.
9. Щоб перевірити ефективність таргетованої реклами, варто аналізувати взаємодії – кількість уподобань, коментарів, збережень, переглядів відео.
10. Заголовок має відображати основну ідею, котра характеризує бізнес-пропозицію.

Джерело: https://osvita.diia.gov.ua/courses/targetologist

215. **Перейдіть** на сайт «Work.ua»: https://www.work.ua/. **Проаналізуйте** середній рівень заробітної плати таргетолога. **Провідміняйте** це число. **Здійсніть** самооцінювання навичок таргетолога (за 5-бальною шкалою).

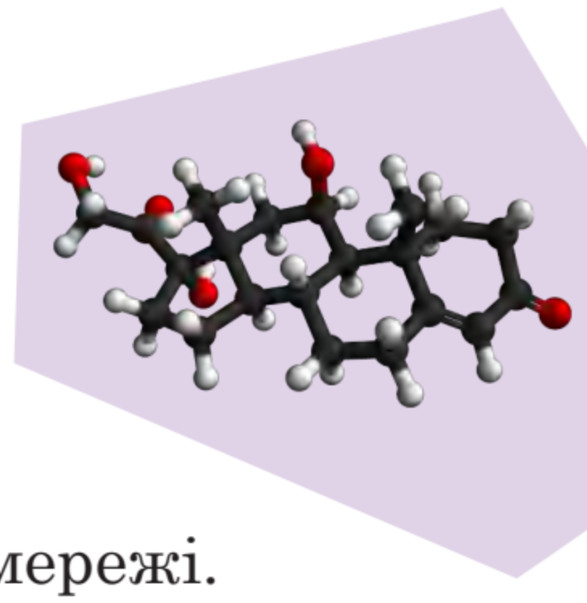
Навички	Бал
Уміння аналітично мислити	
Знання інструментів та механізмів роботи соцмереж	
Розуміння змісту понять маркетингу (воронка продажів, CPA тощо)	
Планування й аналітика маркетингових кампаній	
Уміння аналізувати цільову авдиторію	
Здатність швидко вчитися	
Відстеження новинок у сфері маркетингу, упровадження їх	
Увага до деталей, допитливість, мультизадачність	

216. **Перегляньте** танцювальний поптрек «Кортизол» у виконанні Golubenko: https://edodatok.com/el/8991/

Кортизол – це природний глюкокортикоїдний гормон, що виробляється корою наднирників. Часто називають «гормоном стресу», тому що його надмірна концентрація в крові збільшується в стресових ситуаціях, шоковому стані, під час травм, інфекційних захворюваннях, інтоксикаціях, голодуванні, хірургічних операціях, а також при недостатності інсуліну. Надмірне виділення кортизолу в стресових ситуаціях спалює м'язи й зумовлює збільшення вісцерального жиру.

Знайди в приспіві два складнопідрядні речення з підрядною обставинною частиною часу.

Поки ти спиш в обіймах міста,
я проникну у твій сон –
мій душевний катаклізм
і мій щоденний кортизол.
Поки ти спиш, шукаю місце собі у твоїй душі.
Розкажи мені, як спати, поки ти не в мережі.

Створи рекламу треку «Кортизол», використавши цитату — одне із складнопідрядних речень з підрядною обставинною частиною часу.

217. **Склади** речення відповідно до схем.

218. **Виконайте** творче завдання. **Створіть** сценарії для медіаконтенту: I група — сценарій допису у фейсбуці, II – рилзу в інстаграмі, III група – сториз в інстаграмі, IV група – коротке відео для ютубу. **Додайте** заклик до дії наприкінці сценарію.

CTA (Call to Action) – це текстова або графічна інструкція, що заохочує авдиторію виконати певну дію.

Заклик до дії в інстаграмі – це елемент просування, який потрібно додавати до різних видів контенту з метою спонукати авдиторію виконати дію, потрібну для вашого бізнесу.

УРОК 65

КОМУНІКАТИВНІ НАМІРИ. УМІННЯ ДОМОВЛЯТИСЯ (РМ)

Сьогодні на уроці

Комунікативні наміри, уміння домовлятися

Спілкування (комунікація) – це процес обміну думками, повідомленнями, враженнями, почуттями.

Комунікативний намір — тактичний хід, що є практичним засобом руху до відповідної комунікативної мети; це бажання вступити в розмову з іншою людиною.

Комунікативні навички – це вміння ефективно спілкуватися, домовлятися, досягати своєї мети завдяки спілкуванню.

Цей вид навичок сприяє розвитку особистості:
– забезпечує психологічний комфорт;
– задовольняє природну потребу людини в спілкуванні;
– організовує спільну діяльність;
– допомагає самоствердж уватися, соціально реалізувати себе.

Уміння домовлятися – це здатність ефективно спілкуватися, уникати конфліктів або вирішувати їх, знаходити спільні цілі, інтереси, погляди.

219. **Ознайомся** з двома ситуаціями (за твором Олександра Скорохода «Незвичайна професія») і **дай** відповіді на запитання.

Ситуація 1

Я намагався менше куди виїздити й уже продумував план «Б» на випадок появи «конкурентів» поблизу мого помешкання.

Однак Олег із Анною з'явилися раніше. Вони зайшли до квартири з наплічниками, тримаючи в руках повні пакети з логотипом «Сільпо».

– Привіт, Алексе! Тобі потрібно терміново збиратися.

– Знаю… – засміявся я. – Куди?

– Їдемо в Карпати… квитки вже є… – заспокоїв Олег і дістав зі свого здоровенного рюкзака ще один, як виявилося не менший, та сунув мені в руки. – Це тобі. У пакетах харчі, які треба розділити на двох.

– Хлопці, тільки ну ж бо швидше, – поквапила Анна.

– Слухайте, ви б якось раніше попередили! Може, я у ванну заскочив би, якісь речі приготував чи що… І чого у вас зазвичай усе в останню хвилину?

– До речі, візьми светр і якусь куртку. Уночі в горах буде холодно.

– Єс, сер! – я зімітував стійку «струнко». – А яка мета нашої поїздки?

Анна та Олег перезирнулися. Хлопець кивнув.

– Ми повинні знайти мольфара. Задоволений? А тепер мерщій збиратися! Хутчіш, бо не встигнемо!

– Ага. Ви своєю відповіддю просто розставили все на свої місця.

Ситуація 2

Ми вже встигли пройти кілька кілометрів від «переправи», як позаду почулося гарчання потужного мотора. Із-за повороту з'явився ЗІЛ-131 з «будкою», який бадьоро долав перетворену дощем на кашу дорогу. У кабіні сиділо троє дядьків, які з цікавістю розглядали «зелених чоловічків», тобто нас. Машина стишила хід та зупинилася.

– Агов, туристи! – із будки висунулася голова чоловіка. – Ви що тут забули в таку негоду?

– Негода негодою, а маршрут є маршрут! – відказав я.

– А куди прямуєте? – висунув голову водій.

– До Синевиру, – відповіла раптом Анна.

Ми з Олегом перезирнулися. Водій засміявся.

– О, то вам іще далеченько буде… Залазьте мерщій до буди, ми вас підкинемо до «бази». Звідти ще кілометрів десять до озера… Ну ж бо, давайте!

Надто припрошувати нас не довелося. Дядько, який сидів у буді, допоміг Анні піднятися, потім залізли й ми з Олегом. ЗІЛ здригнувся й поволі посунув уперед.

- **Визнач** комунікативні наміри учасників наведених ситуацій.
- **Поміркуй**, чи вдалося домовитися з учасниками кожної комунікативної ситуації.
- **Укажи**, наскільки чітко уявляли свої комунікативні ролі учасники комунікативних ситуацій.

220. **Проаналізуй** запропоновані зображення. **Подумай**, яким може бути намір спілкування. **Визнач**, хто адресат, а хто адресант. **Склади** й **запиши** діалог (4 репліки) до однієї з комунікативних ситуацій.

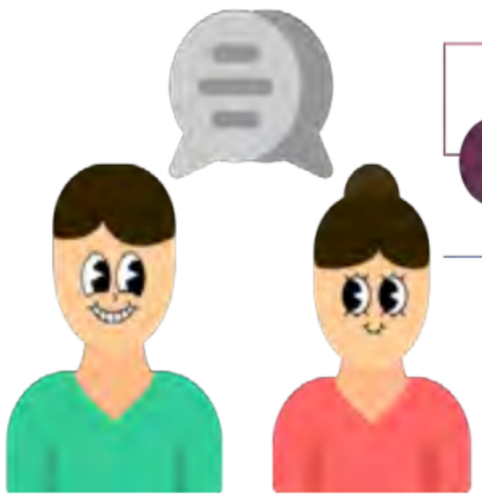

221. **Розглянь** зображення, створені за допомогою штучного інтелекту. **Поміркуй**, чи вдалося героям домовитися. **Назви** причини, які заважали їм це зробити.

222. **Обери** репліки, які сприяють умінню домовлятися. **Склади** й **запиши** свій список порад, що допоможуть співрозмовникам домовитися.

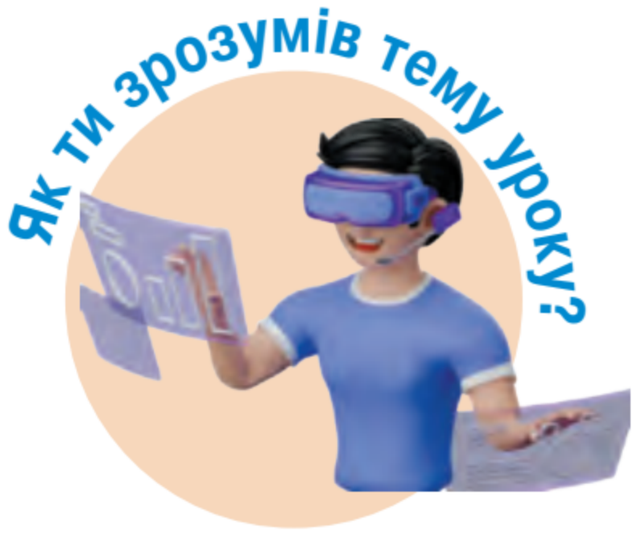
- Я готова / готовий обговорити ці ідеї.
- Я вже все вирішив / вирішила, знаю, як виконати це завдання.
- Мені цікаво почути вашу думку.
- Можете пояснити це детальніше?
- Рада / радий, що нам вдалося знайти спільне рішення.
- Не хочу витрачати на це час, потрібно було раніше домовлятися.

УРОК 66

КУЛЬТУРА СПІЛКУВАННЯ. УКРАЇНСЬКІ ТРАДИЦІЇ (РМ)

Сьогодні на уроці

Ознаки культури спілкування. Українські традиції

Культура спілкування – це частина культури поведінки людини в суспільстві; здатність здійснювати комунікацію з іншими людьми відповідно до норм, які склалися в мовному колективі.

Активне слухання – це процес уважного й вдумливого сприйняття висловлювань та аргументів іншого співрозмовника / співрозмовниці. Допомагає продемонструвати іншим учасникам спілкування, що їхня думка важлива.

Правила активного слухання:

- уважно слухати, чути й розуміти співрозмовника / співрозмовницю;
- ставити запитання, що уточнюють зміст почутого, не перебивати співрозмовника / співрозмовницю;
- не критикувати, демонструвати доброзичливий тон спілкування;
- ділитися своїми думками з іншими;
- робити нотатки, узагальнення.

223. **Прочитай** текст. **Перекажи**, використовуючи складнопідрядні речення. **Створи** пам'ятку «Правила ефективної комунікації», використавши виділені слова. **Доведи**, що культуру спілкування як комунікативне вміння важливо розвивати кожній особистості.

Культура спілкування як комунікативне вміння

Культуру спілкування — високо розвинене вміння здійснювати комунікацію відповідно до норм, які історично склалися в мовному колективі з урахуванням психологічних механізмів впливу на **адресата**, а також використання лінгвістичних засобів реалізації спілкування з **метою** досягнення запланованого результату.

У сучасних умовах, коли людство у своїй **взаємодії** з довкіллям дійшло до кризового стану, визначальним фактором його існування стає формування культурного потенціалу, у якому відображено міру можливостей актуалізації культурних сил особистості в цілеспрямованій соціокультурній діяльності. Глибинні соціальні перетворення в Україні зумовлюють серйозні зміни у світогляді та культурному житті людей.

У часи становлення державності України оновлення нашого суспільства неможливе без нових соціальних орієнтирів. Гуманізація освіти сприяє кінцевому формуванню стійкого та довготривалого запиту суспільства на особистість як носія загальнолюдської моральності та духовності. Питання відродження культурного потенціалу є нагальною проблемою сьогодення.

Спілкування здійснюється в певних соціальних умовах, у яких мова реально функціонує та розвивається. Важливим аспектом є соціальна структура суспільства, що користується певною мовою.

Крім наданих природою **засобів спілкування**, існує велика кількість винайдених самою людиною. До них належать **мова**, писемність, технічні засоби запису, радіо, телезасоби, телефони, телефакси, інтернет.

Найважливішими видами спілкування є **вербальне та невербальне**. Перше властиве людині. Розвиток вербального спілкування спирається на невербальні засоби комунікації – міміку, жести, погляди тощо. Роль цього виду спілкування важко переоцінити, бо в його основі лежить засвоєння мови, яка є умовою розвитку людини *(за матеріалами сайту «OCBITA.UA»)*.

Джерело: https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10903/

224. **Розглянь** емблеми українських традицій, які впливають на культуру спілкування. **Доведи** це, записавши до кожної емблеми 2–3 речення.

Використання народної мудрості, збереження звичаїв і традицій

Національні страви

Гостинність та ґречність

Шанобливе ставлення до старших, цінність родини

Вербальне та невербальне спілкування

Емоційність та щирість

226. **Поділіться** своїми міркуваннями з теми попередньої вправи. **Будьте** активними слухачами. **Створіть** діалог дискусійного характеру, у якому розкрийте вплив українських традицій на культуру спілкування.

УРОК 67

ПРИВАТНА БЕСІДА. ГОВОРИТИ ПРАВДУ ЧИ НІ? (РМ)

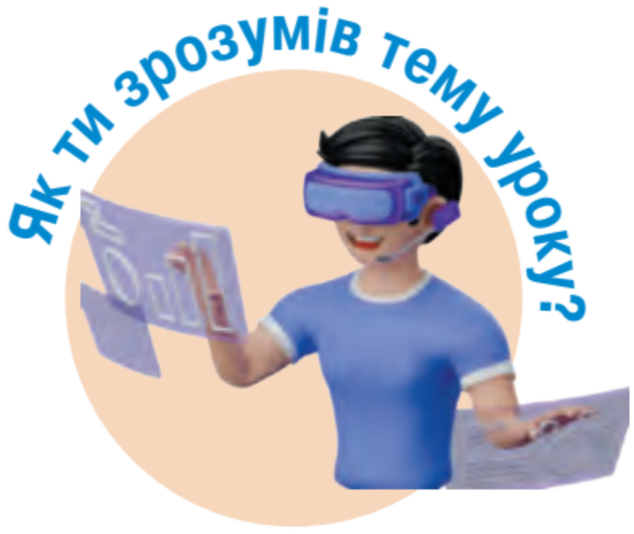
Сьогодні на уроці

Приватна бесіда. Чому важливо говорити правду?

Говорити правду — це не завжди легко, але привносить більше довіри, спокою та гармонії в життя.

Чому важливо говорити правду?

- Формує довіру
- Допомагає уникнути зайвих проблем
- Підвищує самооцінку
- Сприяє здоровим стосункам
- Полегшує прийняття рішень
- Допомагає розвиватися
- Зміцнює моральні принципи
- Економить час і зусилля
- Допомагає створити справедливе суспільство
- Звільняє від страхів

227. **Прочитай** текст. **Перекажи** його за допомогою 2–3 речень. **Знайди** складнопідрядні речення, **визнач** їхні різновиди.

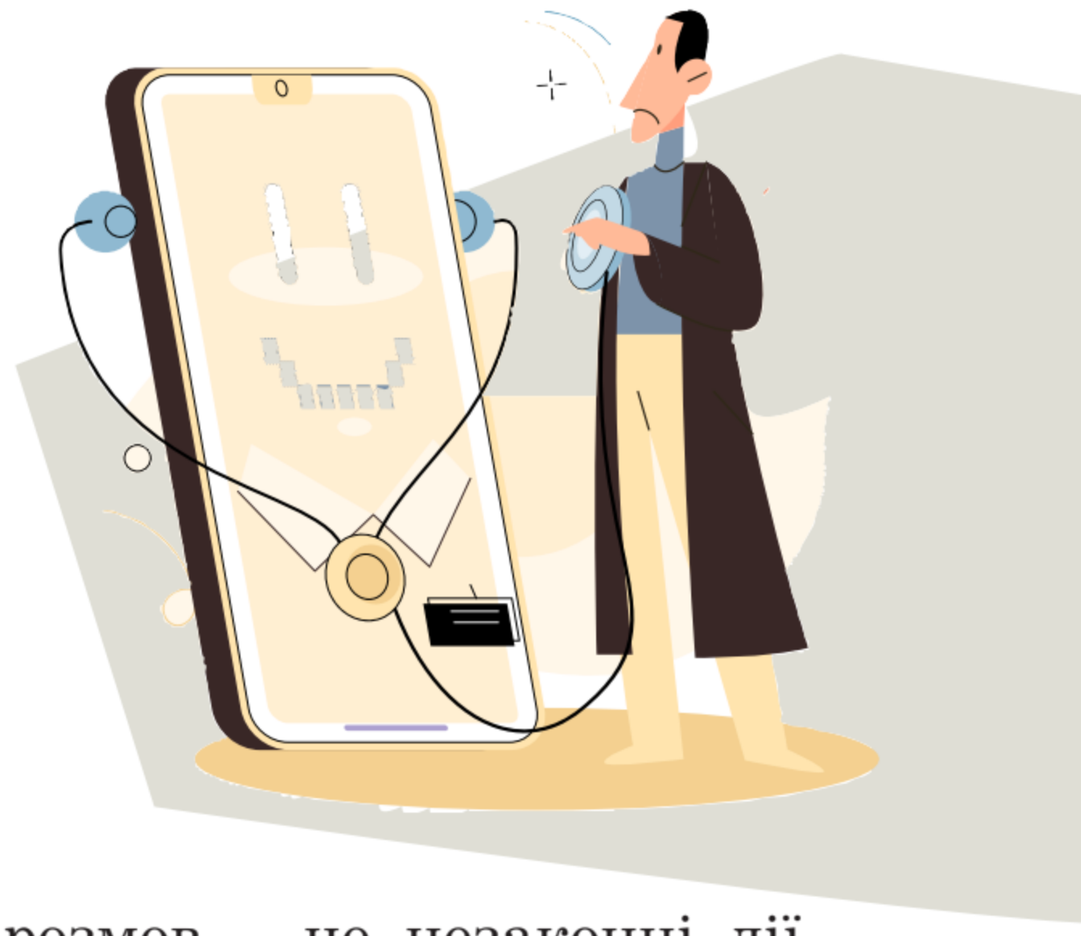
Приватність (недоторканність приватного життя) – це можливість особи або групи осіб відокремити себе, інформацію про себе та виявляти свою особистість вибірково.

Згідно із законодавством України, спілкування є приватним, якщо інформація передається та зберігається за таких фізичних чи юридичних умов, за яких учасники спілкування можуть розраховувати на захист інформації від втручання інших осіб (ст. 258 Кримінального процесуального кодексу України).

Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (за винятком випадків, передбачених законодавством) (ст. 31 Конституції України).

Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя (за винятком випадків, передбачених законодавством). Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфі-

денційної інформації про особу без її згоди (за винятком випадків, передбачених законодавством) (ст. 32 Конституції України).

Порушення таємниці листування – діяння, пов'язані з ознайомленням зі змістом чужої кореспонденції шляхом її таємного розкриття (повідомлень, поштових відправлень) або розголошенням самого факту листування між певними громадянами чи громадянами та організацією, підприємством чи установою тощо.

Порушення таємниці телефонних розмов – це незаконні дії, пов'язані з прослуховуванням або перехопленням без відома чи без згоди особи її розмови по телефону, а також розголошення сторонній особі самого факту телефонної розмови. Однак прослуховування відкритих телефонних переговорів (коли людина не приховує зміст телефонної розмови) не є кримінальним правопорушенням.

Порушення таємниці інших повідомлень – це незаконні дії, пов'язані з ознайомленням сторонньої особи з будь-якими повідомленнями, які були передані або передаються засобами зв'язку (наприклад, незаконне ознайомлення зі змістом електронних листів). Особа, використовуючи телекомунікаційні або поштові послуги, довіряє провайдерам чи операторам поштового зв'язку не сам зміст своїх відправлень або повідомлень, а лише передачу кореспонденції або технічне забезпечення обміном інформацією.

Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер, карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням прав і свобод засудженого на строк до трьох років, або обмеженням волі на той самий строк. Повторне правопорушення карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років *(ст. 163 Кримінального кодексу України)*.

228. **Обговоріть** особливості приватної бесіди. **Оцініть** свої навички спілкування за 5-бальною шкалою, наскільки ви вільно висловлюєте думки, дотримуєтеся конфіденційності, проявляєте довіру, щирість, відкритість, інтерактивність, гнучкість. **Поставте** позначки навпроти певного показника.

Позитивні характеристики приватної бесіди	1	2	3	4	5	Негативні характеристики приватної бесіди
Вільне висловлення думок						Стримування, страх осуду
Конфіденційність						Розголошення інформації без згоди співрозмовника
Емоційна відкритість						Страх відкритості, невідповідності очікуванням
Заглибленість у тему спілкування						Поверховість спілкування
Вибірковість авдиторії спілкування, адаптація до стилю, тону розмови співрозмовника						Спілкування з усіма людьми, без пристосування до стилю, тону розмови співрозмовника
Гнучкість спілкування						Емоційна холодність у процесі спілкування
Діалог сприяє прийняттю рішення						Діалог не допомагає прийняти рішення
Чесність, відвертість із співрозмовником						Нещирість із співрозмовником
Невимушене спілкування						Напружене спілкування

229. **Рольова гра.** **Обговоріть** у парах особливості приватного спілкування, ставлячи одне одному запитання:

1. Як ти зазвичай будуєш розмову з іншими людьми? У чому твоя сильна сторона?
2. Які труднощі в спілкуванні відчуваєш найчастіше?
3. Наскільки добре ти вмієш слухати співрозмовника?
4. Що допомагає краще розуміти емоції та думки інших людей?
5. Як ти реагуєш, коли не погоджуєшся з думкою співрозмовника?
6. Як ти проявляєш підтримку та зацікавленість під час діалогу?
7. Що допомагає тобі зберігати спокій під час напруженого діалогу?
8. Що ти можеш зробити вже сьогодні, щоб поліпшити свої комунікативні навички?
9. Які три речі в спілкуванні ти б хотів / хотіла змінити або вдосконалити?
10. Як ти зрозумієш, що діалог із співрозмовником / співрозмовницею був конструктивним?

230. **Створіть** пантоміми до наведених фразеологізмів. **Продемонструйте** їх (інші учні й учениці мають відгадати фразеологізми та пояснити їх значення).

Завдання для групи № 2	Завдання для групи № 2	Завдання для групи № 3
☑ Говорити правду в очі	☑ Правду не приховаєш	☑ Правда очі коле
☒ Водити за ніс	☒ Вивести на чисту воду	☒ Зуби заговорювати

231. **Проаналізуй** твердження. **Визнач**, де міф, а де правда. **Виправ** дві помилки.

Твердження	Міф	Правда
Успішний комунікатор – це той, хто говорить багато та впевнено.		📌
Через невербальну комунікацію можна передати більше інформації, ніж словами.		📌
Якщо співрозмовник мовчить – значить, не зацікавлений у розмові.	📌	
Ефективне спілкування передбачає відсутність пауз між репліками.	📌	
Коли ви дивитеся людині в очі під час розмови – здаєтесь упевненими.		📌
Усмішка завжди допомагає встановити контакт у спілкуванні.	📌	
Щоб бути гарним співрозмовником, достатньо просто говорити ввічливо.	📌	
Часте використання слів-паразитів не впливає на сприйняття співрозмовника.	📌	
Конфлікти в спілкуванні завжди є негативним явищем.	📌	
Уміння ставити запитання робить вас кращим співрозмовником.		📌
Говорити правду – завжди найкращий варіант у будь-якій ситуації.	📌	
Людина краще запам'ятовує інформацію, якщо її повідомляють емоційно.		📌

УРОК 68

УМІННЯ ЧУТИ СПІВРОЗМОВНИКА (РМ)

Сьогодні на уроці

Уміння чути, види слухання

Уміння чути інших – це один з аспектів нашого соціального, емоційного та професійного успіху; уміння чути саме співрозмовника, а не свої міркування щодо сказаного ним.

ВИДИ СЛУХАННЯ:

Нерефлексивне слухання – максимальне зосередження на мові співрозмовника, мінімальне втручання в хід його думок.

Прийоми:

- кивки головою;
- повторення останніх слів / крайньої фрази зі зміною порядку слів;
- перефразування думки співрозмовника;
- спонукання;
- емоційні словесні й несловесні реакції.

Рефлексивне активне слухання – налагодження активного зворотного зв'язку зі співрозмовником, комунікація, перевірка та уточнення інформації, усунення перешкод на шляху взаєморозуміння.

Прийоми:

- повне заглиблення в розмову;
- звернення уваги на невербальні сигнали;
- утримання зорового контакту;
- уміння ставити відкриті запитання;
- взаємні запитання або репліки;
- уточнювальні запитання *(«Чи правильно я тебе зрозумів (-ла), що ....?», «Інакше кажучи, ти маєш на увазі ...»).*

Критичне слухання – критичний аналіз змісту отриманої інформації (її достовірність, об'єктивність) з метою прийняття рішення.

Емпатійне слухання – «зчитування» почуттів, а не лише змісту слів, розуміння ставлення до проблеми спілкування без оцінок, критики, повчань; прояв поваги, сприйняття співрозмовника як особистості з унікальними цінностями.

232. **Сформулюй** шість запитань до власного «Я» щодо вміння комунікувати з ровесниками та близькими. **Напиши** відповіді у формі складнопідрядного речення. **Визнач** їхні різновиди.

WHY? _____ **WHY?** _____

WHY? _____ **WHY?** _____

WHY? _____ **WHY?** _____

1. **Сядьте спиною до спини**. **Спробуйте** поспілкуватися протягом однієї хвилини. **Розкажіть** про себе цікаві факти: I учень / учениця – 30 секунд, II учень / учениця – 30 секунд. **Проаналізуйте** емоції, думки, відчуття.
2. **Змініть позу: I учень / учениця стоїть, II – сидить**. **Поділіться** своїми найбільшими досягненнями: I учень / учениця – 30 секунд, II учень / учениця – 30 секунд. **Проаналізуйте** емоції, думки, відчуття.
3. **Сядьте обличчям до обличчя. Спробуйте** поспілкуватися протягом однієї хвилини. **Уявіть** себе через 25 років. **Опишіть** себе на вершині успіху: I учень / учениця – 30 секунд, II учень / учениця – 30 секунд. **Проаналізуйте** емоції, думки, відчуття.

233. **Змоделюйте** діалог про важливість уміння слухати під час спілкування. **Проаналізуйте** правила уважного слухача. **Здійсніть** само- та взаємооцінювання вміння слухати.

1. Навчіться робити павзи в словах, не прагніть привернути до себе увагу безперервними монологами.	
2. Позбудьтеся звички перебивати співрозмовника, навіть якщо здається, що вже зрозуміли суть сказаного.	
3. Не відволікайтеся на сторонні думки, перешкоди (соцмережі, телефон, ноутбук тощо).	
4. Поводьтеся розслаблено, ненапружено.	
5. Створіть атмосферу довіри (зоровий контакт, схвальні жести і міміка).	
6. Проявляйте емпатію (розуміння почуттів, психічних станів іншої особи у формі співпереживання).	
7. Будьте толерантними.	
8. Дайте співрозмовнику можливість висловитися, не переводьте розмову на іншу тему.	
9. Не будьте упередженими.	
10. Не фіксуйте увагу на окремих словах, а спробуйте зануритися в суть питання.	
11. Уточніть правильність / помилковість висновків, якщо щось викликає у вас сумнів.	
12. Навчіться читати мову жестів, міміки, інтонації.	

234. **Проаналізуй** мальопис «Діалог у кафе». **Створи** власний варіант творчої роботи про мистецтво слухати.
(Мальопис шукайте за покликанням: https://edodatok.com/el/9724/)

УРОКИ 69–70 ПОВТОРЕННЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО З РОЗДІЛУ IV

235. **Пригадай** вивчене, **дай** відповіді на запитання.

1. Які речення називають складнопідрядними? Наведи приклад.
2. Як визначити смислові відношення між головною та підрядною частинами складнопідрядного речення?
3. Які сполучники та сполучні слова використовують для зв'язку частин складнопідрядного речення?
4. Яка відмінність між сполучником і сполучним словом?
5. Яку роль виконують вказівні слова? Наведи приклади таких слів у реченнях.
6. Яке місце щодо головної частини може займати підрядна? Наведи приклад.
7. Які складнопідрядні речення з підрядними обставинними частинами ми вивчили в цьому розділі?
8. Які запитання можна поставити від головної частини до підрядної? Наведи приклад.

236. **Прочитай** допис у соцмережі однієї дев'ятикласниці. **Визнач** види складнопідрядних речень, за допомогою яких їй вдалося висловити свою думку. **Накресли** схеми цих речень. **Назви**, до яких запитань попередньої вправи ці речення можуть слугувати прикладами.

Сьогодні був такий насичений день, що ледь тримаюся на ногах. Довелося прокинутися раненько, бо ж запланували екскурсію до музею. Ми поспішали, щоб встигнути на рейсовий автобус. Якщо б я не поставила будильник, то точно б запізнилася. Коли ми з братом приїхали, то були вражені розмірами музею. Щоб зберегти спогади про відвідування, зробила багато світлин. І для того щоб краще зрозуміти й запам'ятати розповідь, уважно слухала кожне слово екскурсовода. Чи здогадалися, у якому музеї ми побували? Якщо у вас буде можливість, обов'язково відвідайте його! А я, коли дивлюся на світлини, знову мрію про майбутні подорожі.

Запиши 3–5 запитань, які ти хотів / хотіла б поставити авторці допису.

Поставте ці запитання одне одному. **Дайте відповіді** на них за допомогою складнопідрядних речень.

237. **Утвори** складні речення, поєднавши наведені частини за допомогою сполучних засобів. **Накресли** схеми цих речень, **визнач** вид. В одному з речень підкресли головні та другорядні члени речення, **визнач** спосіб їх вираження.

Музейник / музейниця може складати свою освітню програму	**так, як**	*уважає за потрібне.*
Використовує найновіші методи викладання та найнесподіваніші матеріали	**якщо**	*музейник / музейниця прагне підготувати цікавий урок.*
В Україні вже чимало музеїв із цікавими й професійними освітніми програмами	**бо**	*моя донька з радістю відвідує музейні уроки.*
Ознайомлення з музейними програмами в дитинстві впливає, безперечно, на подальший вибір життєвого шляху	**щоб**	*потрібно мати вдалий музейний досвід.*
Наприклад, на стенді Музею іграшки дорослі відразу починають стрибати	**коли**	*вони бачили намальовані класики чи натягнуті на стільцях «резиночки».*
Музейна спільнота збирається на кілька днів в одному місці	**аби**	*вони демонструють свої найцікавіші програми для дітей.*
Дитячі програми відбуваються в музеях не щодня	**якщо**	*можна підписатися на музейні сторінки в соцмережах.*

238. **Допиши** продовження до наведених початків, щоб утворити складні речення. **Визнач** види цих речень. **Поясни** розділові знаки.

1. Коли я відвідував / відвідувала музей, то…
2. Мені було нецікаво, тому що…
3. Якби я потрапив / потрапила на якийсь урок у музеї, то…
4. Щоб зацікавити дітей історією, …
5. Я захоплююся уроками в музеї настільки, що…

Пропонуємо повторити матеріал за освітньою програмою 6-7 класу

- Розподіли слова на іменники та прикметники: *(заворожує) минуле, кварцовий (камінь), (підійшов) невідомий, Котляревський, (щастя потрібне й) багатому, зворотний (зв'язок)*.
- Визнач рід іменників: *колібрі, суддя, вітрище, гідність, бандероль, мігрень, какаду, журі, меню.*
- Провідміняй числівники: *12, 40, 78, 35, 1000, ½, тридцять п'ятий.*

УРОК 71 ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

classtime

239. **Виконай** тестові завдання.

Варіант 1

І рівень

Завдання 1–4 передбачають вибір правильної відповіді (кожна правильна відповідь – 1 б.)

1. **Підрядна обставинна частина складнопідрядного речення пояснює головну частину загалом?**
   ☐ **А** Так ☐ **Б** Ні

2. **Типовими сполучниками СПР з підрядною обставинною причини *є бо, тому що, оскільки, адже*?**
   ☐ **А** Так ☐ **Б** Ні

3. **У складнопідрядному реченні від головної до підрядної обставинної частини умови можна поставити запитання**
   ☐ **А** коли? ☐ **Б** за якої умови?
   ☐ **В** чому? ☐ **Г** навіщо?

4. **Виділений елемент є сполучним словом у складнопідрядному реченні**
   ☐ **А** Ти гніватись не мусиш, / ***бо*** ти ж мене сама причарувала / і звабила, як соловейко, співом *(Леся Українка «Бояриня»).*
   ☐ **Б** Для мене / куточок той, ***де*** б посадив я квітку, / здавався б цілим світом *(Леся Українка «Бояриня»).*
   ☐ **В** **Якби** ти знав, *як* туга кров гнітить! *(Леся Українка «Бояриня»).*
   ☐ **Г** Простягне руку лицар, ***щоб*** узяти / мене до танцю *(Леся Українка «Бояриня»).*

ІІ рівень

Завдання 5–8 мають по п'ять варіантів відповіді, серед яких лише ОДИН ПРАВИЛЬНИЙ. Обери правильну відповідь (кожна правильна відповідь – 1 б.)

5. **Визнач вид складнопідрядного речення** *А коли Олена розповіла їй зміст* ***листа****, вона сплакала, замість що-небудь на відповідь сказати (Леся Українка «Бояриня»).*
   ☐ **А** Складнопідрядне речення з підрядною обставинною мети
   ☐ **Б** Складнопідрядне речення з підрядною обставинною причини
   ☐ **В** Складнопідрядне речення з підрядною обставинною умови
   ☐ **Г** Складнопідрядне речення з підрядною обставинною часу

6. Складнопідрядним з підрядною обставинною *причини* є речення

☐ **А** Мамо, я попрошу царя, щоб нас пустив / до тестя у гостин *(Леся Українка «Бояриня»).*

☐ **Б** Либонь, се хтось наврочив на весіллі / Ганнусинім, бо відтоді й заслабла *(Леся Українка «Бояриня»).*

☐ **В** А я піду зварю майове зілля, / щоб на ніч їй було готове пити *(Леся Українка «Бояриня»).*

☐ **Г** Як я умру, то не бери вже вдруге / українки *(Леся Українка «Бояриня»).*

☐ **Д** Якби я мала сили не жаліти, / то вирвались би геть з сії кормиги… *(Леся Українка «Бояриня»).*

7. Складнопідрядним з підрядною обставинною *мети* є речення

☐ **А** Приходиться соромитися, що тут жінки остались ще так позаду за другими народами *(Ольга Кобилянська «Людина»).*

☐ **Б** Я паную над обставинами й тому можу сказати, що від мене залежить моя доля *(Ольга Кобилянська «Людина»).*

☐ **В** Буде з усіх сил старатись, щоб її родина не терпіла убожества *(Ольга Кобилянська «Людина»).*

☐ **Г** Ключ від мого покою забираю з собою, бо, правдоподібно, забавлюсь довше *(Ольга Кобилянська «Людина»).*

☐ **Д** Се егоїст і чоловік гордий, котрого, як вихвалювався раз перед Стефаном, нічого на світі не дивує… *(Ольга Кобилянська «Людина»).*

8. У реченні *Коли всі вилізли і стояли вже на землі, начальник повів очима по масі людей, а тоді прожогом побіг до вагона (Іван Багряний «Тигролови»)* **від головної до підрядної частини потрібно поставити запитання**

☐ **А** яким способом? ☐ **Б** за якої умови?

☐ **В** коли? ☐ **Г** навіщо? ☐ **Д** чому?

III рівень

Завдання 9–10 передбачають установлення відповідності. До кожного рядка, позначеного ЦИФРОЮ, добери відповідник, позначений БУКВОЮ (кожна правильна відповідь – 1 б.)

9. Установи відповідність між складнопідрядними реченнями та їхніми характеристиками.

☐ **1** СПР з підрядною обставинною міри та ступеня

☐ **А** Як завжди, експрес зупинявся тут, щоб дати пасажирам розривку – змогу не тільки подивитися на цей національний скарб, а й вмочити пальці в нього – у те «священне море» та пошпурляти в нього камінці *(Іван Багряний «Тигролови»).*

☐ **2** СПР з підрядною обставинною причини

☐ **3** СПР з підрядною обставинною мети

☐ **4** СПР з підрядною обставинною часу

☐ **Б** Кругом хати снують бджоли, бо кругом хати квіти *(Іван Багряний «Тигролови»).*

☐ **В** Експрес не рушав доти, доки не чіплявся останній пасажир *(Іван Багряний «Тигролови»).*

☐ **Г** А гармонії і гармонійки ревли так, що витиснули геть румбу і навіть рідного Дунаєвського, роздираючи вуха і душу не тільки пасажирам, а й станційним диспетчерам та кочегарам *(Іван Багряний «Тигролови»).*

☐ **Д** На кожній станції, де тільки експрес зупинявся, щось було нове *(Іван Багряний «Тигролови»).*

10. Частини складнопідрядного речення поєднані підрядним сполучником обставинним *часу* в реченні *(обери 2 правильні відповіді)*

☐ **А** Отож, щоб було зручно, треба на новім солонці навести свій лад, пристосувати його *(Іван Багряний «Тигролови»).*

☐ **Б** Тут стали на перепочинок до моменту, коли можна буде їхати *(Іван Багряний «Тигролови»).*

☐ **В** Григорієві не було сили терпіти спрагу, як він не намагався *(Іван Багряний «Тигролови»).*

☐ **Г** За ватрою в нетрах було тихо і поночі, хоч в око стрель *(Іван Багряний «Тигролови»).*

☐ **Д** І ходять тільки вночі і то влітку, саме тоді, як тії панти ростуть *(Іван Багряний «Тигролови»).*

☐ **Е** Отож звір ізюбр, та й коза, та й сохаті люблять ту землю їсти, особливо тоді, коли в них ростуть нові роги *(Іван Багряний «Тигролови»).*

☐ **Є** Знаю, що заздрять *(Іван Багряний «Тигролови»).*

IV рівень

11. Запиши речення, розставивши пропущені розділові знаки. Підкресли члени речення, надпиши над кожним словом частину мови, дай загальну характеристику всій конструкції, накресли схему речення. *(2 б.)*

Але це там де все люди наші осіли понад річками де можна сіяти хліб (Іван Багряний «Тигролови»).

Варіант 2

І рівень

Завдання 1–4 передбачають вибір правильної відповіді (кожна правильна відповідь – 1 б.)

1. Це складнопідрядне речення з кількома підрядними обставинними частинами

Не бійся, матусю, не бійся,
в червоні чобітки обуйся,
щоб твої підківки бряжчали,
щоб наші вороги мовчали!
Леся Українка

☐ **А** Так ☐ **Б** Ні

2. Вказівні слова *так, настільки, такий, такою мірою* використовуємо в головній частині СПР з підрядною способу дії.

☐ **А** Так ☐ **Б** Ні

3. У складнопідрядному реченні від головної до підрядної обставинної частини мети можна поставити запитання

☐ **А** коли? ☐ **Б** за якої умови?
☐ **В** чому? ☐ **Г** навіщо?

4. Виділений елемент є сполучним словом у складнопідрядному реченні

☐ **А** Мати будуть раді, / ***що*** привезу я жінку з України *(Леся Українка «Бояриня»).*
☐ **Б** Я вийду ще до тебе, ***як*** мати ляжуть спати *(Леся Українка «Бояриня»).*
☐ **В** Ви, матусю, / казали б ліжко перенести в діл, / ***бо*** вам сутужно лазити на сходи *(Леся Українка «Бояриня»).*
☐ **Г** Се ж не навіки, рибонько, тим часом, / ***поки*** утихомириться *(Леся Українка «Бояриня»).*

ІІ рівень

Завдання 5–8 мають по п'ять варіантів відповіді, серед яких лише ОДИН ПРАВИЛЬНИЙ. Обери правильну відповідь (кожна правильна відповідь – 1 б.)

5. Визнач вид складнопідрядного речення: *Зраділа, боже, як брат тебе з України привіз! (Леся Українка «Бояриня»).*

☐ **А** Складнопідрядне речення з підрядною обставинною мети
☐ **Б** Складнопідрядне речення з підрядною обставинною причини
☐ **В** Складнопідрядне речення з підрядною обставинною умови
☐ **Г** Складнопідрядне речення з підрядною обставинною часу

6. Складнопідрядним з підрядною обставинною *умови* є речення

- ☐ **А** Мамо, я попрошу царя, щоб нас пустив / до тестя у гостину *(Леся Українка «Бояриня»).*
- ☐ **Б** Либонь, се хтось наврочив на весіллі / Ганнусинім, бо відтоді й заслабла *(Леся Українка «Бояриня»).*
- ☐ **В** А я піду зварю майове зілля, / щоб на ніч їй було готове пити *(Леся Українка «Бояриня»).*
- ☐ **Г** Як я умру, то не бери вже вдруге / українки *(Леся Українка «Бояриня»).*
- ☐ **Д** Якби я мала сили не жаліти, / то вирвались би геть з сії корми-ги… *(Леся Українка «Бояриня»).*

7. Складнопідрядним з підрядною обставинною *часу* є речення

- ☐ **А** Остатні належать ще до тих безталанних, що ще до того і смішні *(Ольга Кобилянська «Людина»).*
- ☐ **Б** Минув уже п'ятий рік, відколи проживали на селі, відлучені від інтелігентного світу, від усяких товариських зносин *(Ольга Кобилянська «Людина»).*
- ☐ **В** Буде з усіх сил старатись, щоб її родина не терпіла убожества *(Ольга Кобилянська «Людина»).*
- ☐ **Г** Ключ від мого покою забираю з собою, бо, правдоподібно, за-бавлюсь довше *(Ольга Кобилянська «Людина»).*
- ☐ **Д** Се егоїст і чоловік гордий, котрого, як вихвалювався раз пе-ред Стефаном, нічого на світі не дивує… *(Ольга Кобилянська «Людина»).*

8. Визнач, скільки частин містить речення

І вона була остроумна і надто добре розуміла людську натуру, щоб не знати, що з часом перейде незамітно до тих людей, котрим розходиться лише о фізичний добробут (Ольга Кобилянська «Людина»).

- ☐ **А** 2
- ☐ **Б** 3
- ☐ **В** 4
- ☐ **Г** 5
- ☐ **Д** 6

III рівень

Завдання 9–10 передбачають установлення відповідності. До кожного рядка, позначеного ЦИФРОЮ, добери відповідник, позначений БУКВОЮ (кожна правильна відповідь – 1 б.)

9. Установи відповідність між складнопідрядними реченнями та їхніми характеристиками.

☐ **1** СПР з підрядною обставинною місця	☐ **А** Вони шукали, що б із'їсти *(Іван Багряний «Тигролови»).*
☐ **2** СПР з підрядною обставинною причини	☐ **Б** І високо-високо, аж понад той виноград сягає мрійний дівочий голос, аж туди, де сонечко тріпотить промінням, чи два соколи – два товариші летять *(Іван Багряний «Тигролови»).*
☐ **3** СПР з підрядною обставинною мети	☐ **В** Вона ніби сердилася, коли він на неї витріщав очі *(Іван Багряний «Тигролови»).*
☐ **4** СПР з підрядною обставинною часу	☐ **Г** Це він знав, бо він мисливець змалку *(Іван Багряний «Тигролови»).*

10. Частини складнопідрядного речення поєднані підрядним сполучником часу в реченнях *(обери 2 правильні відповіді)*

- ☐ **А** На світанку, коли засіріло, коли ще тільки на світ почало благословитися, біля Сіркової хати в'ючили коні *(Іван Багряний «Тигролови»).*
- ☐ **Б** А Григорій, щоб догодити матері, їв за трьох *(Іван Багряний «Тигролови»).*
- ☐ **В** Взагалі, як правило, немає в світі собаки, щоб від одного духу тигрячого не кидався зі скавулінням під ноги людині, від жаху *(Іван Багряний «Тигролови»).*
- ☐ **Г** Коли б йому хтось колись запропонував змагатися з дівчиною в стрілецтві, – він посміявся б і взяв би те за злий жарт *(Іван Багряний «Тигролови»).*
- ☐ **Д** Григорій не втерпів, щоб і собі не засміятись *(Іван Багряний «Тигролови»).*
- ☐ **Е** Яке треба мати вухо, щоб за дві години ходу почути крізь нетрі собачий гавкіт *(Іван Багряний «Тигролови»).*
- ☐ **Є** Як ми приїхали, то там, казав дід, була тільки халабуда *(Іван Багряний «Тигролови»).*

IV рівень

11. Запиши речення, розставивши пропущені розділові знаки. Підкресли члени речення, надпиши над кожним словом частину мови, дай загальну характеристику всій конструкції, накресли схему речення. *(2 б.)*

Тут де не поїдеш то з Києва виїдеш *(Іван Багряний «Тигролови»).*

ГОВОРІМО ПРАВИЛЬНО!

Урок № 89
Тестові завдання

Уроки № 87–88
Повторення та узагальнення вивченого

Уроки № 82–83
Розділові знаки в СПР з кількома підрядними частинами

Уроки № 80–81
Розділові знаки між частинами СПР

Уроки № 78–79
СПР з підрядною обставинною порівняння

Уроки № 76–77
СПР з підрядною обставинною допусту

Уроки № 74–75
СПР з підрядною обставинною наслідку

Уроки № 72–73
СПР з підрядною обставинною місця

Урок №84
Урахування ситуації спілкування. Контекст

Урок №85
Офіційне спілкування. Обговорення

Урок №86
Жести й міміка в спілкуванні

СПІЛКУВАННЯ

РОЗДІЛ 5
СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ. Складнопідрядні речення з підрядною обставинною місця, наслідку, допусту, порівняння. Спілкування

ВИВЧАЙМО УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОПИС

ДОЛАЄМО ОСВІТНІ ВТРАТИ

У цьому реченні частини поєднані сполучником чи сполучним словом?

Хто рано підводиться, за тим і діло водиться (усна народна творчість).

Це речення СПР з підрядною обставинною способу дії чи міри та ступеня?

Так багато діла, що аж голова біла (усна народна творчість).

Це речення складнопірядне з підрядною обставинною причини чи мети?

Щоб в пошані бути, треба працю свою полюбити (усна народна творчість).

Це речення складнопірядне з підрядною обставинною умови чи часу?

Здатність, доблесть – усе ніщо, поки ми не докладемо праці (Ш. Сааді).

Побудуйте схему складнопірядного речення.

Якщо людина з ранніх років засвоїв звичку працювати, робота йому приємна (К. Гельвецій).

УРОКИ 72–73

СКЛАДНОПІДРЯДНЕ РЕЧЕННЯ З ПІДРЯДНОЮ ОБСТАВИННОЮ МІСЦЯ

Сьогодні на уроці

Цікавинки професії ресторатора / ресторатори

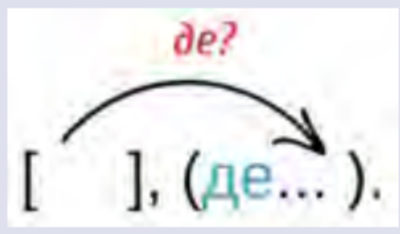
Сьогодні на уроці ви ознайомитеся з **особливостями складнопідрядного речення з підрядною обставинною частиною місця.**

Складнопідрядне речення з підрядною обставинною місця – це складне речення, у якому підрядна частина вказує на місце чи напрям дії головної частини.

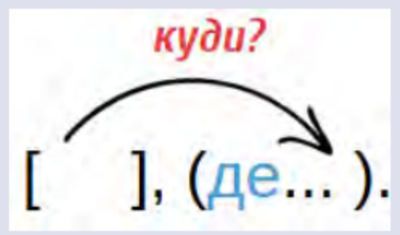
Від головної до підрядної частини можна поставити запитання: **де? куди? звідки?**

Підрядна частина приєднується до головної за допомогою **сполучних слів**: ***де, куди, звідки.***
Підрядна частина пояснює головну **загалом.**

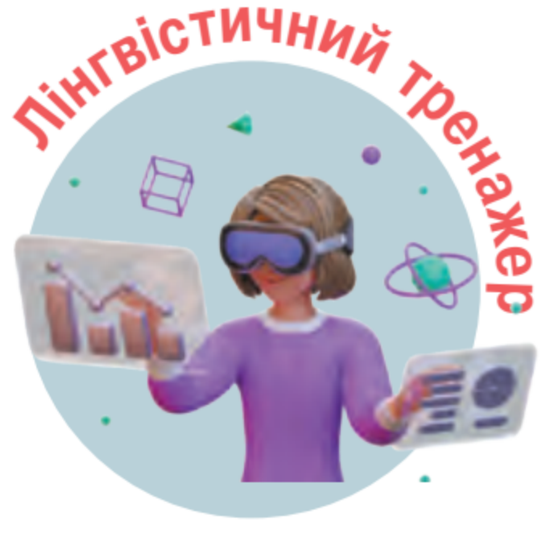
У головній частині речення можуть бути **вказівні слова:** ***там, тут, скрізь, туди, звідти, кудись.***
Наприклад: *Ресторатор працює* ***там****,* ***де*** *кожна страва народжується з любові до традицій.*

Підрядна частина може займати довільну позицію щодо головної.
Наприклад: *Я піду туди,* ***де*** *мене чекає затишна атмосфера.*
Це складне речення, складається із двох частин.
Я піду туди – це головна частина, *де мене чекає затишна атмосфера* – підрядна частина. Підрядна частина розташована після головної. Частини поєднані сполучним словом ***де***.
Підрядна частина пояснює головну загалом.

Від головної до підрядної частини ставимо запитання **куди**? Тому це складнопідрядне речення з підрядною обставинною місця.

240. **Прочитай** інформацію про відомих українських ресторатторів. **Розкажи**, що тобі відомо про цю професію. **Обґрунтуй** уживання розділових знаків. **Випиши** складнопідрядні речення з підрядною обставинною місця. **Накресли** схеми речень.

Дмитро Борисов, відомий київський ресторатор

Дмитро Борисов відомий своїм нестандартним підходом до ведення ресторанного бізнесу та здатністю реалізовувати успішні й популярні проєкти. Там, де він бачить потенціал для створення унікальних концепцій, з'являються численні заклади його мережі «Borysov Restaurants»: демократичний «Барсук», атмосферна «Ватра» та вишукана «Канапа».

Марк Захаркін, відомий львівський ресторатор

Марк Захаркін – це український ресторатор, який відкрив ресторан «Піца Челентано» у Львові та дав старт компанії Fast Food System (FFS). «Хороший ресторан там, де сидять люди. Якщо ви заходите в порожній заклад, відразу виникають підозри», – запевняє він.

Євген Клопотенко, відомий київський ресторатор

Усюди, де ідеї Євгена Клопотенка знаходять відгук у серцях відвідувачів, пролягає шлях до його успіху. На думку ресторатора, борщ є частиною української національної ідентичності на рівні з мовою.

241. **Прочитай** текст, **поясни** особливості професії ресторатора. **Утвори** й **запиши** за зразком 2–3 складнопідрядні речення з підрядними обставинними місця.

Зразок *Ресторатор створює атмосферу в місці, яке дихає гостинністю та смаком. → Ресторатор створює атмосферу там, де кожне місце дихає гостинністю та смаком.*

Ресторатор – це людина, яка керує рестораном, забезпечуючи відмінний сервіс. Щодня він аналізує меню, вибирає найкращі інгредієнти, співпрацює з постачальниками та контролює якість продуктів. Ресторатор формує концепцію закладу, вирішує, яким буде інтер'єр, стиль обслуговування та атмосфера.

На кожному етапі роботи ресторатор залишає слід, формуючи не лише продукцію, а й культуру ресторанного бізнесу, сприяючи розвитку спільноти. Завдяки увазі до деталей та пристрасті до свого ремесла, ресторатор утілює свої ідеї в успішний ресторанний проєкт, який стає улюбленим місцем для багатьох людей *(за матеріалами сайту «Профітроль»)*.

Джерело: https://profitroll.com.ua/professions/restorator/66b280672a4e4285b87ec10f

242. **Розглянь** комікс. **Випиши** складнопідрядні речення з підрядними обставинними місця. **Виділи** засоби зв'язку головної частини з підрядною. **Поясни** розділові знаки. **Накресли** схеми речень.

243. **Поміркуй**, чи повернуться герої коміксу в те кафе, де святкували день народження. **Запиши** свої аргументи, використавши складнопідрядні речення з обставинними причини, місця.

244. **Прочитай** речення. **Випиши** складнопідрядні речення з підрядною обставинною місця. **Обґрунтуй** уживання розділових знаків. **Поміркуй**, які ризики має врахувати ресторатор в умовах нестабільності, непередбачуваних ситуацій.

1. Там, де інші компанії панікували під час економічної нестабільності, великі за власним вибором знаходили нові можливості для зростання.
2. Куди б не кидала їх доля, лідери зберігали непохитну віру у свій успіх та цілеспрямовано втілювали власні стратегії.
3. Звідки б не надходили непередбачувані удари, ці компанії демонстрували непохитну стійкість і здатність швидко відновлюватися.
4. У тих галузях, де панували невизначеність і хаос, компанії прокладали свій, чітко визначений, шлях.
5. Де б не виникали сумніви й страхи, керівники цих компаній підтримували високий рівень мотивації та надихали свої команди на нові звершення.

УРОКИ 74–75

СКЛАДНОПІДРЯДНЕ РЕЧЕННЯ З ПІДРЯДНОЮ ОБСТАВИННОЮ НАСЛІДКУ

Сьогодні на уроці

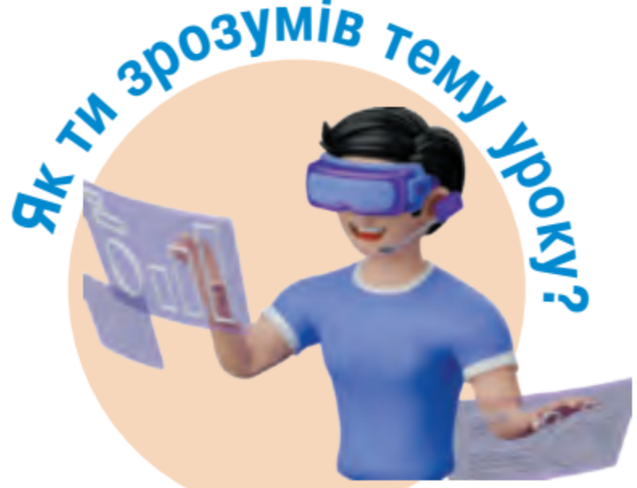
Цікавинки професії prompt-інженера / prompt-інженерки

Сьогодні на уроці ви **ознайомитеся з особливостями складнопідрядного речення з підрядною обставинною частиною наслідку.**

Складнопідрядне речення з підрядною обставинною наслідку – це складне речення, у якому підрядна частина вказує на наслідок того, про що йдеться в головній частині.

Від головної до підрядної частини запитання НЕ ставимо (*умовно – який наслідок?*)

Підрядна частина приєднується до головної сполучником ***так що.***

Підрядна частина пояснює головну **загалом.**

Наприклад: *Штучний інтелект ще не досконалий,* ***так що*** *інженерам доводиться тестувати сотні варіантів.*

Це складне речення, складається з двох частин.

Штучний інтелект ще не досконалий – це головна частина, ***так що*** *інженерам доводиться тестувати сотні варіантів* – підрядна частина. Підрядна частина розташована після головної. Частини поєднані сполучником ***так що.*** Підрядна частина пояснює головну загалом. Від головної до підрядної частини НЕ можна поставити запитання. Тому це **складнопідрядне речення з підрядною обставинною частиною наслідку.**

245. **Прочитай** речення. **Визнач** головні та підрядні частини, засоби зв'язку. **Накресли** схеми речень. **Перетвори** речення на безсполучникові. **Поміркуй**, чи зміняться розділові знаки.

1. Prompt-інженер налаштував запит до ШІ дуже точно, так що результат повністю задовольнив замовника.
2. Фахівець прописав інструкцію для генерування зображення дуже детально, так що нейромережа створила майже ідеальну копію оригіналу.
3. Інженер протестував сотні варіантів запитів, так що система почала працювати без збоїв.
4. Він адаптував запит під конкретну галузь, так що модель почала видавати точні прогнози для маркетологів.

246. **Розглянь** інфографіку. **Проаналізуй** інформацію. **Розкажи** про професію prompt-інженера на основі наведених даних. **Використай** складнопідрядне речення з підрядною обставинною наслідку.

Інфографіку створено в сервісі «Canva»: https://www.canva.com/

247. **Віднови** текст, створений на основі статті Ольги Каніщевої, дослідниці Єнського університету. **Розшифруй** закодовані слова за методикою Цезаря (+3). **Випиши** всі складнопідрядні речення. **Визнач** серед них складнопідрядні речення з підрядною обставинною частиною наслідку. **Накресли** схеми.

ПРИНЦИП ШИФРУ ЦЕЗАРЯ

Циклічний зсув кожної літери тексту на певну кількість позицій в алфавіті. У цьому завданні вказано зсув +3, а це означає, що кожна зашифрована літера була отримана шляхом зсуву відповідної літери оригінального слова на три позиції вперед в алфавіті.

Оскільки текст був зашифрований зсувом уперед на три позиції, для того щоб його розшифрувати, потрібно виконати зворотну дію — зсунути кожну літеру зашифрованого слова на три позиції назад в алфавіті.

Запишіть український алфавіт:

А Б В Г Ґ Д Е Є Ж З И І Ї Й К Л М Н О П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Ь Ю Я

Розшифруйте кожну літеру зашифрованого слова по черзі.

Шифр Цезаря (+3):

Зашифрування:

Ч (+3) → Ш Щ Ь → **Ь**

А (+3) → Б В Г→ **Г**

Т (+3) → У Ф Х→ **Х**

Зашифроване слово: ЬГХ

Розшифрування (зсув –3):

Ь (–3) → **Ч**

Г (–3) → **А**

Х (–3) → **Т**

Розшифроване слово: ЧАТ

Ще рік тому бізнес сприймав технології ШІ з обережністю. Сьогодні ж, за даними McKinsey, понад 65 % компаній регулярно використовують GenAI (генеративний штучний інтелект). Актуалізувалася необхідність у Prompt Engineer. Хтось вважає, що створення промптів – це **РГДЙЬНГ**, а не окрема професія. Інші ж вірять у перспективність цього напряму та в майбутній попит на окремих спеціалістів.

Prompt Engineering – це процес розробки підказок (промптів) природною мовою, які людина дає штучному інтелекту з метою отримати найкращі **УЗЇОХГХЙ** або відповіді. Це стосується не лише генерації текстових відповідей, а й зображень, відео, звуків, програмних кодів, схем, діаграм, презентацій.

Перші згадки про Prompt Engineer як окрему професію з'явилися в 2023 р. Нині на деяких платформах із пошуку роботи вже роз-

міщено подібні вакансії. Prompt Engineer – це інженер, який розробляє **ТКЖНГЇНЙ** для штучного інтелекту, щоб отримати найкращі результати від моделі «GenAI». Це навичка, яка потрібна будь-якому спеціалісту: Project-менеджерам, Product-менеджерам, HR-менеджерам, рекрутерам, маркетологам, Scrum-майстрам, Tech-райтерам, діловодам. Інструменти GenAI допомагають проаналізувати інформацію, згенерувати ідеї, розробити стратегію розвитку, створити доповідь, презентацію, дизайн, написати контент тощо.

ПГМФХЗУРКФХА будувати промпти повинна прийти з практикою. Проте є певні рекомендації, які допоможуть створювати якісні **ТУСПХЙ**: промпт має бути чітким й однозначним, конкретним, містити приклад.

Prompt-інженер використовує знання NLP, так що текст, створений ШІ, не відрізняється від людського.

Чи втримається Prompt Engineering на ринку як окрема професія? Скоріш за все – ні. А от як навичка побудова промптів стане конкурентною перевагою для багатьох спеціалістів в IT та за його межами. Тож не марнуй час, тренуй свої скіли в побудові якісних запитів і головне – не бійся експериментувати з промптами. Адже поки ти не використовуєш Prompt Engineering, не знаєш, наскільки він може допомогти.

Джерело: https://chiacademy.software/blog/prompt-engineer

Prompt Engineer

prompt-інженер

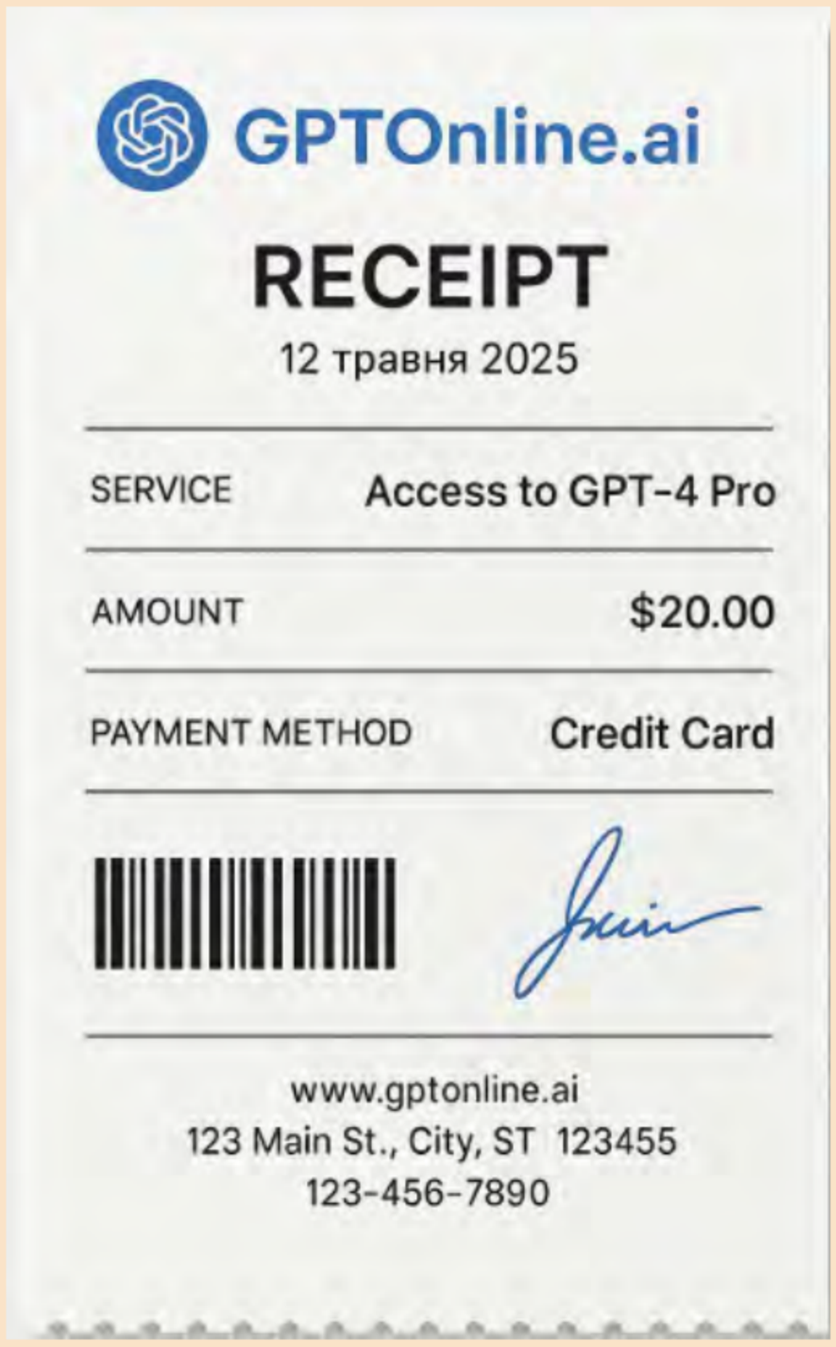
GPT Online

GPT-онлайн

З дефісом пишемо слова, якщо другий іменник складного слова визначає певну прикмету, особливість предмета, особи, явища; якщо означальний (прикладковий) іменник ужито після означуваного іменника (§ 36, п. 2 (б), § 37, п. 1).

248. **Проаналізуй** чек оплати PRO-версії чату GPT (чек не справжній, згенерований ШІ). **Сформулюй** три речення про можливості чату GPT (одне з них має бути складнопідрядне речення з підрядною обставинною частиною наслідку).

GPTOnline.ai

RECEIPT

12 травня 2025

SERVICE Access to GPT-4 Pro

AMOUNT $20.00

PAYMENT METHOD Credit Card

www.gptonline.ai
123 Main St., City, ST 123455
123-456-7890

Абревіатурні назви виробничих марок і виробів пишемо без лапок (§ 58, п. 4).
З дефісом пишемо слова, якщо означальний (прикладковий) іменник ужито після означуваного іменника (§ 37, п. 1).

чат GPT

GPT-чат

249. **Створіть** кілька варіантів промпту для генерування зображення чоловіка та жінки, які працюють як Prompt Engineer. **Презентуйте** в класі найкращий результат – дві ШІ-світлини.

УРОКИ 76–77

СКЛАДНОПІДРЯДНЕ РЕЧЕННЯ З ПІДРЯДНОЮ ОБСТАВИННОЮ ДОПУСТУ

Сьогодні на уроці

Цікавинки професії поліціянта / поліціянтки

Сьогодні на уроці ви ознайомитеся з **особливостями складнопідрядного речення з підрядною обставинною частиною допусту.**

Складнопідрядне речення з підрядною обставинною допусту – це складне речення, у якому підрядна частина вказує на умову, усупереч якій відбувається дія, про яку йдеться в головній частині.

Від головної до підрядної частини можна поставити запитання: **незважаючи на що? усупереч чому?**

Підрядна частина приєднується до головної **сполучниками**: *хоч (хоча), хоч і, хоч … але, хоч … проте, хай … але, дарма що, незважаючи на те що, хай, нехай.*

Підрядна частина пояснює головну **загалом.**

Наприклад: ***Хоч*** *робота поліцейських буває небезпечною, вони щодня ризикують заради безпеки громадян.*

Це складне речення, складається із двох частин.

Вони щодня ризикують заради безпеки громадян – це головна частина, ***хоч*** *робота поліцейських буває небезпечною* – підрядна частина. Підрядна частина розташована перед головною. Частини поєднані сполучником ***хоч***. Підрядна частина пояснює головну загалом. Від головної до підрядної частини можна поставити запитання **незважаючи на що?** Тому це **складнопідрядне речення з підрядною обставинною частиною допусту.**

Складені сполучники *дарма що, незважаючи на те що* на письмі комами НЕ розділяють.

250. **Прочитай** уривок із книги Гаррі Гаррісона «Поліцейський робот» у перекладі Валерії Чванової. **Наведи** 2–3 аргументи, чи зможуть роботи замінити роботу поліціянта / поліціянтки в майбутньому. **Поясни** виділені іншомовні слова. **Добери** до них синоніми. **Обґрунтуй** уживання розділових знаків. **Випиши** складнопідрядні речення з підрядними обставинними допусту. **Накресли** схеми речень.

Я училища не закінчував, хоча це не завадило мені швиденько знайти лист. Він стирчав із товстої книги, засунутої до одного з відділень ящика. Начальник узяв листа й почав читати його без усякого **ентузіазму**.

– Так, так! Фірма «Юнайтед роботікс» із піною на устах доводить, що... «роботи за умови правильної їх **експлуатації** можуть надавати неоціненну допомогу як поліцейські...» Від нас хочуть, аби ми провели польові випробування... «Цей робот – найновіша **експериментальна** модель; вартість – 120 тисяч».

Обидва ми знову подивилися на робота, охоплені єдиним бажанням побачити замість нього грошові знаки. Начальник нахмурився і, ворушачи губами, прочитав лист до кінця. Я думав, як витягти робота з його фанерної домовини.

Не знаю, експериментальна це була модель чи ні, дарма що вигляд у механізму був красивий. Увесь синій, кольору морської форми, а вихідні отвори, гачки й таке інше – позолочені. Комусь довелося добряче потрудитися, аби досягти такого **ефекту**. Хоч він дуже нагадував поліціянта в мундирі, але карикатурної схожості не було. Здавалося, не вистачає тільки поліцейського значка й пістолета.

Джерело: https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=8430

251. **Допиши** відсутню частину, утворивши складнопідрядні речення з підрядними допустовими.

1. Хоч навчання на поліціянта є складним і вимагає певних зусиль,...
2. Поліціянти щодня ризикують своїм життям,...
3. Хоча рівень злочинності може бути високим, ...
4. Поліціянти забезпечують дотримання закону,...
5. Поліціянти змінюють довіру суспільства до правоохоронної системи,..
6. Хоч іноді їм доводиться приймати складні рішення,...

252. **Прочитай** про переваги та недоліки професії поліціянта / поліціянтки. Чи погоджуєшся ти із цими твердженнями? **Утвори** й **запиши** складнопідрядні речення з підрядними обставинними допусту. **Виділи** засоби зв'язку головної частини з підрядною. **Поясни** розділові знаки. **Накресли** схеми речень.

Переваги професії поліціянта/ поліціянтки

Служба закону

Захист закону, правопорядку та безпеки громадян.

Соціальний вплив

Можливість позитивно впливати на громаду та суспільство.

Кар'єрне зростання

Перспективи кар'єрного зростання та розвитку професійних навичок.

Недоліки професії поліцейського/ поліцейської

Небезпека

Постійна загроза небезпеки, травм і стресові ситуації.

Ненормований графік

Ненормований робочий день, робота у свята та вихідні.

Емоційне навантаження

Емоційне виснаження через складні ситуації та людські трагедії.

Джерело: https://profitroll.com.ua/professions/politseyskiy/66b280672a4e4285b87ebbf9

253. **Складіть** і **запишіть** речення з наведеними фразеологізмами, урахувавши особливості роботи поліціянта / поліціянтки з правопорушниками / правопорушницями. **Поміркуйте**, чи є фразеологізми підрядними допустовими частинами складнопідрядних речень? **Обґрунтуйте** свою думку.

1. Хоч з лиця воду пий.
2. Хоч трава не рости.
3. Хоч греблю гати.

254. **Заміни** виділені другорядні члени речення підрядними допустовими частинами. **Обґрунтуй** уживання розділових знаків.

1. *Незважаючи на непередбачуваний робочий день,* поліція готова до викликів.
2. *Не втративши віру в добро,* поліціянти готові завжди допомагати людям.
3. *Попри ризики,* вони відчувають велике задоволення, допомагаючи іншим.

УРОКИ 78–79

СКЛАДНОПІДРЯДНЕ РЕЧЕННЯ З ПІДРЯДНОЮ ОБСТАВИННОЮ ПОРІВНЯННЯ

Сьогодні на уроці

Цікавинки професії фахівця / фахівчині з інформаційної безпеки

Сьогодні на уроці ви ознайомитеся з **особливостями складнопідрядного речення з підрядною обставинною частиною порівняння.**

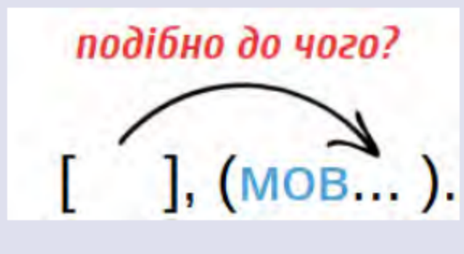
Складнопідрядне речення з підрядною обставинною порівняння – це складне речення, у якому підрядна частина розкриває зміст головної через порівняння.

Від головної частини до підрядної можна поставити запитання: **як? подібно до чого?**

Підрядна частина приєднується до головної за допомогою **сполучників**: *як, мов, наче, неначе, неначебто, ніби, нібито.*
Підрядна частина пояснює головну **загалом**.

Наприклад: *Фахівець з інформаційної безпеки захищає сайт від кібератак,* ***мов*** *рицар «даму серця».*
Це складне речення, складається із двох частин.
Фахівець з інформаційної безпеки захищає сайт від кібератак – це головна частина, *мов рицар «даму серця»* — підрядна частина. Підрядна частина розташована після головної. Частини поєднані сполучником ***мов***. Підрядна частина пояснює головну загалом. Від головної до підрядної частини можна поставити запитання **подібно до чого?** Тому це **складнопідрядне речення з підрядною обставинною порівняння.**

Слід розрізняти прості та складні речення, що містять порівняльні сполучники.

Складнопідрядне речення з підрядною обставинною порівняння	**Просте речення, ускладнене відокремленою обставиною / відокремленою прикладкою, вираженою порівняльним зворотом**
Підрядна порівняльна частина пояснює зміст головної частини шляхом зіставлення з її змістом.	Містить порівняння одних предметів, явищ з іншими.
Має граматичну основу (може бути пропущений підмет чи присудок, проте його легко відновити зі змісту головної частини).	Не має граматичної основи.
Програміст усуває помилки, ***як*** *садівник вириває бур'яни з грядки.*	Учитель, ***як*** *садівник*, дбайливо плекає в учнях зерна знань.
СПР з однією підрядною (підрядною обставинною порівняння). Головна частина – *програміст усуває помилки.* Підрядна частина – *як садівник вириває бур'яни з грядки.*	Просте речення, ускладнене відокремленою прикладкою, вираженою порівняльним зворотом *як садівник*

Порівняльний зворот на письмі виділяємо **комами**.
Наприклад: *Складність роботи експерта з кібербезпеки зростає так само швидко,* ***як*** *і кількість нових вірусів.*
Вводиться в речення за допомогою сполучників: *як, мов, немов, мовби, немовбито, наче, неначе, неначебто, ніби, буцімто, ніж.*

Також **виділяємо комами** звороти зі сполучником **як** уточнювального або узагальнювального характеру: *як завжди, як звичайно, як колись, як навмисно, як правило, як виняток.*

Порівняльний зворот на письмі **НЕ виділяємо** комами:

Правило	**Приклад**
Виражений фразеологізмом	*Почуватися* ***як*** *риба у воді.*
Є іменною частиною складеного присудка	*Фахівчиня з кібербезпеки була для організації* ***наче*** *сонце.*

У конструкціях з повторенням підмета / присудка	*День як день. Зробив **як** зробив.*
Конкретизує семантично недостатній простий (дієслівний) присудок	*Почувати себе **як** удома.*
Має значення «у ролі кого, у функції чого»	*Розглядаємо вашу відповідь **як** згоду.*
У зворотах *(не) більше (більш) ніж (як), (не) менше (менш) ніж (як), (не) раніше (раніш) ніж (як), (не) довше ніж (як)*	*Роботи для фахівчині з інформаційної безпеки було не менше **ніж** на два дні.*

Зверніть увагу!

Програміст як садівник. — *У цьому реченні складений іменний присудок виражений іменником та часткою як.*

Також необхідно розрізняти складнопідрядні речення з підрядними обставинною частиною способу дії, міри та ступеня, порівняння.

Складнопідрядне речення з підрядною обставинною частиною способу дії	**Складнопідрядне речення з підрядною обставинною частиною міри та ступеня**	**Складнопідрядне речення з підрядною обставинною частиною порівняння**
опис способу дії	ступінь прояву дії	порівняння однієї дії з іншою
як? яким способом?	*наскільки?*	*подібно до чого?*
Хакери проникають у систему так само, як злодії проникають у дім уночі.	Фахівець діє настільки швидко, як пожежник під час тривоги.	Фахівець з інформаційної безпеки захищає сайт, як вартовий охороняє вхід до фортеці.

255. **Поєднай** головні частини з підрядними, щоб утворити складнопідрядні речення.

- ☐ Відновлює мережу, … ☐ як детектив розслідує злочин.
- ☐ Фахівець аналізує загрозу, … ☐ як злодій відмикає замок.
- ☐ Хакер проникає в систему, … ☐ як механік лагодить двигун.
- ☐ Аналітик шукає вразливості, … ☐ як шахтар копає землю в пошуках руди.

256. **Прочитайте** статтю «Кібербезпека 2025. Тренди, які змінять правила гри та визначать майбутнє» на сайті «Intelligent IT Distribution»: https://edodatok.com/el/9029/. **Обговоріть** її зміст на основі інфографіки. **Випишіть** усі складнопідрядні речення з однією підрядною частиною. **Визначте** різновид складнопідрядного речення.

Тренди, які можуть вплинути на майбутнє кібербезпеки

1. Ефективне реагування на кібератаки, передбачення можливих сценаріїв
2. Трансформація ролі CISO (керівника відділу IT-безпеки)
3. Хвиля потрійного здирництва від кібершахраїв
4. Криза, дестабілізація країни через кібератаки
5. Відеодипфейки як каталізатори нових кібератак

257. **Прочитай** текст. **Утвори** три порівняння професії фахівця з інформаційної безпеки у формі простого речення та складнопідрядного речення з підрядною обставинною порівняння.

Наприклад: *Фахівець з інформаційної безпеки перебуває на передовій захисту серверів від кібератак, як охоронець банку у світі даних стоїть на варті.* — ***складнопідрядне речення***

Як лікар для комп'ютерних систем, діагностує, запобігає «інфекціям» (вірусам, атакам), лікує й підтримує «здоров'я» мережі. — ***просте речення***

Скористайтеся висловами:

- як архітектор цифрової фортеці;
- як пожежник у світі кіберзагроз;
- як детектив цифрових злочинів.

Професія фахівця з інформаційної безпеки (відповідно до Національного класифікатора України «Класифікатор професій») – одна з найактуальніших у цифрову епоху. Вони (неофіційна назва – фахівці з кібербезпеки) стоять на передовій захисту інформації, систем, серверів, мереж і баз даних від атак, зловмисників, шкідливого програмного забезпечення та витоку даних. Професіонали, які розробляють і реалізують заходи безпеки для захисту інформаційних систем компаній, організацій і навіть держав. Вони постійно стежать за онлайн-загрозами, аналізують ризики та впроваджують новітні методи захисту.

Основні завдання:

- аналіз вразливостей у системах і мережах;
- установлення антивірусних програм, систем виявлення вторгнень;
- тестування безпеки;
- моніторинг трафіку й логів *(логи – це журнали подій або записані дії, які створює комп'ютерна система, програма або мережеве обладнання);*
- реагування на кіберінциденти;
- навчання персоналу правилам кібергігієни;
- захист персональних і фінансових даних;
- розробка політик безпеки й нормативної документації.

Необхідні навички:

- знання мережевих технологій;
- уміння працювати з операційними системами;
- знання криптографії та протоколів шифрування;
- навички етичного хакінгу *(хакінг – це процес втручання в роботу комп'ютерної системи чи мережі, найчастіше з метою доступу до даних, зміни налаштувань або порушення її функціонування);*
- володіння мовами програмування.

Фахівці з інформаційної безпеки працюють в IT-компаніях, банках та фінансових установах, державних структурах, телекомунікаційних фірмах, медичних та освітніх закладах, консалтингових агенціях. Розмір заробітної плати в Україні сягає від 300 до 10 000 $ (у Європі – від 5 000 до 12 000 $ на місяць).

На сайті «Освітній хаб міста Києва» ви можете безкоштовно пройти онлайн-курс «Професія: фахівець з інформаційної безпеки» https://eduhub.in.ua/courses/profesiya-fahivec-z-informaciynoji-bezpeki

Професія фахівця з інформаційної безпеки зараз має надзвичайний попит, оскільки кіберзагрози нині посідають друге місце в рейтингу найбільш небезпечних ризиків для бізнесу.

258. **Розподіли** речення на дві групи: складнопідрядні з підрядними обставинними міри й ступеня та складнопідрядні з підрядними обставинними порівняння.

Складнопідрядне речення з підрядною обставинною частиною міри та ступеня	Складнопідрядне речення з підрядною обставинною частиною порівняння
наскільки?	*подібно до чого?*

1. Фахівець з інформаційної безпеки працює так, ніби кожна дія в системі може бути загрозою.
2. Він реагує на інциденти швидко, як пожежник на виклик.

3. Фахівець з інформаційної безпеки, виявляючи факти кібератаки, зцілює онлайн-систему, як лікар надає першу медичну допомогу.
4. Захист даних відбувається цілодобово, ніби охорона банку стежить за безпекою вдень і вночі.
5. Фахівець аналізує логи так, як журналіст вивчає джерела інформації.
6. Його увага до деталей не менша, ніж у годинникаря під час ремонту механізму.
7. Спеціаліст із безпеки контролює системи, наче диспетчер повітряного руху небо.
8. Технічна підготовка фахівця з кібербезпеки така ж глибока, як у програміста високого рівня.
9. У складних ситуаціях він приймає рішення так рішуче, як командир під час бою.
10. Його робота є настільки невидимою, як робота антивірусу у фоновому режимі.

259. **Прочитай** есе, що містить пунктуаційні помилки. **Розстав** пропущені розділові знаки у виділених реченнях.

Чи може фахівець з інформаційної безпеки попередити кібератаку на сайт?

У сучасному цифровому світі, де інформація має таку ж цінність, як і золото в давнину, питання кібербезпеки стає дедалі актуальнішим. *Фахівець з інформаційної безпеки стоїть на передовій цієї невидимої війни як лікар стоїть на захисті здоров'я людини.* Але чи справді такий спеціаліст здатен попередити кібератаку?

Як досвідчений капітан здатен розпізнати наближення шторму фахівець з інформаційної безпеки може виявити потенційні загрози ще до того, як вони перейдуть у фазу атаки. Завдяки сучасним інструментам моніторингу, аналізу мережевого трафіку та системам виявлення вторгнень, він, немов детектив, вишукує аномалії в поведінці системи.

Однак навіть найкращий спеціаліст не може гарантувати абсолютну безпеку подібно до того як жодна система захисту не зможе зупинити стихію, якщо вона вже набрала сили. Хакери як і злочинці в реальному світі постійно вдосконалюють свої методи. Інформаційна безпека – це гра на випередження, де успіх залежить не лише від технічних знань, а й від інтуїції, аналізу ризиків і вміння діяти на крок попереду.

Так, фахівець з інформаційної безпеки справді може попередити кібератаку так само як пожежник здатен запобігти пожежі, вчасно виявивши джерело загоряння. Але для цього потрібно

не лише володіти необхідними знаннями, а й забезпечити постійну готовність, оновлення систем і навчання персоналу.

Отже, попередження кібератаки – це безперервна діяльність. І якщо цей процес побудований правильно, фахівець з інформаційної безпеки може стати тим, хто зупинить загрозу ще до того, як вона завдасть шкоди.

260. **Переглянь** мультиплікаційний фільм «Хаппі та її суперсила» від Громадської організації «#Stop_sextинг», студії анімації «Wow-How Studio» та дитячої письменниці Ірини Бови: https://edodatok.com/el/9030/. Це історія про важливість безпечного використання інтернету. **Опиши** свої враження про мультфільм за допомогою трьох складнопідрядних речень із підрядними обставинними порівняння.

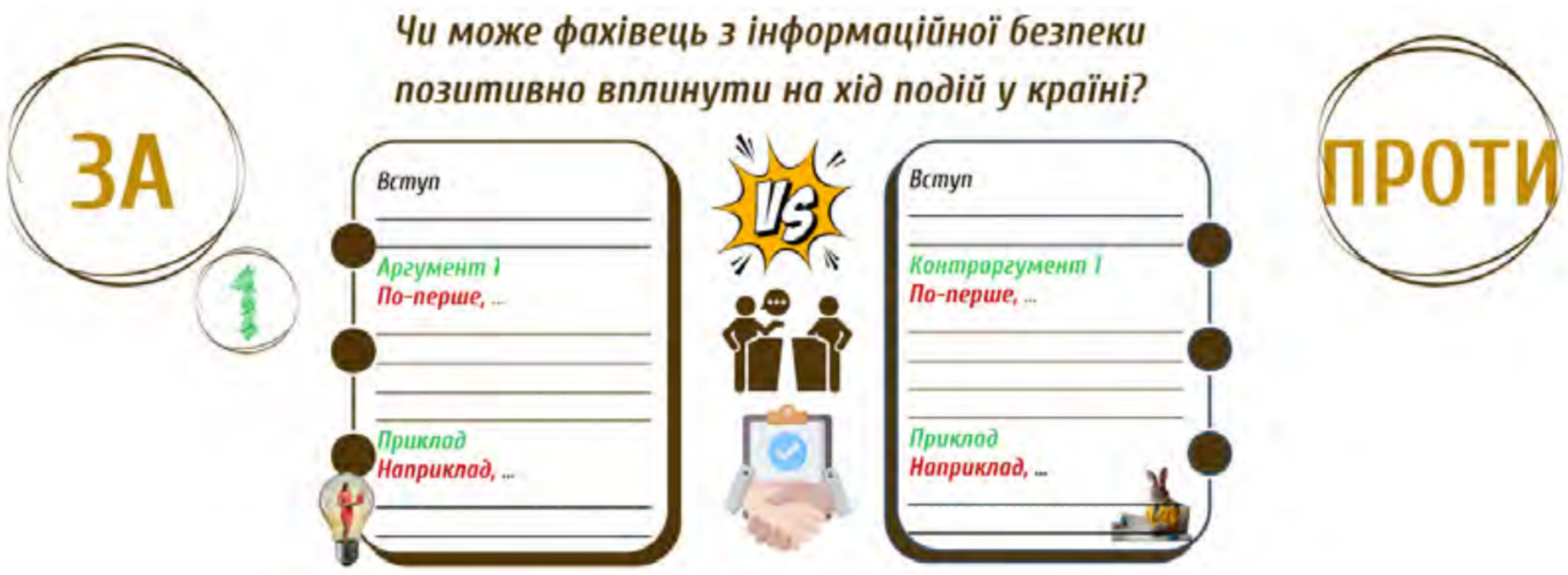

261. **Підготуйте** батл «Чи може фахівець з інформаційної безпеки позитивно вплинути на хід подій у країні?». **Скористайтеся** шаблоном, що демонструє структуру виступу:

Схема дебатів передбачає почергові виступи Учасника № 1 («ЗА») та Учасника № 2 («ПРОТИ»).

Структура: Вступ → Аргумент / Контраргумент → Приклад → Висновок.

ЗА

ПРОТИ

Вступ

Аргумент 2
По-друге, ...

Приклад
Наприклад, ...

Вступ

Контраргумент 2
По-друге, ...

Приклад
Наприклад, ...

Вступ

Аргумент 3
По-третє, ...

Приклад
Наприклад, ...

Вступ

Контраргумент 3
По-третє, ...

Приклад
Наприклад, ...

Висновок

Отже, ...

Компроміс

Висновок

Отже, ...

УРОКИ 80–81

РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ МІЖ ЧАСТИНАМИ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ

Сьогодні на уроці

Цікавинки професії будівельника / будівельниці

Сьогодні на уроці ви **ознайомитеся із особливостями вживання розділових знаків між частинами складнопідрядного речення.**

Підрядні частини складного речення в основному відокремлюємо від головних **комами.**
Наприклад: *Не кожен, **хто** працює на будівництві, є справжнім будівельником.*

Якщо підрядна частина стоїть після головної та з'єднана з нею **складеним сполучником підрядності** *тому що, через те що, завдяки тому що, незважаючи на те що, унаслідок того що, у міру того як, з тих пір як, після того як, перед тим як,* то кому ставимо або перед усім складеним сполучником, або в середині нього, але тільки один раз:

Наприклад: *Будівельники згуртувалися, **тому що** роботи потрібно завершити вчасно* (акцент на результат).

*Будівельники згуртувалися **тому, що** роботи потрібно завершити вчасно* (акцент на причину).

Якщо підрядна частина зі **складеним сполучником** стоїть перед головною, то цей сполучник **комою НЕ розділяємо**:

Наприклад: ***Незважаючи на те що** робота будівельника часто пов'язана з фізичними навантаженнями, справжні майстри своєї справи отримують задоволення від результату праці.*

Між однорідними підрядними частинами, які вже мають інші розділові знаки, ставимо **крапку з комою**:

Наприклад: *Мені подобається майструвати тоді,* ***коли*** *є вільний час;* ***коли*** *робота приносить задоволення, радість;* ***коли*** *результат вражає та надихає на нові проєкти.*

Якщо підрядна частина передує головній, а головна містить висновок із того, про що йдеться в попередній, то перед головною частиною ставимо **кому** й **тире**.

Наприклад: ***Хто*** *сіє хліб,* ***хто*** *ставить дім,* ***хто*** *створює поему, – той буде предком дорогим народові своєму (М. Рильський).*

Кому між частинами складнопідрядного речення **НЕ ставимо:**

1. Коли перед сполучником підрядності чи сполучним словом стоять частки ***не, і***.

Наприклад: *Нам хотілося знати* ***не як*** *цей дім побудували,* ***а хто*** *його спроєктував. Треба все одно будувати* ***і коли*** *насправді погодні умови цьому не сприяють.*

2. Якщо перший сполучник протиставний (***а, але, однак*** тощо), то кому після нього **НЕ ставимо**. Наприклад: *Вони довго зводили стіни,* ***а коли*** *завершили, почали покривати дах.*

3. Коли підрядна частина складається з одного сполучного слова.

Наприклад: *Хочу побудувати дім, та не знаю* ***який***.

4. У виразах *як слід, як треба, як годиться, як хочеш* (перед як), *усе одно який, байдуже хто,* коли нема чітко визначеної підрядної частини.

Наприклад: *Роби* ***як*** *слід. Роби* ***що*** *хочеш.*

5. Між однорідними підрядними частинами, зв'язаними сурядним сполучником, якщо вони мають спільну головну частину.

Наприклад: *Тут працюють ті,* ***хто*** *відбудовує міста й* ***хто*** *піднімає нові райони.*

262. **Проаналізуй** текст, створений за допомогою штучного інтелекту. Чи погоджуєшся ти з усіма твердженнями? **Виконай** завдання до тексту.

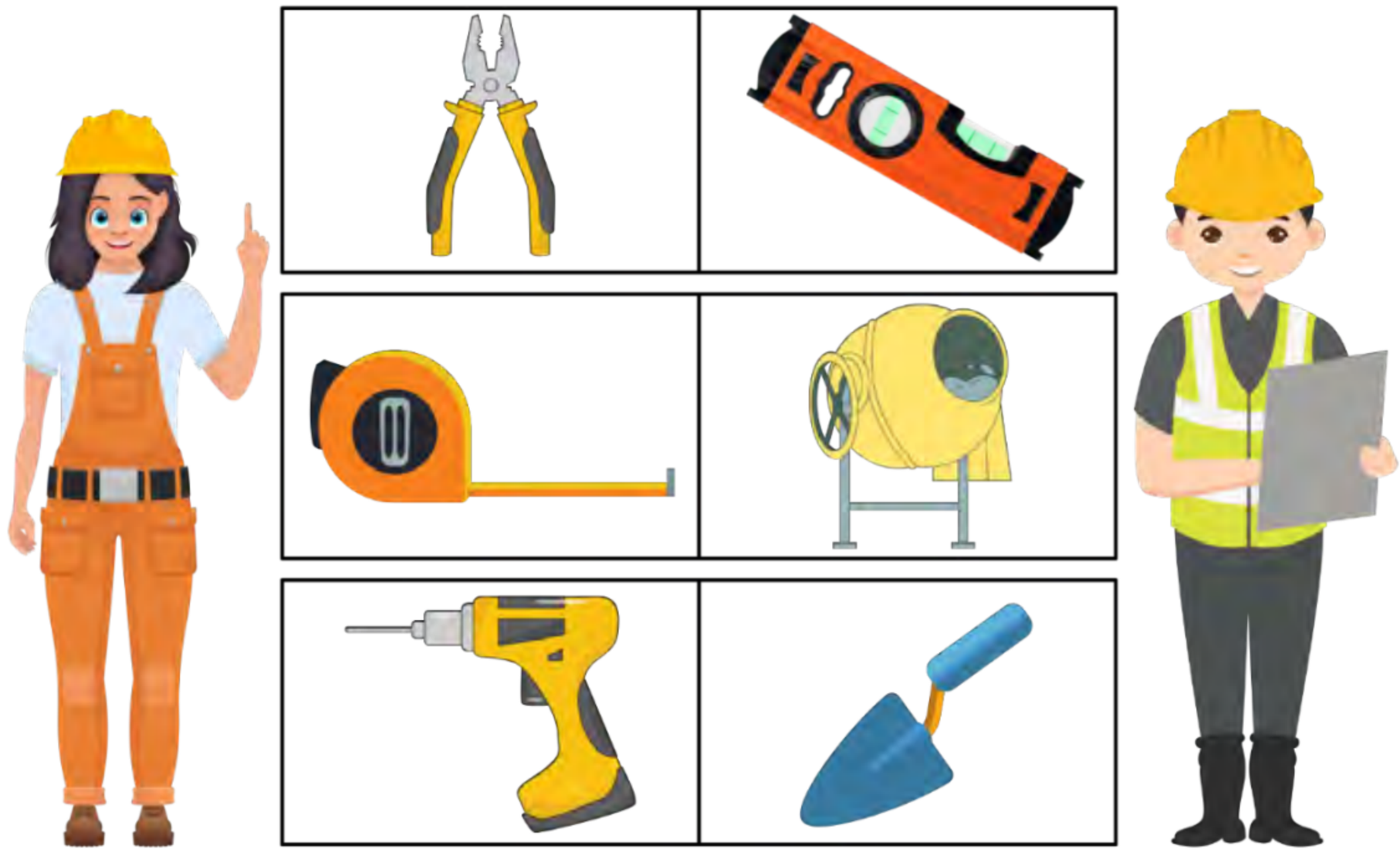
1. Професія будівельника – одна з найдавніших, яка забезпечує існування сучасної цивілізації. 2. Будівельники зводять житло, дороги й мости там, де раніше були пустирі. 3. Хоча ця робота часто пов'язана з фізичними навантаженнями, її результати є відчутними, адже кожна зведена споруда слугує людям. 4. Незважаючи на те що погодні умови бувають складними, робота на будівельному майданчику не припиняється. 5. Завдяки тому, що попит на будівництво залишається стабільним, кваліфіковані фахівці завжди мають роботу. 6. Щоб уникнути травм, необхідно неухильно дотримуватися правил безпеки. 7. Те, що будівельники створюють навколо нас, формує наш життєвий простір. 8. Вони відчувають гордість за свою роботу, ніби художник тішиться завершеною картиною. 9. Будівельники є творцями майбутнього, оскільки їхня праця закладає основу для розвитку суспільства.

Дай відповіді на запитання, поставивши позначку у відповідній комірці. **Зверни** увагу, що відповідей може бути декілька або не бути взагалі. **Обґрунтуй** уживання розділових знаків.

Запитання	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Познач речення, де підрядна частина стоїть перед головною.									
Познач речення, де підрядна частина стоїть після головної.									
Познач речення, де підрядна частина стоїть усередині головної.									
Познач речення з кількома підрядними.									
Познач складнопідрядне речення з підрядною означальною.									
Познач складнопідрядне речення з підрядною з'ясувальною.									
Познач складнопідрядне речення з підрядною обставинною допусту.									
Познач складнопідрядне речення з підрядною обставинною місця.									
Познач складнопідрядне речення з підрядною обставинною мети.									
Познач складнопідрядне речення з підрядною обставинною причини.									
Познач складнопідрядне речення підрядною обставинною порівняння.									
Познач складнопідрядне речення з підрядною обставинною наслідку.									

263. **Створи** інфографіку або мапу думок на тему «Розділові знаки між частинами складнопідрядних речень», використавши теоретичний матеріал та матеріал попередньої вправи.

264. **Розглянь** предмети, якими користуються у своїй роботі будівельники. **Утвори** й запиши складнопідрядні речення зі словами з довідки, щоб розкрити суть професії будівельника / будівельниці. **Виділи** засоби зв'язку головної частини з підрядною. **Поясни** розділові знаки. **Накресли** схеми речень.

Довідка: *обценьки, рівень, рулетка, бетонозмішувач, свердило (дриль), кельма / кельня.*

265. **Прочитай** текст. **Перепиши**, розставивши правильно розділові знаки. **Обґрунтуй** їх уживання.

Будівельник фахівець який займається зведенням найрізноманітніших інженерних конструкцій будинків мостів доріг чи залізничних колій. Практично все що ми бачимо навколо будівельники перенесли з креслень у реальність. Діяльність будівельника різниться залежно від того працює він на великому виробництві де є чіткий розподіл обов'язків чи в невеликій бригаді яка виконує різні види будівельних робіт. А працюючи в складі невеликої багатопрофільної бригади будівельники як правило не мають можливості вузько спеціалізуватися на чомусь одному а поєднують кілька спеціальностей та є «майстрами на всі руки.

Джерело: https://www.work.ua/career-guide/builder/

266. **Розкрий** значення наведених прислів'їв та приказок. **Перетвори** їх на складнопідрядні речення. **Запиши** речення, розставивши правильно розділові знаки.

УРОКИ 82–83

РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ В СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕННЯХ З КІЛЬКОМА ПІДРЯДНИМИ

Сьогодні на уроці

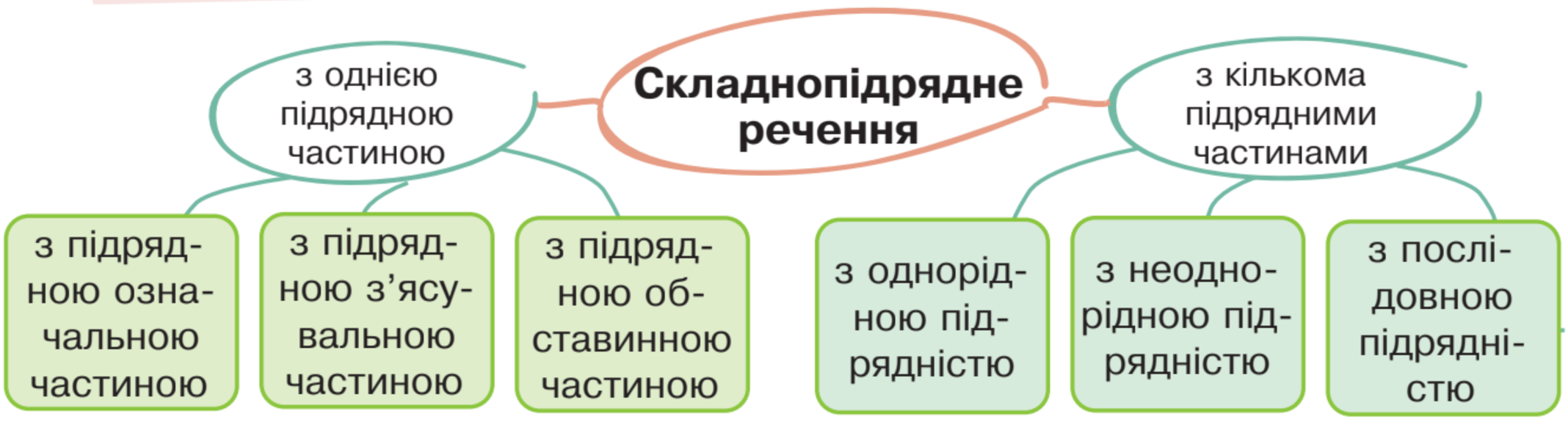
Цікавинки професії PR-спеціаліста / PR-спеціалістки

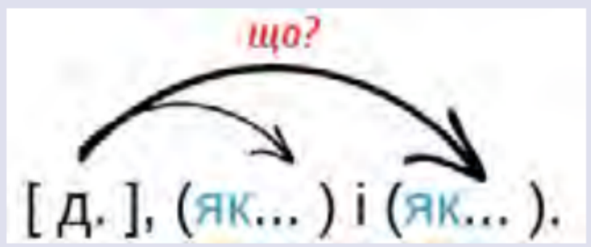
Сьогодні на уроці ви **ознайомитеся з особливостями складнопідрядного речення з кількома підрядними.**

Складнопідрядне речення з кількома підрядними частинами – це речення, що має дві та більше підрядних частин.

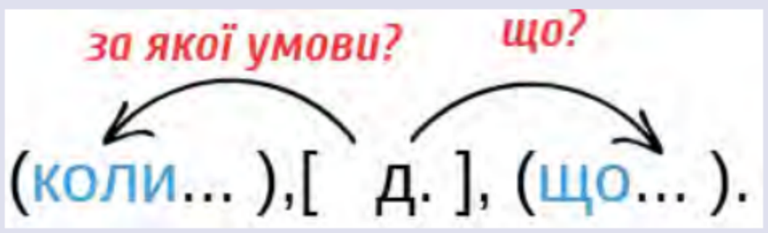
Однорідна підрядність – це така підрядність, за якої дві й більше підрядних частин залежать від того самого слова в головній частині або від головної частини в цілому й відповідають на одне й те саме запитання.

Наприклад: *Я не знаю,* ***як*** *новина розлетілася мережею і* ***як*** *пресреліз уже став заголовком дня.*

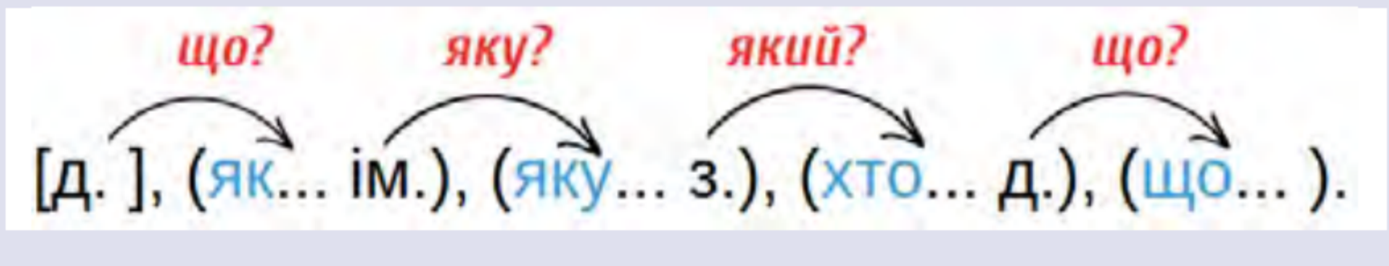
За **неоднорідної підрядності** підрядні частини відповідають на різні запитання, тому що належать до різних видів підрядних частин, або ж залежать від різних слів головної частини.

Наприклад: ***Коли*** *PR-спеціаліст уважно слухає історії людей, йому здається,* ***що*** *він переплітає слова в міцне мереживо, здатне об'єднати серця.*

У складнопідрядних реченнях з **послідовною підрядністю** перша підрядна частина залежить від головної, друга підрядна – від першої підрядної, третя підрядна від другої підрядної тощо.

Наприклад: *Розкажи мені, **як** PR-спеціаліст створює історію, **яку** хоче почути той, **хто** ще не знає, **що** йому це потрібно.*

Однорідна підрядність + послідовна підрядність = **СПР комбінованого типу**.

Наприклад: *І ось, **коли** ми там, **де** інформаційний шум затьмарює факти, **коли** довіра крихкіша за скло, зовсім поруч стоїть той, **хто** вміє бути архітектором повідомлень.*

Кому СТАВИМО між кількома підрядними частинами, поєднаними безсполучниковим зв'язком.

Наприклад: *Це було у творчій гущавині великого міста, **де** в потоці новин виблискують, **мов** срібні рибки, думки авдиторії, **де** слова, обережно впущені в ефір, розходяться колами, **як** ранкові хвилі по спокійному склу соцмереж, а PR-спеціаліст, **мов** яскравий птах на вершині інформаційного дерева, вловлює кожен відблиск публічного враження в прозорій воді репутації.*

Кому СТАВИМО між кількома підрядними частинами, поєднаними сполучниковим сурядним зв'язком, зокрема повторюваними сполучниками сурядності (єднальними ***і, й, та (і),*** розділовими ***або, чи, то, хоч***).

Наприклад: *Говорив, **що** журналісти даремно остерігаються відвертих розмов, **і що** PR-спеціаліст не приховує правди, **і що** можна звертатися хоч щодня, **бо** його робота – бути містком, а не стіною.*

Кому НЕ СТАВИМО між кількома підрядними частинами, поєднаними сполучниковим зв'язком, зокрема одиничним єднальним сполучником ***і, й, та (і)***, розділовим ***або, чи, то, хоч***).

Наприклад: *Добре було б, **коли** б саме тепер хтось написав позитивну рецензію про компані і коли б PR-спеціаліст запустив ту теплу, довірливу історію, **яка** розтопила б мовчання авдиторії.*

Кому НЕ СТАВИМО між двома засобами сполучникового зв'язку, зокрема між сполучниками чи сполучником і сполучним словом, якщо в наступній (головній) частині складнопідрядного речення є співвідносні слова ***то, так:***

Наприклад: *Він розумів, що коли навчиться чітко формулювати думки й працювати з медіа, то матиме шанс стати успішним PR-спеціалістом.*

Пояснення: *Він розумів, що...то матиме шанс стати успішним PR-спеціалістом.* – Якщо опустити підрядну частину зі сполучним словом ***коли***, речення матиме граматичну помилку, тому кому між сполучником ***що*** та сполучним словом ***коли НЕ ставимо.***

Кому СТАВИМО між двома засобами сполучникового зв'язвку, зокрема між сполучниками чи сполучником і сполучним словом, якщо в наступній (головній) частині складнопідрядного речення **НЕМАЄ** співвідносних слів ***то, так.***

Наприклад: *Він розумів, що, коли навчиться чітко формулювати думки й працювати з медіа, матиме шанс стати успішним PR-спеціалістом.*

Пояснення: *Він розумів, що... матиме шанс стати успішним PR-спеціалістом.* – Речення в разі опущення підрядної частини зі сполучним словом ***коли*** є граматично правильним , тому кому між сполучником ***що*** та сполучним словом ***коли ставимо.***

За умови неоднорідної підрядності кожну підрядну частину відокремлюємо від головної комою.

*Наприклад: Кожен, **хто** вперше почує про успішний проєкт, подумає, **які** ж ото молодці його реалізували.*

За умови послідовної підрядності кожну наступну підрядну частину відокремлюємо від попередньої комою.

Наприклад: *Усі почали підозріло дивитися на PR-спеціаліста, **який** сидів осторонь і робив вигляд, **ніби** все це – зовсім не його справа.*

Крапку з комою СТАВИМО між однорідними підрядними реченнями, якщо вони поширені й мають свої розділові знаки.

Наприклад: *Люблю спостерігати, **як** у руках PR-спеціаліста думки лягають у тексти, **неначе** світлі рядки на чистому аркуші; **як** ідеї, мов зрілі колоски, нахиляються в сторінках пресрелізів; **як** кожне слово, ретельно підібране, вкриває репутацію бренду м'яким, продуманим світлом.*

267. **Уяви**, що ти вирішив (-ла) стати PR-спеціалістом. **Прочитай** інформацію про цю професію. **Оціни** за 12-бальною шкалою, наскільки в тебе розвинені необхідні навички. **Змоделюй** ситуацію, коли ти вже працюєш за цією спеціальністю. **Опиши**, як тобі вдається виконувати основні обов'язки. **Проаналізуй** перше речення. **Поміркуй**, це складнопідрядне речення з однією підрядною частиною чи з кількома підрядними.

PR-спеціаліст – це фахівець, який займається налагодженням комунікації між компанією та авдиторією, відповідає за створення позитивного іміджу компанії, бренду чи окремої особи в очах громадськості, клієнтів, інвесторів і медіа.

Основні обов'язки PR-спеціаліста / PR-спеціалістки:

- розробка PR-стратегії;
- визначення цілей комунікації;
- формування планів публічних кампаній;
- узгодження меседжів із цінностями бренду;
- написання та розсилання пресрелізів;
- організація інтерв'ю, брифінгів, пресконференцій;
- налагодження взаємин із журналістами;
- оперативне реагування на негативні коментарі в медіа чи соцмережах;
- оцінювання ефективності PR-кампаній.

Необхідні навички:

- досконале писемне та усне мовлення;
- креативність і стратегічне мислення;
- уміння вести переговори;
- організованість та уважність до деталей;
- знання медіаландшафту;
- аналітичні здібності.

Більш детально про цю професію ти можеш дізнатися на платформі «Дія. Освіта»: https://osvita.diia.gov.ua/courses/pr-specialist

268. **Визнач** види складнопідрядного речення з кількома підрядними. **Накресли** схеми речень.

1. І лише PR-спеціаліст знатиме, **як** багато сил було вкладено, **щоб** усі про це дізналися.
2. **Коли** все навколо йшло шкереберть, усі з підозрою поглядали на PR-спеціаліста, **який** спокійно сидів осторонь і вдавав, **що** зовсім ні до чого.
3. Навчи мене жити, **щоб** слова не палили зсередини, а [**щоб**] вогонь перетворювався на заголовки.
4. **Коли** виникає кризова ситуація, **яку** потрібно оперативно вирішити, саме PR-спеціаліст вирішує, **як** і **що** говорити публіці.
5. **Якщо** компанія прагне зміцнити свій імідж і розширити вплив, вона повинна мати фахівця, **який** зможе керувати комунікаціями на всіх рівнях.

269. **Поділи** на частини складнопідрядного речення з кількома підрядними. **Накресли** схеми. **Поясни** вживання розділових знаків між частинами речень.

1. Хоча проєкт був складним, PR-спеціаліст розробив стратегію, яка враховувала потреби та очікування клієнта.
2. Коли навколо бренду розпочався скандал, який активно обговорювали у ЗМІ, злагоджена робота PR-відділу врятувала репутацію організації.
3. PR-спеціаліст пояснив, що кожен публічний виступ має бути продуманим до дрібниць, бо навіть незначна помилка може зіпсувати імідж.
4. Щоб кампанія була успішною, PR-спеціаліст повинен чітко знати, чого він хоче досягти, що саме сказати і як краще це подати.

270. **Постав** розділові знаки між частинами наведених речень. **Визнач** види складнопідрядного речення з кількома підрядними.

1. Ми запросили PR-спеціаліста який уже мав досвід у політичних кампаніях і знав які канали найкраще працюють у регіонах.
2. Важливо щоб PR-спеціаліст не лише добре писав тексти, а й розумів як адаптувати їх до кожної платформи яку використовує бренд.
3. PR-кампанія яку розробив наш фахівець охопила соціальні мережі, традиційні медіа й інфлюенсерів що суттєво збільшило охоплення.
4. Той хто хоче стати успішним у сфері PR повинен уміти будувати зв'язки із журналістами, розуміти тренди й працювати зі зворотним зв'язком.

5. Ми були вражені тим як PR-спеціаліст організував пресконференцію яка пройшла без жодних проблем і зібрала потрібну авдиторію.

271. **Попрацюйте** в групах:

I. **Утворіть** складнопідрядне речення з кількома підрядними, у якому сформулюйте пораду молодому PR-спеціалісту.

Наприклад

Якщо *ти будеш вчитися в найкращих і зробиш це з бажанням зростати професійно, то зможеш досягти того, заради* ***чого*** *обрав цей шлях.*

II. **Утворіть** складнопідрядне речення з кількома підрядними, у якому змоделюйте образ PR-спеціаліста майбутнього, що керує не лише брендами, а й реальністю. **Використайте** підрядний з'ясувальний та обставинний (умови) зв'язок.

Наприклад

Якщо *PR-спеціаліст майбутнього знатиме більше про емоції, розумітиме,* ***як*** *перетворити історії на силу, тоді він зможе керувати не просто брендом, а й довірою.*

III. **Утворіть** складнопідрядне речення з кількома підрядними, у якому має простежуватися думка, що PR-спеціаліст – це художник, що творить імідж компанії / організації. **Використайте** підрядний означальний, з'ясувальний та обставинний (умови) зв'язок.

Наприклад

PR-спеціаліст, ***який*** *працює над образом бренду, знає,* ***що*** *якщо колір, слово і настрій збігаються, то народжується справжнє мистецтво впливу.*

УРОК 84

УРАХУВАННЯ СИТУАЦІЇ СПІЛКУВАННЯ. КОНТЕКСТ (РМ)

Сьогодні на уроці

Урахування ситуації спілкування. Контекст

Комунікація – це процес обміну інформацією, ідеями, емоціями чи знаннями між людьми за допомогою усних, письмових, невербальних або цифрових засобів.

Ситуація спілкування – це сукупність обставин, за яких відбувається мовленнєва взаємодія; істотно впливає на вибір мовленнєвих засобів, стратегію, тактику спілкування.

Основні складові ситуації спілкування:

- *мета спілкування;*
- *зміст спілкування;*
- *канал спілкування;*
- *кодування інформації;*
- *учасники спілкування;*
- *місце і час спілкування;*
- *засоби спілкування;*
- *комунікативна настанова.*

Мета спілкування – те, чого саме хоче досягти мовець (інформувати, переконати, вплинути, викликати емоцію тощо). Відповідає на запитання «Заради чого особа вступає в акт спілкування?»

Учасники спілкування – комунікатор (той, хто говорить) та реципієнт (той, хто слухає). На спілкування впливає соціальний статус, вік, стать, професійна належність, психологічні характеристики, взаємини між співрозмовниками.

Зміст спілкування – інформація, яку в міжіндивідуальних контактах одна особа передає іншій.

Місце і час – чинники, на які впливає стиль повідомлення (наприклад, це ділове листування чи розмова в кафе).

Канал спілкування – це шлях, яким інформація надходить від відправника до отримувача (усне чи письмове мовлення, онлайн чи офлайн, наявність / відсутність зорового контакту).

Засоби спілкування – це мова (вербальне спілкування) та міміка, жести, поза, інтонація (невербальне спілкування).

Кодування інформації – це перетворення інформації в зручну для передавання, зберігання, опрацювання форму (доповідь, інтерв'ю, презентація, документ, аудіо-, відеоповідомлення тощо).

Комунікативна настанова – це готовність особистості до певного типу спілкування, його цілей та способів досягнення.

Рівні спілкування:

- *маніпулятивний рівень* (один зі співрозмовників свідомо намагається викликати емоції партнера);
- *примітивний рівень* (один із партнерів домінує як комунікатор);
- *вищий рівень* (незалежно від соціальної ролі, статусу партнери ставляться одне до одного як до рівної особистості).

Психологічні аспекти врахування ситуації:

- *емпатія* (уміння «відчути» співрозмовника, зрозуміти його настрій, потреби, емоційний стан);
- *соціальний інтелект* (усвідомлення, як слова можуть вплинути на співрозмовника);
- *комунікативна гнучкість* (здатність змінити тон, стиль, аргументацію залежно від реакції співрозмовника);
- *психологічний комфорт* (спілкування буде ефективним лише за умови взаємної довіри та безпеки).

Контекст – це важливий аспект у розумінні та сприйнятті інформації.

У психології контекст може визначати те, як люди сприймають та інтерпретують події, ситуації та повідомлення.

Контекст містить різні ***фактори:*** соціокультурне оточення, спосіб спілкування, попередні знання, досвід людини.

Він впливає на сприйняття інформації, уявлення про ситуацію та може вплинути на прийняття рішень і поведінку людини.

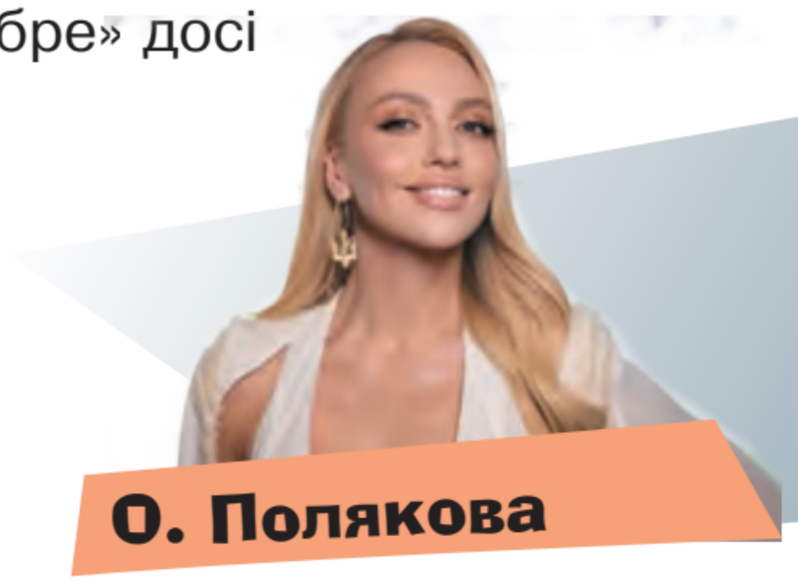
Наприклад, *одне й те ж повідомлення може мати різний сенс для різних людей залежно від контексту. Особистість, оточена позитивними людьми та підтримкою, може сприймати повідомлення як позитивне та вмотивоване. У негативному оточенні це саме повідомлення може викликати неприємні почуття, страх, тривожність.*

272. **Проаналізуй** ситуацію спілкування за зразком.

Зразок

Оля Полякова та її захоплення Іриною Білик

Українська співачка Оля Полякова в юності була палкою шанувальницею Ірини Білик. У 13 років вона відвідала концерт Ірини у Вінниці та простояла п'ять годин у черзі, щоб отримати автограф. Цей плакат із підписом «Олі від мене на все добре» досі висить у старій квартирі Ольги Полякової.

О. Полякова

Аналіз ситуації спілкування

Мета спілкування: отримати автограф та висловити захоплення.

Учасники спілкування: Оля Полякова (фанатка) та Ірина Білик (співачка).

Зміст спілкування: прохання про автограф та короткий діалог.

Місце і час: 1990-ті роки, після концерту Ірини Білик у Вінниці.

Канал спілкування: особиста зустріч.

Засоби спілкування: вербальні (слова) та невербальні (жести, емоції).

Кодування інформації: простими словами та емоційним виразом.

Комунікативна установка: позитивні очуікування, піднесений настрій.

Емпатія: Ірина Білик приділила увагу одній із фанаток, що створило теплу атмосферу.

Соціальний інтелект: Оля розуміла важливість зустрічі та виявила повагу й захоплення.

Комунікативна гнучкість: обидві сторони адаптувалися до ситуації, що сприяло позитивному спілкуванню.

Психологічний комфорт: спілкування дало радість та задоволення обом учасницям.

Ситуація

Святослав Вакарчук та його спілкування з фанами

Святослав Вакарчук, лідер гурту «Океан Ельзи», відомий своєю щирістю в спілкуванні із шанувальниками / шанувальницями. Під час концертів він часто звертається до авдиторії з натхненними промовами, ділиться особистими історіями та підтримує українців у складні часи. Таке спілкування створює особливу атмосферу довіри та єдності.

Мета спілкування	
Учасники спілкування	
Зміст спілкування	
Місце й час	
Канал спілкування	
Засоби спілкування	

Кодування інформації	
Комунікативна установка	
Емпатія	
Соціальний інтелект	
Комунікативна гнучкість	
Психологічний комфорт	

273. **Розподіліть** між собою ролі журналіста та улюбленого художнього персонажа. **Проведіть** інтерв'ю. ***Мета*** – *усвідомити, як змінюється комунікація залежно від учасника (-ці) й контексту.*
Визначте мету спілкування, учасників, **проаналізуйте** стиль і канал спілкування.

274. **Оцініть** фразу *«Ти зробив (-ла) свій вибір!»* у трьох контекстах: з усмішкою на обличчі; із роздратуванням; з агресією.
Визначте, як змінюється зміст через емоції, інтонацію та ситуацію.

275. **Передайте** одне одному інформацію *(«Я тебе чекаю!»)* за допомогою голосового повідомлення, тексту, усміхайликів.
Проаналізуйте, як змінюється сприйняття інформації залежно від способу передачі.

276. **Розіграйте** одну ситуацію (звернення за допомогою у виборі професії) тричі: на примітивному, маніпулятивному, вищому рівні.

277. **Напишіть** есе «Чому важливо будувати комунікацію на засадах партнерства?»

УРОК 85

ОФІЦІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ. ОБГОВОРЕННЯ (РМ)

Сьогодні на уроці

Особливості офіційного спілкування. Обговорення

Офіційне (ділове) спілкування – це спілкування, яке сприяє просуванню продукту, послуги або організації, слугує для передачі інформації в межах бізнесу.

Форми ділового спілкування:

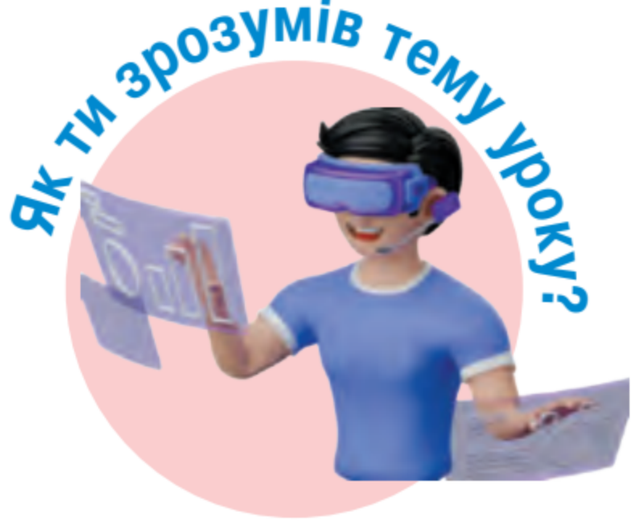
- *усна:* ділова бесіда, ділові наради, ділові переговори, публічні виступи, пресконференції, дебати, презентації, дискусії;
- *письмова:* оформлення ділової кореспонденції.

Культура ділового спілкування – це високий рівень уміння спілкуватися в діловому світі.

Обговорення – обмін поглядами, міркуваннями, враженнями з ким-небудь, детальний аналіз, розгляд чогось.

Формальний стиль – це чіткий та точний стиль мови, який сприяє однозначному передаванню інформації та підтримує професійну атмосферу. Характеризується використанням стандартних фраз, офіційних шанобливих форм звертання (шановний, пан, пані), граматичною правильністю.

Професійний етикет – це повага до часу присутності на зустрічах, уміння слухати та ставитися до інших із повагою. Важливо бути ввічливим та уважним до потреб і бажань співрозмовників.

278. **Прочитай** текст і **дай** відповіді на запитання.

Важливим складником комерційного успіху в діяльності сервісного підприємства є не тільки вміння слухати, але й вести ділову розмову.

Що вищий рівень культури усного мовлення під час ведення переговорів чи просто в розмові із співробітниками, клієнтами, підлеглими, то вищий авторитет людини, яка займається підприємницькою діяльністю, то кращі результати роботи. Отже, ділова розмова ґрунтується на чотирьох стержнях:

- *перший* відповідає за грамотність і правильність мовлення (мовний склад розмови);
- *другий* завідує логікою та обмірковує доведення (логічний склад);
- *третій* думає про створення позитивного психологічного клімату бесіди, про враження, яке справляє на присутніх (психологічний склад);
- *четвертий* керує нашою мімікою, жестами, манерами (немовний склад розмови).

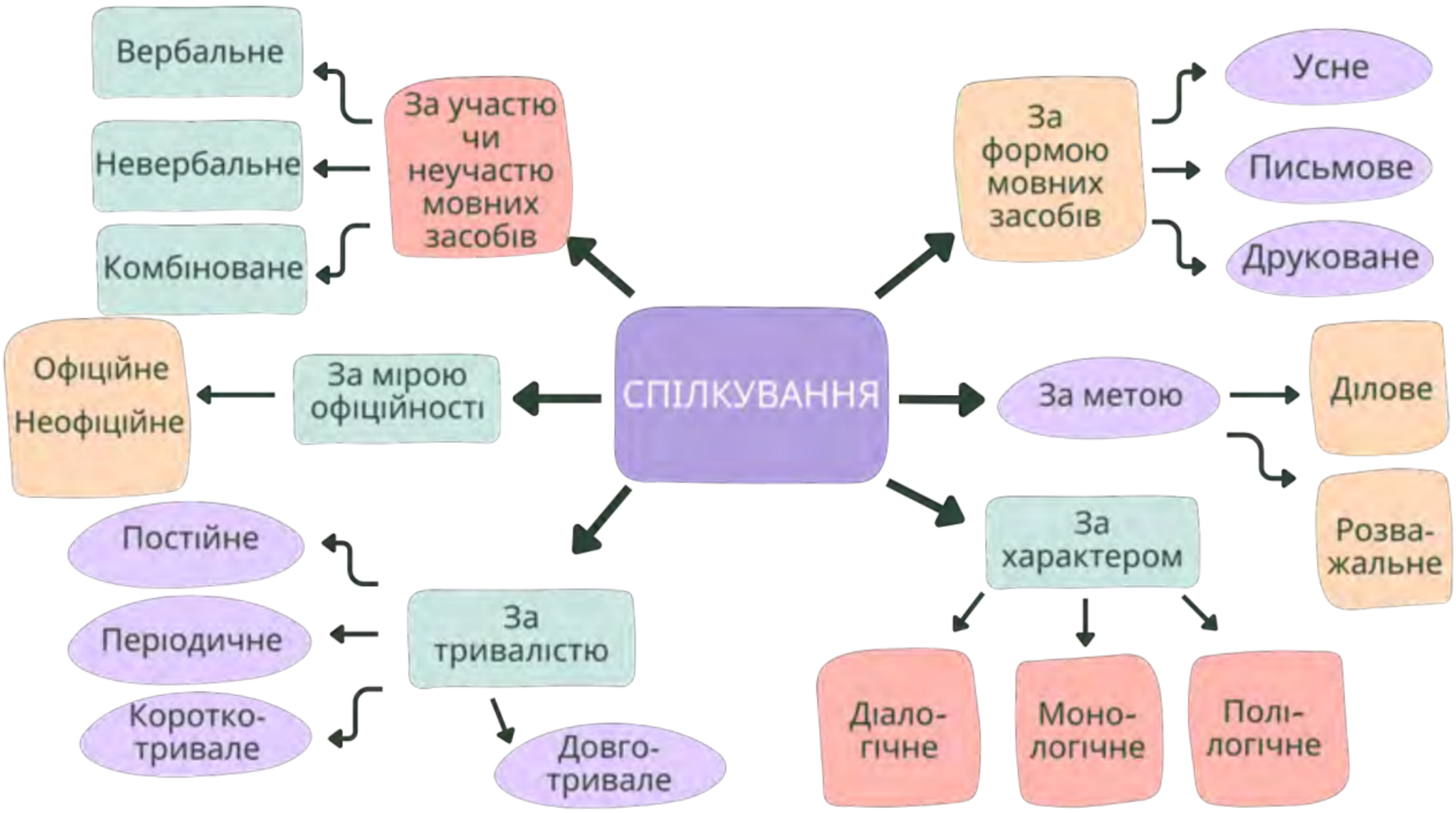

Будь-яка зустріч починається зі створення сприятливого для спілкування психологічного клімату. Цей складник у жодному разі не можна недооцінювати, бо саме він запам'ятовується на емоційному рівні як враження від зустрічі, від уміння співрозмовника вести розмову й логічно відстоювати свій погляд, при цьому не зупиняючи партнера образливими висновками та ін. Основні правила, що допоможуть досягти успіху в разі створення сприятливих умов і ділової атмосфери, є вкрай важливими під час налагодження контактів із клієнтами сервісних організацій. Уміння налаштувати до себе клієнта вже забезпечує половину успіху справи *(Вікторія Шийка)*.

Джерело: http://umo.edu.ua/images/content/depozitar/navichki_pracevlasht/dilove_spilkuv_1.pdf

- **Визнач**, які вміння потрібно мати, щоб вести ділову розмову.
- **Поясни** важливість кожного стрижня ділової розмови.
- **Доведи** прикладами з тексту, що початок розмови найважливіший.
- **Доповни** текст власними міркуваннями щодо вміння вести успішну ділову розмову, **запиши** свої роздуми.
- *Об'єднайтеся в пари.* **Обговоріть** у парі записані міркування.
- *Об'єднайтеся в групи.* **Обговоріть** у групі записані міркування.
- **Сформулюйте** поради для ведення успішної ділової розмови, використавши матеріал, який ви обговорювали.

279. **Проаналізуй** мапу думок. **Подумай**, які є види та форми спілкування. **Визнач**, про який вид спілкування йдеться.

- У формальних комунікативних ситуаціях.
- Розмова між колегами.
- Спілкування з приятелями.
- Ювілейна промова.
- Спілкування в сім'ї.
- Комунікація під час листування.
- Розмова в транспорті.
- Спілкування за допомогою жестів.
- Комунікація за допомогою слів.
- Розмова під час виступу перед великою авдиторією.

280. **Оберіть** одну із запропонованих життєвих ситуацій. **Обговоріть** у парі можливі варіанти ділової розмови. **Розіграйте** ділову розмову.

Зустріч із потенційним роботодавцем на ярмарку вакансій

Уявіть, що ви відвідали ярмарок вакансій для підлітків. Вам цікава робота в місцевій кав'ярні. Розіграйте розмову з менеджером закладу, під час якої ви відрекомендовуєтеся, висловлюєте зацікавленість у роботі й запитуєте про можливі вакансії та вимоги.

Переконання однокласників узяти участь у волонтерському проєкті

Ви хочете організувати шкільний проєкт допомоги безпритульним тваринам. Потрібно переконати кількох однокласників приєднатися до вашої ініціативи. Презентуйте свій проєкт, поясніть його важливість та обговоріть можливі ролі й обов'язки кожного учасника.

Обговорення шкільного заходу з директором

Ваша ініціативна група хоче організувати благодійний концерт у школі. Потрібно зустрітися з директором, щоб представити свою ідею, обговорити необхідні ресурси (приміщення, обладнання, дозвіл) та отримати його підтримку.

Телефонна розмова з кур'єром щодо доставки

Ви замовили інтернет-магазині важливу книгу для шкільного проєкту, але кур'єр не може знайти вашу адресу. Розіграйте телефонну розмову з кур'єром: чітко поясніть своє місцезнаходження, надайте додаткові орієнтири та домовтеся про зручний час доставки.

УРОК 86 ЖЕСТИ Й МІМІКА В СПІЛКУВАННІ (РМ)

Сьогодні на уроці

Жести й міміка як невербальні засоби спілкування

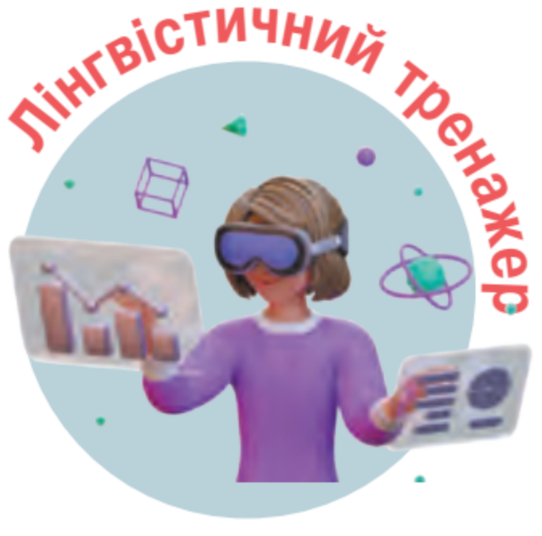
Невербальне спілкування – вид спілкування, для якого характерне використання невербальної поведінки й невербальних комунікацій як головного засобу передавання інформації, організації взаємодії, формування образу, думки про партнера, здійснення впливу на іншу людину. До таких засобів належать *жести, поза, міміка, інтонація*.

Жести – рухи рук, які супроводжують мовлення в процесі комунікативного акту й виражають ставлення людини до співрозмовника, події, можуть свідчити про потреби, бажання або психічний стан людини.
Жести бувають *механічні, вказівні, описові, емоційні, символічні, захисні*.

Поза – довільна або навмисна постава людського тіла, яка може свідчити про психоемоційний стан людини, її фізичне здоров'я, манери, налаштованість щодо співрозмовника. Поза може бути *відкрита й закрита*.

Міміка – виразна рухомість м'язів обличчя, яка може виявляти почуття або настрій людини і буває як свідомою (наприклад, усмішка), так і мимовільною (прояв роздратування).

281. **Ознайомся** з особливостями невербального спілкування. **Поміркуй**, для кого цей текст міг би бути корисним.

Невербальні засоби є невід'ємною частиною усного мовлення. Цей вид інформації почали вивчати з початку 60-х років XX сторіччя. Учені зареєстрували понад 1 000 невербальних знаків і сигналів. Словесний (вербальний) канал спілкування використовують для передачі інформації, невербальний – для «обговорення» міжособистісних стосунків, а в деяких випадках – замість вербальних.

Невербальні сигнали можуть бути вроджені або набуті: вони передаються генетично або формуються у відповідному культурному середовищі.

Під час трактування невербальних засобів спілкування варто звернути увагу на національні традиції співрозмовників, оскільки вони можуть мати різне значення або відтінки значень у представників різних народів.

Більша частина нашої невербальної поведінки набута. Значення багатьох жестів і рухів зумовлені культурним середовищем, у якому ми живемо *(Людмила Яковенко)*.

Джерело: http://umo.edu.ua/images/content/depozitar/navichki_pracevlasht/dilove_spilkuv_1.pdf

- **Визнач**, чи правдивими є твердження.

ТВЕРДЖЕННЯ	ПРАВДА / НЕПРАВДА
А Невербальні засоби спілкування почали вивчати з початку 60-х років XXI сторіччя.	
Б Словесний – це вербальний канал спілкування, який використовують для передачі інформації.	
В Невербальні сигнали не можуть передаватися генетично або формуватися у відповідному культурному середовищі.	

- **Добери** синоніми до виділених слів. **Визнач** частини мови.
- **Випиши** з тексту складнопідрядні речення, накресли до них схеми.
- **Обери** інформацію, яка може доповнити наведений текст. **Обґрунтуй** свою думку.

(джерело: http://umo.edu.ua/images/content/depozitar/navichki_pracevlasht/dilove_spilkuv_1.pdf)

282. **Опрацюй** візуальну й текстову інформацію про жести й пози та їх значення. **Добери** до кожного зображення відповідний опис, використавши інформацію з тексту. **Обґрунтуй** свою думку. **Відтвори** ці жести й пози.

Найпоширеніші жести й пози та їх значення

1. Якщо ваш співрозмовник пальцями відбиває ритм, це може означати, що він нервує, нудьгує або проявляє нетерплячість.
2. Якщо ваш співрозмовник знизує плечима, то йому нецікаво спілкуватися.
3. Напружені руки можуть означати, що людина перебуває в стані відчаю або розпачу.
4. Якщо ваш співрозмовник стискає кулаки, то він налаштований агресивно, намагається контролювати свою лють.
5. Розслаблені й повернуті долонями догори руки, які співрозмовник тримає перед собою, означають, що він здивований або перебуває в скрутному становищі.
6. Схрещені на грудях руки вказують на виклик, захисну реакцію або осуд.
7. Людина, яка ледве пересуває ноги, руки тримає в кишенях, а голову – опущеною, або перебуває в депресії, або дуже засмучена.
8. Долоня, що лежить на щоці, означає зацікавленість.
9. Торкання або потирання носа означає, що людина про щось розмірковує.
10. Співрозмовник, який нахилив голову вбік, або іронічно налаштований, або жартує.
11. Людина, яка сидить на краю стільця, на щось очікує або виявляє зацікавленість.
12. Якщо перебуває в позі «нога на ногу» й злегка похитується, імовірно, нудьгує.
13. Характерний жест указівним пальцем свідчить, що співрозмовник хоче підкреслити свою думку.

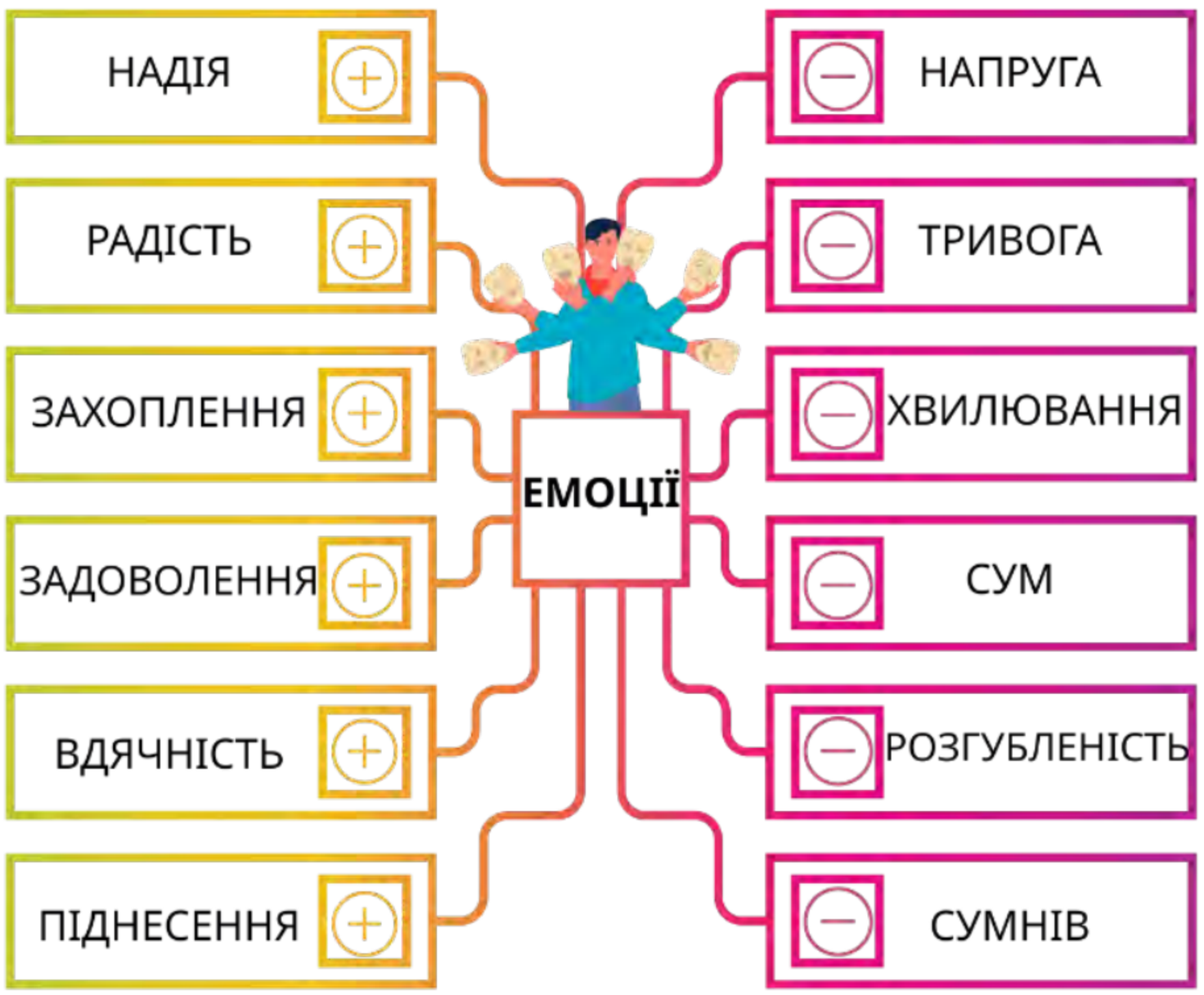
14. Співрозмовник, відкинувшись на спинку крісла й тримаючи руки зі схрещеними пальцями на потилиці, намагається справити враження або розслабитися.
15. Людина, яка заклала руки за спину й міцно тримається за зап'ястя, замкнена або напружена *(Людмила Яковенко)*.

Джерело: http://umo.edu.ua/images/content/depozitar/navichki_pracevlasht/dilove_spilkuv_1.pdf

283. **Назви**, які емоції відтворено на зображеннях. **Аргументуй** свою відповідь, уживаючи такі фрази:

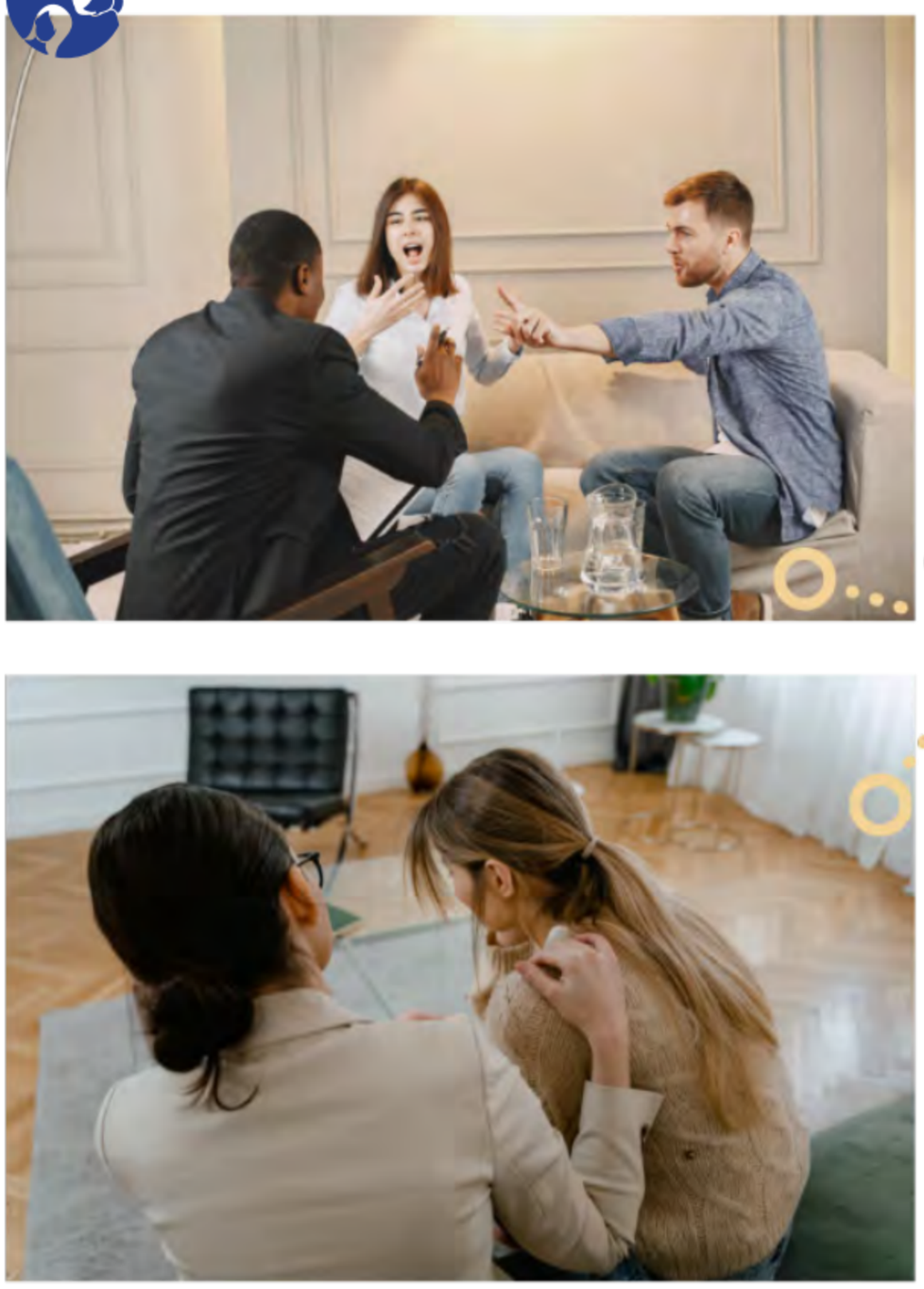
На мою думку..., тому що... . Отже,...

284. **Поміркуй**, чи допомагає міміка кращому розумінню співрозмовника. **Створи й запиши** складнопідрядні речення про три емоції. **Визнач** види речень.

285. **Усно** відтворіть розмову, зважаючи на одну із фотографій та застосовуючи відповідні міміку й жести.

286. **Відредагуй** наведені невластиві українській мові конструкції. **Запиши** правильні варіанти.

До слідуючої зустрічі	
Без всяких підстав	
Вибачаюсь, мені пора йти	
У другий раз	
Бути іншої думки	
У кінці кінців	
Відноситись з розумінням	
Більше всього	
Виступаючі зазначили	
Вірніше сказати	
У ході обговорення	
Даром тратити сили	

УРОКИ 87–88 ПОВТОРЕННЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО З РОЗДІЛУ V

287. **Повторіть** вивчене. **Дайте** відповіді на запитання.

1. Яке речення називають складним? Наведи приклад.
2. Яка відмінність між сполучниковим та безсполучниковим реченнями?
3. У чому полягає схожість між складносурядним та безсполучниковим реченнями?
4. Яка відмінність між складносурядним та складнопідрядним реченнями?
5. Яке речення називають складнопідрядним? Наведи приклад.
6. Яка відмінність між сполучниками та сполучними словами?
7. Яке речення називають складнопідрядним із підрядною означальною частиною? Наведи приклад.
8. Яке речення називають складнопідрядним із підрядною з'ясувальною частиною? Наведи приклад.
9. Яке речення називають складнопідрядним з підрядною обставинною частиною? Наведи приклад.
10. Назви різновиди складнопідрядного речення з підрядною обставинною частиною?
11. Які запитання можна поставити від головної частини до підрядної в складнопідрядному реченні з підрядною обставинною частиною місця?
12. Назви сполучні засоби складнопідрядного речення з підрядною обставинною частиною місця.
13. Назви сполучні засоби складнопідрядного речення з підрядною обставинною частиною наслідку.
14. Які запитання можна поставити від головної частини до підрядної в складнопідрядному реченні з підрядною обставинною частиною допусту?
15. Назви сполучні засоби складнопідрядного речення з підрядною обставинною частиною допусту.
16. Які запитання можна поставити від головної частини до підрядної в складнопідрядному реченні з підрядною обставинною частиною порівняння?
17. Назви сполучні засоби складнопідрядного речення з підрядною обставинною частиною порівняння.
18. У яких випадках ставлять кому в складнопідрядному реченні?
19. У яких випадках не ставлять кому в складнопідрядному реченні?
20. Які інші розділові знаки вживають між частинами складнопідрядного речення?

21. У яких випадках ставлять кому в складнопідрядному реченні з кількома підрядними частинами?
22. У яких випадках НЕ ставлять кому в складнопідрядному реченні з кількома підрядними частинами?
23. Розкрий зміст понять «ситуація спілкування», «контекст».
24. У чому полягає відмінність між офіційним та неофіційним спілкуванням?
25. Яка роль невербальних засобів спілкування в побудові взаємин між співрозмовниками?

288. **Прочитайте** текст. **Виконайте** завдання до нього.

ПИСЬМОВА РОБОТА
(робота з текстом за методикою PISA)

Завдання для групи № 1

Коуч – це не гуру. Це компас

(1) У світі, де все швидше рухається і шум майже не вщухає, іноді потрібно просто зупинитись. (2) Зробити вдих. (3) Визнати: «Я не знаю, куди йду, але хочу йти туди, де мені добре».

(4) І саме в цей момент з'являється коуч – не як учитель, не як суддя, не як знавець істини. (5) Він – як ліхтарик, який ти тримаєш у руці, але який показує трохи далі, ніж бачить твоє око.

(6) Коуч не дає відповідей. (7) Він ставить запитання, від яких у грудях зрушується щось давно забуте: «Що для тебе важливо? Як би ти хотів / хотіла, щоб було? Що буде, якщо спробуєш?» (8) І ти починаєш чути себе – так, ніби довго був вимкненим радіо на частоті власної душі. (9) Він мовчить, коли треба мовчати. (9) І говорить, коли твоє мовчання просить слова.

(10) Коуч – це професія, де головний інструмент – довіра. (11) У твої сили, право хотіти більшого, здатність перетворити «я не знаю як» на «я знаю навіщо».

(12) Це не терапія. (13) Це простір, у якому ти – головний герой, а коуч – мудрий редактор, який не переписує твій текст, а допомагає зробити його живим. (14) Він допомагає розгорнути плечі, узяти паузу, побачити шанс там, де інші бачать туман. (15) У нього в руках не чарівна паличка, а вміння слухати так, що ти сам починаєш себе чути.

Джерело: https://chatgpt.com/

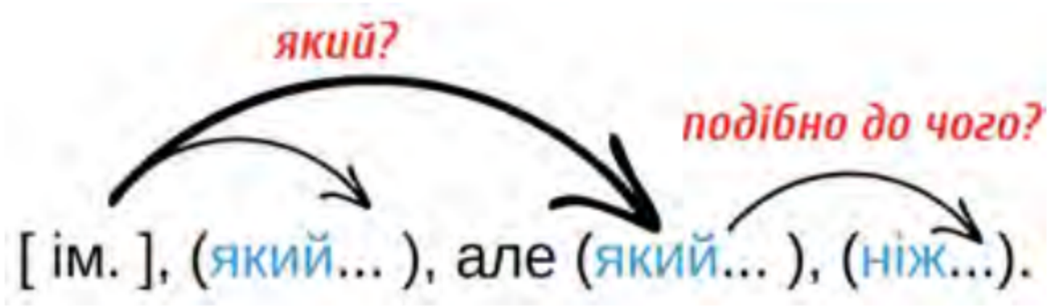
Завдання

1. **Коуч – психотерапевт?** *(0,5 б.)*
   а) так; б) ні.
2. **Коучингове питання – навіщо?** *(0,5 б.)*
   а) так; б) ні.

3. Скільки складнопідрядних речень є в уривку з тексту? *(1 б.)*

а) 6; б) 7; в) 8; г) 9.

4. Якому реченню відповідає схема? *(1 б.)*

а) 1; б) 5; в) 13; г) 14; д) 15.

5. Яке речення є складнопідрядним з підрядною обставинною порівняння? *(1 б.)*

а) 8; б) 9; в) 10; г) 14; д) 15.

6. Поясни, чому в реченні 1 перед сполучником *і* немає коми. *(2 б.).*

7. Напиши вільне есе на тему *«Чи може хтось замість мене вирішити особисті проблеми?» (6 б.)*

Завдання для групи № 2

Той, хто тримає тишу, поки ти шукаєш сенс

(1) Психотерапевт – це не людина, яка знає, що з тобою не так, а яка знає, що ти вже давно відчуваєш, що щось іде не так, хоча не завжди можеш це назвати. (2) Він сидить навпроти, але не для того, щоб судити, а для того, щоб ти нарешті почув, як звучить твоя правда, коли її не заглушає страх.

(3) Коли ти мовчиш він не квапить тебе словами, бо розуміє, що мовчання іноді говорить гучніше, ніж розповідь, у якій усе давно заховано між рядками. (4) Коли ти говориш, він не кидає швидких порад, бо знає, що по-справжньому зцілює не порада, а запитання, після якого ти вже не можеш думати так, як раніше.

(5) Він веде тебе не туди, де світло, а туди, де темно, щоб побачив, що навіть у цій темряві в тебе є очі. (6) Мовчить, коли хочеш відповідей, бо розуміє, що справжні відповіді приходять не тоді, коли їх шукаєш, а тоді, коли готовий їх почути.

(7) Ти можеш злитися на нього, плакати, жартувати, уникати запитань, але все одно повертатимешся, бо є щось справжнє в тому, як він дивиться – не оцінюючи, не виправляючи, не поспішаючи.

(8) Це не чарівник, не месія, не гуру. (9) Це просто людина, яка вміє бути з тобою поруч, коли ти розбираєшся в собі настільки чесно, що самому стає страшно.

(10) Він не йде за тебе, але й не лишає тебе самого, бо знає, що всередині кожного, хто приходить, уже живе той, хто може вилікуватися.

Джерело: https://chatgpt.com/

Завдання

1. **Більший результат мають психотерапевтичні питання?** *(0,5 б.)*
   а) так; б) ні.
2. **Психотерапевт спонукає поглянути «в темряву»?** *(0,5 б.)*
   а) так; б) ні.
3. **Скільки складнопідрядних речень є в уривку з тексту?** *(1 б.)*
   а) 6; б) 8; в) 9; г) 10.
4. **Скільки підрядних частин у реченні** *«Психотерапевт – це не людина, яка знає, що з тобою не так, а яка знає, що ти вже давно відчуваєш, що щось іде не так, хоча не завжди можеш це назвати»? (1 б.)*
   а) 2; б) 3; в) 4; г) 5; д) 6.
5. **Визнач вид речення** *«Це просто людина, яка вміє бути з тобою поруч, коли ти розбираєшся в собі настільки чесно, що самому стає страшно» (1 б.)*
   а) складнопідрядне речення з однією підрядною;
   б) складнопідрядне речення з кількома підрядними (із однорідною підрядністю);
   в) складнопідрядне речення з кількома підрядними (з неоднорідною підрядністю);
   г) складнопідрядне речення з кількома підрядними (з підрядністю змішаного типу);
   д) складнопідрядне речення з кількома підрядними (із послідовною підрядністю);
   е) складнопідрядне речення з кількома підрядними (комбінованого типу).
6. **Знайди речення, що містить пунктуаційну помилку. Поясни пунктограму.** *(2 б.)*
7. **Напиши вільне есе** *«Чи можна довіряти комусь особисті питання?» (6 б.)*

Завдання для групи № 3

Ментор – це той, хто йде поряд, поки ти вчишся йти сам

(1) Ментор – це не той, хто показує, яким має бути твій шлях, а той, хто допомагає тобі побачити, яким він може стати, якщо ти наважишся зробити перший крок. (2) Він не нав'язує власну правду, але ділиться досвідом так, щоб ти міг обрати, що тобі близьке, що корисне, а що варто відкинути.

(3) Ментор слухає, коли ти не впевнений, і підтримує, коли ти вагаєшся, бо знає, що кожен, хто прагне зростання, рано чи пізно опиняється на роздоріжжі, де треба обрати не найкоротший, а найсвідоміший маршрут.

(4) Він допомагає не тому, що має готові відповіді, а тому, що вміє поставити ті питання, над якими ти ще не замислювався, і які змінюють те, як ти мислиш, приймаєш рішення та дивишся на себе.

(5) Його робота починається там, де з'являється учень, готовий навчатися, і триває доти, доки в того, хто поруч, виростає внутрішня сила й довіра до власного шляху.

(6) Бути ментором – це не про владу, а про присутність. (7) Це про ту тиху віру, що людина, з якою ти працюєш, уже має в собі все, що потрібно, щоб злетіти, але їй потрібен хтось, хто нагадає, як користуватись крилами.

Джерело: https://chatgpt.com/

Завдання

1. **Найкращим є короткий шлях до особистісного зростання?** *(0,5 б.)*
   а) так; б) ні.
2. **Ментор допомагає вдосконалити внутрішню силу людини?** *(0,5 б.)*
   а) так; б) ні.
3. **Скільки складних речень є в уривку з тексту?** *(1 б.)*
   а) 4; б) 5; в) 6; г) 7.
4. **Визнач вид речення** *«Ментор слухає, коли ти не впевнений, і підтримує, коли ти вагаєшся, бо знає, що кожен, хто прагне зростання, рано чи пізно опиняється на роздоріжжі, де треба обрати не найкоротший, а найсвідоміший маршрут». (1 б.)*
   а) складнопідрядне речення з однією підрядною;
   б) складнопідрядне речення з кількома підрядними (з однорідною підрядністю);
   в) складнопідрядне речення з кількома підрядними (із неоднорідною підрядністю);
   г) складнопідрядне речення з кількома підрядними (із підрядністю змішаного типу);
   д) складнопідрядне речення з кількома підрядними (з послідовною підрядністю);
   е) складнопідрядне речення з кількома підрядними (комбінованого типу).
5. **Побудуй схему речення № 1.** *(2 б.)*
6. **Обґрунтуй, чому речення № 7 є складнопідрядним з кількома підрядними з послідовною підрядністю.** *(3 б.)*
7. **Напиши вільне есе** *«Чи допомагає віра в себе досягнути успіху?» (6 б.)*

Пропонуємо повторити матеріал за освітньою програмою 8 класу

УРОК 89

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ.

«Складне речення. Складнопідрядне речення з підрядними обставинними місця, наслідку, допусту, порівняння. Спілкування»

289. **Виконай** тестові завдання

classtime

Варіант 1

І рівень

Завдання 1–4 передбачають вибір правильної відповіді (кожна правильна відповідь – 1 б.)

1. **Обери правильну відповідь на твердження, що *«складнопідрядне речення – це речення, утворене з двох або більше синтаксично залежних одна від одної частин»***

☐ **А** Так ☐ **Б** Ні

2. **Обери правильну відповідь на твердження, що в реченні** *Нема такої сили, щоб нашу правоту перемогти, щоб наш вогонь згасить мільйоннокрилий! (М. Рильський)* **підрядна частина стосується до слова головної частини.**

☐ **А** Так ☐ **Б** Ні

3. **Усі сполучники чи сполучні слова можуть поєднувати частини складнопідрядного речення, ОКРІМ**

☐ **А** хоча ☐ **Б** мовби ☐ **В** проте ☐ **Г** звідки

4. **Виділений сполучник підрядності виражає допустові відношення в складнопідрядному реченні**

☐ **А** Чомусь ця розмова пригадалася Мусьці саме зараз, *коли* Петро привіз її в Донецьк *(Г. Арсенич-Баран).*

☐ **Б** Никанор одержав квартиру в цьому будинку, *хоч* дуже не хотів *(Г. Арсенич-Баран).*

☐ **В** Чоловіки розійшлися, *щоб* захопити якомога більшу ділянку лісу *(Г. Арсенич-Баран).*

☐ **Г** Килина округлила від несподіванки очі, *але* нічого не сказала *(Г. Арсенич-Баран).*

ІІ рівень

Завдання 5–8 мають по п’ять варіантів відповіді, серед яких лише ОДИН ПРАВИЛЬНИЙ. Обери правильну відповідь (кожна правильна відповідь – 1 б.)

5. Складнопідрядне речення можна утворити, якщо до частини *Дмитрові було приємно думати про майбутнє…* **додати**

- ☐ **А** і планувати подальше життя.
- ☐ **Б** проте якесь хвилювання не покидало його.
- ☐ **В** хоча теперішнє його цікавило більше.
- ☐ **Г** або розповідати про нього.
- ☐ **Д** плани та мрії додавали йому впевненості.

6. Укажи складне речення, де підрядна частина стоїть у середині головної *(розділові знаки пропущено)***.**

- ☐ **А** Бабуся все просила дівчинку почекати із тією розповіддю бо що ти пояснюватимеш маленькій дитині *(Г. Арсенич-Баран).*
- ☐ **Б** Додому він прийшов обурений до такої міри що почав горлати ще з коридору *(Г. Арсенич-Баран).*
- ☐ **В** Коли змогла вишмигнути побігла через передпокій і відчинила вхідні двері *(Г. Арсенич-Баран).*
- ☐ **Г** Але для того щоб вийти на супутниковий канал треба було ще багато зробити *(Г. Арсенич-Баран).*
- ☐ **Д** Пішла в перукарню де пофарбувала й постригла волосся зробила манікюр і маску для лиця *(Г. Арсенич-Баран).*

7. Укажи, який розділовий знак потрібно ставити в складнопідрядному реченні між однорідними підрядними частинами, які вже мають інші розділові знаки

- ☐ **А** кому
- ☐ **Б** крапку з комою
- ☐ **В** двокрапку
- ☐ **Г** тире
- ☐ **Д** кому й тире

8. Складнопідрядним із підрядною частиною наслідку є речення ***(розділові знаки пропущено)***

- ☐ **А** Добре слово всесильне так що воно двері в душу *(Японське прислів’я).*
- ☐ **Б** Як постелиш так і виспишся *(Народна творчість).*
- ☐ **В** Не плюй у криницю бо доведеться води напиться *(Народна мудрість).*
- ☐ **Г** Де багато господинь там хата не метена *(Народна творчість).*
- ☐ **Д** Як хочеш щось збрехати то язика прикуси *(Народна творчість).*

III рівень

Завдання 9-10 передбачають установлення відповідності. До кожного рядка, позначеного ЦИФРОЮ, доберіть відповідник, позначений БУКВОЮ (кожне завдання – 1 б.)

9. Увідповідни складнопідрядні речення зі смисловими відношеннями, що виражають їхні частини.

☐ **1** СПР із підрядною обставинною місця	☐ **А** Дві веселки підперли над храмом небо, зголубіле й прозоре, наче кольорами простору сміялись щасливо до тебе *(Г. Арсенич-Баран).*
☐ **2** СПР із підрядною обставинною допусту	☐ **Б** Стане поцілунок твій гірким, як не знайду папороті цвіт *(Г. Арсенич-Баран).*
☐ **3** СПР із підрядною обставинною порівняння	☐ **В** Хоч мав до Басистого особливий пієтет і повагу як до найкращого й найздібнішого студента, усе ж бачити цього юнака у своїй родині не сподівався *(Г. Арсенич-Баран).*
☐ **4** СПР із підрядною обставинною наслідку	☐ **Г** А десь в тихій заплаві розцвітала лілея, де сонце закохано цілувало її *(Г. Арсенич-Баран).* ☐ **Д** Аж зірвусь на крихке фальцето, так що буде затишно журавлю *(Г. Арсенич-Баран).*

10. Укажи складне речення з однорідною підрядністю. *(2 правильні відповіді)*

- ☐ **А** Це було дивно, бо Борис не знав, де його колишня кохана *(Г. Арсенич-Баран).*
- ☐ **Б** Пан Орест кричав на Богдана, що той привів у його дім пустягу, якої світ не знав *(Г. Арсенич-Баран).*
- ☐ **В** Марта зрозуміла, що настав її зоряний час, що вона тепер буде убезпечена від загроз *(Г. Арсенич-Баран).*
- ☐ **Г** Коли дівчинка народилася, почувався щасливим, бо дочка була схожа на нього *(Г. Арсенич-Баран).*
- ☐ **Д** Згадували давні давнини, часи, коли вони були молоді, коли такими юними й закоханими були їхні діти *(Г. Арсенич-Баран).*
- ☐ **Е** Тому, щоб остаточно не перетворитися на містечкову пліткарку, дівчина вирішила зайнятися чимось таким, що відволікло б її від щоденної рутини *(Г. Арсенич-Баран).*
- ☐ **Є** А коли вийде все так, як я хочу, тоді й хвалитимете *(Г. Арсенич-Баран).*

IV рівень

11. Запиши речення, розставивши пропущені розділові знаки. Підкресли головні члени речення, дай загальну характеристику всій конструкції, накресли схему речення *(2 б.).*

Душа людська пропускає через себе світло яке невідомо звідки з'являється і хоча душа не завжди чиста усе ж її каламутні розчини розсіюють світло й утворюють різні його відтінки (Г. Арсенич-Баран).

Варіант 2

I рівень

Завдання 1 – 4 передбачають вибір правильної відповіді (кожна правильна відповідь – 1 б.)

1. Обери правильну відповідь на твердження, що *«складнопідрядне речення має залежну / залежні частину / частини»*

☐ **А** Так ☐ **Б** Ні

2. Обери правильну відповідь на твердження, що в реченні *Коли я погляд свій на небо зводжу, нових зірок на ньому не шукаю. (Леся Українка)* **підрядна частина стосується головної частини в цілому.**

☐ **А** Так ☐ **Б** Ні

3. Усі сполучники чи сполучні слова можуть поєднувати частини складнопідрядного речення, ОКРІМ

☐ **А** дарма що ☐ **Б** так що
☐ **В** неначебто ☐ **Г** однак

4. Виділений сполучник підрядності виражає допустові відношення в складнопідрядному реченні

☐ **А** Мати свій дім – то була Мартина мрія, яку суддя Колонкевич здіснив *(Г. Арсенич-Баран).*
☐ **Б** Короленко був настільки суворим чоловіком, що його боялася вся округа *(Г. Арсенич-Баран).*
☐ **В** І хоч ніби й була відлюдкувата, та цю забаву любила *(Г. Арсенич-Баран).*
☐ **Г** Вечеря давно вже була готова, а хазяїн чомусь затримувався *(Г. Арсенич-Баран).*

ІІ рівень

Завдання 5–8 мають по п'ять варіантів відповіді, серед яких лише ОДИН ПРАВИЛЬНИЙ. Обери правильну відповідь (кожна правильна відповідь – 1 б.)

5. **Складнопідрядне речення можна утворити, якщо до частини** *Там завжди була присутня Марічка…* **додати**
   - ☐ **А** і хлопці знали про це.
   - ☐ **Б** там зустрічали тебе хлібом-сіллю.
   - ☐ **В** блакитноока дівчина із села.
   - ☐ **Г** де веселилися дівчата на вигоні.
   - ☐ **Д** а Килина й раділа цьому.

6. **Укажи складне речення, де підрядна частина стоїть у середині головної** *(розділові знаки пропущено).*
   - ☐ **А** На дзвінок тиснув так ніби від цієї пукавки залежало його життя *(Г. Арсенич-Баран).*
   - ☐ **Б** Тиша голосна бо все в ній до тебе озивається якимись позапросторовими голосами *(Г. Арсенич-Баран).*
   - ☐ **В** А десь там в ріднім краї де дмухає свіжістю гір гріє сонце… *(Г. Арсенич-Баран).*
   - ☐ **Г** Біліють від страху батькові очі коли він з жахом уявляє мене в круговерті повені *(Г. Арсенич-Баран).*
   - ☐ **Д** Коли виходили з потяга дівчина попросила Романову адресу й запропонувала зробити передачу про їхню сім'ю *(Г. Арсенич-Баран).*

7. **Укажи, який розділовий знак потрібно ставити в складнопідрядному реченні, якщо підрядна частина передує головній, а головна містить висновок з того, про що йдеться в попередній**
   - ☐ **А** кому
   - ☐ **Б** крапку з комою
   - ☐ **В** двокрапку
   - ☐ **Г** тире
   - ☐ **Д** кому й тире

8. **Складнопідрядним із підрядною обставинною наслідку є речення** *(розділові знаки пропущено)*
   - ☐ **А** Хоч нічого не виходить а ти Марку грай *(народна творчість)*
   - ☐ **Б** Борщу нема так що ложка не потрібна *(народна творчість).*
   - ☐ **В** Так до діла як свиня штани наділа *(народна творчість).*
   - ☐ **Г** Добре там дітей пестити де піч велика і є кому варити *(народна творчість).*
   - ☐ **Д** Життя біжить як музика дзвенить *(народна творчість).*

III рівень

Завдання 9–10 передбачають установлення відповідності. До кожного рядка, позначеного ЦИФРОЮ, доберіть відповідник, позначений БУКВОЮ (кожне завдання – 1 б.)

9. Увідповідніть складнопідрядні речення зі смисловими відношеннями, що виражають їхні частини.

☐ **1** СПР із підрядною обставинною місця	☐ **А** Досвіток тихо згас, наче серед віконних рам плакать за мною дарма *(Г. Арсенич-Баран).*
☐ **2** СПР із підрядною обставинною допусту	☐ **Б** Хіба личить їй, що з морозом спізналася, тремтіти від вітру, як осика шалапутна *(Г. Арсенич-Баран).*
☐ **3** СПР із підрядною обставинною порівняння	☐ **В** І хоч вигляд у цієї жінки був доволі кумедний, … ласка й щирість заблищали в її, як виявилось, красивих очах *(Г. Арсенич-Баран).*
☐ **4** СПР із підрядною обставинною наслідку	☐ **Г** А тепер на неї знову сипнули солі, так що вся душа наїжачилася *(Г. Арсенич-Баран).*
	☐ **Д** Сльози нещирі там, де каяття нема *(Г. Арсенич-Баран).*

10. Укажи складне речення з неоднорідною підрядністю *(2 правильні відповіді).*

- ☐ **А** Здобич обіцяла бути вдалою, бо лісник твердив, що тварин цих розвелося багато *(Г. Арсенич-Баран).*
- ☐ **Б** Складалося враження, що Орест одружився через вигоду, яку мав від цього шлюбу *(Г. Арсенич-Баран).*
- ☐ **В** Коли до неї дійшло сказане, миттю спурхнула з місця й забігла за двері кімнати, на яку вказав Никанор *(Г. Арсенич-Баран).*
- ☐ **Г** Федір мовчав, бо ніяк не міг прийти до тями від того, що на нього звалилося нині *(Г. Арсенич-Баран).*
- ☐ **Д** Отець так поетично все описував, що Марічка мимохіть подумала, що йому треба про все це написати книгу *(Г. Арсенич-Баран).*
- ☐ **Е** Килина бачила, як її син говорить з Аліною, як усміхається на слова цієї дівчини *(Г. Арсенич-Баран).*
- ☐ **Є** Те, що батько загинув на полях війни, мама розповіла Федькові, коли тому було років сім *(Г. Арсенич-Баран).*

IV рівень

11. Запиши речення, розставивши пропущені розділові знаки. Підкресли головні члени речення, дай загальну характеристику всій конструкції, накресли схему речення. *(2 б.)*

Коли Дмитро говорив Марічці що його дружина нездужає він не брехав хоча дуже скидалося на неправду (Г. Арсенич-Баран).

ГОВОРІМО ПРАВИЛЬНО!

Урок №105

Підсумки за рік

Урок №104

Підсумки за II семестр

Урои №103

Тестові завдання

Урок №102

Проєктна робота

Уроки № 100-101

Повторення та узагальнення вивченого

РОЗДІЛ 6 СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ. Безсполучникове складне речення. Складне речення з різними видами зв’язку. Спілкування

Уроки № 96–97

Розділові знаки в складному реченні з різними видами зв’язку

Уроки № 94–95

Складне речення з різними видами сполучникового та безсполучникового зв’язку

Уроки № 92–93

Розділові знаки між частинами БСР

Уроки № 90–91

Безсполучникове складне речення: ознаки, засоби зв’язку, смислові відношення між частинами

СПІЛКУВАННЯ

Урок №98

Мовленнєві недоліки. Афоризми в мовленні

Урок №99

Емоції та голос. Форми презентації

ВИВЧАЙМО УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОПИС

ДОЛАЄМО ОСВІТНІ ВТРАТИ

У цьому реченні частини поєднані сполучником чи сполучним словом?

Він працював так завзято, що колеги дивувались його витримці.

Це речення складнопідрядне з підрядною частиною порівняння чи наслідку?

ІТ-спеціаліст захопився новим проєктом, так що забув пообідати.

Це речення складнопідрядне з підрядною обставинною частиною допусту чи місця?

Хоч працювала до пізньої ночі, дизайнерка все одно здала макет вчасно.

Визнач вид складнопідрядного речення з кількома підрядними.

Журналіст пояснив, що говоритиме лише ті факти, які зможе підтвердити.

Побудуй схему складнопідрядного речення.

Коли захід от-от мав розпочатися, PR-спеціаліст перевіряв, чи все виглядає так, як він уявляв.

УРОКИ 90–91

БЕЗСПОЛУЧНИКОВЕ СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ. СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ З РІЗНИМИ ВИДАМИ ЗВ'ЯЗКУ. СПІЛКУВАННЯ

Сьогодні на уроці

Цікавинки професії дієтолога / дієтологині

Сьогодні на уроці ви ознайомитеся з **особливостями складного безсполучникового речення.**

Безсполучникове складне речення – це складне речення, частини якого поєднані в одне змістове ціле лише за допомогою інтонації, тобто без сполучників / сполучних слів.

Наприклад: *Пацієнт втомився від дієт – фахівець шукає шлях без заборон*

[ ] – [ ].

Це складне речення, складається з двох частин.

Пацієнт втомився від дієт – це перша частина складного речення, *фахівець шукає шлях без заборон* – це друга частина складного речення. Частини поєднані зіставно-протиставною інтонацією. Тому це БСР з однотипними частинами (із значенням зіставлення).

Види безсполучникового складного речення за будовою:

- ***відкритої (незамкненої) структури*** (речення, предикативні частини яких можна доповнювати однотипними частинами; частини поєднані перелічувальною інтонацією);
- ***закритої (замкненої) структури*** (речення, предикативні частини яких не можна доповнювати однотипними частинами; частини поєднані зіставно-протиставною та пояснювальною інтонацією).

Види безсполучникового складного речення за характером смислових зв'язків:

- ***з однотипними (однорідними) частинами*** (співвідносні зі сполучниковими складносурядними реченнями, поєднані інтонацією переліку, зіставлення, протиставлення);
- ***з різнотипними (неоднорідними) частинами*** (співвідносні зі сполучниковими складнопідрядними реченнями; поєднані інтонацією пояснення, зумовленості).

Види безсполучникового складного речення з однотипними (однорідними) частинами:

Одночасності

Наприклад: *Дієтолог пояснює принцип харчування, він показує тарілку збалансованого меню.* – *безсполучникове складне речення*

*Дієтолог пояснює принцип харчування, **і** він показує тарілку збалансованого меню.* – *складносурядне речення з єднальним сполучником*

Послідовності

Наприклад: *Дієтологиня вислухала історію пацієнта, потім вона разом із клієнтом склала план харчування.* – *безсполучникове складне речення*

*Дієтологиня вислухала історію пацієнта, **і** потім вона разом із клієнтом склала план харчування.* – *складносурядне речення з єднальним сполучником*

Зіставлення

Наприклад: *Один пацієнт уважно слухає рекомендації – інший швидко переглядає повідомлення на телефоні.* – *безсполучникове складне речення*

*Один пацієнт уважно слухає рекомендації, **а** інший швидко переглядає повідомлення на телефоні.* – *складносурядне речення із зіставно-протиставним сполучником*

Протиставлення

Наприклад: *Хтось обирає швидку їжу – дієтолог нагадує про здоровий вибір.* – *безсполучникове складне речення*
Хтось обирає швидку їжу, ***а*** *дієтолог нагадує про здоровий вибір.* – *складносурядне речення із зіставно-протиставним сполучником*

Зіставлення – це порівняння двох явищ, дій чи понять без різкого протиставлення. Мета – показати відмінності чи схожості між ними.

Наприклад: *Один пацієнт чекає миттєвого результату – інший розуміє цінність поступовості.*
(Дві ситуації не конфліктують, а розташовані поряд для порівняння).

Протиставлення – це різке зіткнення двох протилежних думок, дій чи явищ. Мета – підкреслити суперечність.

Наприклад: *Пацієнт знову порушив дієту – дієтолог категорично не схвалює такі вчинки.*

Види безсполучникового складного речення із різнотипними (неоднорідними) частинами:

Часу

Наприклад: *Минув тиждень змін – пацієнт прийшов на повторну консультацію.* – безсполучникове складне речення
Коли *минув тиждень змін, пацієнт прийшов на повторну консультацію.* – складнопідрядне речення із підрядною обставинною часу

Умови

Наприклад: *Зміниш ставлення до їжі – зміниться й тіло, і думки.* – безсполучникове складне речення
Якщо *зміниш ставлення до їжі, зміниться й тіло, і думки.* – складнопідрядне речення із підрядною обставинною умови

Причини

Наприклад: *Дієтолог не призначає універсальних дієт: кожен організм говорить своєю мовою.* – безсполучникове складне речення
Дієтолог не призначає універсальних дієт, ***тому що*** *кожен організм говорить своєю мовою.* – складнопідрядне речення з підрядною обставинною причини

Мети

Наприклад: *Гей, організме, відкрий свої секрети – налаштуємо харчування.* – безсполучникове складне речення
Гей, організме, відкрий свої секрети, ***щоб*** *налаштувати харчування.* – складнопідрядне речення з підрядною обставинною мети

- ***Наслідку***

  Наприклад: *Дієтолог підібрав раціон з урахуванням кожної клітини — організм ніби перезавантажився.* – безсполучникове складне речення
  Дієтолог підібрав раціон з урахуванням кожної клітини, ***так що*** *організм ніби перезавантажився.* – складнопідрядне речення з підрядною обставинною наслідку

- ***Способу дії***

  Наприклад: *Дієтолог підібрав раціон з урахуванням кожної клітини — організм ніби перезавантажився.* – безсполучникове складне речення
  Дієтолог підібрав раціон з урахуванням кожної клітини так, ***що*** *організм ніби перезавантажився. –* складнопідрядне речення з підрядою обставинною способу дії

- ***Порівняння***

  Наприклад: *Дієтолог радить з усмішкою – справжній компас для здоров'я.* – безсполучникове складне речення
  Дієтолог радить з усмішкою – ***як*** *справжній компас для здоров'я.* – складнопідрядне речення з підрядною обставинною порівняння.

- ***Пояснення, доповнення***

  Наприклад: *Дієтологиня повторює одну істину: харчування — це не заборони, а шлях до гармонії.* – безсполучникове складне речення
  Дієтологиня повторює одну істину, що харчування — це не заборони, а шлях до гармонії. – складнопідрядне речення підрядною з'ясувальною частиною.

- ***Із З'ЯСУВАЛЬНИМ значенням***

  Наприклад: *Дієтолог наголошує: мудрий вибір їжі лікує душу.* – безсполучникове складне речення
  Дієтолог наголошує, ***що*** *мудрий вибір їжі лікує душу.* – складнопідрядне речення з підрядною з'ясувальною частиною.

- ***Із значенням ДОПУСТОВОСТІ***

  Наприклад: *Дієтолог усе розповів про раціон – пацієнт і далі нехтує порадами.* – безсполучникове складне речення
  Хоча *дієтолог усе розповів про раціон, пацієнт і далі нехтує порадами.* – складнопідрядне речення з підрядною обставинною допусту

Частини безсполучникового складного рівноправні:

- Схематично їх позначають квадратними дужками.

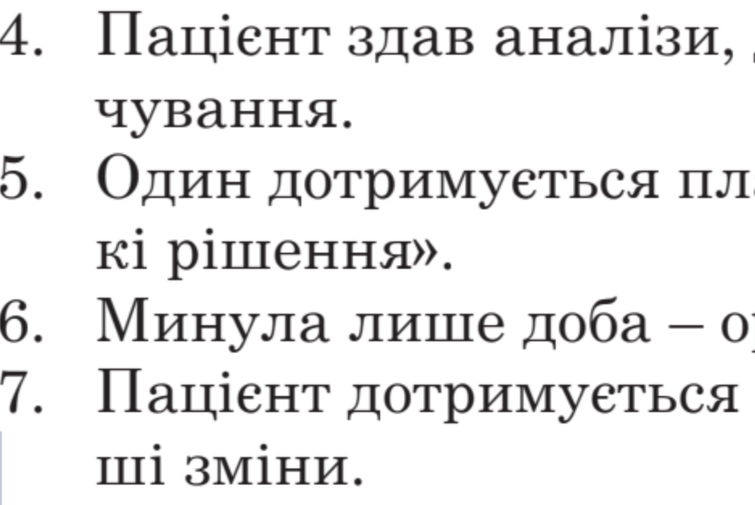
  [ ], [ ]. **[ ]; [ ].**
  [ ] – [ ]. **[ ]: [ ].**

- Між частинами безсполучникове складне речення ставлять розділові знаки: кому, крапку з комою, двокрапку, тире.

290. **Знайди** безсполучникові складні речення. **Накресли** схеми речень.

1. Коли дієтолог склав меню раціонального харчування, клієнт усвідомив, що багаторічне споживання шкідливої їжі завдало шкоди здоров'ю.
2. Клієнт почав тренування – з'явилася мотивація.
3. Хоча пацієнт не хотів активно працювати над собою, він погодився на новий план.
4. Результат здивував – дієта спрацювала.
5. Минув тиждень – вага знизилася.
6. Дієтологиня надала рекомендації – клієнтка їх дотримувалася.
7. Щоб схуднути, потрібно змінити харчування.
8. Меню стало різноманітним – клієнтка почала краще почуватися.
9. Дитина схудла завдяки здоровому харчуванню: у її меню переважали овочі, фрукти, ягоди, бобові, яйця, риба, м'ясо, горіхи, цільнозернові, молочні та кисломолочні продукти.

291. **Визнач** вид безсполучникових складних речень: **упиши** номери речень навпроти видів.

Безсполучникове складне речення з однотипними (однорідними) частинами		Безсполучникове складне речення з різнотипними (неоднорідними) частинами	
ОДНОЧАСНІСТЬ		ЧАСУ	
ПОСЛІДОВНІСТЬ		УМОВИ	
ЗІСТАВЛЕННЯ		ПРИЧИНИ	
ПРОТИСТАВЛЕННЯ		МЕТИ	
		НАСЛІДКУ	
		СПОСОБУ ДІЇ	
		ПОРІВНЯННЯ	
		ПОЯСНЕННЯ / ДОПОВНЕННЯ	
		З'ЯСУВАЛЬНЕ	
		ДОПУСТУ	

1. Сніданок продумано до найменших деталей – справжня ювелірна робота.
2. Призначили індивідуальний план – він усе одно їсть на ходу.
3. Дієтолог розповідає про баланс макроелементів, пацієнт уважно занотовує.
4. Пацієнт здав аналізи, дієтолог склав індивідуальний план харчування.
5. Один дотримується плану чітко – інший постійно шукає «швидкі рішення».
6. Минула лише доба – організм уже подав перші сигнали змін.
7. Пацієнт дотримується рекомендацій: щоденник фіксує найменші зміни.

8. Пацієнт зізнався: змінив ставлення до їжі завдяки усвідомленню важливості правильного харчування.
9. Зміниться харчування – зникне важкість і втома.
10. Хтось рахує калорії та читає етикетки – інший не зважає на свій раціон зовсім.
11. Раціон переглянуто: пацієнт нарешті зрозумів причину зниження життєвої енергії.
12. Записав дані в щоденник харчування – хоче побачити прогрес.
13. Вилучив шкідливі продукти – шкіра стала чистішою.
14. Дієтолог розробив план поступового, м'якого переходу – організм не зазнав стресу.

292. **Прочитайте** анотації до фільмів. **Знайдіть** складні сполучникові речення. **Перебудуйте** їх на безсполучникові. **Визначте** вид речень. **Накресліть** схеми.

Наприклад: *Фільми, у яких зображено боротьбу із зайвими кілограмами, спонукають глядачів більш відповідально ставитися до власного здоров'я.* – Складнопідрядне речення

У фільмах зображено боротьбу із зайвими кілограмами: це спонукає глядачів більш відповідально ставитися до власного здоров'я. – Безсполучникове складне речення

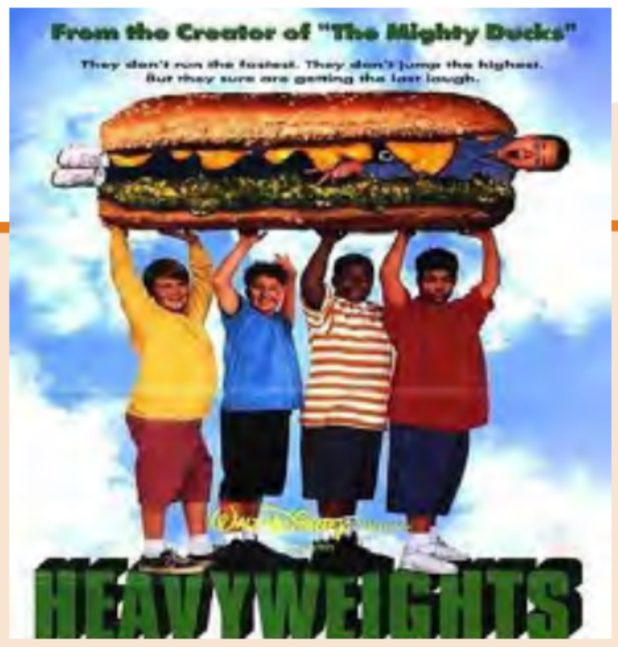
Фільм «Дієта № 0» (Україна)

Це український серіал, режисером якого є Сергій Сторожев. Історія про непоказного студента Івана та заможну Марго, які нізащо не перетнулися б у реальному житті, якби не дивна випадковість. Долі персонажів кардинально змінилися. Юнак, яким колись легковажно знехтувала самозакохана красуня, досягне шаленого успіху й найгучніших титулів, а «золота» дівчина опиниться на дні та спробує почати життя з нуля.

«Товстопузи» (США, 1995 р.)

Це американський фільм, режисером якого є Стівен Брілл. Головний герой Геррі дуже любить поїсти. Але все змінюється, коли до літнього табору приїжджає новий тренер, який навчає дітей боксу, дієти, допомагає їм підвищити самооцінку. Фільм показує, що справжня дружба та підтримка можуть допомогти подолати будь-які труднощі.

293. **З'єднай** два прості речення в одне складне безсполучникове. **Накресли** схеми.

- Дієтологиня пояснила правила харчування. Пацієнтка зрозуміла важливість змін.
- Людина змінила спосіб життя. Її самопочуття поліпшилося.
- У раціоні зменшили кількість солі. Тиск нормалізувався.

294. **Допиши** речення, щоб вони стали складними безсполучниковими.

1. Дієтолог склав індивідуальний раціон – ...
2. Клієнт відмовився від солодкого – ...
3. Харчування стало збалансованим – ...
4. Дитина перестала хворіти: ...
5. Продукти містили багато цукру: ...

Зверни увагу! Клієнт почав тренування – *з'явилася мотивація*.

[ ] – [ ].

Це безсполучникове складне речення (складається з двох предикативних частин, тому що в реченні є дві граматичні основи).

У клієнта з'явилася мотивація завдяки тренуванню. – *просте речення, оскільки в ньому є одна граматична основа.*

295. **Склади** три речення відповідно до схем. **Використай** слова: дієтолог, клієнт, порада; раціон, аналіз, результат; план, харчування, ефект.

[ ], [ ]. [ ] – [ ]. [ ]: [ ].

296. **Розглянь** таблицю. **Знайди** помилки: які три продукти НЕ належать до здорового харчування.

	Харчування	
Категорія	**Здорове харчування**	**Шкідливе харчування**
Напої	Вода, зелений чай, натуральні соки	Газовані напої, енергетики, солодкі коктейлі
Основні страви	Варене або тушковане м'ясо, риба, крупи, смажене м'ясо	Фастфуд (бургери, картопля фрі)
Овочі та фрукти	Свіжі овочі, фрукти, зелень	Консервовані фрукти із сиропом, овочі у фритюрі
Молочні продукти	Нежирний йогурт, морозиво, кефір, твердий сир	Солодкі йогурти, сирки з начинкою
Білки	Курятина, яйця, бобові, риба	Ковбаси, сосиски, копченості
Жири	Авокадо, горіхи, оливкова олія	Маргарин, майонез, кулінарний жир

Вуглеводи	Цільнозерновий хліб, вівсянка, гречка	Білий хліб, солодощі
Перекуси	Горіхи, тістечка, сухофрукти, морква, йогурт без цукру	Чипси, сухарики, шоколадні батончики

298. **Склади** коротку розповідь (4–5 речень) на тему *«Перший візит до дієтолога»*, використовуючи лише складні безсполучникові речення.

УРОКИ 92–93
РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ МІЖ ЧАСТИНАМИ СКЛАДНОГО БЕЗСПОЛУЧНИКОВОГО РЕЧЕННЯ

Сьогодні на уроці

Цікавинки професії чоловіка-хлібороба / жінки-хлібороба

Сьогодні на уроці ви ознайомитеся з **особливостями вживання розділових знаків у складному безсполучниковому реченні.**

Між частинами складного безсполучникового речення ставлять **кому**, **крапку з комою, двокрапку** й **тире.** Розділові знаки в складному безсполучниковому реченні залежать від смислових відношень між частинами.

Кому ставлять між частинами складного безсполучникового речення, якщо вони поєднані відношеннями *одночасності або послідовності дії* та тісно пов'язані між собою за змістом.

Наприклад: *Сіємо зерно в ріллю, хлібороби закладають золотий урожай.*

Крапку з комою ставлять, якщо частини рівноправні, незалежні, поширені, мають усередині розділові знаки або далекі за змістом.

Наприклад: *Хлібороб встає на світанку, працює до пізньої ночі; українці знають ціну кожній зернині.*

Двокрапку між частинами складного безсполучникового речення ставлять, якщо наступна частина *пояснює* або доповнює зміст попередньої частини або якщо наступна частина виражає причину того, про що йдеться в попередній частині.

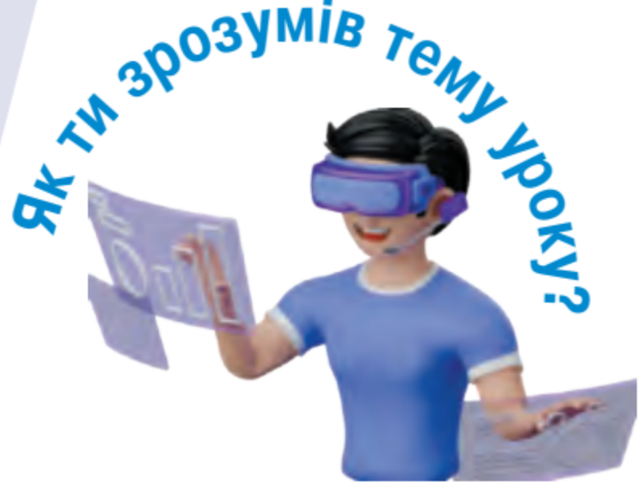
Наприклад: *Я знаю: праця хлібороба виснажлива, але важлива.*

Першу частину таких речень вимовляють із попереджувальною інтонацією **дещо зниженим тоном**, на місці двокрапки роблять павзу, другу частину речення вимовляють із підвищенням голосу.

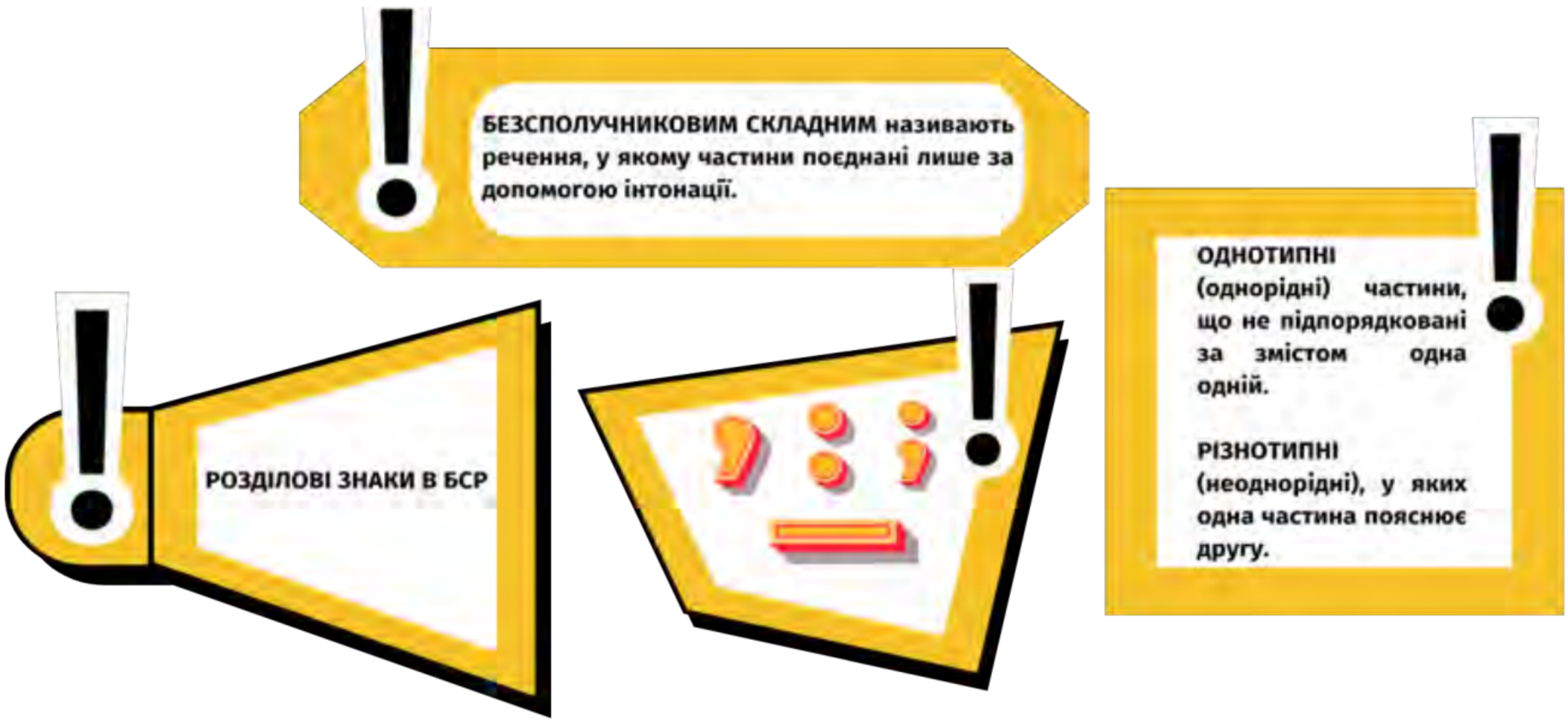
Тире між частинами складного безсполучникового речення ставлять, якщо наступна частина виражає наслідок або висновок того, про що йдеться в попередній; якщо зміст частин протиставляється або зіставляється; якщо частини порівнюються.

Наприклад: *Хлібороб працює не покладаючи рук – земля щедро віддячує.*

Першу частину таких речень вимовляють із ***підвищенням тону***, на місці тире роблять павзу, другу частину вимовляють зниженим голосом.

299. **Розглянь** інфографіку. **Підготуй** повідомлення про складне безсполучникове речення. **Добери** приклади.

Інфографіку створено в сервісі «Canva»

300. **Прочитай** тексти. **Виконай** завдання до них.

Текст А

Хлібороб – це професія, пов'язана з виробництвом хліба; рільник, або ратай, займається вирощуванням зернових культур: пшениці, жита, ячменю тощо. Вони є основною сировиною для виробництва хліба.

Робота хлібороба починається з посіву насіння зернових культур, він дбає про правильну підготовку ґрунту, вибір сортів насіння, а також про контроль вологості та температури ґрунту. Після посіву хлібороб слідкує за ростом рослин, видаляє бур'яни та шкідників, а також проводить необхідні обробки для захисту рослин від хвороб і шкідників.

Коли зернові культури дозрівають, хлібороб проводить збирання врожаю. Для цього використовує спеціальну техніку, таку як комбайни, щоб зібрати зерно з поля. Потім хлібороб здійснює транспортування зерна до спеціальних сховищ або на підприємства з виробництва хліба *(за матеріалами сайту «Magic svoboda»)*.

Джерело: https://magic.svoboda.cx.ua/ukraincyam/shho-robit-khliborob-osnovni-zavdannya-ta-obov-yazki.html

Текст Б

Погодні умови першої декади квітня характеризувалися доволі мінливою за температурним режимом, загалом прохолодною зі значною кількістю опадів погодою. Так, у першій половині звітного періоду середньодобова температура повітря **знаходилася** в межах 9,4–14,3 °С. В окремі дні максимальна температура повітря підвищувалася до 18,6–20,3 °С, а поверхня ґрунту прогрівалася до 31,8–38,5 °С. Проте в другій половині декади значно похолодало, середньодобова температура повітря знизилася до 0,8–5,2 °С, у нічний час мінімальна температура повітря опустилася до -2,8 – -6,2 °С, а на поверхні ґрунту знизилася до -3,0 – -7,8 °С. Середня температура повітря за декаду склала 7,1 °С і виявилася на 0,7 °С нижчою за кліматологічну норму (*за матеріалами сайту «АПК ІНФОРМ»*).

Джерело: https://www.apk-inform.com/uk/exclusive/topic/amp/1547869

- **Обґрунтуй** уживання розділових знаків у тексті А.
- **Знайди** й **випиши** безсполучникові складні речення з тексту А.
- **Знайди** й **випиши** з тексту А синоніми, спільнокореневі слова.
- **Поміркуй**, яка інформація є спільною в обох текстах.
- **Назви**, що засвідчують дані тексту Б.
- **Поміркуй**, чи правильно в тексті Б вжито виділене слово.
- **Виправ** лексичну помилку.
- На основі отриманої інформації **склади** й **запиши** 2–3 складні безсполучникові речення, **розстав** правильно розділові знаки.

301. **Запиши** народні прислів'я про хліб та працю хліборобів. **Розстав** правильно розділові знаки, **обґрунтуй** їх уживання. **Назви**, про які особливості професії хлібороба вони свідчать.

1. Весною не посієш восени не збереш.
2. Поклади в землю гнойку буде й хлібець на току.
3. Пшениця дурниця утрьох молотити одному їсти.
4. Хліб батько вода мати.
5. Хліб усьому голова без хліба наїдку нема.
6. Швидше жніть до оборіжка там пирогів повна діжка.

302. **Розглянь** інфографіку «Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні». **Досліди** приклади на різні правила вживання розділових знаків у безсполучниковому складному реченні (тематика речень – «Професії»). **Прочитай** речення, правильно їх інтонуючи.

Безсполучникове складне речення

Розділовий знак	Умови вживання	Приклад
• **КОМА**	**[ ], [ ].** **одночасність** **[ ], [ ].** **послідовність**	• *Малі озера блискають незлісно, колише хмара втомлені громи (Л. Костенко).* • *Пройшла зима, весна настала (П. Воронько).*
• **ДВОКРАПКА**	**[ ]: [причина].** **[ ]: [пояснення].**	• *Не жди сподіваної волі: вона заснула (Т. Шевченко).* • *Щастя не кінь: прямої дороги не визнає (УНТ).*
• **ТИРЕ**	**[умова] – [ ].** **[час] – [ ].** **[ ] – [наслідок].** **[ ] – [ ].** **зіставлення**	• *Будеш сіяти із сумом – вродить печаль (М. Стельмах).* • *Прийшов березень – минули й турботи (УНТ).* • *Весною сій – восени збереш (УНТ).* • *Весна була суха – зима буде на сніг глуха (УНТ).*
• **КРАПКА З КОМОЮ**	**частини не тісно пов'язані за змістом і мають усередині свої розділові знаки**	• *Усміх пославши в останнім промінні, згинуло радісне літо; дощик уїдливий, дощик осінній сіється, наче крізь сито (Г. Чупринка).*

303. **Прочитай** та **поясни** наведені народні прислів'я. **Перебудуй** їх на безсполучникові складні речення, між частинами яких потрібно ставити тире.

1. Якщо до землі докладеш рук, вона стане золотом.
2. Як хліб у засипці, то родині завжди м'ясниці.
3. Як почнеш багато жати, то треба мало спати.
4. Як вродиться жито, то й будемо жити.
5. Якщо грім не гряне, ледачий не встане.
6. Як хліб буде, то й усе буде.

304. **Прочитай** та **поясни** наведені народні прислів'я. **Додай** до кожного простого речення ще одну частину так, щоб утворити складне безсполучникове речення, між частинами якого потрібно ставити двокрапку.

1. Хлібороб завжди покладається на свою долю.
2. З'ївши калач, знов берися до хліба.
3. Кожний випікає хліб на свій смак.
4. Найсмачніший хліб від свого мозоля.
5. Родючій землі багато води не треба.
6. Хліб – вірний друг у дорозі.

305. **Знайди** в інтернеті інформацію про працю хліборобів та підготуй доповідь тривалістю 60 с, використавши складні безсполучникові речення, на одну з тем: *«Соціальний статус хлібороба крізь століття», «Екологічні виклики та стале землеробство», «Династії хліборобів».*

УРОКИ 94–95

Сьогодні на уроці

СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ З РІЗНИМИ ВИДАМИ СПОЛУЧНИКОВОГО ТА БЕЗСПОЛУЧНИКОВОГО ЗВ'ЯЗКУ

Цікавинки професії лікаря-терапевта / лікарки-терапевтки

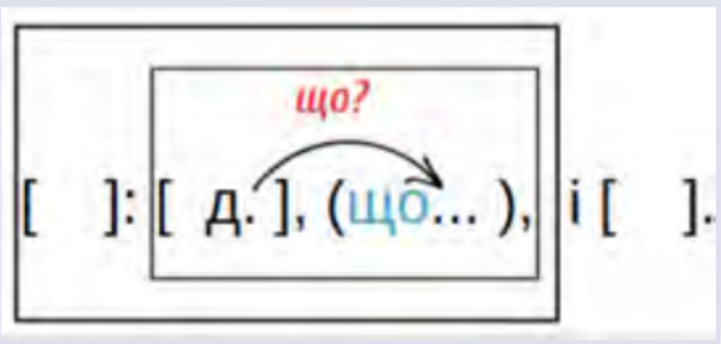
Сьогодні на уроці ви ознайомитеся з **особливостями складного речення з різними видами зв'язку.**

Складне речення з різними видами зв'язку – це речення, частини якого поєднані сполучниковим (сурядним і/або підрядним) і безсполучниковим зв'язком.

Різновиди складного речення з різними видами зв'язку:

- поєднання ***сполучникового зв'язку (сурядного й підрядного)***;
- поєднання ***сполучникового (сурядного) та безсполучникового зв'язку***;
- поєднання ***сполучникового (підрядного) та безсполучникового зв'язку***;
- поєднання сполучникового ***(сурядного, підрядного) та безсполучникового зв'язку.***

Наприклад: *Терапевт уважно вислухав пацієнта: симптоми вказували, що необхідно провести клінічне обстеження, і він відразу склав план лікування.*
Це складне речення, складається з чотирьох частин.

Терапевт уважно вислухав пацієнта – це I частина складного речення, *йому здалося* – це II частина, *необхідно здійснити клінічне обстеження* – це III частина, *він відразу склав план лікування* – це IV частина.

- II і III частини поєднані пояснювальною інтонацією та сполучником підрядності ***що***. Підрядна частина розташована після головної і пояснює дієслово головної частини. Від головної до підрядної частини можна поставити запитання **що?** Тому між II і III частиною – сполучниковий підрядний з'ясувальний зв'язок.
- I і II–III частини поєднані лише пояснювальною інтонацією. Тому між ними – безсполучниковий (з різнотипними частинами (доповнення)) зв'язок.
- I–II–III і IV частини поєднані перелічувальною інтонацією та сполучником сурядності ***і***. Тому між ними – сполучниковий сурядний єднальний зв'язок.

Отже, це складне речення з різними видами зв'язку: безсполучниковим, сполучниковим (підрядною з'ясувальною частиною та сурядною (з єднальним сполучником)). Основний вид зв'язку між частинами – сполучниковий (сурядний).

306. **Знайди** зайві речення – ті, які НЕ належать до складних із різними видами зв'язку. **Обґрунтуй** свій вибір.

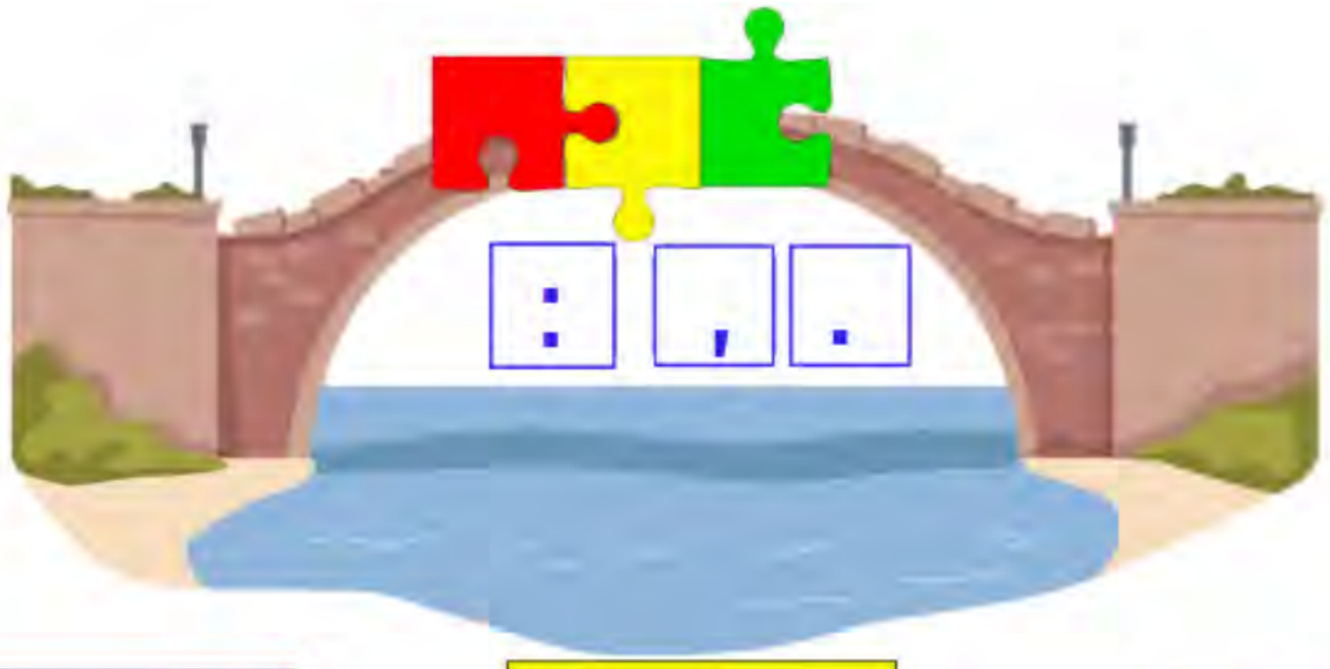
1. Терапевт пояснив діагноз, але хворий нічого не зрозумів, тому що був схвильований.
2. Лікар оглянув пацієнта й заповнив медичну картку, хоча часу було обмаль.
3. Жінка поскаржилася на головний біль – терапевтка порадила здати аналізи, оскільки симптоми вказували на перевтому.
4. Тиск різко підвищився – терапевт відразу дав ліки й рекомендував спокій.

307. **Побудуй** «міст» із частин речень, що з'єднані трьома різними видами зв'язку — безсполучниковим і сполучниковим (кольори пазлів змішані). Кожна арка мосту символізує окремий вид зв'язку:

- безсполучниковий зв'язок (перша арка);
- сполучниковий зв'язок (підрядний / сурядний зв'язок) (друга арка).

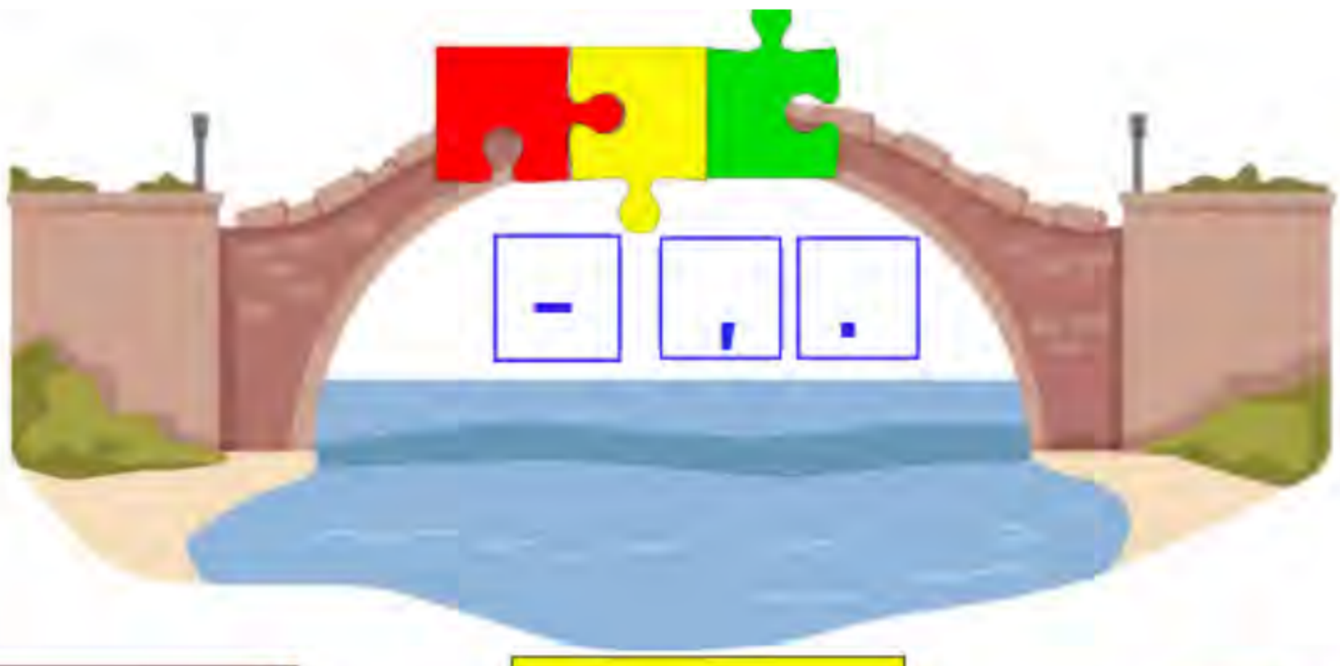
Доведи, що це речення складне з різними видами зв'язку.

«Міст» № 1

«Міст» № 2

308. **Прочитай** текст. **Створи** образ лікаря-терапевта / лікарки-терапевтки. (письмово). **Випиши** всі складні речення. **Накресли** схеми. **Визнач** вид складних речень. **Утвори** складне речення з різними видами зв'язку: до одного з речень додай одну предикативну частину.

Консультація терапевта передбачає повний медичний огляд пацієнтів, також терапевт займається діагностикою, профілактикою та лікуванням широкого спектра захворювань, що можуть виникнути в пацієнтів будь-якого віку та статі. Це фахівець, який виявляє патології, призначає лікування та за необхідності спрямовує пацієнта до вузькопрофільного лікаря.

Основні напрями роботи лікаря-терапевта:

- діагностика та лікування захворювань внутрішніх органів;
- лікування гострих інфекційних або запальних захворювань;
- моніторинг хронічних захворювань;
- надання медичних порад і консультацій;
- координація медичного процесу.

Після розмови з пацієнтом, огляду, ураховуючи також анамнез, терапевт зможе визначити, до якого лікаря необхідно звернутися або яке обстеження потрібно пройти.

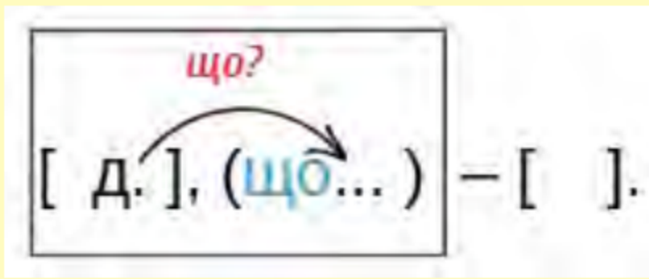
До терапевта *необхідно звернутися* в таких випадках: висока температура тіла (37 °С та вище); біль у тілі, суглобах, м'язах; постійний головний біль; біль у горлі, кашель; закладеність носа, болі у вухах; слабкість, утрата апетиту; нудота, блювання; безсоння, плаксивість, пригніченість; болісні відчуття в будь-якій частині тіла; шкірний свербіж; утрата ваги або, навпаки, швидкий набір без зміни харчування.

Для встановлення діагнозу потрібно все докладно розповісти терапевту. У разі діагностування респіраторних, вірусних та бактеріальних інфекцій лікар призначить оптимальне лікування, оформить лист непрацездатності, розповість про заходи профілактики.

309. **Прочитай** речення. **Накресли** схеми. **Охарактеризуй** речення за зразком.

Зразок: *Терапевт помітив/[1], що пульс нерівномірний/[2] – це його насторожило/[3].*

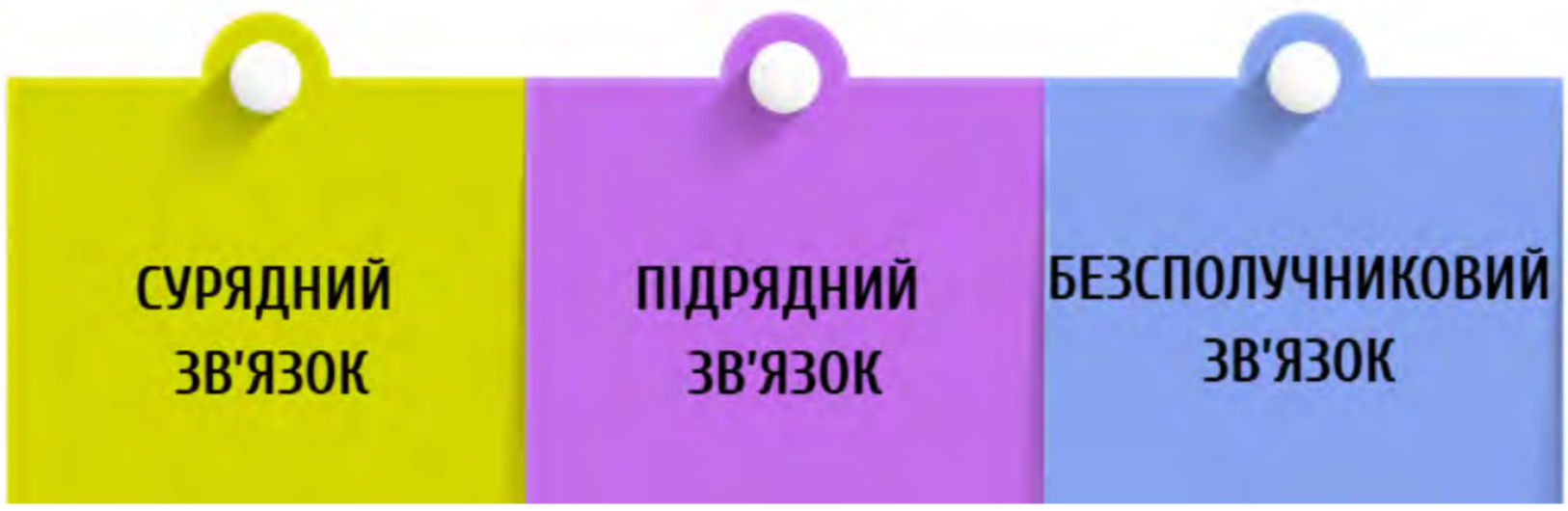

Це складне речення, складається з трьох частин.

- І і ІІ частини поєднані пояснювальною інтонацією та сполучником підрядності ***що***. Підрядна частина розташована після головної і пояснює дієслово головної частини. Від головної до підрядної частини можна поставити запитання **що?** Тому між І і ІІ частиною – сполучниковий підрядний з'ясувальний зв'язок.
- ІІ і ІІІ частини поєднані лише пояснювальною інтонацією. Тому між ними – безсполучниковий (з різнотипними частинами (наслідку)) зв'язок.
- Отже, це складне речення з різними видами зв'язку: сполучниковим (підрядним (з'ясувальним)) та безсполучниковим (з різнотипними частинами (наслідку)). Основний вид зв'язку між частинами – безсполучниковий.

1. Терапевтка заспокоїла хворого, і той погодився на лікування, хоча спочатку вагався.
2. Коли терапевт побачив результати аналізів – зрозумів: ситуація серйозна.
3. Лікарка вважала, що пацієнтка потребує реабілітації – вона викликала фахівця.
4. Симптоми вказували на грип – лікар підтвердив діагноз, але призначив додаткові аналізи.
5. Терапевтка запитала про скарги – пацієнт промовчав, бо не хотів згадувати симптоми.
6. Була черга – лікар вийшов до пацієнтів і попросив зачекати, хоча сам поспішав.

310. **Складіть** діалог на тему «Візит до лікаря». **Використайте** два речення різними видами зв'язку.

УРОКИ 96–97

РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ В СКЛАДНОМУ РЕЧЕННІ З РІЗНИМИ ВИДАМИ ЗВ'ЯЗКУ

Сьогодні на уроці

Цікавинки професії журналіста / журналістки

Сьогодні на уроці ви ознайомитеся з **особливостями вживання розділових знаків у складному реченні з різними видами зв'язку.**

У складних реченнях із різними видами зв'язку розділові знаки вживають за тими самими правилами, що й у всіх складних реченнях.

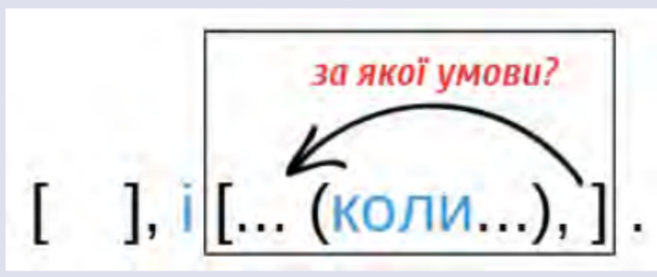

У складних реченнях із **сурядним і підрядним** зв'язком сполучники сурядності й підрядності можуть стояти поряд. Між цими сполучниками **кому** ставлять тоді, коли після підрядної частини НЕМАЄ другої частини складеного сполучника ***(то, так)*** або сполучника ***але (а):***

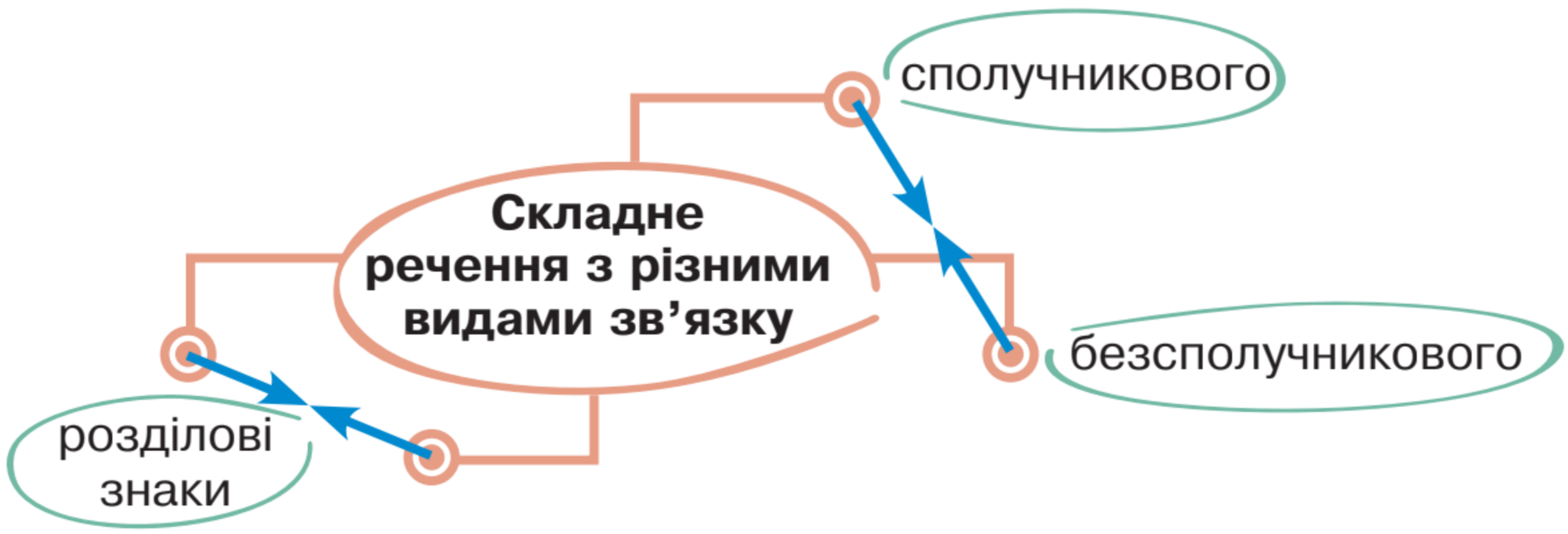
*Журналісти щодня шукають нові факти, **і**, **якщо** вони виявляють інформацію, **що** може мати значний вплив на суспільство, редактори ретельно перевіряють її достовірність, **перш ніж** оприлюднити.*

*Журналісти ретельно готуються до кожного інтерв'ю, **і коли** розуміють важливість запису ключових питань, то в результаті отримують повноцінну розмову.*

311. **Розглянь** схему. **Підготуй** повідомлення про складне речення з різними видами зв'язку. **Добери** приклади.

312. **Прочитай** текст. **Виконай** завдання до нього.

Робота на каналі забирала багато часу й енергії, але Марічка була задоволена. За рейтингом «Чорногора» випереджала найпопулярніші столичні канали. Дівчина дякувала долі, що звела її з таким талановитим колективом. Вона навіть не сподівалася, що «її» канал, який пропагує все українське, творить більшістю культурологічні, мистецтвознавчі та освітні програми, зможе конкурувати з тими телевізійними «монстрами», які з ранку до ночі крутять американські бойовики, мексиканське «мило», російські токшоу. Але реальність була обнадійливою. І хоча Марічка не розраховувала на прибутки [...], канал з недавнього часу почав приносити гроші в основному за рекламу. Тому тепер (вирішила Марічка) треба розширювати мережу кореспондентів та представництв каналу в інших регіонах України й навіть за кордоном. Цю ідею вона виклала перед Гуцуляком, і він визнав її розумною. Марічка відчула, що Дмитро говорить це щиро й твердо, бо іноді він міг би підтримати навіть Маріччину ідею перевезти піраміду Хеопса в Україну. Перше своє представництво за кордоном вирішили відкрити в Польщі. Гуцуляк брав на себе обов'язок владнати все з паперами й приміщенням, Марія займалася пошуками журналіста, який хотів би переїхати до Варшави *(Г. Арсенич-Баран «Тиха вулиця вечірнього міста»)*.

Визнач, чи правдивими є твердження.

№	Твердження	Правда / Неправда
1.	У тексті чотири прості неускладнені речення.	
2.	У тексті одне просте речення, ускладнене вставленою конструкцією та однорідними членами.	

3.	У тексті наявне складносурядне речення з протиставним сполучником.	
4.	У тексті два складнопідрядних речення з кількома підрядними частинами.	
5.	Останнє речення тексту – складне, з різними видами зв’язку.	

Випиши останнє речення тексту. **Виконай** синтаксичний розбір.

314. **Розглянь** інфографіку «Розділові знаки в складному реченні з різними видами зв’язку».

Доповни власними прикладами, висловивши свої думки щодо професійної діяльності журналістів.

315. **Прочитай** текст. **Назви**, яких відомих зарубіжних та українських журналістів / журналісток ти знаєш, що тобі відомо про цю професію. **Знайди** й **виправ** у тексті помилки на порушення милозвучності української мови. **Випиши** складне речення з різними видами зв’язку. **Поясни** розділові знаки. **Накресли** схему речення.

Сьогодні ми розповімо, як з точки А «Мені подобається професія журналіста» дійти до точки Б «Я працюю журналістом уже сьомий рік та обожнюю свою професію!».

Мережа знайомств є важливою в будь-якій галузі, і це брати до уваги у сферах, орієнтованих на комунікацію, таких як журналістика, яка покладається на потужні професійні зв’язки. Найкращий спосіб наблизитися до мереж – це звернутися до журналістів та редакторів, якими ви захоплюєтеся, їхніх робіт. Якщо випадає нагода, можна навіть зустрітися з професіоналами та обговорити цікаві моменти діяльності.

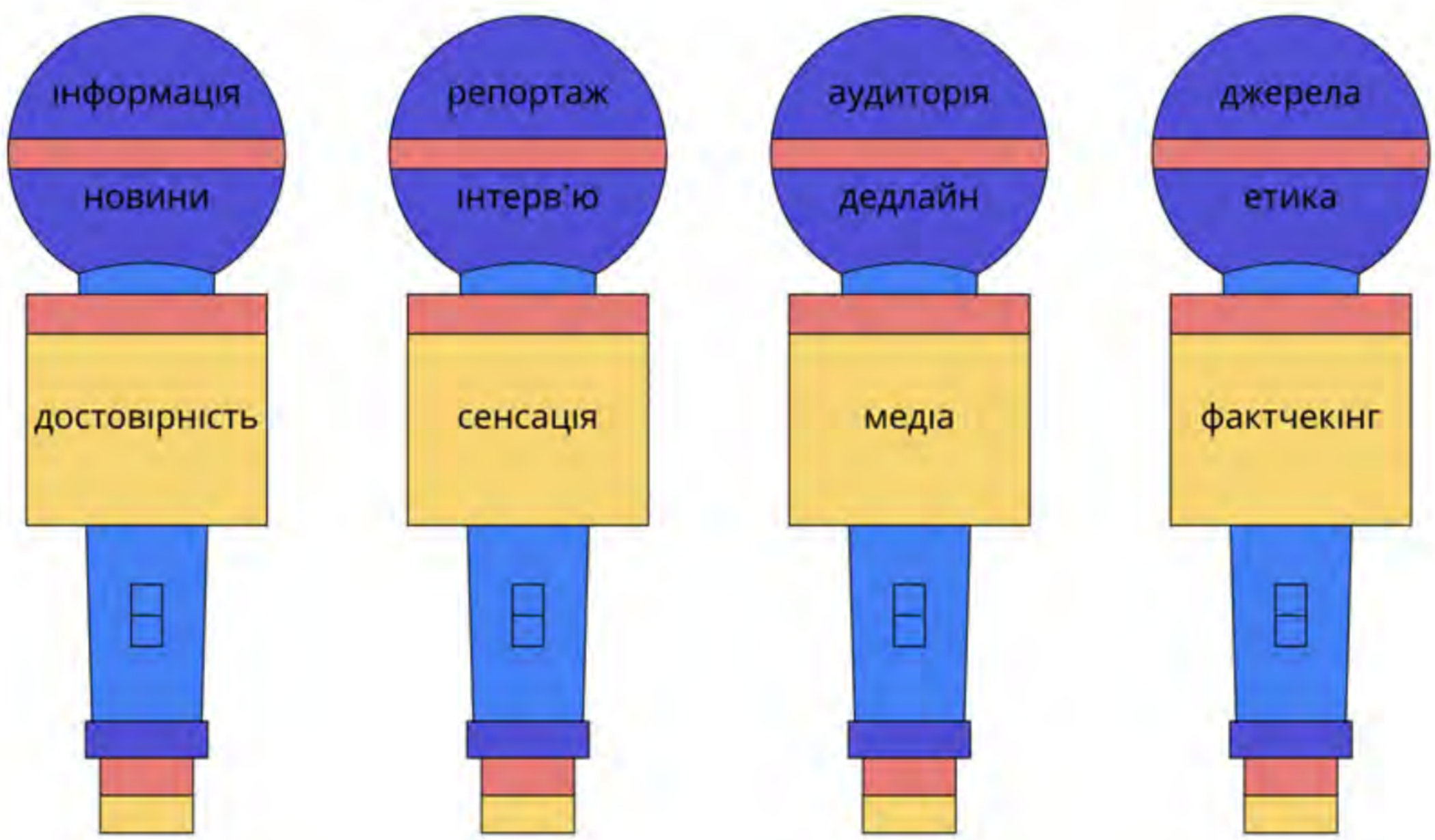
Важливий крок у будь-якій журналістській кар'єрі – стажування. Це допоможе вам отримати корисний досвід, використати те, що ви вивчили раніше, а також дасть відчути, який має вигляд повсякденне життя журналіста. Починати кар'єрний шлях важливо з навчання для отримання потужної бази знань, які неодмінно знадобляться під час роботи.

Оскільки нові публікації продовжують з'являтися майже щодня, сфера журналістики має багато можливостей для випускників.

Це перспективна професія, яка дає змогу розвивати свій потенціал, поєднувати хобі та успішну кар'єру. Починати кар'єрний шлях важливо з навчання для отримання потужної бази знань, які неодмінно стануть у пригоді під час роботи. Учіться, спілкуйтеся та розвивайтеся – і світ побачить ще одного талановитого журналіста! *(за матеріалами сайту «Освітній хаб міста Києва»).*

Джерело: https://eduhub.in.ua/news/yak-stati-zhurnalistom

316. **Поясни** значення наведених слів. **Добери** українські відповідники (де це можливо) до слів іншомовного походження. **Утвори** складне речення з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку, використавши по одному слову з кожного блоку й додаючи будь-які інші слова й засоби зв'язку. **Запиши** утворені речення, розставивши правильно розділові знаки.

317. **Прочитай** вислови, поясни один із них. **Знайди** складні речення з різними видами зв'язку *(розділові знаки пропущено)*. **Визнач** види зв'язку між частинами кожного. **Запиши** речення, розставивши правильно розділові знаки. **Обґрунтуй** пунктограми. **Накресли** схеми.

1. Якщо собака кусає людину це не новина новина якщо людина кусає собаку *(Чарлз Андерсон Дейна)*.
2. Журналіст це людина яка має талант щодня заповнювати порожнечу *(Дж. Вест)*.
3. Із того моменту коли ви починаєте писати те що подобається всім ви перестаєте бути журналістом із цієї хвилини ви працюєте в шоу-бізнесі *(Франк Міллер-молодший)*.
4. Найкращий співрозмовник той хто вміє слухати *(Дейл Карнегі)*.
5. Я завжди вірив що чесна журналістика повинна прагнути до об'єктивності хоча розумію що повна об'єктивність недосяжна тому що кожен репортер приносить власні упередження але ми повинні робити все можливе щоб вони не впливали на подачу фактів *(Волтер Кронкайт)*.

УРОК 98

МОВЛЕННЄВІ НЕДОЛІКИ. АФОРИЗМИ В МОВЛЕННІ (РМ)

Сьогодні на уроці

Мовленнєві недоліки. Афоризми в мовленні

Мовні норми – це історично усталені та соціально закріплені правила, обов'язкові для всіх носіїв літературної мови незалежно від соціальної, професійної, територіальної належності; сукупність загальноприйнятих правил, якими користуються мовці в усному й писемному мовленні.

Ознаки високого рівня мовленнєвої культури: правильність, чистота, змістовність, точність, логічність, багатство, різноманітність, доречність, виразність.

Типи норм *(за М. Пилинським):*

- *орфоепічні* (допомагають вимовити слово з правильним наголосом);
- *акцентуаційні* (визначають правильний словесний наголос);
- *лексичні* (розрізняють значення слів, семантичні відтінки, закономірності лексичної сполучуваності);
- *словотвірні* (регулюють вибір морфем, їх розташування та сполучення в складі слова);
- *морфологічні* (регулюють вибір варіантів морфологічної форми слова та варіантів її поєднання з іншими словами);
- *синтаксичні* (регулюють будову словосполучень і речень);
- *стилістичні* (унормовують доцільність використання мовно-виражальних засобів у конкретному лексичному оточенні, ситуації спілкування);
- *орфографічні* (регулюють написання слів);
- *пунктуаційні* (визначають правила вживання розділових знаків).

Помилка – це порушення вимог правильності мовлення, тобто норм літературної мови.

Мовні помилки — це ненормативне лінгвоутворення, що виникає в результаті невмотивованого порушення літературної норми.

Мовні помилки	*Мовленнєві помилки*
Порушення мовних норм	Порушення доцільності й точності використання мовних одиниць у конкретному контексті
Лінгвістичні рівні порушення мовних норм: фонетика, орфоепія, орфографія, морфеміка, словотвір, лексикологія, морфологія, синтаксис, пунктуація	*Комунікативні, логічні, стилістичні рівні мовленнєвих помилок:* логіка, зміст, стилістика, комунікативна мета, точність висловлювання
Виникнення мовних помилок є порушенням нормативних правил	Виникнення мовленнєвих помилок залежить від контексту, стилю, ситуації

Розрізняються грубі й негрубі помилки.

Грубими вважають помилки, що мають винятково важливе значення для грамотності мовців (порушення в передачі на письмі ненаголошених голосних, які перевіряють наголосом, написання букв на позначення дзвінких звуків наприкінці складу й слова, незнання будови слова, невміння вживати велику букву в загальновідомих назвах тощо).

До *негрубих* належать помилки, що не мають істотного значення для характеристики грамотності (порушення у вживанні великої букви в складних назвах неукраїнського походження, складні випадки переносу слів із рядка в рядок, пропуск одного з парних розділових знаків, помилки, що стосуються винятків із правил, повторювані однотипні помилки, описки, пропуски та ін.).

ВИДИ МОВНИХ ПОМИЛОК

- **Фонетичні помилки** — це порушення фонетичної норми, зокрема неправильна вимова різних варіантів звуків, їхніх сполучень.
  Наприклад, *[ká**с**ка]* (замість *[ká**з**ка]*), *[л’ék**ц**и^{е} йа]* (замість *[л**л**ék**ц**'**і**йа]*), *[г**е**^{и}рéктор]* (замість *[г**и**^{е}рéктор]*).
- **Орфоепічні помилки** — це порушення орфоепічної норми, зокрема неправильне наголошення слів.
  Наприклад, *б**ю**лютень* (замість *бюлет**е**нь*), *н**о**вий* (замість *нов**и**й*).
- **Орфографічні помилки** – це порушення орфографічної норми: неправильне написання слів чи сполучень слів, неправильне перенесення слів, неправильне скорочення слів.
  Наприклад: *довгожданний* (правильно – *довгожданий*); *сама-самотою* (правильно – *сама самотою*); *сид-жу* (правильно – *си-джу*); *5 кг.* (правильно – *5 кг*).

Пунктуаційні помилки – це порушення правил уживання розділових знаків: пропущено необхідний розділовий знак; неправильно розставлено розділові знаки в реченнях; поставлено зайвий розділовий знак; невмотивовано вжито замість одного знака інший.
Наприклад: *Мабуть сьогодні будемо працювати над проєктом. → Мабуть, сьогодні будемо працювати над проєктом.*

Граматична помилка – порушення будь-якої граматичної норми, помилка в структурі мовної одиниці, тобто слова, словосполучення чи членів речення. Граматичні помилки бувають таких типів: м*орфемні; словотвірні; морфологічні; синтаксич*ні.

- *Морфемні помилки* – це вживання нетипових для української мови словотворчих засобів, найчастіше суфіксів (наприклад, *датчанин / датчанка (замість данець / данка), гречан / гречанка (замість грек / грекиня*).
- *Словотвірні помилки* – це порушення закономірностей поєднання твірної основи й словотворчого засобу в похідному слові (наприклад, *покращити (замість поліпшити), обезжирити (замість знежирити)).*
- *Морфологічні помилки* – це вид граматичних помилок, спричинених огріхами у творенні граматичних форм, викривленні морфемної будови слова, неправильному творенні відмінкових форм, форми числа, дієвідмінювання тощо.
  Наприклад: *немає сніга (правильно – немає снігу); завдав болі (правильно – завдав болю); люди кричуть (правильно – люди кричать).*
- *Синтаксичні помилки* – це порушення узгодження, прийменникового й безприйменникового керування, дублювання займенником підмета, неправильний порядок слів.
  Наприклад: *ООН прийняв резолюцію (правильно – ООН (стрижневе слово – організація) прийняла резолюцію); дякувати вас (правильно – дякувати вам); дійти до висновку (правильно – дійти висновку); брат попросив принести свою книгу (правильно – брат попросив принести його книгу); особливо на мене сильне враження справив головний герой твору (правильно – особливо сильне враження справив на мене головний герой твору).*

Лексичні помилки – це помилки в слововживанні.

- *уживання слова в невластивому йому значенні.*
  Наприклад: *Спортсмени різних країн вели гострі дуелі за олімпійські медалі. → Спортсмени різних країн вели гостру боротьбу (напружені змагання) за олімпійські медалі.*

- *Невдалий добір синонімів.*
  Наприклад: *На картині намальовані часи кріпаччини. → На картині зображені часи кріпаччини.*
- *Сплутування різних за значенням, але близьких за звуковим оформленням слів (паронімів).*
  Наприклад: *громадський – громадянський, ефектний – ефективний.*
- *Неправильне вживання міжмовних омонімів.*
  Наприклад: *виключення з організації (іменник на позначення дії (виключити), а не виняток).*
- *Уживання зайвих слів (плеоназми).*
  Наприклад: *Ми пам'ятаємо і не забуваємо своїх друзів. → Ми пам'ятаємо своїх друзів.*
- *Лексичні анахронізми, тобто слова, що не відповідають нормам певної епохи.*
  Наприклад: *Козаки стріляли з пістолетів. → Козаки стріляли з пістолів.*
- *Порушення лексичної сполучуваності слів.*
  Наприклад: *красивий борщ → смачний борщ; страшенно гарно → дуже гарно.*
- *Повторення спільнокореневих слів (тавтологія).*
  Наприклад: *Письменник зобразив образ козака. → Письменник змалював образ козака.*
- *Використання русизмів.*
  Наприклад: *Шевченко являється основоположником української літератури. → Шевченко є основоположником української літератури.*
- *Калькування російських слів і словосполучень (дослівний переклад їх українською мовою).*
  Наприклад: *приймати участь → брати участь; мероприємство → захід; слідуючий → наступний.*

Фразеологічні помилки – це перекручення фразеологізмів (вип'яли ти очі, настоювати на своєму), змішування елементів двох фразеологізмів (відігравати значення, мати роль, переходити міру); уживання стійких словосполучень у невластивому значенні (пальму першості завоювали спортсмени).

ВИДИ МОВЛЕННЄВИХ ПОМИЛОК:

- стилістичні (стильові);
- фактичні;
- змістові;
- логічні.

Стилістичні (стильові) помилки – це помилки, які негативно впливають на смисл і точність висловлювання; порушення мовлення, пов'язані з недоречним за функціонально-стилістичним чи експресивно-емоційним забарвленням будь-якого мовного засобу, чи такі, що призводять до зниження сили вираження, експресивності та емоційності мовлення.

- *Порушення структури тексту* того чи іншого стилю, змішування стилів.
- *Недоцільне вживання оцінно-емоційно-експресивно забарвлених (конотації) мовних засобів різних рівнів мовної системи.*
- *Порушення стильової єдності тексту:* стилістична несумісність слів, різностильові синтаксичні структури, різностильове забарвлення тексту (колорит) офіційності в художньому тексті, колорит емоційності в науковому тощо).
- *Неправильне вживання слів з переносним значенням, фразеологізмів.*
  Наприклад: *Столяр передав школярам свій прекрасний досвід.*
- *Недоречне використання емоційно забарвлених слів і виразів.*
  Наприклад: *Учень кожного ранку крокує до школи.*
- *Невміння користуватися граматичними синонімами.*
  Наприклад: *читать → читати; зна → знає.*
- *Невиправдане вживання мовних штампів, кліше:*
  Наприклад: *не можна не вказати; розгорнути підготовку, на повну потужність.*
- *Зайві в мовленні недоречно вжиті слова (слова-паразити).*
  Наприклад: *ну, значить, так би мовити, ось, скажімо, отже, власне кажучи, це саме, звичайно та ін.*
- *Порушення милозвучності мовлення.*
  Наприклад: *В парку купи опалого листя вітер роздуває.*
- *Невмотивоване нагромадження одних і тих же частин мови або їхніх форм.*
  Наприклад: *Важливе значення для засвоєння мовлення мають завдання на авдіювання.*
- *Уживання громіздких, одноманітних синтаксичних конструкцій.*
- *Порушення структури тексту того чи іншого стилю:* безсистемність викладу; дублювання змісту попередніх частин тексту; смислові розриви у викладі змісту; невдалі початкові й кінцеві частини тек-

сту, логічно не пов'язані з основною частиною розповіді; відсутність поділу тексту на абзаци; відсутність засобів зв'язку між елементами тексту.

Змістові помилки – це помилки, пов'язані зі змістом висловлювання та його комунікативними якостями:

- *невідповідність твору вибраній темі, неузгодженість змісту переказу первинному тексту;*
- *невідповідність типу й стилю мовлення;*
- *наявність зайвої інформації;*
- *неправильно описані події, учинки персонажів, факти;*
- *невідповідність тексту плану висловлювання;*
- *брак смислового зв'язку між частинами;*
- *відсутність важливої інформації, необхідної для розкриття теми та основної думки;*
- *невдалі* узагальнення, висновки.

Фактичні помилки – це порушення змісту висловлювання, точності мовлення; неточності, пов'язані з незнанням самого предмета, явища, факту, про який ідеться, або з досить приблизним уявленням про нього.

Наприклад: *Учні захоплено слухали натюрморт.*

Логічні помилки – це порушення логічності мовлення, що негативно впливає на зміст висловлювання.

Наприклад: *Книжки, які читав юнак, виявлялися схожими з його думками.*

Мовленнєві недоліки – це відхилення від норми, загальноприйнятої в певному мовному середовищі.

Афоризм – короткий, дуже влучний, оригінальний вислів, що виражає узагальнену думку у виразній, легкій для запам'ятовування формі, яка згодом неодноразово відтворюється іншими людьми.

Наприклад: *«Ще й посієш, те й пожнеш» (усна народна творчість).*
«Борітеся – поборете» (Т. Шевченко).
«Для того, щоб прийти до справжнього знання, треба спочатку відчути сумніви» (Аристотель).

Афоризми є результатом узагальнення життєвого досвіду.
Мають авторське походження або фольклорні джерела.
Роль афоризмів: збагачують мовлення; роблять висловлювання більш яскравими й образними; допомагають формувати власну позицію.

318. **Обговоріть** відповіді на коучингові запитання, котрі допоможуть вам визначатися з майбутньою професією. Використай складні речення з різними видами зв'язку

- Що ти любиш робити настільки, що забуваєш про все навколо?
- Які теми чи заняття викликають у тебе найбільший інтерес і допитливість?
- Які твої сильні сторони, за які тебе хвалять?
- Яку проблему у світі ти хочеш вирішити?
- Що тобі найближче: люди, інформація, думки, гаджети чи природа?
- Уяви, що минуло 10 років. Ти прокидаєшся вранці. Опиши свій робочий день. Де ти працюєш? Чим займаєшся?
- Які професії тебе надихають? Чому саме вони?
- Чого б ти точно не хотів / хотіла робити в майбутньому?
- Якби гроші не мали значення, чим би ти займався / займалася?
- Які три навички чи здібності ти хотів / хотіла б розвинути найбільше?
- Що для тебе важливіше в професії: стабільність, творчість, визнання, свобода, вплив чи щось інше?
- Яке одне маленьке рішення або крок ти можеш зробити вже сьогодні, щоб наблизитися до розуміння своєї професії?

319. **Прочитай** афоризми. **Поміркуй**, які з речень є складними. **Намалюй** до кожного з них асоціативний малюнок. **Напиши** моральний висновок. **Перетвори** його на влучний вислів, який має звучати життєствердно.

Афоризм	Асоціативний малюнок	Моя життєствердна фраза
Не вмирає душа наша, Не вмирає воля. І неситий не виоре На дні моря поле. *Т. Шевченко*		Моя душа житиме лише в умовах свободи.

Завдання для групи № 1

- Роби те, до чого народжений *(Григорій Сковорода)*.
- Я мислю – отже, існую! *(Рене Декарт)*.
- Життя нічого не дає без праці *(Горацій)*.

Завдання для групи № 2

- Життя – це не пошук себе, життя – це створення себе *(Бернард Шоу)*.
- Життя – це тканина з хороших і поганих ниток *(Вільям Шекспір)*.
- Хороший учитель не дає готових істин, а дає подумати *(Василь Сухомлинський)*.

Завдання для групи № 3

- Підганяй сам свою роботу; не чекай, щоб вона тебе підганяла *(Бенджамін Франклін)*.
- Успіх робить нас нетерпимими до невдачі *(Вільям Федер)*.
- Шість частин ключа до успіху: щирість, особистісна цілісність, скромність, ввічливість, мудрість, милосердя (Вільям Меннінгер).

320. **Створи** рекламу омріяної професії, використовуючи один афоризм.

Зразок рекламного оголошення

Програміст – той, хто приручає хаос

У кожному рядку коду – магія, у кожній дужці – новий світ.
Якщо ти вмієш говорити з машинами їхньою мовою, ти не просто працівник, ти архітектор цифрових реальностей.

Ти не боїшся помилок, а перетворюєш їх у досвід.
не просто натискаєш клавіші – запускаєш ідеї на орбіту.
«Комп'ютер – це велосипед для розуму», – говорив Стів Джобс.

Сідай і рушай у майбутнє! Професія програміста – це не просто робота, а місія пересічного українця.

321. **Згенеруй** нову професію майбутнього.
Перейди на сайт: *https://edodatok.com/el/9086/*

Натисни на зелену кнопку «Generate another job». **Генеруй** доти, доки не знайдеш цікаву професію (вигадану).

Сформулюй девіз у формі афоризму для представника цієї професії.

ПРИКЛАД

Майстер міжвимірних подорожей

Функції: відповідає за безпечну й ефективну навігацію крізь численні виміри та всесвіти, забезпечує дотримання законів фізики.

Обов'язки:

- планування міжвимірних подорожей із точністю та акуратністю;
- створення та впровадження карт для безпечного пересування;
- моніторинг, виявлення та реагування на будь-які порушення на шляху;
- слідкування за міжвимірними правовими нормами та положеннями;
- підтримка керівництву та членам екіпажу;
- відстеження оновлень щодо статусу рейсів;
- забезпечення оптимального функціонування систем.

Ця посада вимагає *поглиблених знань у позавимірній фізиці, теорії інформації, картографуванні мультивсесвітів та інших суміжних галузях дослідження.*

Девіз: «Там, де простір згортається в думку, я прокладаю шлях».

322. **Виправ** 6 орфографічних помилок і 5 пунктуаційних помилок у резюме **Створи** своє резюме для омріяної майбутньої професії (Іван Іваненко – вигаданий персонаж).

ІВАН ІВАНЕНКО

СТРАТЕГ ОНЛАЙН ПРОСУВАННЯ
ЕКСПЕРТ З АНАЛІТИКИ ТА БРЕНДІНГУ

ПРОФЕСІЙНА МЕТА

Сприяти зростанню бізнесу шляхом побудови ефективних digital-стратегій використання data-driven підходів і креативних маркетингових рішень орієнтованих на результат.

ОСОБИСТІСНІ ЯКОСТІ

- відповідальність
- цілеспрямованість
- пунктуальність
- стресостійкість
- толерантність
- стресостійкість
- уміння працювати в команді

НАВИЧКИ

- Розробка та впровадження digital-стратегій.
- SEO/SEM, контекстна реклама (Google Ads, Meta Ads).
- Email-маркетинг, SMM, influencer-маркетинг.
- Web-аналітика: Google Analytics, GTM, Hotjar.
- CRM та автоматизація: HubSpot, Bitrix24.
- Маркетинговий аудит ,та performance-оптимізація.
- Бюджетування, A/B тестування.
- Копірайтинг, сторітелінг, бренд-менеджмент.
- Лідогенерація та воронки продажів.

КОНТАКТИ

Телефон: +38(096) 999-88-99
Email: ivanov.marketing@email.com
LinkedIn: linkedin.com/in/ivanov-ivan
Київ, вул. Шевченка, 10

ДОСВІД РОБОТИ

HEAD OF DIGITAL MARKETING

IT-компанія "NovaTech" (Київ)
січень 2021 — теперішній час

- Розробив digital стратегію що забезпечила +80% зростання органічного трафіку.
- Запустив 5 успішних рекламних кампаній з ROI.
- Побудував команду з 7 digital-спеціалістів.
- Упровадив систему автоматизації маркетингу через HubSpot.

DIGITAL MARKETING MANAGER

e-commerce проєкт "MarketZon"
травень 2017 — грудень 2020

- Збільшив продажі через онлайн рекламу на 50%.
- Оптимізував бюджет рекламних кампаній на 30% без втрати охоплення.
- Створив SMM стратегію що привела до зростання підписників з 12K до 89K.

SEO SPECIALIST

Marketing Agency "BoostPro"
серпень 2014 - квітень 2017

- Просував понад 50 сайтів у десятку найкращих від Google (США, ЄС).
- Працював із технічним SEO контент-стратегіями та лінкбілдингом.
- Упроваджував аналітичну систему звітності для клієнтів.

ОСВІТА

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Магістр маркетингу, 2013

КУРСИ

- Google Ads Certified
- Meta Blueprint Advanced
- HubSpot Inbound Marketing
- Project Management Basics (Coursera)

ДОСЯГНЕННЯ

- Переможець конкурсу «Digital Guru of the Year» (2022)
- Доповідач на конференціях iForum, WebPromo Experts
- Автор блогу з понад 10 тис. підписників: marketinglab.ua

УРОК 99

ЕМОЦІЇ ТА ГОЛОС. ФОРМИ ПРЕЗЕНТАЦІЇ. СПІЛКУВАННЯ (РМ)

Сьогодні на уроці

Емоції та голос. Форми презентації

Існує безліч відтінків голосу, і кожен із них віддзеркалює поточний настрій людини. **Голос** динамічно змінюється, реагуючи на весь спектр почуттів, які охоплюють людину. Люди, як правило, добре розпізнають базові емоції (радість, смуток, гнів, страх, здивування, огида) за голосом, навіть якщо не розуміють мови, якою говорить співрозмовник. Це вроджена здатність, що є важливою для соціальної взаємодії.

Презентація (від англійського «presentation») – це метод, який використовують для представлення інформації, ідей, результатів роботи або об'єкта широкій авдиторії.

Мета презентації – донести інформацію в зрозумілій і цікавій формі.

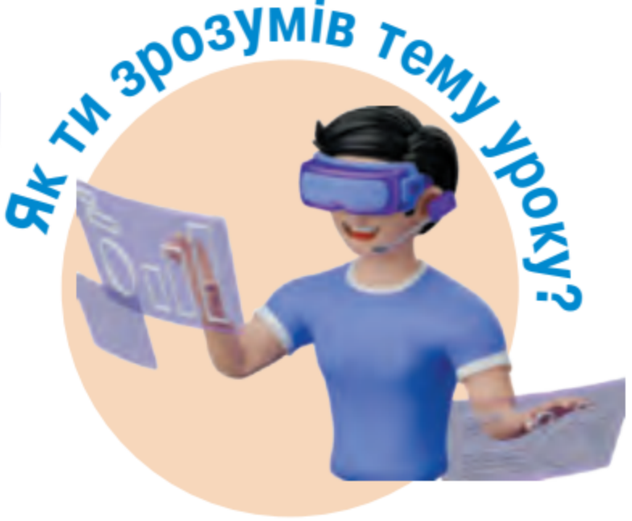
- *промову доповідача / доповідачки;*
- *слайди;*
- *роздатковий матеріал.*

Потрібно врахувати, що головним у презентації є розповідь доповідача, а зображення на екрані – лише допоміжний інструмент.

Microsoft PowerPoint – це програмне забезпечення для оформлення інформації в такому форматі, у якому буде зручно представити її за допомогою мультимедійного проєктора.

У сервісі «Power Point» можна створювати зображення, кольоровий текст, ілюстрації, графіки, таблиці й ролики, а ще переходи від одного зображення до іншого через слайд-шоу; анімувати текст та ілюстрації на екрані, додавати звукові ефекти й дикторський текст. Також матеріали презентації можна роздрукувати як допоміжне джерело під час виступу.

Canva – Canva – платформа графічного дизайну, що дає можливість користувачам створювати графіку, презентації, афіші та інший візуальний контент для соціальних мереж.

323. **Прочитай** текст і **виконай** завдання до нього.

Багато хто з нас не замислюються над тим, наскільки важливий голос у нашому житті. Ми використовуємо його щодня, але рідко усвідомлюємо його справжню силу. Голос – це не просто набір звуків, це спосіб вираження наших емоцій, почуттів і думок. Він може бути м'яким, різким чи вимогливим, але в кожному випадку несе в собі частинку нашої особистості.

Наукові дослідження показують, що голос має глибоке значення в міжособистісних стосунках. Він може вплинути на сприйняття нас іншими людьми, викликати довіру або підозру. Також голос може бути інструментом самопізнання та саморозвитку.

Мистецтво давно використовує голос як один із засобів вираження. Співаки та актори працюють над своїм голосом, щоб передати певні емоції та почуття.

Щоразу, коли ми говоримо, наш голос показує багату палітру емоцій та інтонацій, роблячи кожне вимовлене слово унікальним. Він може висловити радість, здивування, смуток або роздратування.

Паралінгвістичні елементи, такі як тон, темп та інтонація, відіграють важливу роль у тому, як нас сприймають співрозмовники. Тон голосу може передавати емоції. Наприклад, упевнений і рішучий тон може викликати довіру, тоді як невпевнений – сумніви.

Темп мови також важливий. Швидка мова може сприйматися як ознака хвилювання або нервовості, тоді як повільний темп говорить про спокій і впевненість. Інтонація, підйоми й падіння голосу додають додаткові нюанси в наше повідомлення. Це допомагає підкреслити важливі моменти в мові або показати наше ставлення до теми *(за матеріалами статті Лариси Кирилової «Паралінгвістика й загадка голосу»)* .

Джерело: https://profiling.club/paralingvistika-ta-zagadka-golosu

- **Проаналізуй**, як емоції пов'язані з голосом, свою думку обґрунтуй.
- **Назви**, люди яких професій працюють над своїм голосом, щоб передати певні емоції та почуття.
- **Поміркуй**, чи правильним є твердження, що *«впевнений і рішучий тон може викликати довіру, тоді як невпевнений – сумніви».* Свою думку обґрунтуй.
- **Опиши** письмово (5-7 речень) голос когось із знайомих тобі людей, проаналізуй, як це впливає на сприйняття особистості.

324. **Відтвори** голосом звуки, які можуть демонструвати істоти та неістоти, зображені на інфографіці. Інші мають відгадати походження звуків.

325. **Поєднай** приклад голосу (1–5) з емоціями, які він виражає

☐ **1** Дрижачий, переривчастий голос	☐ **А** занепокоєння, страх
☐ **2** Бадьорий і жвавий голос	☐ **Б** нервовість, хвилювання
☐ **3** Тихий і повільний голос	☐ **В** сум, тугу
☐ **4** Різкий та гучний голос	☐ **Г** щастя, радість
☐ **5** Невпевнений голос	☐ **Д** сумнів, розгубленість

Відтвори за допомогою голосу кожен із варіантів, промовляючи одну із фраз: «Сьогодні чудовий день» або «За вікном ллє дощ».

Зроби висновки, чи складно було керувати своїм голосом.

Обери 2-3 речення з художнього твору, який вивчаєте на уроці української літератури.
Підготуйся прочитати їх, передаючи різні емоції персонажів.
Запиши на диктофон і прослухай, чи вдалося передати емоції.

326. **Опрацюй** схему. **Назви**, які з указаних елементів презентації застосовуєш найчастіше. **Створи** 2-3 слайди презентації в Microsoft PowerPoint або Canva до теми «Емоції та голос», використавши матеріали уроку та всі зазначені елементи презентації на схемі.

УРОКИ 100-101 ПОВТОРЕННЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ ВИВЧЕНОГО З РОЗДІЛУ VI

327. **Попрацюйте** в парах. **Повторіть** вивчене: **дайте** відповіді на запитання.

1. Яке речення називається складним? Наведи приклад.
2. У чому відмінність сполучникового та безсполучникового речення?
3. Яке речення називається складнопідрядним? Наведи приклад.
4. Яке речення називається складнопідрядним реченням з підрядною означальною частиною? Наведи приклад.
5. Яке речення називається складнопідрядним реченням з підрядною з'ясувальною частиною? Наведи приклад.
6. Яке речення називається складнопідрядним реченням з підрядною обставинною частиною? Наведи приклад.
7. Назви різновиди складнопідрядого речення з підрядною обставинною частиною.
8. У яких випадках кома вживається при сурядному зв'язку?
9. У яких випадках кома НЕ вживається при сурядному зв'язку?
10. У яких випадках кома вживається при підрядному зв'язку?
11. У яких випадках кома НЕ вживається при підрядному зв'язку?
12. У яких випадках кома вживається в складопідрядному реченні з кількома підрядними частинами?
13. У яких випадках кома НЕ вживається в складопідрядному реченні з кількома підрядними частинами?
14. Яке речення називається безсполучниковим? Наведи приклад.
15. З якими реченнями співвідносні безсполучникові складні речення з однотипними (однорідними) частинами?
16. З якими реченнями співвідносні безсполучникові складні речення з різнотипними (неоднорідними) частинами?
17. Назви різновиди безсполучникового складного речення з однотипними (однорідними) частинами.
18. Назви різновиди безсполучникового складного речення з різнотипними (неоднорідними) частинами.
19. У яких випадках між частинами безсполучникового складного речення вживається кома? Наведи приклад.

20. У яких випадках між частинами безсполучникового складного речення вживається крапка з комою? Наведи приклад.
21. У яких випадках між частинами безсполучникового складного речення вживається тире? Наведи приклад.
22. У яких випадках між частинами безсполучникового складного речення вживається двокрапка? Наведи приклад.
23. Яке речення називається складним із різними видами зв'язку? Наведи приклад.
24. Назви різновиди складного речення з різними видами зв'язку.
25. На що потрібно звернути увагу в процесі розстановки розділових знаків у складному реченні з різними видами зв'язку?

328. **Прочитайте** текст. **Виконайте** завдання до нього.

ПИСЬМОВА РОБОТА
(робота з текстом за методикою PISA)

Завдання для групи № 1

Як надати першу медичну допомогу

(1) Перша допомога – це проведення найпростіших медичних заходів для порятунку життя, зменшення страждань постраждалого / постраждалої від надзвичайної ситуації та попередження розвитку можливих ускладнень. (2)Професійно таку допомогу надають медики, але не завжди швидка допомога може прибути вчасно на місце події. (3)Тому вміння кожного з нас надати першу необхідну допомогу постраждалим до прибуття служб порятунку може відіграти вирішальну роль у порятунку життя людини.

(4) Який має бути алгоритм дій?

(5) Оглянути місце події та впевнитись у тому, що надання допомоги не загрожуватиме життю: забезпечити свою безпеку, а також безпеку постраждалого / постраждалої та людей навколо.

(6) Оцінити стан постраждалого (-ої) (свідомість, дихання, пульс).

(7) За необхідності викликати бригаду екстрен..ої (швидкої) медичної допомоги, а також інші екстрен..і служби (поліцію, аварійно-рятувальну службу, службу газу тощо).

(8) Оцінити наявність критичних кровотеч та зупинити їх.

(9) Відновити прохідність дихальних шляхів.

(10) Якщо в постраждалого / постраждалої відсутні ознаки життя та немає критичної кровотечі (або ви вже її ліквідували) – розпочати серцево-легеневу реанімацію.

(11) Перевести постраждалого / постраждалої в стабільне положення (на боці, обличчям до себе, рука під головою, нога зігнута в коліні), якщо не йдеться про підозру на травми хребта та кісток тазу й серцево-легенева реанімація була вдалою.

(12) Не залишати постраждалого / постраждалої та контролювати стан його / її життєвих функцій до прибуття екстрен..их служб.

(13) Якщо ви не маєте відповідних навичок для надання допомоги, слід звернутись за допомогою до інших присутніх на місці події.

Джерело: https://moz.gov.ua/uk/jak-nadati-pershu-dopomogu-zagalni-pravila

Завдання

1. **Першу медичну допомогу можуть надавати лише лікарі?** *(0,5 б.)*
   а) так; б) ні.
2. **Правильне написання слова «екстрен…ий»** *(0,5 б.)*
   а) екстренний; б) екстрений.
3. **Скільки складних речень є в уривку з тексту?** *(1 б.)*
   а) 4; б) 5; в) 6; г) 7.
4. **Яке речення є складним реченням із різними видами зв'язку?** *(1 б.)*
   а) 2; б) 5; в) 10; г) 11;
   д) 13.
5. **Речення № 7 є безсполуниковим складним реченням?** *(1 б.)*
   а) ні, це неускладнене просте речення;
   б) ні, це ускладнене просте речення;
   в) ні, це складносурядне речення;
   г) ні, це складнопідрядне речення;
   д) ні, це складне речення із різними видами зв'язку.
6. **Поясни, чому в реченні № 10 уживається тире** *(2 б.)*.
7. **Напиши вільне есе** *«Чи впливає психологічна готовність на процес надання першої медичної допомоги?» (6 б.)*

Завдання для групи № 2

Послідовність надання домедичної допомоги постраждалим

(1) У чому полягає надання домедичної допомоги?

(2) Скласти загальне враження про травмованого / травмовану – інформація, отримана під час наближення до постраждалого / постраждалої, на основі якої формується попередній висновок про механізм та обставини травми, попередній стан постраждалого.

(3) Провести первинний огляд – швидка оцінка важливих життєвих функцій у постраждалого / постраждалої та за потреби усунення загрозливих для життя станів.

(4) Виконати вторинний огляд – оцінка та визначення наявних травм у постраждалого / постраждалої, що проводиться за умови відсутності загрозливих для його / її життя станів.

(5) Що для цього потрібно зробити?

(6) Перед наданням допомоги переконатися у відсутності небезпеки для себе, інших, постраждалого / постраждалої та тільки за її відсутності перейти до наступного кроку.

(7) Під час наближення до хворого / хворої оцінити вік, стать, вагу, положення, активність (орієнтований у часі та просторі, виконує цілеспрямовані рухи, збуджений); звернути увагу на ознаки зовнішньої масивної кровотечі; звернутися до нього / неї; наближатися зі сторони можливого візуального контакту, щоб обмежити рухи головою постраждалого / постраждалої.

(8) У разі виявлення людини в невідкладному стані, яка не може особисто звернутися за наданням екстрен..ої медичної допомоги та за відсутності медичних працівників на місці події громадянин України або будь-яка інша особа, які виявили таку людину, зобов'язані негайно здійснити виклик екстрен..ої медичної допомоги або повідомити про виявлену людину в невідкладному стані та про місце події працівників найближчого закладу охорони здоров'я чи будь-яку особу, яка зобов'язана надавати домедичну допомогу та знаходиться поблизу місця події; за можливості надати виявленій людині в невідкладному стані необхідну допомогу.

Джерело: https://dila.ua/blog/pnd.html

Завдання

1. **До якого етапу огляду постраждалого належить швидка оцінка важливих життєвих функцій?** *(0,5 б.)*
   а) первинного; б) вторинного.
2. **Правильне написання слова «*екстрен…ий*»** *(0,5 б.)*
   а) екстренний; б) екстрений.
3. **Скільки складних речень є в уривку з тексту?** *(1 б.)*
   а) 3; б) 4; в) 5; г) 6.
4. **Скільки предикативних частин містить речення № 8?** *(1 б.)*
   а) 2; б) 3; в) 4; г) 5;
   д) 6.
5. **Речення № 7 є безсполуниковим складним реченням?** *(1 б.)*
   а) ні, це неускладнене просте речення;
   б) ні, це ускладнене просте речення;
   в) ні, це складносурядне речення;
   г) ні, це складнопідрядне речення;
   д) ні, це складне речення із різними видами зв'язку.
6. **Знайди речення, що містить пунктуаційну помилку. Поясни пунктограму** *(2 б.).*
7. **Напиши вільне есе** *«Що відчуває людини, яка пройшла повз людину, яка потребувала домедичної допомоги?» (6 б.)*

Завдання для групи № 3

Основні мотиви вибору професії медика

(1) Частина молоді обирає медицину в результаті свідомої зацікавленості цим фахом на основі попереднього потягу до біологічних наук.

(2) Значну роль відіграють професійні традиції сім'ї. (3)Саме ця група майбутніх медичних працівників найбільш глибоко й всесторонньо усвідомлюють всю відповідальність і труднощі, пов'язані з вибраною професією.

(4) Незначна частина молодих людей обирає цю професію, тому що самі перенесли серйозну хворобу або спостерігали її у своїх близьких і дійшли висновку присвятити своє життя допомозі хворим за покликанням. (5)Саме цей контингент найбільш відданий своїй професії.

(6) Частина молоді обирає професію лікаря, тому що має належні передумови для навчання, але не має певного таланту в іншій сфері.

(7) Незначна частина молоді вирішує здобути медичну освіту для того, щоб мати будь-яку професійну освіту і «зайняти час» після закінчення загальноосвітньої школи. (8)Здебільшого такі студенти навчаються посередньо, природньої потреби в ґрунтовному засвоєнні фахових знань і практичних навичок у них немає.

(9) Обираючи професію медичного працівника / медичної працівниці, молода людина повинна усвідомити важливість свого вибору й майбутні наслідки для себе та хворих людей, котрим вона повинна буде допомагати. (10)Необхідно самокритично оцінити мотиви, які спонукають іти в медицину та свої психологічні якості. (11) Якщо в молодої людини немає внутрішнього потягу до медичної діяльності або психологічні якості не відповідають потребам, їй не варто ставати на шлях медицини: вона не відчуватиме професійного задоволення та може нашкодити хворим людям.

(12) Вимоги, яких має дотримуватися лікар у своїй діяльності: дотримання медичної етики, толерантність, організованість, охайність, порядність та безкомпромісність.

(13) Крім цього, лікар повинен володіти якостями які є обов'язковими для лікарської професії: відповідальність, працездатність, організованість, доброзичливе ставлення до хворих, привітність, терпимість, наполегливість, уміння керувати своїми емоціями.

Джерело: https://medmuv.com/uk/tema-psihologia-medicnih-pracivnikiv/

Завдання

1. **Найбільш відданими професії лікаря є ті, хто одужав після тривалої хвороби?** *(0,5 б.)*

   а) так; б) ні.

2. **У тексті названо 6 причин вибору професії лікаря?** *(1 б.)*
   а) так; б) ні.
3. **Скільки складних речень є в уривку з тексту?** *(1 б.)*
   а) 6; б) 7; в) 9; г) 10.
4. **Скільки предикативних частин містить речення № 11?** *(1 б.)*
   а) 2; б) 3; в) 4; г) 5; д) 6.
5. **Речення № 3 є БСР?** *(1 б.)*
   а) ні, це неускладнене просте речення;
   б) ні, це ускладнене просте речення;
   в) ні, це складносурядне речення;
   г) ні, це складнопідрядне речення;
   д) ні, це складне речення із різними видами зв'язку.
6. **Знайди речення, що містить пунктуаційну помилку. Поясни пунктограму** *(2 б.)*.
7. **Напиши вільне есе** *«Чи можуть старшокласники (-ці) досягнути успіху після несвідомого вибору майбутньої професії?» (6 б.)*

ПРОПОНУЄМО ПОВТОРИТИ МАТЕРІАЛ ЗА ОСВІТНЬОЮ ПРОГРАМОЮ 9 КЛАСУ

Визнач вид складних речень, накресли схеми:

- Людина наполегливо працює над мрією, і кожен день наближає її до успіху.
- Досягнення успіху можливе, якщо докладати зусиль щодня.
- Вона працювала над проєктом так, щоб отримати відчутний результат.
- Хоч шлях був складним, він продовжував іти вперед.
- Учні й учениці досягли мети, тому що вірили у власні сили.
- Успіх надихає; праця приносить результати.
- Вона не здавалася: кожен день робила крок до мети.

Постав розділові знаки в реченнях:

- Вона вірила в себе хоч шлях був важким і продовжувала навчання тому що хотіла стати професіоналом.
- Кожен день приносив нові знання які допомагали рухатися вперед і надихав на дії якщо виникали сумніви.
- Мрія потужна мотивація для дії і кожен день наближає до мети.
- Успіх приходить до тих хто не опускає руки терпіння та праця завжди винагороджуються.
- Її чіткий план передбачав поділ великої мрії на низку маленьких, але досяжних цілей.
- Досягнення великої мети потребує часу важливо не втрачати мотивацію і продовжувати рух вперед.

УРОК 102 ПРОЄКТНА РОБОТА

Сьогодні на уроці Попрацюємо над проєктом

329. **Уяви**, що ти журналіст / журналістка й готуєш репортаж на тему «Моя професія майбутнього: від мрії до реальності (синтаксичний вимір)». **Знайди** однодумців / однодумиць із класу, разом підготуйте проєкт крок за кроком.

Крок 1 **Оберіть** із цього підручника 1-2 професії (або сфери діяльності), які є цікавими для вас і в яких хотіли б розібратися детальніше. Важливо, щоб ці професії були різними за своїм призначенням.

Крок 2 **Розподіліть** ролі в групі та **виконайте** завдання.

«Дослідники» – проводять дослідження обраних професій за такими напрямками:

- *Опис професії:* Чим займається представник цієї професії? Які основні обов'язки?
- *Необхідні якості та навички:* Які особистісні якості, знання, уміння, навички потрібні для успіху в цій професії?
- *Навчання та кар'єрні можливості:* Де можна здобути освіту? Які перспективи кар'єрного росту?
- *Актуальність професії:* Наскільки актуальна ця професія в сучасному світі? Чи буде вона затребуваною в майбутньому?
- *Цікаві факти / відомі представники:* Які цікаві факти пов'язані з цією професією? Чи є видатні особистості, які досягли успіху в ній?

«Аналітики синтаксичних конструкцій» – на основі зібраної інформації створюють текстовий матеріал (есе, опис, роздум) про обрану професію. Обсяг – не менше 100-150 слів.

Ключове завдання: у цьому тексті має бути не менше 10-15 складних речень, які вивчали в II семестрі.

Маркування речень: потрібно чітко позначити кожне складне речення у своєму тексті, указавши його тип. Можна використовувати кольорове виділення або нумерацію з наступним поясненням.

«Дизайнери» – створюють схеми, таблиці, інфографіку, мультимедійну презентацію, додають світлини до інформації, яку надали аналітики. Презентація (5-7 слайдів) про свою професію має містити:

- титульний слайд (назва проєкту, назва професії, учасники групи);

- слайди з основною інформацією про професію (висновки з дослідження);
- слайд про дослідження синтаксичних конструкцій: на ньому має бути розміщений текстовий фрагмент із маркуванням складних речень (можна також додати синтаксичні схеми найбільш цікавих речень);
- висновки;
- використані джерела.

Крок 3 **Підготуйте** усний виступ, який супроводжуватиме презентацію. Важливо, щоб кожен член групи брав участь у виступі. Під час презентації не лише розповідайте про обрану професію, а й пояснюйте синтаксичні особливості свого тексту, демонструючи розуміння різних типів складних речень.

УРОК 103

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ «Складне речення. Безсполучникове складне речення. Складне речення з різними видами зв'язку. Спілкування»

classtime

Варіант 1

І рівень

Завдання 1 – 4 передбачають вибір правильної відповіді (кожна правильна відповідь – 1 б.)

1. **Безсполучникові складні речення з різнотипними (неоднорідними) частинами співвідносні зі складнопідрядним реченням?**
   ☐ **А** Так ☐ **Б** Ні

2. **Складне речення з різними видами зв'язку містить три чи більше предикативних частин?**
   ☐ **А** Так ☐ **Б** Ні

3. **Визнач вид речення:** *Юнак зважував, порівнював і нарешті обрав свій шлях.*
   ☐ **А** неускладнене просте речення
   ☐ **Б** ускладнене просте речення
   ☐ **В** безсполучникове складне речення
   ☐ **Г** складне речення з різними видами зв'язку

4. **Знайди складне речення з різними видами зв'язку**
   ☐ **А** Учениця пройшла тестування – на екрані з'явився список спеціальностей, і серце підказало: обирай творчість.
   ☐ **Б** Учень переглянув результати тесту – обличчя засвітилося радістю.
   ☐ **В** Учні уважно слухали лектора, і кожен намагався уявити себе в майбутній професії.
   ☐ **Г** Той, хто добре знає свої інтереси та здібності, обирає професію свідомо.

ІІ рівень

Завдання 5 – 8 мають по п'ять варіантів відповіді, серед яких лише ОДИН ПРАВИЛЬНИЙ. Обери правильну відповідь (кожна правильна відповідь – 1 б.)

5. **Визнач вид безсполучникового складного речення:** *На дошці з'явились різні професії – кожна викликала нові емоції.*
   ☐ **А** Безсполучникове складне реченя з неоднотипними частинами (із з'ясувальним значенням)

- ☐ **Б** Безсполучникове складне речення з неоднотипними частинами (способу дії)
- ☐ **В** Безсполучникове складне речення з неоднотипними частинами (порівняння)
- ☐ **Г** Безсполучникове складне речення з неоднотипними частинами (наслідку)

6. У якому реченні на місці пропуску потрібно поставити тире?

- ☐ **А** Учень зупинився біля стенду… там були зібрані найпопуляр-ніші професії.
- ☐ **Б** Учениця не могла обрати одну сферу… її приваблювали і медицина, і мистецтво.
- ☐ **В** Тест завершився … у голові з'явилися нові запитання.
- ☐ **Г** Учитель порадив звернути увагу на важливу деталь… інтереси змінюються з віком.
- ☐ **Д** Батьки підтримали сина… він вирішив вступати до аграрного університету.

7. Знайди речення, у якому допущено пунктуаційну помилку

- ☐ **А** Результат був очевидним: юнак мав яскраво виражені технічні здібності.
- ☐ **Б** Вона зацікавилася біологією – у планах з'явився медичний університет.
- ☐ **В** Учениця довго не могла визначитися – серце підказало, обери музику.
- ☐ **Г** Ментори говорили натхненно – очі в учнів сяяли, бо нарешті хтось повірив у їхні таланти.
- ☐ **Д** Мама порадила не поспішати – донька вирішила подумати ще.

8. Якому реченню відповідає схема?

[ ], але [ ]: [ ].

- ☐ **А** У презентації було сказано чітко: жодна професія не є «легкою» – усе залежить від людини.
- ☐ **Б** Дівчина уявила себе архітектором – світ навколо ніби змінився, і в уяві вже виростали нові будівлі.
- ☐ **В** Коли школяр пройшов тест на профорієнтацію, він зрозумів, що має хист до медицини.
- ☐ **Г** Тато радив обрати технічну спеціальність, але юнак відчував: його місце – серед кольору, ритму й сцени.
- ☐ **Д** Якщо обираєш професію серцем – це буде твій шлях, і жодна перешкода не здасться неможливою.

III рівень

Завдання 9-10 передбачають установлення відповідності. До кожного рядка, позначеного ЦИФРОЮ, добери відповідник, позначений БУКВОЮ (кожна правильна відповідь – 1 б.)

9. Установи відповідність між складними безсполучниковими реченнями та їхніми характеристиками.

☐ **1** БСР з однотипними частинами	☐ **А** Тест показав, що дівчина має схильність до творчих професій.
☐ **2** БСР з різнотипними частинами	☐ **Б** Він прочитав опис професії, у голові виникли запитання.
☐ **3** СР з різними видами зв'язку (сполучниковим сурядним та підрядним)	☐ **В** Якщо людина знає свої сильні сторони, вона свідомо обирає професію, і цей вибір – не випадковість, а поклик.
☐ **4** СР з різними видами зв'язку (сполучниковим та безсполучниковим)	☐ **Г** Він довго думав, до чого має хист: консультувався з наставниками й переглядав відеоролики про різні професії. ☐ **Д** Учитель порадив звернути увагу на важливу деталь: інтереси змінюються з віком.

10. Частини складного речення поєднані сполучниковим та безсполучниковим зв'язком *(обери 2 правильні відповіді).*

- ☐ **А** Життя справді складне, і єдиний у нього підручник – досвід *(Григір Тютюнник «Климко»).*
- ☐ **Б** Орлині крила чуєм за плечима, / Самі ж кайданами прикуті до землі *(Леся Українка «Товаришці на спомин»).*
- ☐ **В** Ні, я жива, я буду вічно жити, я в серці маю те, що не вмирає *(Леся Українка «Лісова пісня»).*
- ☐ **Г** Хто думає про науку, той любить її, а хто її любить, той ніколи не перестає вчитися, хоча б зовні він і здавався бездіяльним *(Григорій Сковорода).*
- ☐ **Д** Ніхто тебе з недолі не врятує, / ніхто не зіб'є з власної тропи *(Василь Стус «Терпи, терпи – терпець тебе шліфує»).*
- ☐ **Е** Уподібнюйся пальмі: чим міцніше її стискає скеля, тим швидше і прекрасніше здіймається вона догори (Григорій Сковорода).
- ☐ **Є** Бо щастя – це трикутник, а в нім три боки: віра, надія, любов *(Богдан-Ігор Антонич «Трикутник»).*

IV рівень

11. Запиши речення, розставивши пропущені розділові знаки. Підкресли члени речення, надпиши над кожним словом частину мови, дай загальну характеристику всій конструкції, накресли схему речення.

Зробити щось, лишити по собі / а ми, нічого, пройдемо, як тіні / щоб тільки неба очі голубі / цю землю завжди бачили в цвітінні (Ліна Костенко «Життя іде і все без коректур...»).

Варіант 2

І рівень

Завдання 1 – 4 передбачають вибір правильної відповіді (кожна правильна відповідь – 1 б.)

1. **Безсполучникові складні речення з однотипними (однорідними) частинами співвідносні зі складносурядним реченням?**
   ☐ **А** Так ☐ **Б** Ні

2. **Тире в БСР ставимо, якщо в ІІ частині є наслідок, висновок?**
   ☐ **А** Так ☐ **Б** Ні

3. **Визнач вид речення:** *Юнак обрав спеціальність, одразу ж подав заявку онлайн.*
   ☐ **А** неускладнене просте ☐ **Б** ускладнене просте
   ☐ **В** безсполучникове складне ☐ **Г** складне з різними видами зв'язку

4. **Знайди складне речення з різними видами зв'язку**
   ☐ **А** День профорієнтації минув швидко: було багато активностей, і кожен знайшов щось цікаве.
   ☐ **Б** Вона довго розглядала постери – нарешті зробила вибір.
   ☐ **В** Школяр зрадів, бо отримав рекомендацію, яка допомогла визначити напрямок розвитку.
   ☐ **Г** Хлопець розгубився: професій було надто багато.

ІІ рівень

Завдання 5 – 8 мають по п'ять варіантів відповіді, серед яких лише ОДИН ПРАВИЛЬНИЙ. Обери правильну відповідь (кожна правильна відповідь – 1 б.)

5. **Визнач вид безсполучникового складного речення:** *Учень вагається: світ професій надто широкий, не завжди зрозумілий.*
   ☐ **А** БСР з неоднотипними частинами (із з'ясувальним значенням)
   ☐ **Б** БСР з неоднотипними частинами (часу)
   ☐ **В** БСР з неоднотипними частинами (умови)
   ☐ **Г** БСР з неоднотипними частинами (причини)

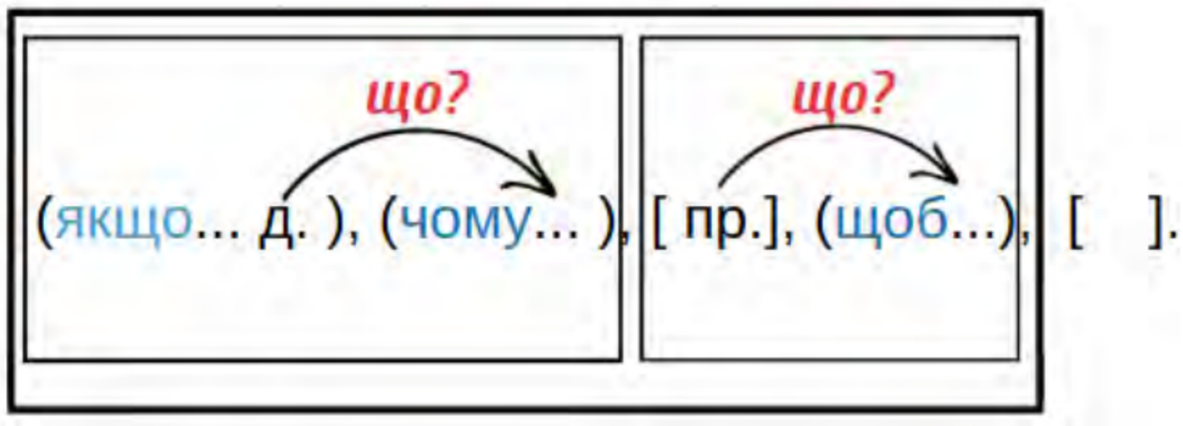
6. **У якому реченні на місці пропуску потрібно поставити тире?**
   ☐ **А** Інтерес до ІТ-сфери зростає… конкуренція серед вступників шалена.
   ☐ **Б** Учениця не могла обрати одну сферу… її приваблювали і медицина, і мистецтво.
   ☐ **В** Батьки наполягають на юридичному факультеті… дитина мріє про акторське майбутнє.

☐ **Г** Поради вчителя мудрі… не нав'язують, а спрямовують.
☐ **Д** Старшокласники сумніваються у виборі професії… бракує інформації, не вистачає підтримки..

7. Знайди речення, у якому допущено пунктуаційну помилку

☐ **А** Хтось мріє стати айтішником, хтось – учителем: у кожного свій шлях, свої очікування.
☐ **Б** Онлайн-платформи дають змогу спробувати себе в різних галузях – важливо не втратити інтерес.
☐ **В** Немає мотивації – немає руху вперед, немає чіткої цілі – немає дій.
☐ **Г** Можна слухати поради дорослих, можна йти за покликом серця: головне – усвідомлений вибір..
☐ **Д** Психологиня озвучила інструкцію, учасники розпочали виконувати тест.

8. Якому реченню відповідає схема?

☐ **А** Учитель запропонував пройти онлайн-тестування, бо хотів, щоб кожен учень краще зрозумів свої здібності, і більшість підтримала цю ідею.
☐ **Б** Якщо підліток не знає, ким бути, – потрібно, щоб він отримав доступ до якісної профорієнтації, інакше вибір буде випадковим.
☐ **В** Коли школяр пройшов тест на профорієнтацію, він зрозумів, що має хист до медицини.
☐ **Г** Учень мріє стати архітектором – він відвідує гурток креслення, читає про дизайн, бо розуміє, що час готуватись уже зараз.
☐ **Д** Якщо учень не знає, у чому його сила, варто, щоб хтось допоміг розкрити її, інакше талант може залишитися в тіні.

III рівень

**Завдання 9-10 передбачають установлення відповідності.
До кожного рядка, позначеного ЦИФРОЮ, добери відповідник, позначений БУКВОЮ (кожна правильна відповідь – 1 б.)**

9. Установи відповідність між складними безсполучниковими реченнями та їхніми характеристиками.

☐ **1** БСР з однотипними частинами	☐ **А** Старшокласники розділилися на команди: одні готували презентації, інші – дебати, а в результаті кожен зрозумів, що співпраця – ще один ключ до професійного вибору.

- ☐ **2** БСР з різнотипними частинами
- ☐ **3** СР з різними видами зв'язку (сполучниковим сурядним та підрядним)
- ☐ **4** СР з різними видами зв'язку (сполучниковим та безсполучниковим)

- ☐ **Б** Вона вивчала професії, аналізувала варіанти і мріяла про майбутнє.
- ☐ **В** Батьки радили синові вступати на ІТ-спеціальність, але юнак захотів пройти курс із профорієнтації, щоб зрозуміти, чого насправді хоче.
- ☐ **Г** Учні проходять профорієнтаційне тестування, психологиня уважно спостерігає за їхньою реакцією.
- ☐ **Д** В 11 класі провели профорієнтаційний тренінг – учні дізналися про актуальні професії.

10. Частини складного речення поєднані сполучниковим та безсполучниковим зв'язком *(обери 3 правильні відповіді).*

- ☐ **А** Інтерес до навчання з'являється лише тоді, коли є натхнення, що народжується від успіху в опановуванні знаннями, без натхнення навчання перетворюється для дітей на тягар *(Василь Сухомлинський «Серце віддаю дітям»).*
- ☐ **Б** Орлині крила чуєм за плечима, / Самі ж кайданами прикуті до землі *(Леся Українка «Товаришці на спомин»).*
- ☐ **В** Лиш в праці мужа виробляєсь [виробляється] сила, / Лиш праця світ таким, як є, створила, / Лиш в праці варто і для праці жить *(Іван Франко «Як те залізо з силою дивною…»).*
- ☐ **Г** Я вступив до Національної музичної академії в Києві, проте так її і не закінчив, тому що почав працювати продюсером і грати у рок-групі *(Мілош Єліч).*
- ☐ **Д** Ніхто тебе з недолі не врятує, / ніхто не зіб'є з власної тропи *(Василь Стус ««Терпи, терпи – терпець тебе шліфує»»).*
- ☐ **Е** Батьки відреагували цілком позитивно, вони розуміли, що це моє, бо бачили мої роботи, мої старання, завжди підтримували мене та прийняли мій вибір *(Влад Деменюк).*
- ☐ **Є** Багатством живиться лише тіло, а душу звеселяє споріднена праця *(Григорій Сковорода).*

IV рівень

11. Запиши речення, розставивши пропущені розділові знаки. Підкресли члени речення, надпиши над кожним словом частину мови, дай загальну характеристику всій конструкції, накресли схему речення.

Обери професію яку ти любиш і тобі не доведеться працювати жодного дня у твоєму житті (Конфуцій).

УРОК 104 ПІДСУМКИ ЗА II СЕМЕСТР

Сьогодні на уроці Повторюємо вивчене за II семестр

330. **Прочитай** текст та **виконай** завдання до нього.

Як обрати ідеальну для себе професію

У середньому людина витрачає на роботу близько 70% особистого часу, однак у цьому випадку не так лякає сам коефіцієнт, як заняття справою, що зовсім не подобається... Саме тому до вибору майбутньої професії потрібно підходити досить серйозно, зваживши всі «за» й «проти». На щастя, сьогодні ринок праці розвивається семимильними кроками: з'являються нові перспективні та цікаві спеціальності, що стануть не лише міцним фундаментом вашої фінансової стабільності, а й приноситимуть задоволення. Але як же обрати ідеальний для себе вид діяльності та не помилитися? У цьому питанні допоможуть розібратися поради від сайту про гаджети та технології «Root Nation».

Мабуть, це один із найскладніших і найважливіших пунктів. Адже, добре розібравшись у собі, вам буде набагато простіше визначитися з майбутньою професією. Для цього достатньо відповісти на низку запитань:

- *Який напрямок діяльності вам подобається?*
- *Чим ви захоплюєтеся?*
- *Що приносить задоволення?*
- *Які у вас слабкі та сильні сторони?*
- *Що ближче: розумова чи фізична праця?*

Здавалося б, що це найтиповіші запитання, але саме вони допоможуть створити загальне уявлення про те, чим хотілося б займатися. Розглянемо на прикладі. Ви любите малювати, чудово працюєте з різними графічними редакторами, захоплюєтеся фантастикою, а ще ви «гуманітарій» – у такому разі рекомендуємо надавати перевагу творчим професіям.

Тепер, коли вектор руху вже злегка намічений, потрібно подумати про те, що ж є для вас найголовнішим у питанні вибору майбутньої сфери діяльності:

- стабільна заробітна плата (також визначтеся з її діапазоном);
- гнучкий графік роботи;
- реалізація внутрішніх амбіцій;
- можливість стрімкого кар'єрного зростання.

Розставляйте пріоритети відповідно до своїх внутрішніх переконань і поставлених цілей.

Комусь комфортно працювати вдома, а хтось прагне повністю занурюватися в робоче середовище, перебуваючи в колі колег-однодумців. І тут кожен має право вибирати найкомфортніший для себе варіант, до того ж сьогодні багато роботодавців надають таку можливість.

Але не варто забувати, що для віддаленої роботи потрібен високий рівень самоорганізації, виконання поставлених завдань у чітко встановлені терміни та постійне перебування на зв'язку з командою.

Доповнити загальне враження про ту чи іншу професію, а також виправдати всі очікування допоможе зворотний зв'язок від людей, які вже вибудовують свою кар'єру в одному з обраних вами напрямків. Сміливо ставте запитання та не соромтеся! Адже можна перечитати величезну кількість різної інформації в інтернеті, але потім засмутитися через те, що в реальному житті все зовсім інакше. Безумовно, скрізь є свої плюси та мінуси, але десь їх більше, а десь – менше. Шукайте золоту середину! *(за матеріалами сайту «Освіта. UA»)*

Джерело: https://osvita.ua/vnz/91478/

Завдання

Робота з текстом. На основі прочитаного тексту та власних спостережень **заповни** таблицю SWOT-аналізу про свою роль у майбутній професії. Для цього **обери** одну з професій та **досліди** себе в ній.

Усна взаємодія. **Підготуй** усне повідомлення про попереднє дослідження. Урахуй, що потрібно використовувати лексику тексту, складні синтаксичні конструкції.

Дослідження мовлення. **Виконай** тестові завдання.

1. **Укажи вид речення:** *У середньому людина витрачає на роботу близько 70% особистого часу, однак у цьому випадку не так лякає сам коефіцієнт, як заняття справою, що зовсім не подобається.*

А складносурядне речення
Б складнопідрядне речення
В безсполучникове складне речення
Г складне речення з різними видами зв'язку

2. **Поясни вживання двокрапки в реченні:** *На щастя, сьогодні ринок праці розвивається семимильними кроками: з'являються нові перспективні та цікаві спеціальності, що стануть не лише міцним фундаментом вашої фінансової стабільності, а й приноситимуть задоволення.*

А одна з частин указує на причину дії в другій частині
Б одна з частин пояснює другу
В друга частина доповнює першу в цілому або її присудок
Г після узагальнювального слова перед однорідними членами речення

3. **Укажи вид підрядності в складнопідрядному реченні з кількома підрядними:** *Тепер, коли вектор руху вже злегка намічений, потрібно подумати про те, що ж є для вас найголовнішим у питанні вибору майбутньої сфери діяльності.*

А із послідовною підрядністю
Б з однорідною підрядністю
В із неоднорідною підрядністю
Г з однорідною та неоднорідною підрядністю й послідовною підрядністю

4. **Укажи складнопідрядне речення**

А Розставляйте пріоритети відповідно до своїх внутрішніх переконань і поставлених цілей.
Б Комусь комфортно працювати вдома, а хтось прагне повністю занурюватися в робоче середовище, перебуваючи в колі колег-однодумців.
В Але не варто забувати, що для віддаленої роботи потрібен високий рівень самоорганізації, виконання поставлених завдань у чітко встановлені терміни та постійне перебування на зв'язку з командою.
Г Мабуть, це один із найскладніших і найважливіших пунктів, адже, добре розібравшись у собі, вам буде набагато простіше визначитися з майбутньою професією.

5. **Укажи вид складного речення:** *І тут кожен має право вибирати найкомфортніший для себе варіант, до того ж сьогодні багато роботодавців надають таку можливість.*

А складне безсполучникове речення
Б складнопідрядне речення
В складносурядне речення
Г складне речення з різними видами зв'язку

6. **Складне безсполучникове речення можна утворити, якщо до речення** *Шукайте золоту середину...* **додати**

А щоб ваша майбутня професія приносила не лише фінансову стабільність, а й глибоке задоволення.
Б вона принесе вам справжнє щастя в подальшому професійному житті.
В бо робота займає значну частину життя, а тому важливо, щоб вона була джерелом натхнення, а не лише доходу.
Г проте сьогоднішній вибір визначить ваше найближче майбутнє.

Письмова взаємодія

Прослухавши усні повідомлення однокласників / однокласниць, **склади** й **запиши** десятку найкращих порад щодо вибору майбутньої професії, використавши різні синтаксичні конструкції складних речень.

УРОК 105 ПІДСУМКИ ЗА РІК

Сьогодні на уроці Мовна вежа «Вибір професії»

331. Пропонуємо повторити вивчений матеріал у формі групової роботи «Світове кафе» *(орієнтовний час – 1,5 год).*

Організація роботи

1. Підготовка

- Підготуйте 8 папок із завданнями *(подані нижче).*
- Створіть у класі 8 навчальних зон (1 стіл, 4 стільці), де будуть працювати мікрогрупи по 3-4 особи: «архітектори», «лікарі», «будівельники», «учителі», «співаки», «перукарі», «блогери», «дієтологи».
- Підготуйте ватмани, аркуші, фломастери, наліпки, маркери, стікери для роботи мінігруп.

2. Формування груп

- Завантажте файл: https://edodatok.com/el/9716/
- Роздрукуйте 4 примірники.
- Розріжте картки. Залиште стільки карток, скільки учнів та учениць у класі.
- Запропонуйте учням / ученицям обрати одну з карток.
- Учні й учениці мають знайти тих, у кого таке ж зображення персонажа на картці. Так формуються 8 мінігруп (по 3-4 особи): «архітектори», «лікарі», «будівельники», «учителі», «співаки», «перукарі», «блогери», «дієтологи».

- Кожна група сідає за один із столів, де отримує блок завдань («Знання» / «Розуміння» / «Застосування» / «Аналіз» / «Оцінювання» / «Синтез (створення)»).

3. Перший раунд обговорення

- Учні й учениці самостійно обирають одне із запропонованих завдань певного рівня («Знання» / «Розуміння» / «Застосування» / «Аналіз» / «Оцінювання» / «Синтез (створення)»).
- Кожна група виконує одне із запропонованих завдань за столом протягом 10 хвилин.
- Під час обговорення учасники записують свої ідеї, думки, пропозиції на ватмані.
- Прикріплюють наліпку до завдання, щоб позначити, що воно виконане.
- Результати роботи групи залишаються на столі.

4. Ротація груп

- Після завершення першого раунду учасники переходять до наступної зони з іншою темою. Наприклад: учасники й учасниці від зони «Архітектори» переходять до зони «Лікарі», від зони «Лікарі» – до зони «Будівельники», від зони «Будівельники» – до зони «Учителі», від зони «Учителі» – до зони «Співаки», від зони «Співаки» – до зони «Перукарі», від зони «Перукарі» – до зони «Блогери», від зони «Блогери» – до зони «Дієтологи».
- Якщо учасники й учасниці виконали одне із завдань блоку «Знання», то в іншій навчальній зоні вони працюють над одним із завдань блоку «Розуміння»; якщо учасники й учасниці виконали одне із завдань блоку «Розуміння», то в іншій навчальній зоні вони працюють над одним із завдань блоку від «Застосування»; якщо учасники й учасниці виконали одне із завдань блоку «Застосування», то в іншій навчальній зоні вони працюють над одним із завдань блоку «Аналіз»; якщо учасники й учасниці виконали одне із завдань блоку «Аналіз», то в іншій навчальній зоні вони працюють над одним із завдань блоку «Оцінювання»; якщо учасники й учасниці виконали одне із завдань блоку «Оцінювання», то в ін-

шій навчальній зоні вони працюють над одним із завдань блоку «Синтез (створення)».

- На цьому етапі учасники ознайомлюються з попередніми записами групи, що працювала раніше.
- Додають свої ідеї.
- Виконують інше завдання з блоку завдань.
- Прикріплюють наліпку до завдання, щоб позначити, що воно виконане.
- Результати роботи групи залишаються на столі.

5. Наступні раунди

- Ротація продовжується, поки всі групи доповнять ідеями результати роботи попередніх груп та виконають по одному із завдань шести блоків: «Знання», «Розуміння», «Застосування», «Аналіз», «Оцінювання», «Синтез (створення)». Якщо вже всі завдання іншими групами виконані, потрібно додати свій варіант виконання одного із завдань.
- Кожен учасник / учасниця мікрогрупи має можливість здійснити свій внесок у вивчення кожної теми.
- Після виконання завдань блоку «Синтез (створення)» робота на етапі «Ротація груп» завершується.

6. Підсумки й обговорення

- Після завершення всіх раундів учасники й учасниці збираються разом – сідають у загальне коло (кожна мінігрупа сідає поруч).
- Учні й учениці, повернувшись до своєї першої навчальної зони, презентують результати роботи всіх мінігруп – ключові ідеї, узагальнені підсумки обговорень.
- Відбувається спільне обговорення, аналіз отриманих результатів.

332. ЗАВДАННЯ (за таксономією Бенджаміна Блума).

Знання

1. **Допоможи вчительці підготувати інтерактивний урок:** назви всі типи складних речень і добери по одному прикладу до кожного на тему «Вибір професії».

Наприклад:

- *Я мрію стати дієтологом, і мій кухар щодня надихає мене власним прикладом.* – **складносурядне речення**
- *Оберу професію, що мені до душі, і зможу працювати із задоволенням.* – **складнопідрядне речення**
- *Птах заспівав – я відчув поклик сцени.* – **безсполучникове складне речення**
- *Погортав каталог професій – зрозумів, ким хочу бути.* – **складне речення з різними видами зв'язку**

2. **Лікар ненароком випустив папку з рукописом мовного довідника.** Допоможи йому: класифікуй речення на прості та складні (складносурядні, складнопідрядні, безсполучникові):

- *Лікар уважно слухав пацієнта, і медсестра фіксувала результати обстеження.*
- *Якщо ти хочеш стати лікарем, тобі слід навчитися слухати.*
- *Руки тремтіли: хірург хвилювався.*
- *Лікар працює в державній клініці, але мріє відкрити власну практику.*

3. **Будівельник споруджує «Дім граматики».** Кожна кімната – це тип складного речення. Назви, які «частини» є в кожній кімнаті, які сполучники мешкають у цьому «домі»?

4. **Упорядкуй архів архітектора.** Запиши правила вживання кожного типу складного речення так, щоб їх легко було перетворити на поради для проєктанта.

Розуміння

1. **Дієтолог розповідає в блозі про свою роботу.** Перефразуй його прості речення в складні:

- *Я допомагаю тваринам харчуватися правильно. Важливо мати життєву енергію взимку.*
- *Мій кабінет розташований у лісі. Тут пацієнти відчувають спокій.*
- *До мене щодня приходять пацієнти. Вони мають проблеми з харчуванням.*
- *Тварини хочуть стати здоровими. Вони повинні дотримуватися моїх порад.*

2. **Блогер знімає відео про речення.** Опиши папугу, зображеного на картинці, за допомогою трьох складних речень. Проаналізуй зв'язки між предикативними частинами.

3. **Архітектор створює схему «Мовне місто»**. Поясни, чому це речення НЕ є складносурядним: *Я створюю проєкт «Місто професій» і мрію змінити світ на краще.*

4. **Опис професії. Зашифруй представника певної професії через метафору. Склади речення, що містить дві граматичні основи. Інші мають упізнати людину, що виконує відповідну діяльність.** Наприклад: *Я працюю з голосом, вивчаю емоції слухачів і створюю магію, яка звучить у серці. – СПІВАК*

Застосування

1. **Перукарка розпочинає кар'єрний блог.** Напиши вступний допис про її професію, використовуючи різні види СР: ССР, СПР, БСР, СР з різними видами зв'язку.

Наприклад:

- *У моєму блозі буде багато історій – і кожна з них про стиль, упевненість і трішки магію.* – **складносурядне речення**
- *Я покажу тобі, як стиль здатен змінити не лише зовнішність, а й настрій.* – **складнопідрядне речення**
- *Заходь у мій салон – відчуєш магію перевтілення!* – **безсполучникове складне речення**
- *Підпишись на мій блог – і дізнайся, як створити зачіску, що вражає!* – **складне речення з різними видами зв'язку**

2. **Папуга планує відео про мову.** Склади три рекламні слогани для його ролика, використовуючи три типи складних речень.

Наприклад:

- *Зайшов на канал – і відкрив для себе силу мови!* – **складносурядне речення**
- *Дивися відео, щоб зрозуміти, як слова можуть змінити все!* – **складнопідрядне речення**
- *Говори грамотно – звучиш упевнено, пиши правильно – матимеш вигляд розумника / розумниці!* – **безсполучникове складне речення**
- *Увімкни відео – і дізнайся, як говорити красиво та впевнено!* – **складне речення з різними видами зв'язку**

3. **Співак дає інтерв'ю:** сформулюй його відповіді як складні речення:

- *Чому він обрав сцену?*
- *Що він відчуває під час виступу?*
- *Що поєднує його пісню і глядача?*

Наприклад:

- *Я виходжу на сцену – і серце починає співати разом із голосом.* – **складносурядне речення**
- *Я обрав сцену, бо тільки там я можу бути собою й дарувати людям емоції.* – **складопідрядне речення**
- *Я співаю – зал завмирає.* – **безсполучникове складне речення**
- *Коли я виходжу на сцену, зал світиться очима – і я розумію, що спів з'єднує наші душі.* – **складне речення з різними видами зв'язку**

4. **Проведи консультацію в ролі персонажа.** Уяви себе блогером: відповідай на запитання учнів за допомогою складних речень.

5. **Промова до молодших школярів від учительки.** Допоможи їй написати коротку мотиваційну промову (кількість складних речень – 4).

Аналіз

1. **Учителька просить допомогти з перевіркою зошитів.** Проаналізуй речення учнів та учениць:

- *Художник малює картину, і кожен мазок наповнений почуттями.*
- *Я вибираю кольори, бо вони відображають мій настрій і внутрішній світ.*
- *Я оберу професію мандрівника: подорожі мене захоплюють.*
- *Коли я тримаю пензель, думки стають чіткими, і творчість наповнює серце.*

Визнач тип речення, підкресли граматичні основи, познач вид зв'язку.

2. **Порівняй професії «учитель / учителька» і «лікар / лікарка».** Створи приклади складних речень із різними видами зв'язку про кожну з професій.

Критерії лінгвістичного аналізу: *етимологія (походження) слова; особливості утворення фемінітивів; семантичне поле (ключові слова, дієслова та поняття, що описують професію); сфери мовлення; схеми речень.*

Результат роботи – 2 речення та порівняльна таблиця.

3. **Склади два речення, які описують різні професії, але мають однакову граматичну структуру.**

Наприклад:

- *Перукарка створює стиль, а клієнт усміхається.* – **складносурядне речення**
- *Дієтолог радить продукти, а пацієнт дякує.* – **складносурядне речення**

4. Голосове повідомлення до учня. Запиши (написом) повідомлення від будь-якого героя, яке складається з чотирьох складних речень різного типу. Поясни, чому саме ці структури підходять.

Оцінювання

1. Ти — мовний критик. Оціни три твердження про професії:

- *Кожна професія важлива: вона змінює світ.*
- *Якщо обереш справу до душі, працювати буде легко.*
- *Перукарка працювала цілий день, її руки боліли.*

Яке з речень найкраще побудоване стилістично? Чому?
Котре б із них ти використав (-ла) як назву допису в соцмережах?

2. Лікар — справжній майстер слова: він створив мовний посібник для учнівства, живий і цікавий. Переглянь уривок навчального видання. Добери свої приклади речень.

Складносурядне речення

- *Двоє близнюків тримаються за руки, ідуть поруч, і разом вони створюють гармонію.*

Складнопідрядне речення

- *Одне не може жити без іншого, як дерево і його коріння.*

Безсполучникове речення

- *Мозаїка з окремих не з'єднаних клеєм камінців: кожен шматочок сам по собі, разом вони створюють спільну картину.*

Складне речення з різними видами зв'язку

- *Як оркестр, у якому одночасно звучать струнні й духові інструменти, кожен по-своєму важливий, але разом вони творять багатогранну симфонію.*

3. Обери зображену професію, яка найкраще передає гармонію змісту й форми у мовленні. Поясни, як вона могла б навчити грамотно будувати складні речення.

4. Визнач, які речення краще підходять для публічних промов. На прикладі промов блогера й учительки обґрунтуй, які складні речення краще доносять думку в контексті пояснення / переконання.

5. Критична оцінка instagram-дописів професій. Обери 4 складні речення різного типу, які могли б бути підписами до фото героїв. Оціни їхню виразність і граматичну точність.

Синтез, створення

1. **Створи казку «Місто професій».** Героями будуть персонажі з картинки. Розкрий їхню взаємодію, використовуючи різні типи складних речень.
2. **Напиши сценарій мультфільму «Професія мого серця»**. Включи в діалоги й описи всі типи складних речень.
3. **Організуй мовне ток-шоу.** Розподіліть ролі: ведучий, гість № 1 (лікар / лікарка), гість № 2 (учитель / учителька), гість № 3 (архітектор / архітекторка), глядачі. Кожен герой має розповісти про свою професію, використовуючи складні речення.
4. **Напиши сценарій мовного стендапу «Складні речення — складна робота».** Кожен герой розповідає кумедну історію про свою професію, використовуючи різні типи складних речень.
5. **Створи креативну рекламу курсу «Стань професіоналом!»** з реплік усіх героїв (по 1 реченню кожного типу). Використай стиль «мовних історій».

Зміст

РОЗДІЛ 1. ВСТУП. СИНТАКСИС. ПУНКТУАЦІЯ. ПРЯМА І НЕПРЯМА МОВА. ІНФОРМАЦІЯ. ТЕКСТ

Урок 1. Українська мова та виклики сьогодення 7
Урок 2. Повторення вивченого в 7–8 класах (РМ) 13
Урок 3. Новизна та важливість інформації. Події та факти (РМ) 17
Урок 4. Правдивість інформації. Фейки. Ознаки фейкової реклами (РМ) 22
Урок 5. Особливості сучасної хроніки. Світлина як носій інформації. Ознаки фотошопу (РМ) 25
Урок 6. Пряма й непряма мова (повторення вивченого в 5 класі) 30
Уроки 7–8. Заміна прямої мови непрямою 36
Урок 9. Цитата як спосіб передавання чужої мови 40
Урок 10. Діалог 45
Уроки 11–12. Розділові знаки при прямій мові й діалозі (повторення й поглиблення вивченого) 48
Урок 13. Повторення вивченого в 7–8 класах (РМ) 53
Урок 14. Ознайомлювальне, вивчальне читання (РМ) 57
Урок 15. Прийоми осмислення навчального тексту. Читання для задоволення (РМ) . 60
Уроки 16-17. Повторення та узагальнення вивченого з розділу I 64
Урок 18. Тестові завдання «Вступ. Синтаксис. Пунктуація. Пряма і непряма мова. Інформація. Текст» 69

РОЗДІЛ 2. СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ. СКЛАДНОСУРЯДНЕ РЕЧЕННЯ. ТЕКСТ

Урок 19. Складне речення (повторення вивченого в 5 класі) 76
Урок 20. Складне речення із сполучниковим та безсполучниковим зв'язком 80
Уроки 21-22. Складносурядне речення: смислові зв'язки між частинами 85
Урок 23. Сурядні сполучники як засіб зв'язку частин складносурядного речення . 89
Уроки 24-25. Розділові знаки між частинами складносурядного речення 93
Урок 26. Вторинні тексти. Анотація. Передмова (РМ) 97
Урок 27. Творчий переказ. Відгук (РМ) 101
Урок 28. Розповідь-спогад. Розповідь про свою ідею. Роздум у художньому тексті (РМ) 108
Урок 29. Академічна доброчесність (РМ) 111
Уроки 30-31. Повторення та узагальнення вивченого з розділу II 114
Урок 32. Тестові завдання «Складносурядні речення. Текст» 117

РОЗДІЛ 3. СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ. СКЛАДНОПІДРЯДНІ РЕЧЕННЯ З ПІДРЯДНОЮ ОЗНАЧАЛЬНОЮ ЧАСТИНОЮ, З'ЯСУВАЛЬНОЮ ЧАСТИНОЮ. ЖАНРИ МОВЛЕННЯ

Уроки 33-34. Складнопідрядне речення: ознаки, засоби зв'язку 124
Уроки 35-36. Підрядні сполучники та сполучні слова як засіб зв'язку частин складнопідрядного речення 129
Уроки 37-38. Види складнопідрядних речень 134
Уроки 39-41. Складнопідрядне речення з підрядною означальною частиною 139
Уроки 42-44. Складнопідрядне речення з підрядною з'ясувальною частиною 144
Урок 45. Повторення вивченого в 7-8 класах (РМ) 149
Урок 46. Виступ. Самооцінка (РМ) 153
Урок 47. Дезінформація. Плітки (РМ) 161
Урок 48. Застереження. Зізнання. Осуд (РМ) 166
Уроки 49-50. Повторення та узагальнення вивченого з розділу III. 172
Урок 51. Проєктна робота 179
Урок 52. Тестові завдання «Складнопідрядні речення з підрядною означальною та з'ясувальною частинами. Жанри мовлення» 183

РОЗДІЛ 4. СКЛАДНОПІДРЯДНЕ РЕЧЕННЯ З ПІДРЯДНОЮ ОБСТАВИННОЮ СПОСОБУ ДІЇ, МІРИ ТА СТУПЕНЯ, ПРИЧИНИ, МЕТИ, УМОВИ, ЧАСУ. СКЛАДНОПІДРЯДНЕ РЕЧЕННЯ З КІЛЬКОМА ПІДРЯДНИМИ. СПІЛКУВАННЯ

Уроки 53-54. Складнопідрядне речення з підрядною обставинною способу дії ... 190
Уроки 55-56. Складнопідрядне речення з підрядною обставинною міри та ступеня ... 193
Уроки 57-58. Складнопідрядне речення з підрядною обставинною причини ... 197
Уроки 59-60. Складнопідрядне речення з підрядною обставинною мети ... 201
Уроки 61-62. Складнопідрядне речення з підрядною обставинною умови ... 205
Уроки 63-64. Складнопідрядне речення з підрядною обставинноючасу ... 208
Урок 65. Комунікативні наміри. Уміння домовлятися (РМ) ... 212
Урок 66. Культура спілкування. Українські традиції (РМ) ... 215
Урок 67. Приватна бесіда. Говорити правду чи ні? (РМ) ... 218
Урок 68. Уміння чути співрозмовника (РМ) ... 222
Уроки 69-70. Повторення та узагальнення вивченого з розділу IV ... 225
Урок 71. Тестові завдання «Складнопідрядні речення з підрядною обставинною частиною способу дії, міри та ступеня, причини, мети, умови, часу. Складнопідрядне речення з кількома підрядними. Спілкування» ... 227

РОЗДІЛ 5. СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ. СКЛАДНОПІДРЯДНЕ РЕЧЕННЯ З ПІДРЯДНОЮ ОБСТАВИННОЮ МІСЦЯ, НАСЛІДКУ, ДОПУСТУ, ПОРІВНЯННЯ. СПІЛКУВАННЯ

Уроки 72-73. Складнопідрядне речення з підрядною обставинною місця ... 234
Уроки 74-75. Складнопідрядне речення з підрядною обставинною наслідку ... 238
Уроки 76-77. Складнопідрядне речення з підрядною обставинною допусту ... 243
Уроки 78-79. Складнопідрядне речення з підрядною обставинною порівняння ... 247
Уроки 80-81. Розділові знаки між частинами складнопідрядного речення ... 255
Уроки 82-83. Складнопідрядні речення з кількома підрядними частинами ... 260
Урок 84. Урахування ситуації спілкування. Контекст (РМ) ... 266
Урок 85. Офіційне спілкування. Обговорення (РМ) ... 270
Урок 86. Жести й міміка в спілкуванні (РМ) ... 274
Уроки 87-88. Повторення та узагальнення вивченого з розділу V ... 279
Урок 89. Тестові завдання «Складне речення. Складнопідрядне речення з підрядною обставинною місця, наслідку, допусту, порівняння. Спілкування» ... 284

РОЗДІЛ 6. СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ. БЕЗСПОЛУЧНИКОВЕ СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ. СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ З РІЗНИМИ ВИДАМИ ЗВ'ЯЗКУ. СПІЛКУВАННЯ

Уроки 90-91. Безсполучникове складне речення. Складне речення з різними видами зв'язку. Спілкування ... 292
Уроки 92-93. Розділові знаки між частинами безсполучникового складного речення ... 300
Уроки 94-95. Складне речення з різними видами сполучникового та безсполучникового зв'язку ... 304
Уроки 96-97. Розділові знаки в складному реченні з різними видами зв'язку ... 309
Урок 98. Мовленнєві недоліки. Афоризми в мовленні (РМ) ... 314
Урок 99. Емоції та голос. Форми презентації. Спілкування (РМ) ... 324
Уроки 100-101. Повторення та узагальнення вивченого з розділу V ... 328
Урок 102. Проєктна робота ... 334
Урок 103. Тестові завдання «Складне речення. Безсполучникове складне речення. Складне речення з різними видами зв'язку. Спілкування» ... 336
Урок 104. Підсумки за II семестр ... 342
Урок 105. Підсумки за рік ... 346

Відомості про стан підручника

№	Прізвище та ім'я учня / учениці	Навчальний рік	Стан підручника	
			на початку року	в кінці року
1				
2				
3				
4				
5				

Навчальне видання

БУТУРЛИМ Тетяна Іванівна
ПОПОВА Антоніна Вікторівна

УКРАЇНСЬКА МОВА

ПІДРУЧНИК ДЛЯ 9 КЛАСУ
закладів загальної середньої освіти

Підручник відповідає Державним санітарним нормам і правилам
«Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей»

Головний редактор *Богдан Будний*
Редакторка *Світлана Лагдан*
Художниця *Лілія Рейко*
Обкладинка *Ростислава Крамара*
Художній редактор *Ростислав Крамар*
Технічна редакторка *Неля Домарецька*
Комп'ютерна верстка *Івана Бліща*

Підписано до друку 16.05.2025. Формат 70×100/16. Папір офсетний. Гарнітура Шкільна.
Друк офсетний. Умовн. друк арк. , . Умовн. фарбо-відб. , . Обл.-вид. арк. 14,26.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002
Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008
тел./факс (0352)52-06-07
office@bohdan-books.com www.bohdan-books.com

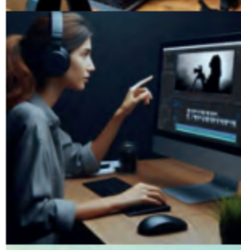

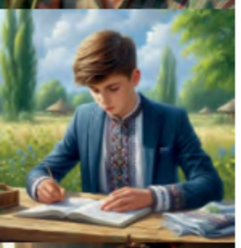
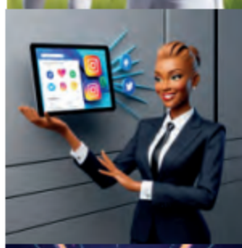

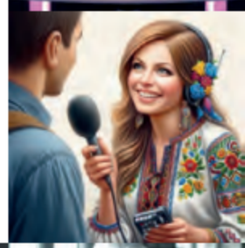
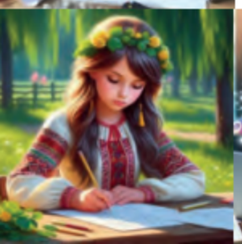

Складне речення з різними видами зв'язку

- сурядний і підрядний
- сполучниковий і безсполучниковий
  - сполучниковий (сурядний) і безсполучниковий
  - сполучниковий, (сурядний) сполучниковий (підрядний) і безсполучниковий
  - сполучниковий (підрядний) і безсполучниковий

Складнопідрядне речення

- з кількома підрядними частинами
  - з однорідною підрядністю
  - з неоднорідною підрядністю
  - з послідовною підрядністю
- з однією підрядною частиною
  - з підрядною означальною частиною
    - *кого? що?*
    - ☑ власне означальне *(який? чий? котрий?)*
    - ☑ займенниково-означальне (*хто саме?*)
  - з підрядною обставинною частиною
    - ☑ місця *(де? куди? звідки?)*
    - ☑ часу *(коли? доки? як довго?)*
    - ☑ мети *(з якою метою? навіщо?)*
    - ☑ умови *(за якої умови?)*
    - ☑ порівняння *(як? подібно до чого?)*
    - ☑ способу дії *(як? яким способом?)*
    - ☑ міри або ступеня *(якою мірою? наскільки?)*
    - ☑ причини *(чому? через що? з якої причини?)*
    - ☑ допусту *(незважаючи на що?)*
    - ☑ наслідку
  - з підрядною з'ясувальною частиною
    - *кого? чого? кому? чому?*
    - *ким? чим? на кому? на чому? хто?*